

Наукове товариство імени Шевченка
Мовознавча комісія

Ганна Дидик-Меуш

Мокряни

**Говірка
маминого села.
Словник**

MOVA
pro

Львів – 2021

УДК 811.161.2'282.2(477.83)
Д 44

Д 44 **Дидик-Меуш Г.** Мокряни. Говірка маминого села. Словник. – Львів: Піраміда, 2021. – 288 с.

ISBN 978-966-441-646-4

Пропоноване видання є словником говірки села Мокряни Дрогобицького району Львівської області. Говірка належить до наддністрянського говору і в межах цього говору становить самобутнє явище. Словник укладено на підставі мовлення носіїв говірки чотирьох поколінь однієї родини, що стало можливим завдяки записам Дарії Дидик (Бучок), через те книжка є особливою і з погляду лексикографічного жанру: “мамин словник”, “словник однієї родини”, “жіночий словник”.

Лексикографічна праця адресована діалектологам і мовознавцям загалом, культурологам, етнографам і всім, хто розуміє важливість зберегти живу народну українську мову, а також пам'ять та історію свого роду, своєї малої батьківщини.

“Мокряни. Говірка маминого села. Словник” – перша книжка з авторської серії MOVArго.

Авторки ідеї

Ганна Дидик-Меуш, Наталія Дидик

Відповідальна редакторка

Ганна Дидик-Меуш

Рецензенти

доктор філол. наук, професор Павло Гриценко (Київ, Україна)
доктор філол. наук, професор Фелікс Чижевський (Люблін, Польща)
кандидатка філол. наук Віра Котович (Дрогобич, Україна)

ISBN 978-966-441-646-4

© Г. Дидик-Меуш, 2021

© С. Лісовська, дизайн обкладинки, 2021

ПРО СЛОВНИК

*Присвячую незабутнім Мокрянам,
де Баба і Дідо завжди чекали мене з сестричкою
коло брами, відкритої в щасливе дитинство.*

Вихід цього словника стане для багатьох моїх знайомих, і навіть друзів, цілковитою несподіванкою... Як і моє зізнання в тому, що тут, у *Мокринах*, в кутку на *Голодівці*, на ріні під тихими вербами заховане наймиліше місце мого дитячого світу. Бо те, що мої міські однолітки-однокласники знали тільки з книжок та підручників, для мене було близьким і необхідним у будні і свята моїх вакацій: *шібатись* на високу черешню; пробігтися *зр́ана* по росі, *підганьючи* корови до череди; спостерігати, як *дв́айцять кúрток* ховаються під *едну́* квочку; грабати *сіно* і *бічи* від грому та блискавки, коли вже *чóрно-гранат́ове* небо майже падає на землю, але так і не втекти від *шáрги*... Те, що советська влада забороняли по містах і за що переслідувала та карала навіть дітей, тут, у селі, незмінно наставало і відбувалося попри всі заборони: коляда, віншування, свячення пасок, хрестини... І все мало свій час і своє місце, своє призначення і своє позначення, свою назву.

Роман-у-словнику. Так, Читачу, до твоїх рук потрапив не звичайний словник, а такий, для якого вартувало би винайти новий жанр. Скажімо, *роман-у-словнику*. За кожним словом чи приповідкою, коротшою чи довшою оповідкою – щоденне життя маленького села Мокряни, перлини Наддністрянщини у прямому й переносному значенні, бо за площею воно не має навіть квадратного кілометра. Зелене, затишне, тихе, розташоване за 15 км на схід від Самбора і за 25 км на північний захід від Дрогобича, село і донині ніби ховається від швидкісних трас, нікуди не поспішає, одним боком тримається берега гірської Бистриці, а з інших – оточене лісами і перелісками. За лісом, що на північ від Мокрян, далі через село Винники, лежать Нагуєвичі, звідки найбільший український письменник кінця XIX – початку XX ст. Іван Франко, який, укладаючи свої знамениті “Галицько-руські народні приповідки”, певно, не раз ішов і через Мокряни. Наш Франко був номінантом на Нобелівську премію з літератури за 1916 рік. Цей добре відомий факт набуває особливо значення тому, що на східному боці *Мокрин*, де притулився коло

пагорба куток *Підгерб* і де колись давно мешкало кілька заможних єврейських родин, через тридцять літ по Франкові тут народився (як доводять історики) Якуб Парнас – найбільший біохімік першої половини ХХ ст. Працював у Страсбурзі, Цюриху й Кембриджі, за советів – у Львові і в Москві, де й помер на допиті у в'язниці КГБ, хоч і він був за крок до своєї Нобелівської премії.

Історія з Нагуєвичами мала продовження в нашій родині. Свого часу діда Івана Бучка як талановитого учня скерували вчитися до гімназії, що в Самборі. Родина не була заможна, у сім'ї росли один за одним четверо синів... Дідо так і не став гімназистом, на жаль. Ще малим хлопцем він чув про дуже добрих майстрів-ковалів і давню ковальську школу в Нагуєвичих. Підлітком пішки ходив до них у науку, поки вивчився, перетворивши згодом буденне ремесло на мистецтво: міг підкувати коня, викувати огорожу, а міг зробити делікатну заставку чи мереживні дверцята до печі. Дідо розумівся на красі рукотворної речі.

Словник однієї родини. Історія села Мокряни (перша згадка у грамоті за 1515 рік) відтворена у словнику через говірку його мешканців, а точніше – чотирьох поколінь Стефаняків, Соломчаків і Бучків, мого роду по маминій лінії. Через те ця лексикографічна праця може кваліфікуватися як окремих і новий тип – *словник однієї родини*. Герої просто і від серця ілюструють вживання місцевих слів та виразів, щиро розказуючи читачеві про свої радощі й жалі, про те, що можна і варто жити зі своєї праці у своєму краї, мати улюблену справу, свято вірити у велике і безперестанку клопотатися про земне, виховувати дітей і попри те мати свої плани та потаємні мрії...

Мамин словник. Правдивість і водночас легкість та безпосередність цього словника стала можливою завдяки його основній інформаторці – моїй мамі Дарії з дому Бучок (1948 р.н.). Безтурботне дитинство малої Дарці закінчилося, коли їй виповнилося... два роки і коли її тата (а мого діда Івана Бучка, доброго господаря і активного просвітителя в сільській громаді) арештували, засудили і вивезли до Сибіру. Пам'ять маленької дівчинки зберігає поодинокі спогади, як, наприклад, коли вона, донька “ворога народу”, не мала права ходити до сільського дитсадка, а хіба стояла біля паркана і уважно спостерігала, як весело бавляться діти; одного дня вихователька змилосердилася над Дарцею, котру всі знали як дуже чемну дитину, і на свій страх та ризик пустила таки дівчинку до садочка побавитися. Не за роками серйозна, моя

маленька мама виросла великою помічницею вдома і однією з перших учениць у школі, працювитою і скромною, невивагливою в “малому” і принциповою у “великому”. Виїхавши у широкий світ 15-річною дівчиною, вона вивчилася, мала вже власну сім'ю, але за кожної нагоди приїжджала з родиною до Мокрян, до батьківської хати, була її берегинею, а одного дня нас, мене і мою молодшу сестричку Наталю, привезла сюди, де “рай на землі”, як часто повторювала (і треба сказати, то була свята правда).

Мокрінське слово донині бринить мамі чітко і ясно. Перед очима – кожна ситуація чи подія, яку довгі роки з любов'ю і дивовижною ретельністю відтворювала своєю говіркою в зошитах, чи на окремих картках, чи навіть на випадкових клаптиках паперу. Так мама відгукнулася на наше з сестрою прохання укласти словник села і в такий спосіб зберегти його мову. Зібраний діалектний матеріал має найвищу якість і достовірність, як і все, що мама створює. Сьогодні вона – єдина в нашій міській родині представниця автентичної говірки села Мокряни і її хранителька. Тож словник, що перед вами, назвемо *мамин словник*. Мама робила його вдумливо, без поспіху – як дарунок своїм *Мокрянам*, рідній *Голодівці*.

Жіночий словник. Унікальність цієї книжки ще і в тому, що важливими інформаторками стали дві інші визначальні жінки нашої родини – моя баба Ганна з дому Соломчак (1923 р.н.) і її мама, а моя прабаба Орина з дому Стефаняк (1897 р.н.). Через те в ілюстраціях багато “квіткові” тематики, “кравецької” лексики, “жіночих” історій та мудрувань. Однак уважний читач зрозуміє, чому життя жінок нашого роду не було ідилічним. Облави, переховування по чужих людях (бо ж дружина “ворога народу”), цькування, страх за своїх маленьких Богдана і Дарцю – ось що переживала моя бабця Гандзя в найкращі роки свого молодого життя, вдень працюючи в колгоспі за трудовні, а по ночах шиючи людям *сукенкі, спідниці, горсєти*. Дідо Іван потрапив під амністію і 1955 року повернувся до Мокрян, вони з бабцею відновили господарство, яке стало найкращим у селі. І то зуміли зробити за советської влади, фактично, всупереч усьому. Народився наймолодший – Михайло, і життя в родині минало у звичних клопотах. Коли ми, малі, приїжджали до баби-діда, то тут було все, чого дитяча душа забажає, а якщо чогось бракувало – наш дідо Іван умів будь-що *зладити* чи *направити*, до того ж все з якоюсь приповідкою або піснею.

Словник одного села. Справді, ще і так можна кваліфікувати цей словник, бо головний персонаж – село Мокряни і його мова. Але не тільки через це. Той, хто тут народився і мешкає або в силу різних обставин покинув село, розпізнає *свою* говірку, зазирає у *своє* минуле, почує голос *своєї* мами. Одне слово, хто родом із *Мокрин*, має тепер словник говірки свого села. Так щастить не кожному мешканцеві не кожного села в Україні.

Наддністрянська говірка села Мокряни і словник

Говірка села Мокряни Дрогобицького району Львівської області локалізована на крайньому заході наддністрянського говору. Окрім спільних рис з іншими наддністрянськими говірками і південно-західними говорами загалом, мокрянська говірка має також деякі свої особливості. Усе це становить її характерні ознаки, насамперед фонетичні:

- звук [а] після м'яких і шиплячих у наголошеній і в ненаголошеній позиціях вимовляється як [и]: *бажіти, коцін, брехній, неді́льи, місьиць, почито́к* та ін.;
- звук [е] в ненаголошеній позиції вимовляється як [и], рідше як [і]: *висі́льи, вісі́льи і весі́льи; неді́льи і ниді́льи* та ін.;
- звук [і] в ненаголошеній позиції після [г] та [н] вимовляється як [и]: *вогірок, гиркі́й, ньи, ныйкати, ранійши́ний* та ін.;
- дзвінкі приголосні в кінці складу перед глухими і в кінці слова оглушуються: *кні́шка, лехке, хліп* та ін.;
- шиплячі приголосні зберігають твердість: *ші́пка, жі́ба, зчі́ста* та ін.;
- приголосні звуки після голосних перед [и] та [і] зазнають стягнення: *житі́й, вишиті́й* та ін.; це стосується послідовно всіх віддієслівних іменників на *-ння*: *ко́паньи, мальбваньи, цюльбваньи* та ін.;
- звукосполучення [кв] та [хв] на початку слова вимовляються як [ф]: *фостаті́й, фасо́льи, фі́ртка* та ін.; початкове звукосполучення [хв] вимовляється і як [х]: *хорба́, хорувати́*; початковий звук [х] – як [ф]: *фу́тро, футе́рко*;
- протетичний [в] з'являється перед початковим наголошеним і ненаголошеним [о]: *во́сінь, волу́вок, во́ко*, також протетичний [й] перед початковим наголошеним [и]: *йіндик, йіндичка*;
- приголосний звук [р] не пом'якшується: *бура́к, бури́н, ридо́к, на подві́ру, порідок* та ін.;

- приголосний [с'] м'який перед наступним м'яким приголосним: *світ, свє́їта, щісьтьи* та ін.

Найхарактерніші морфологічні особливості такі:

- іменники ж.р. І відміни в О.в. мають закінчення *-ов-* (тверда група) і *-ев* (м'яка група): *водо́в, ма́мов, землє́в, цю́цев* та ін.;
- іменники ч.р. II відміни м'якої групи в О.в. мають закінчення *-ом*: *коньо́м, кра́йом, ройо́м* та ін.;
- іменники ч.р. II відміни в Д.в. мають закінчення *-ови*: *вуйко́ви, коньо́ви, та́тови, Андрійо́ви, Петро́ви* та ін.;
- прикметники мають тверду основу: *до́лгий, ранійши́ний, ра́ний* та ін.;
- прикметники у здрібніло-пестливій формі мають суфікси *-ечк-* та *-енечк-*: *лего́нечкий, ле́госенечкий; ладне́нечкий* і *-оньк-* та *-онечк-*: *мньто́нький і мьнито́нечкий*;
- присвійні прикметники мають суфікс *-ич-* замість *-ач-*: *зусьчи́й, ка́чичий, ку́ричий, псьйчи́й* та ін.;
- особові займенники 3-ї особи у Н.в. (крім займенника *він*) мають форми із випадним голосним: *вна* (вона), *вно* (воно), *вни* (вони);
- особові займенники мають енклітичні форми у Д.в. одн.: *ми* (мені), *му* (йому), *њи* (мене), *ти* (тобі), *тьи* (тебе); енклітична форма *і* особового займенника *вна* однакова для Р.в. (її) і для Д.в. (їй);
- початкова форма дієслів закінчується на *-ти* і *-чи*: *просі́ти, хті́ти, бі́чи, печі́, товчі́* та ін.;
- дієслова 3-ї особи одн. і мн. закінчуються на твердий *-т*: *ході́т, ходо́йт; робі́т, робі́ют* та ін.;
- енклітичні форми послідовно вживаються з дієсловами минулого часу (у постпозиції): *хті́в'їм, хті́в'ис, хті́ла'с, хті́ла'м, хті́ли'сте* і з дієсловами умовного способу (у пре- та в постпозиції): *би́м трі́с і трі́с би́м, би́м трі́сла, би́с трі́с і трі́с би́с, би́сте трі́сли, би́смо трі́сли*;
- постфікс *-сьи* вживається у пре- та в постпозиції: *він сьи зми́лів і він зми́лівсьи*;
- дієслова майбутнього часу мають аналітичну форму: *буду́ робі́в, буде́ робі́ла, буду́т робі́ли* та ін.;
- прислівники часу та місця зберігають давні нестягнені форми на *-ка* і *-во*: *ні́ніка, тоді́йка, тамво́, та́мка, тамкаво́* та ін.

Структура словникової статті

Реєстр лексикографічної праці “Мокряни. Говірка маминого села. Словник” складено на підставі записів мокрянської говірки, зроблених упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст. До реєстру увійшли слова, які в сучасній літературній мові не вживаються взагалі або вживаються з іншою вимовою чи з іншим значенням.

Реєстрові слова подано малими літерами жирним шрифтом за українською абеткою з обов’язковим позначенням наголосу. Після реєстрового слова подано звичайним шрифтом його тлумачення: а) за допомогою літературного відповідника; б) описовим способом; в) за допомогою відсилача до основного слова (*т.с., що...*) чи прикінцевого відсилача (*див.*). За допомогою крапки з комою в межах значення виділено його відтінки. Якщо діалектне слово багатозначне, викладено всі відомі значення, відокремлені арабськими цифрами. Омоніми є окремими реєстровими словами з відповідним числовим позначенням індексу.

Цитати-ілюстрації у словнику різні за обсягом, їх подано з абзацу.

Повноцінність вимови кожного реєстрового слова відтворено за допомогою орфографії (**ньи** ‘ні’, **сьвьитбчний** ‘святковий’, **хорёныгва** ‘хоругва’ та ін.), завдяки цьому не було потреби в транскрипції, яку традиційно подають автори діалектних словників. До того ж, і сама транскрипція у таких випадках є умовною, адже в мовленні мешканців Мокрян, наприклад, ненаголошений звук [e] звучить невиразно: то як [и], то як [e^h], навіть спорадично як чітке [e]. Один і той же мовець може вимовляти слово **цеглбвий** ‘жовто-червоний’ як [циглбвий], [це“глбвий] або [цеглбвий].

До реєстрового слова (або до окремого його значення) додано необхідні ремарки: 1) граматичні: вказівка на частиномовну належність у випадкові, якщо це слова-омоніми (**ньи**¹ займ. ‘мене’; **ньи**² част. ‘ні’), на прислівникове (*прис.сл.*) чи вставне (*вст.сл.*) слово, вказівка на кореляцію за одніною-множиною (*одн., мн., перев. одн, рідко одн., тільки одн., перев. мн., тільки мн.*), на збірність (*зб. і зб. до...*); 2) семантичні (*мікрот.* – мікротопонім, *здр. до...* – здрібніле до...); 3) галузеві (*анат.* – анатомічне, *бот.* – ботанічне, *буд.* – будівельне, *зоол.* – зоологічне, *крав.* – кравецьке, *кул.* – кулінарне, *мед.* – медичне, *церк.* – церковне, *шк.* – шкільне); 4) стилістичні (*дит.* – дитяче, *знев.* – зневажливе, *жарт.* – жартівливе, *ірон.* – іронічне, *лайл.* – лайливе).

Графічні ремарки використано для фіксації: а) стійких словосполучень, що слугують насамперед для номінації і порівняння (♦); б) приказок та прислів’їв (♦♦) і в) табуйованих фраз (*).

А

абі¹ *спол.* 1. **аби**, **щоб**

Нема́ вже в нас на вбійсьцю́ старої черешні, шо росла́ від гостінцьи. Вна не була́ солódка, áле шорі́к рісно́ рóдила, то кáждий, хто йшов селóм чи і́хав, спиньівсьи́ і міг рвáти, кі́лько хтів. Тамтóї весні́ розчímхнўв і́ сільний ві́тер. То скликáли хлóпів, **аби́** і зрízали. Жиль ми нашо́ї черешні. Чісто ги людина́ відойшла́.

♦ **абі**’м (**абі**’с, **абі**’смо, **абі**’сте) **щоб** я (**щоб** ти, **щоб** ми, **щоб** ви)

Кáждий раз нага́дує ми мо́я Мару́сьи, **абі**’м пильну́вала́ роботу́ і з людьми́ сьи́ дóбре поводи́ла.

2. хоч би

Аби́ і знав Петро́, де нова́ кри́івка в Винницькі́м лісі, то ні́гди не пові́сть, бо там в ліса́х два го рідні вуйкі́.

абі² *част.* хай би, **щоб**

♦ **абі** сьи не **прида́ло** про всяк випадок

♦ **абі**’с (**абі**’смо, **абі**’сте) хай би ти (хай би ми, хай би ви)

✿ Ба́ба Ру́зьи все каза́ла: “**Аби́**’с знав, як ві́джу, шо він йде сперéду, а вона́ го доганьі́є, то мені́ не тре́ сьи́ пита́ти, як вони́ жию́т”.

♦♦ **абі**’с був **такій до робо́ти, як до спаньи́**

♦♦ **абі**’с ну́мер до́му не забу́в *див.* ну́мер

✿ **абі**’с не дочека́в

✿ **абі**’с **скис**

- ❖ **аби́'с свѣта не відів**
- ❖ **аби́'с сѣи тим не доробів**
- ❖ **аби́'с так дїхав**
- ❖ **аби́'с тїлько тотó мав**
- ❖ **аби́'с тріс**
- ❖ **аби́'с щез**
- ◆ **аби́ ти** щоб тобі
- ❖ **аби́ ти** путь щезла
- ❖ **аби́ ти** так дóбре булó

або абó

- ◆ **або-або** або так, або ні; або те, або інше
- ◆ **або так, або нѣи** так або ні

аво зовсім ні; та де там

Аво, цьóцю, нáвїть не просїт і не пхáйте нѣи на хóри в цѣркві, бо є в нас лóуди з лїпшими голосáми.

авó от, ось

Авó, відиш, як фáйно вїйшло! Хоць булó нас мáло, а дополóднѣи скінчили́смо садїти квїти кóло каплїчки. На Квїтну недїлю отець будé ї посьвѣичувати.

авто автомобіль

Нїні я без áвта.

агáкати часто казати «ага-а-а», виражаючи тим свою згоду, підтримку

Гандзúно, хїбá йно агáкаеш, а подúмай дóбре, чи моглá би́с в четвѣр з мóйими дїтьми трóха посїдїти.

агóв-гов вигук, яким зупиняють худобу

адвї вигук, яким виражають здивування, невдоволення

адвóкат адвокат

áдрес адреса

Чи дóбрый той áдрес на купѣрти, Стáсьо? Бо пїшу до Богданá вже дрóгий лист, а він не відпїсує.

ажѣнь аж

а́кати казати «а-а-а», виражаючи небажання щось робити
Не а́кай вже тїлько, Микóльцю, а шось роби́. Ти йно почнї, а там дáлі робóта самá підé. Я ти дóбре повїдаю!

акурáт якраз

áле 1. *спол.* алé, а

✿ Мúдрї лóуди дóбре кáжут: «Фáйно всьó вмїти, áле не всьó роби́ти».

2. *част.* алé, ото

Áле вгнилїв'їйс, Вóльку, в тїм мїсті.

3. вигук, яким виражають осуд, невдоволення; недо-вїру; здивування

І ти не стидáешсьи тепѣрка йти до вўйка і просїти про помїч?
Áле! Ти, дїду, ти!

алево́ ні

алїгáнський 1. елегантний, вишуканий (про одяг)

2. витончений, добротний, якнайкращий (про предмет або результат праці)

Ма́ємо нарѣшті алїгáнське вишит'ї до цѣркиви.

алїгáнськó 1. елегантно, вишукано (одягнений)

Бáба Гáндзьи – кравчїньи від Бóга – мýсила тьїжко роби́ти в колгóспї за трудоднї, тримáла з дїдом Івáном велїку господáрку, пѣвно, найлїпшу в селї. Áле в сьвѣтї недїленьку (як любїла казáти) йшла до цѣркиви так алїгáнськó вбрáна, гнїби не знáла, шо такé пáлька бураків, мотїка, вїли чи серп.

2. витончено, добротно, якнайкраще (зроблений)

áльбо т.с., що **áбо**

◆ **áльбо-áльбо** т.с., що **áбо-áбо**

◆ **áльбо так, áльбо нѣи** т.с., що **áбо так, áбо нѣи**

áлярм поспїх; метушня; термїновїсть

Шо за áлярм такїй? Вже вїїжджїєте? Та смеркáєсьи. На якý кольїру пхáтисьи в дорóгу?

альярмóвий поспішний; раптовий; нагальний, терміновий

альярмóво поспішно, раптово, несподівано; терміново

– Цьо́цю, чо́го ваш Іва́н так го́нит по вбо́рі, якби́ го́рило?

– Збира́ємось по сіно́ під Горб.

– Овва́! Шо́ так алярмóво?

– Такé дурне́ сьи́ пита́еш. Не ви́диш, як закандиба́силосьи́?

амóняк *кул.* розпушувач для тіста

амóняковий *кул.* який містить *амóняк*

Амóнякове кісто́ дуже́ вважи́ла праба́ба Воріна. І ма́ла пере́писи чо́тиро́х рі́жних амóнякових пля́цків.

анге́льський англійський

♦ **анге́льський пе́рець** *кул.* духмяний перець

Су́сід писа́всьи́ Анге́льський, то діти́ска все пита́ли, чи той вуйко́ вироблю́є анге́льський пе́рець.

андру́ти *мн., кул.* вафлі

а́ні:

♦ **а́ні єде́н** жоден, ніхто

♦ **а́ні раз** зовсім, абсолютно

А́ні раз сьи́ не вчит наш ба́хур. Би́ шо́ та́тови чи мені́ помага́в, та де! Нич, но кавальі́рка му́ в голо́ві. Прихо́дит надра́ньом, спит до́полудньи́. Та й такé.

ані́во зовсім нічого, абсолютно нічого

Він і́х і так, і так про́сит, вмавлє́є лиші́тисьи́ в селі́, на мо́рггах по́льи, а вни́ ані́во – забира́ютьсьи́ жи́ти до мі́ста. Хо́ць їм кі́л на голо́ві теши́.

анти́пко 1. чорт

2. *знев.* зла, неприємна людина

антра́мент *шк.* чорнило

антраментóвий чорнильний; кольору чорнила

♦ **антраментóвий волу́вок** хімічний олівець

Всьо́, шо́ писа́лосьи́ антраментóвими волу́вками, лиші́ло си́льний слі́д, не мож бу́ло го́ нічи́м вивести́. Ко́лись на по́чті

почта́рка прово́дила мо́кров шма́тков по пачка́х і писа́ла тим волу́вком а́дрес, виходи́ло чи́сто, якби́ ру́чков. Антраментóвим волу́вком до́бре бу́ло значі́ти мі́рку на дошка́х чи шо-бу́дь на господа́рці.

анці́христ т.с., що **анти́пко**

апéтик апетит

апті́ка аптека

апті́кар аптекар; фармацевт

арифме́тика розрахунок, підрахунок

а́я 1. так (вигук, яким виражають згоду)

– А́я, до́бре повіда́еш, то є́ чи́ста пра́вда: як пан з ді́да, то вели́ка бі́да.

2. хіба, невже (вигук, яким виражають сумнів)

– Ка́же Сте́фко, шо́ з Дрогóбичи до Мо́крин зно́ву пу́стьит авто́бус пйи́ть раз на де́нь.

– А́я, ко́би хо́ць раз на де́нь ході́в.

Б

ба та (вигук, яким виражають розчарування)

– Ба́бо, а чо́го ви не хо́дите зо́ мнов на чо́рніці?

– Ба, мо́я діти́нко зло́та, ко́би мо́гла́м на ту́ гору́ ви́лізти, ко́би мож бу́ло назáд мо́ї ро́ки верну́ти.

ба́ба¹ 1. бабуся, бабця

2. жінка

♦ **ба́ба-грім** сильна, відважна і вольова жінка

♦ **ба́ба-хлоп** сильна дебела жінка

♦ **носи́тисьи́, як ба́ба з жи́лізком** надавати великого значення тому, що цього не варте

- ♦♦ **баба з во́за – ко́ньом ле́кше** так кажуть, коли позбуваються тягара або того, що є непотрібним і заважає
- ♦♦ **една́ ба́ба говори́ла: як не вмру, то буду́ жи́ла** якось-то буде в будь-якому разі
- ♦♦ **лізла ба́ба до півни́ці, погуби́ла пацю́риці, місьиць ви́дів – недові́дів, со́нце вста́ло – позби́рало** (дит. лічилка)
- ♦♦ **шти́ри ба́би сі́чку рі́жут, а хлоп наклада́є жарт.** про нерозумну організацію праці
3. дружина
- ♦♦ **недого́да мо́ї ба́бі ні на пй́цу, ні на ла́ві** з усього запропонованого ніщо не подобається

баба² покіс на два боки

ба́бка¹ клепало для коси

ба́бка² *бот.* подорожник

ба́бка³ *кул.* солодкий хліб

ба́бка⁴ плиткий камінець

- ♦ **пуска́ти ба́бки** кидати *ба́бки*⁴ на воду так, щоб вони швидко переміщалися по поверхні річки, подібно як бабки – крилаті комахи над водоймами; перемагає той, чия *ба́бка* найдовше “скаче” по воді (дит. розвага)

бабрани́на довга марудна робота; нудне заняття

ба́брати́сьи дуже довго і повільно щось робити

ба́бський жіночий

То не ба́бська робота – ко́су клепа́ти і йти ко́сити.

ба́вити 1. (**ви́бавити**) няньчити

2. (**заба́вити**) заспокоювати, розважати; відвертати чинюсь увагу

ба́витисьи 1. (**наба́витисьи**) забавлятися, гратися

2. т.с., що **ба́брати́сьи**

баву́нцьитисьи (**набаву́нцьитисьи**) *дит.* т.с., що **ба́витисьи** 1

Бада́йка *мікрот.* річка, що текла тільки однією частиною села Мокряни

- ♦♦ Без Бада́йки не мож си представити нашої Голодівки. То була джерельна ріка, взимі нігди не замерзала, вліті студена, а така чиста, що добре видно стру́ги і дрібну́ рібу. Бада́йка зачина́ласьи горі́, в лозах, недалєко від нашої хати, текла́ близько́ по́під городі́ від ріни́ і да́лі-да́лі долі́в, аж до Сільцьи́. Богда́н, ше як вчівсьи в ста́ршій шко́лі в Винниках, яко́сь припасува́в дошки́ і зробив нам човна́. Ма́лими ми з ним на човні́ вози́лисьи по Бада́йці, така́ вна була́ глибо́ка. Пе́вно, ка́ждий ма́є ріку́ сво́го діти́ньства. Але́ так, як і ми не будемо́ вже ма́лими, так і Бада́йка не ве́рнесьи: повисиха́ли джерела́ в лозах – і на́ша Бада́йка ви́схла.

ба́дати (**зба́дати, поба́дати**) обстежувати (перев. хворого)

бади́льи *зб.* товсті стебла городніх рослин

бади́льчи т.с., що **бади́льи**

бажи́ти 1. (**забажи́ти**) мати бажання, хотіти чогось

2. (**побажи́ти**) висловлювати побажання, бажати ко-мусь

бажи́тисьи (**забажи́тисьи**) *безос.* бажатися, хотітися

Чого́ ти сьи ше бажи́т? Мо́же, ле́ду печено́го?

ба́йда великий шматок хліба

байду́жіти (**збайду́жіти**) ставати байдужим

ба́йзель безлад

ба́йка 1. казка

- ♦♦ **пові́м ти ба́йку, як ку́рив ді́д фа́йку на до́вгім цибу́шку, спали́в собі́ ву́шко жарт.** так відповідають дітям, які просять розповісти їм казку
- 2. дурниця, нісенітниця
Яко́го ми́лого ті байкі́ слуха́еш! Хи́ба вна коли́ шось му́дре повіда́ла?

3. вигук, яким виражають підтримку комусь, намагаються розрадити
Казав ти, що не пúстит до школи? Байка! Дівчи, не плач, він нігди то́го не зрòбит, йно так ме́ле язиком.

бакун тютюн

баламкати звисати

Сидіт малá Ірцúньи на візку́, но́ги баламкают.

баламкатисьи т.с., що **баламкати**

баламúт легковажний, несерйозний чоловік

баландá несмачна їжа (перев. рідка страва)

балімкати байдикувати

Ніні балімкаеш, а зáвтра не встíгнеш то всьо поробити і будéш сьи кáяти.

бáлія широка низька металева посудина (перев. для прання)

балóновий виготовлений із непромокальної тканини

Був чис, що кáждий хтíв мáти балóновий плащ.

баль бенкет; урочисте святкування з частуванням і танцями

бáльон м'яч

бальóнчик 1. *здр. до бáльон*; м'ячик

2. *мед.* гумова груша для клізми

балювáтисьи мати *баль*; бенкетувати

бамбéтли розсувна лава-ліжка

Бамбéтли ше стоя́ла при стіні́ в пéршій, найбiльшій, хаті. Пéред Пáсков ше ї малювáли на брундзóво, ше складáли в ню всiя́ке лáши. А́ле бамбéтли повóле відживáла свóе. Лю́ди зачіли купувáти дивáни. І е́дно́го дньи нáша бамбéтли впинiлася́ надворі́, під наві́сом ко́ло стодóли.

бамбóни *мн.* цукерки

бандáж *мед.* бинт

бандажувáти (забандажувáти) *мед.* бинтувати, перев'язувати

бáнта *мн.* підвішені жердини в хліві (місце для ночівлі курей)

♦ **пiтi на бáнта** *ірон.* піти спати

банувáти (побанувáти) сумувати, тужити

баньiк каструля

♦♦ **не головá, а баньiк порóжний** про безвідповідальну людину

баньичi т.с., що **баньичóк**

баньичóк *здр. до баньiк*; каструлька

бáнька 1. ялинкова прикраса у вигляді кулі

В нáшій хаті я́личку на Новiй рiк пéршого сiчньи не вбирáли нікóли. За пáру днiв до Рiздвá Дiдо нiс до хáти я́личку, а пóтим знóсив зи стрiху два велiкi куфéрки з рiзними бáнькáми. Шóби зазирну́ти до куфéрків, дiтiська чекáли відрáна, нáвіть сьи не бáвили.

2. *мед. (перев. мн. банькi)* банки

Помогли́ му банькi, перестáв нарéшти кáшлати.

3. (*тiльки мн. банькi*) очі

♦ **банькi вiлупити** витрiщити очі, витрiщитися
Шо'с банькi вiлупив? Давно́ ньи вiдiв?

барáба розбишака

барда патока з цукрових буряків (перев. як додаток до корму худобі)

бархán фланель

барханóвий фланелевий

Барханóвий халáт, тéплий і приту́льний, нагáдував мені́ нáшу дóбру і приту́льну бáбу Гáндзю.

басамán знак на тілі (від удару) або смуга (від бруду)

басара́б молдаванин

Басара́бія Молдавія

Все повідали наш дідо Мико́ла про Басара́бію і як там лю́ди жи́ють, то представлѝили си дітіска дуже́ до́бре той край. А в шко́лі сѝи вѝявило, шо дідово́ї Басара́бії давно́-пре́давно нема́, а тре вчіти тепе́рка про Молда́вію. Нам сѝи здава́ло, шо їй до Басара́бії – як вітійка до не́ба.

ба́хур 1. *ірон.* дитина

2. хлопець, підліток (перев. галасливий, неспокійний)

бацька́ніна 1. неохайно виконана робота

2. марудне, копітке заняття

бацька́р 1. неохайний чоловік

2. поганий майстер

бацька́рка неохайна жінка

бацька́рний 1. неохайний (про людину)

2. марудний, копіткий (про роботу)

бацька́рник т.с., що **бацька́р**

бацька́рство 1. неякісно зроблена робота або річ

Шо́с такé понапліта́в?! Хіба́ тово́ ко́шики? То чісте бацька́рство! Подві́сьи-во, як наш дідо Іва́н плів. Не ма́ло до рі́чи, який ко́шик: вели́кий чи мали́й, на бу́льбу чи на сія́нку, фа́сольку. Ді́дові ко́шики і ко́шичита – як намальо́вані.

2. бруд (перев. у кімнаті)

Йой, як ти мо́жеш сі́діти в тім бацька́рстві! Ану́, борзе́нько попрі́тай, бо вже скóро сама́ сѝи вкри́еш тим по́рохом.

бацькати¹ (**вѝбацькати**, **забацькати**, **побацькати**) бруднити, забруднювати

бацькати² дуже довго і повільно щось робити

бацькатисѝи¹ (**вѝбацькатисѝи**, **забацькатисѝи**) бруднитися

бацькатисѝи² т.с., що **бацькати**²

баю́нцьити *див.* спати

бая́ ні; та де там (вигук, яким виражають незгоду)

бая́кже аякже

бе́бехи *мн.* нутрощі

бе́вза глибока яма з водою (на дорозі), вир (на річці)

бе́вхати (**бе́вхнути**) 1. стріляти (перев. з рушниці)

Да́лі хло́пи бе́вхают в ло́зах. Не мо́жут, ві́дно, лі́са зла́пати вже тре́тий день. То чіста ка́ра: ма́є малі́ лисиньі́та і тьїгае́ з рі́ни лю́дські́ гусьі́та є́дно за дру́гим.

2. гримати, стукати

Не ма́є наш Васи́ль нія́кого чу́тьї. Прийшо́в пі́зно, ха́та замкне́на. Як бе́вхнув в ві́кно па́ру раз, то ми не зна́ли, шо сѝи ста́ло і куді́й бі́чи.

бе́вхнути *див.* **бе́вхати**

безлі́чний безсоромний

безлі́чно безсоромно

безпівпе́рек уперек, поперек

Мо́жеш сьмі́ло йти́ безпівпе́рек, че́рез Зага́тьї аж до Силе́цької го́ри. А там вже вийдеш на до́бру доро́гу.

безчису́ раптово, передчасно

бендзі́на бензин

Миро́ську, шось в стодо́лі бендзі́нов смерді́т. Чи то так ми сѝи зда́є? Ану́, біга́й, подві́сьи, я тьї про́шу.

бе́ріг берег (ріки, потоку)

бе́сіда мова, мовлення

♦ **бе́сіду му відобра́ло** він не може говорити

♦♦ **шкода́ на то бе́сіди** про це не варто говорити

бе́штати (**збе́штати**) дуже сварити; ганьбити

бзді́рка дрібна річкова риба

бзі́к 1. дурниця, нісенітниця

На яко́ї кольі́ри перепові́да́ти такі́ бзі́ки? Аж вуха́ ми вѝйнут.

2. примха

Як має сьм почіти шкóла в вéресню, то все купує новé вбрáньи. Так каждісінький рік. Ну, чи то не бзík?

- ♦ **бзíка в головí мáти** поводитися дивно, непередбачено; діяти безглуздо
Шорáна бíгає бóсий на рíни по росí і дітíй виганьíє бíгати. Має тако́го бзíка в головí, і хто му шо зрóбит?
- ♦ **дістáти бзíка** т.с., що **бзíка в головí мáти**
- ♦♦ **ка́ждий має свíй бзík** кожен має недоліки

бзикований 1. дурнуватий

2. непередбачуваний

би¹ *спол.* 1. щоб, аби

Пильнуй, Кáсьо, свóїх бáхурів, зáки ше малí, би міліція їх не пильнувала. Тодій не вилізеш з то́го.

- ♦ **би'м (би'с, бй'смо, бй'сте)** щоб я (щоб ти, щоб ми, щоб ви)
2. якби
О, би то так сьм стáло, не мáли бй'смо дочініньи з документами і не чека́ли бй'смо кільканáйцьить літ на хáту.

3. хоч би

Би'м і хті́ла відпíчнүти, не відпíчнү, бо порíдки тре поробіти, зáвтра діти з мíста поприїжджійот.

би² *част.* хай би, щоб

- ♦ **би'м** хай би я
Би'м тріс! Всьо і не так! Як то в нас кáжут: недогóда мóї бáбі ні на пййцу, ні на лáві.
- ♦ **би'с (бй'смо, бй'сте)** хай би ти (хай би ми, хай би ви)
Бй'сте булі багáтїї, як тáя земліцьи, і в комóрі, і в стодóлі, і пóвна пивніцьи. (*із коляди*)
- ♦♦ **би'с був такій до робóти, як до спаньї**
- ♦♦ **би'с нúmer дóму не забúв** *див.* нúmer
 - ♦ **би'с не дочекáв**
 - ♦ **би'с так дíхав**

- ♦ **смолі горíчої би'с сьм напíв**
- ♦ **би ти** щоб тобі
 - ♦ **би ти** путь щéзла
 - ♦ **би ти так дóбре булó** *ірон.*
- ♦ **би тьи** щоб тебе
 - ♦ **ка́чка би тьи кóпнула**
 - ♦ **ка́чка би тьи кóпнула, піднэсла і гóпнула**
 - ♦ **кóлька би тьи вколóла**
 - ♦ **кóльки би тьи напáли**
 - ♦ **корч би тьи натьїг на́глий**
 - ♦ **кров би тьи зальїла**
 - ♦ **кров би тьи зальїла на́гла**
 - ♦ **шляк би тьи на́глий тра́фив**

билиндíти (набилиндíти) *знев.* говорити, розповідати
Йой, чíста кáра! Скруті то радíйо, бо вже трéту годíну биліндít і биліндít по-маскáльськи.

бíньо *дит.* бичок

бíти:

- ♦ **бíти і слúхати, чи дíхає** бити з усієї сили (перев. за велику провину)
Мілька все покривáє свóго малóго, вступáєсьи, а то напράвду трéба го бíти і слúхати, чи дíхає. Бо пóтімка пізно будé.
- ♦ **бíти поклóни** *церк.* молитися, низько кланяючись (під час Великого посту)
- ♦ **бóмки бíти** *див.* бóмок
- ♦♦ **дають – бері, б'ют – тикай** дій відповідно до ситуації, як заведено
- ♦♦ **не пхай нóса до чужóго прóса, бо в чужóму прóсі б'ют по нóсі**

бичíна держак бича

бíбкóвий лавровий

- ♦ **бíбкóвий лист** *кул.* лавровий лист

бíгати виявляти статеву охоту (про корову)

Та шо за хольіра! Знов на́ша Кра́са бігає, не па́сласьи нич ні-ні на Го́рбі.

бігматисьи (забігматисьи) клястися, присягатися Богом, запевняючи у правдивості сказаного

бігме́ справді, саме так

♦♦ **тво́е “бігме́” – як тильйче “ме”** твоєму слову не можна вірити

біго́м швидко

Дару́сьи біго́м дочита́ла кни́жку і полéтила з дівчы́тами на ріку́, аж сьи заку́рило на німи!

біда́ка бідний, нещасний чоловік

біда́чи т.с., що **біда́ка**

бідачы́ско т.с., що **біда́ка**

біда́чка бідна, нещасна жінка

бідо́сьи важке життя; недоля

бік:

♦ **які́мсь бо́ком** якось

бі́лет квиток

♦ **на пів біле́та** *ірон.* на половину (перев. про місце у транспорті)

бі́мбати байдикувати, марнувати час

бі́чи 1. (**забі́чи, прибі́чи**) швидко пересуватися на ногах; бігти (про людину чи тварину)

2. (**збі́чи**) вилитися, витікати під час кипіння; бігти (про молоко, рідку страву)

бйо 1. вйо, но (вигук, яким наказують коневі рушати)

2. *ірон.* починай; іди (вигук, яким наказують людині діяти)

Нема́ чо́го вчі́куватисьи. Бйо! Заводи́ машину. Сама́ сьи не завéде.

бйóкати (бйóкнути) наказувати коневі йти, рушати

бйóкнути *див.* **бйóкати**

благій лагідний, тихий (про людину)

Благові́щиньи *церк.* Благовіщення Пречистої Діви Марії (7 квітня)

Благовіщенъи – то, як повідáли на́ша ба́ба Євка з Мо́крин, б́льше сьвьйто, як Па́ска. І зчы́ста так каза́ли, бй’смо пам-ньйта́ли.

благóнький 1. дуже лагідний, дуже тихий (про людину)

2. поношений, потертий, старий (про одяг)

блажі́ти ласувати; їсти досхочу

блй́нда людина, яка *блй́ндає*

блй́ндати йти без якоїсь мети, без зацікавлення

блуд 1. помилка (у письмі, у вишитті)

Як мож той лист відсилáти, як у ка́ждім слóві блу́ди поро-бйв’йис?

2. нечиста сила, яка змушує людину блукати

Ше’м тако́го не ма́ла. Блуд ньи сьи чепів в лóзах. Ста́ла’м за па́ру мэ́трів від стéжки і не мо́гла’м ніяк сьи ви́брати.

бльй́ха металевий лист

бльи́шйнка консервна банка

Хто де ві́дів бльи́шйнку, шо котóви молоко́ налива́ю?

бльй́шка 1. металева форма для випікання

Ба́ба Ворі́на пекла́ стру́цлі в спеці́альних бльи́шках. Їх бу́ло шты́ри, склада́лисьи одна́ в дру́гу і вигльи́дали як дзвў́нки. Ді́до зно́сив їх з по́ду раз на рік, якра́з то́го дньи пе́ред Сьвьй-то́в вечéров, ко́ли ма́ли випіка́ти стру́цлі.

2. висока і вузька бляшана посудина для зберігання молока

Все вра́но по це́рканю Кра́соі і Зо́рки ці́дила Ба́ба молоко́ че́рез ма́рлю, налива́ла в бльй́шку і не́сла до Бада́йки, шо за ха́тов. Там при кла́дці був ланц, ним привй́йзувала бльй́шку,

пускала ї в воду і тримала дополудни. Так раніше молокo холоділось, і мож лeгко булo зибрати сметану. Бльішка мала при дні трубки і такe малe вузкe віконецко, шобі видіти, як молоко витече, то лішишь в бльішці самá жовта сметана. А як Бадайка висхла, то бльішку пускали в кирніцю коло хати.

блюзка 1. чоловічий піджак

2. жіноча блузка

блюзочка *здр. до блюзка 2;* блузочка

Дай Даруси ньиб'єску блюзочку з корунками на короткий рукав. І ней ше легкій свeдрик вoзьме.

блят верхній металевий лист кухонної плити

На розигрітому бляті взимі пеклі'смо плястерка сирої бульби. Такe простe, але такe смачнe їджинь з дітінства!

Бог:

- ♦ **бійсьи Бoга** вигук, яким намагаються застерегти від необдуманих вчинків
- ♦ **Бог всьо видит** за гріх чи злочин буде покарання
- ♦ **Бог – свідок** т.с., що **бігме**
- ♦ **Бoгу дyха вінен** цілком не винен
- ♦ **Бoже збав** вигук, яким виражають застереження
- ♦ **Бoже милосeрдний** вигук, яким виражають велике здивування чи захоплення
- ♦ **Бoже свьитий** т.с., що **Бoже милосeрдний**
- ♦ **бороні Бoже** т.с., що **Бoже збав**
- ♦ **брати Бoга за свідка** присягатися Богом, запевняти у правдивості сказаного
- ♦ **дай Бoже 1.** нехай так буде; так тому й бути
Хочете хату накрити до морозів? Ну, дай Бoже!
2. привітання при зустрічі
– Дай Бoже, Пeтpe! – Дай Бoже!
- ♦ – **дай Бoже щісьтьи!** – **дьякую, дай Бoже і вам!** привітання і відповідь при зустрічі з тим, хто працює

- ♦ **єдeн Бог знає** тільки Богові відомо; це не в людській компетенції
- ♦ **з Бoгом** побажання успіху у справі, в роботі
- ♦ **з Бoгом, Параню** *ірон.* побажання успіху (перев. у безнадійній чи в безглуздій справі)
- ♦ **ней Бог боронит** т.с., що **Бoже збав**
- ♦ **ней Бог заступит** т.с., що **Бoже збав**
- ♦ **ней Бог помагae** т.с., що **з Бoгом**
- ♦ **ней з Бoгом спочивae** так кажуть на згадку про покійного
- ♦ **приймi, Бoже, за лікарство** *жарт.* так кажуть, коли п'ють алкоголь
- ♦ **слава Бoгу** вигук, яким виражають полегшення, задоволення, радість
- ♦ **слава Тобі, Бoже** т.с., що **слава Бoгу**
- ♦ **ше Бог го тримає** він ще живий
- ♦ **шо ти Бог дав?!** що ти надумав?! що з тобою?!
- ♦♦ **бороні ньи, Бoже, від наглої смерти**
- ♦♦ **бороні ньи, Бoже, від напрасної смерти** т.с., що **бороні ньи, Бoже, від наглої смерти**
- ♦♦ **карай менe, Бoже, робoтов, а не хорoбов** краще мучитися від роботи, аніж від хвороби
- ♦♦ **чоловік мислит, а Бог крислит** усе в Божій волі
- ♦♦ **як Кyба Бoгу, так Бог Кyбі** як поводишся, так і маєш
- ♦♦ **як тривога, то до Бoга** у складній ситуації людина звертається до Бога
 - ✦ **бодай би тьи Бог скарав**

богатeзно дуже багато

богaтий багатий

богaтіти багатіти

богaто багато

богaч багач

Вoльго, та то такі богачі, шо нич і нікого коло себе не вiддiт!

богачка багачка

бодай:

- ♦ бодай'йис щоб ти, хай би ти
 - ✦ бодай'йис сьвіта Бóжого не відів
 - ✦ бодай'йис сьвіта не відів
 - ✦ бодай'йис щез
- ♦ бодай ти щоб тобі
 - ✦ бодай ти путь щезла
 - ✦ бодай ти так дóбре булó *ірон.*
- ♦ бодай тьи щоб тебе
 - ✦ бодай тьи Бог скарáв
 - ✦ бодай тьи кáчка кóпнула
 - ✦ бодай тьи кáчка кóпнула, піднесла і гóпнула
 - ✦ бодай тьи корч нат'їг нáглий
 - ✦ бодай тьи кúрка брїкнула
 - ✦ бодай тьи шляк нáглий трафив
- ♦ бодá'с т.с., що бодай'йис
 - ✦ бодá'с нóчи не дїждáв

бодáк будяк

бодáчи *зб.* зарості будяка

бодачіско *згр. до бодáк*

бодачóк *здр. до бодáк*; будячок

бóже милостиня

- ♦ дáти на бóже дати милостиню, пожертвувати

бóженька *дит.* Бог

бóженьку Боже! Господи! (вигук, яким виражають радість, здивування, страх, розпач)

Бóжий:

- ♦ Бóжим дúхом жїти *див.* дух
- ♦ Божого Тїла *див.* тїло
- ♦ з Бóжов пóмочов *див.* пóмїч
- ♦ кáждий Бóжий день *див.* день
- ♦ кáра Бóжа бїда, нещастя; щось нестерпне

- ♦ карїньи Бóже т.с., що кáра Бóжа
- ♦ ней сьи дїє Бóжа вóля я на це не маю впливу
- ♦ Слúжба Бóжа *див.* Слúжба
- ♦ сьвіта Бóжого не відїти *див.* сьвіт
- ♦ сьвьитїй та Бóжий *ірон.* про того, хто вдає безгрішного, чесного, порядного
- ♦♦ то бóжа кáра, а не дїтіна про дуже нечемну дитину
 - ✦ бодай'йис сьвіта Бóжого не відів

божїтисьи (забожїтисьи) присягатися Богом, запевняти у правдивості сказаного

боз *бот.* бузок

Як сьи врóдила'с в маю, Дáрцю, то памньїтаю, такé теплó стояло надворї, а тáто наламáв в селї лáдного бзу і вніс до хáти велицúзний бúкет.

бóзьи т.с., що бóженька

бокувáти обминати, сторонитися

болїти (переболїти) хворїти

болот'ї болото, багно

- ♦ змїшїти з болот'їм принизити, зганьбити

больїк *мед.* боляк, нарив

- ♦ причепїтисьи, ги больїк набриднути

больїчий болючий, болїсний

больїчка болячка, хвороба

больнїцьи лїкарня

Як забрáли ньи до больнїці на Страснú пїйтноньку, то вїписали аж по Знесїню.

бóмок *зоол.* Гедзь

- ♦ бóмки бїти байдикувати
- ♦ наїстисьи, ги бóмок наїстися донесхочу

борзєнько дуже швидко

бóрзий швидкий, меткий

бóрзо швидко

бóрше швидше

бóти *мн.* короткі гумові чоботи

бóчитисьи (забóчитисьи) дивитися спідлоба, вороже

Бóчитсьи Вóльга на мене. Самá не знаю, за шо. Пéвно, не мóже пережити, шо на́ша Лéсьи віддае́сьи, а їх Натáльи ньи. А я шо тóму винна, повíч?

брадрóра духовка

бра́кнути (забра́кнути) бракувати, не вистачати

Бра́кне ми дньи, абí скінчíти ручнiк на́шим молодiм до шлю́бу. А на кiнцi забра́кло я́сно-жóвтих нитóк на два ридкi пóпри мерéжку.

братáнич син брата

братáнка дочка брата

братки т.с., що **братчики**

братовá дружина брата

братчик братик, брат

Í так, дорогiй Бра́тчику, напишiт хоть пáру слiв, чи живi, чи здорóви í як проживáєте. (*iз Дiдового листа*)

братчики *мн., бот.* фiалка триколірна

брехнiй брехня, плiтки

♦ **брехнiю пускáти по селi** брехати, плiткувати

брiдитисьи відчувати відразу; гидувати

Дви, якé в них капáрство! Як то мож до такоi хáти в гостiну просiти? Брiджусьи тóтка їсти!

бринзольi браслет

брундзóвий коричневий

бóба *дит.* невелика рана

бóбент *муз.* бубон

бóбнити бити в *бóбент*

бóда 1. собака будка

Видiш, заслáб наш пес. Дрúгий день сiдiт в бóди, не вилази́є. Я до бóди: “Брóвку, Брóвку!” – а він вже нáвiть не гарчiт на мене. Пéвно, перемéрз, кольiра го зна́є! Такi морозi бóли!

2. закритий кузов вантажiвки

Приiжджiют по молоко́ в селó такóв велiков машiнов з бóдов í вiдвóзьит до Самборá на завод.

3. *iрон.* невеликий старий занедбаний будинок

будé досить, достатньо

Та будé! Не дава́йте ми бiльше тих грушóк, бо не донесу в по-дóлку аж пiд Горб.

буджiнкi *мн.* мала цибуля на насiння, яку *будiли* взимку, щоб навеснi висадити

бóдзiк будильник

будiти прогрiвати *буджiнкi*

бóйда брехня; плiтки

♦ **бóйду пускáти по селi** т.с., що **брехнiю пускáти по селi**

бук груба палиця

Як хóплю си бóка, то раз-двá возьмéтесьи за на́уку í за книжкi.

♦♦ **на́ука не йде до головi без бóка** *iрон.* не буває навчання без покарання

♦♦ **на́ука не лiзе без бóка** т.с., що **на́ука не йде до головi без бóка**

бóкет букет

буксóвцi *мн.* чоботи з буксу

бóкшпан *бот.* самшит

бóльба 1. картопля

✿ Пирiг з бóльби – то був найпростiший í найсмачнiший Ба́бин пирiг. До кiста йшло йийцé, лiжка воливи, трóха квасно́го молоко́, со́да í мука́. Кiсто розка́чувалосьи, í на середiну викладáлосьи подрúцкану зварéну бóльбу,

приправлену цибу́льков на воліві. Краї́ кіста стьига́лисьи докўпи. Звѣрха мастїлосьи йийцьом.

2. картоплина

бульбиньї *здр. до бѹльба 2*; картоплинка

бѹльбичка *здр. до бѹльба 1*; картопелька

бульблїний картопляний

бульблїнка 1. картоплинна

2. поле після викопаної картоплі

бѹлька 1. бульбашка

Вїпусти пѣрше всі бѹльки з водї, а тодїй ту во́ду мож пїти.

2. дурниця, нісенїтниця

♦♦ **то бѹлька прѹтів Бѹжої во́лі** це дурниця; не переймайся цим

✿ Як хтось чѣрез дурне́ пла́кав, наш Дїдо вмїв розра́дити і все любїв ка́зати: “Не берї си до голови́! То бѹлька прѹтів Бѹжої во́лі”.

♦♦ **тобї хїба бѹльки в голові́** ти думаєш тїльки про дурницї

бура́к буряк

бурако́вий буряковий, виготовлений із буряка

бурачїнка 1. гичка буряка, бурячиння

2. поле після викопаного буряка

То́го ро́ку засїємо по бурачїнці вовѣс.

бурачїньи т.с., що **бурачїнка 1**

бурачкѹвий темно-червоний із синюватим відтїнком; який має колїр буряка

бурїн бур'ян

бурївкї *мн., бот.* чорницї

бѹрки *мн.* утеплене сукняне взуття

Взимї́, як зачина́в топїтисьи снїг, жїнкї бра́ли бѹрки, а по-вѣрха – кальо́ші. Вбира́лисьи в тѣплї сердакї́, завива́лисьи

у тѣплї фусткї́. Все ньи дѹже дивувáла вели́ка рїжнїцьи, як виглядáла взимї́ стáрша жїнка в селї́ і в мїстї́.

бурнига́ти (побурнига́ти) розкидати рогами (перев. солону, копицю сїна)

бѹрхати (розбѹрхати) порушувати встановлений порядок, розкидати (перев. речї)

бѹськїв пов'язаний із бѹськом

♦ **бѹськїв вогѣнь** *див. вогѣнь*

♦ **бѹськїв сир** *див. сир*

бѹсьок *орн.* лелека

♦♦ – **бѹську, бѹську, принесї ми Марѹську!** (*дит. забавлянка*)

бутá пустування; пустошї

♦♦ **бутá виганьїє з кутá** за пустошї буде покарання

бутáти пустувати, бешкетувати

бѹтлї скляна посудина з вузькою шийкою (для приготування і зберїгання напоїв)

буцига́рньи в'язниця

бу́цкати (бу́цнути) 1. буцати, бити або колоти рогами

2. *дит.* буцати, вдаряти лобом до лоба (перев. про малих дїтей)

бу́цкатисьи (бу́цнутисьи) 1. буцатися, битися або колотися рогами

2. *дит.* буцатися, вдарятися лобами (перев. про малих дїтей)

бу́цнути *див. бу́цкати*

бу́цнутисьи *див. бу́цкатисьи*

В

В

ва́житися 1. (**зва́житися**) зважуватися, встановлювати свою вагу

2. сумніватися, вагатися

Не гальопуй так, Мільку! Не приспішуй нашого тата. Він ше ва́жится, як то всьо буде на новій роботі, чи ліпше лишійтись на старім місци в Самборі. Хто му го́ден шо порáдити?

важне́ *прис.сл.* важливо

У селі́ е́ден дру́гого зна́е, припильну́е і хоць трóха, а всьо е́дно помóже. І то важне́. А в місті́ люди́ гні́би чу́жі і пильну́ють хіба́ сво́е.

важній важливий

важні́ше важливіше

Тобі́, старóму кавáльиру, вжені́тись – то тепéрка важні́ше, як шо-бу́дь. Ти йно пильну́еш коле́гів, а вни пильну́ють ты, по́ки гро́ші ма́еш.

вазо́нок вазон

Варца́би заста́влені рі́жними вазо́нками. Фу́ксія, шпара́гус, рождéнники. А в ку́ті в ха́ті на підло́зі стоя́ли пішні кита́йські ру́жі – як дере́ва. Найбі́льше вна люби́ла вазо́нок, шо називáвсьи кобі́тка. Ці́лий рік ті кобі́тки так рі́сно в не́ї цьві́лі ружо́вим цьві́том, наві́ть лі́сты не бу́ло ві́дно.

вака́ціі *мн.* канікули

вако́ваний переселений

вала́нцатися 1. іти повільно (перев. без будь-якої мети та в невизначеному напрямку)

2. працювати повільно і неохоче

вала́шити (**звала́шити**) каструвати

валиво́кий витрішкуватий

валі́ти (**ввалі́ти**) сильно бити, лупцювати

Як ввалі́в ны́ там, за стодо́лов, по́під ре́бра, ду́мав, шо скі́нчу́сьи на місци.

вальі́ти 1. (**ві́вальити**) викачувати (в болоті), обкачувати (в борошні)

2. (**ві́вальити**) забруднювати, валяти

3. (**повальі́ти**) руйнувати, валити, розкидати

вальі́тисьи 1. (**ві́вальитисьи**) забруднюватися, валятися

Де́с сьи так ві́вальив, ги свиньі́?

2. лежати не на місці́ (перев. про одяг, інструменти)

У вас ві́чно всьо сьи вальі́е по ха́ті. Як то мож шось знайті́ в ті́м ба́йзелю?!

вальц вальс

вандрува́ти (**повандрува́ти**) мандрувати

ваньі́нка неглибока металева посудина (перев. для прання, купання)

вапрі́ни *мн., бот.* агрус

ва́рга (*перев. мн. ва́рги*) губа

Наду́ла ва́рги і пішла́ від нас без «бу́дьте здоро́ві».

варга́нити (**зварга́нити**) робити як-небудь (перев. про готування їжі)

варга́тий губатий

варга́ч людина з великими губами

варі́шка велика дерев'яна ложка

варста́к верстат

варста́т невелика майстерня біля хати

Йди, хло́пче, до варста́ту і возьмі́ мали́й молото́к. Ві́сит на сті́ні про́сто двері́й.

варува́тисьи бути пильним, обережним

варца́б підвіконник

В

ва́р'ят чоловік неадекватної поведінки

ва́р'ятка жінка неадекватної поведінки

васерва́га буд. рівень

Васи́ль *церк.* святого Васи́лія Велико́го (14 січня); Ста-
рий новий рік

На Старій новій рік, як ви́било пі́вніч, все прийма́ли'смо
кольди́ників. То бу́ли молоді́ хло́пці з Голоді́вки, со́рок пій-
того і со́рок шесто́го ро́ку наро́джинь. Вни вступа́ли не до
всіх, а йно до свої́их, найблі́шших. На Васи́ль кольидува́-
ли "Ой підемо́, па́не-бра́те". Ми їх прийма́ли, гості́ли, а́ле
хло́пці не всіджува́лись до́вго і йшли з кольи́дів на новий
рік до йинчих ро́дичів. Ко́лись то бу́ло важне́ кольидува́ти,
а не засі́сти за сті́в і гості́тись до ра́на.

Кольи́да на Ста́рий но́вий рік

Ой, пі - де - мо, па - не - бра - те, від ха - ти до ха - ти
з Но - вим ро - ком го - спо - да - рям за - ко - льи - ду - ва - ти

Ой, підемо́, па́не-бра́те, від ха́ти до ха́ти

З Но́вим ро́ком господа́рям зако́льидува́ти.

Ой, ко́льи́до-ко́льи́до́чко, яка́ ти нам ми́ла,
Бо Пре́чиста́ Ді́ва Ма́ти Си́на поро́дила.

Поро́дила вона́ Йо́го в мі́сті Ви́флеє́мі,
Зажу́ривсьи лю́тий Іро́д у Єруса́лімі.

До корчмо́ньки не ході́те, це́ркву не мина́йте.
Шоде́нь Бо́жий мо́літесь, кни́жечки́ чита́йте.

Бі́'сте бу́ли бага́тії, як та́я землі́цьи,
І в сто́длі, і в ко́борі, і по́вна півни́цьи.

ва́то́ваний ватяний, пошитий на ваті (штани, куртка)

ва́то́ванка робоча *ва́то́вана* куртка

вбезві́чити покалічити

вберну́ти *див.* **вберта́ти**

вберну́тись *див.* **вберта́тись**¹

вберта́ти (вберну́ти) 1. обертати, повертати в інший бік;
змінювати напрям руху

Вберні́ візо́к в дру́гий бік, ней на ді́тину со́нце не сві́тит.

2. перевертати на інший бік (скошену траву, зношену
частину одягу)

вберта́тись¹ (**вберну́тись**) оглядатися, озиратися

Не вберта́йсь тілько́ раз і не приди́вльи́сь, шо там лю́ди
ро́блют, бо то не пасу́є.

вберта́тись² перебувати, знаходитися

Пара́ню, де ва́ша Маринцу́ньи тепе́рка сьи вберта́є? Шо по-
робльи́є?

вбизва́ти прозивати, давати прізвисько

вбизва́тись (вбизва́тись) 1. озиватися, відгукуватися,
подавати голос

Вбизви́сь, як тьи клі́чут. Чи ти вже сьи за́гніва́ла? Га?

2. подавати про себе звістку

Як ви́їхав Сте́фко ше позата́мто́го ро́ку, то і не чува́ти, би сьи
вбизва́в хо́ць до свої́ роді́ни.

вбзира́ти (повбзира́ти) оглядати; розглядати, роздив-
лятися

вбзира́тись т.с., що **вберта́тись**¹

вбидва́ обидва

вбидві́ обидві

вбидво́є обидвоє

вбизва́тись *див.* **вбизва́тись**

- вбира́ти (вбра́ти)** 1. покривати себе одягом, одягати
Клімцю, ко́нче му́сиш вбира́ти крiмку, бо йидна́кше заду-
біеш.
2. покривати когось одягом, одягати
Дай малóму ку́ртку, вбері го те́пло, бо будé сма́ркати, не дай
Бо́же.
3. забезпечувати когось одягом, одягати
Шле Віра з Іта́лії гро́ші, о́діж, вбра́ла всю роди́ну.
4. прикрашати, наряджати; одягати
В нас ялічку вбира́ли не на Нові́й рік, а на Різдво́.

- вбра́тисьи (вбра́тисьи)** 1. покривати себе одягом, одя-
гатися
Позимні́ло, тре до́бре вбра́тисьи.
2. одягатися добротно і за модою
Як до мі́ста ви́хала і ста́ла до́бре зарабля́ти, то вже так сьи
вбира́е!
3. забезпечувати себе одягом, одягатися
Нарéшті пішо́в Зе́ник на робо́ту, пові́ддава́в довгі, вбра́всьи
по-лю́дськи.
- ♦ **вбра́тисьи на воста́тний гу́дзик** т.с., що **вбра́тисьи, як**
стрик на Вели́гдень
 - ♦ **вбра́тисьи, як на пара́ду** т.с., що **вбра́тисьи, як стрик на**
Вели́гдень
 - ♦ **вбра́тисьи, як стрик на Вели́гдень** святково одягнутися

вбі́сьцьи обійстя, двір

вбі́сьцьи́ти обпісяти когось або щось; напісяти на когось
або на щось

вбі́сьцьи́тисьи обпісятися; впісятися

вбі́цьи́ти (повбі́цьи́ти) обіцяти

Йван – то такий дивний хлоп, шо повбі́цьи́е ти зві́зду з не́ба,
а за хвілю́ вже нич не памньи́тає.

вбо́ра подві́р'я

- вбра́ний** 1. який має на собі одяг, одягнений
2. доглянутий, забезпечений одягом, одягнений
Та як жі́нка сьи взы́ла за сво́го чолові́ка, то тепе́р вбра́ний,
чи́стий, хóдит, як пан.

вбра́ньи 1. одяг, одежа

За рік всьо вбра́ньи з цьо́тки-небі́жки повимі́тували, а де́шо
відда́ли міні́йкови.

2. чоловічий костюм

Сла́вко купів си в Дрогóбичи ла́дне грана́тове вбра́ньи, бо
йде в лі́пню на весі́льї до сво́го похре́сника до Пі́дбу́жи.

вбра́ти *див. вбира́ти*

вбра́тисьи *див. вбира́тисьи*

вбува́ти (вбу́ти) 1. т.с., що **вбува́тисьи 1**

Вбу́й си чо́боти, бо дві́сьи-дві, сні́г лежи́т.

2. надягати комусь на ноги взуття, взувати
Борзе́нько вбу́й малóго, ней не го́нит бо́сий по ха́ті, вже вон
сма́ркає.

3. забезпечувати когось взуттям, взувати

вбува́тисьи (вбу́тисьи¹) 1. надягати собі взуття на ноги,
взуватися

Те́пло сьи вбері́ і вбу́йсьи в чо́боти, а йидна́кше з ха́ти не
вилази́й.

2. забезпечувати себе взуттям, взуватися

До зимі́ мі́г'йим відкла́сти тро́ха гро́ший, то вбу́всьи, вбра́в-
сьи і чу́юсьи лю́дино́в.

вбу́ти *див. вбува́ти*

вбу́тий 1. який має взуття на ногах; взутий

2. забезпечений взуттям; взутий

вбу́тисьи¹ *див. вбува́тисьи*

вбу́тисьи² призвичаїтися, адаптуватися (перев. до нових обставин, до нового місця)

За тиждень-два вбу́дешсьи на новій роботі, забу́деш про стару́.

вважі́ти *див. уважі́ти 1*

ввалі́ти *див. валі́ти*

ввалі́тисьи сильно вдаритися

Ввалі́всьи до одвірка, аж му сьвічки́ в вочо́х ста́ли.

Введе́нє *церк.* Введення у храм Пресвятої Богородиці (4 грудня)

Все Ді́до вті́шив нас, шо на Введе́нє мож зачина́ти ко́льи-дува́ти. І ми, ма́лі, нага́дували си, яку ко́льи́ду ко́льи́дува́ли, ко́нче хті́ли вчі́ти но́ві ко́льи́ди, вчі́ли но́ві ві́нчо́ваня.

ввиджі́тисьи ввижатися, здаватися

Як вмира́ли на́ші праба́ба, то ввиджі́лисьи їм мо́ло́дші се́стри, котрі́ ма́ленькими від го́лоду попу́хли. Поме́рли, біда́-чита, в е́де́н де́нь.

вві́діти *див. ві́діти*

вганя́ти 1. ганяти, бігати

2. швидко поратися по господарству

вгара́тати *див. гара́тати*

вгати́ти 1. *див. гати́ти*

2. занадто багато і намарно витратити (перев. про кошти)

вгнилі́ти втратити охоту до роботи; стати ледачим, зледащіти

вгни́ватисьи образитися (перев. на короткий час)

вдове́ць вдівець

вдови́цьи вдова

вдру́лити *див. дру́льити*

вдурі́ти почати поводитися непередбачено, безглуздо

♦ **вдурі́ти на ці́лу го́лову** *див. голова́*

веде́рко *здр. до ведро́*; відерко, відерце

веде́рчи т.с., що **веде́рко**

ве́дро ясна погода

♦ **нема́ ніні ве́дра** нема сьогодні відповідної погоди (про спеку, дощ)

Ві́дите, нема́ ніні ве́дра на сі́но.

ведро́ відро

велико́дний великодній

вели́цю́зний величезний, дуже великий

ве́лич т.с., що **вели́цю́зний**

Не вбира́й той гра́нато́вий плащ. То ве́лич на те́бе.

ве́льон фата

Ка́ждому ма́лому дівчи́ту дуже корті́ло вбра́ти на се́бе ве́льон мо́лодо́ї. А як не ви́пада́ло, то сво́йим ля́лька́м ши́ли ве́сільні су́кенки́ і робі́ли до них ве́льони́.

вендзі́ти (повендзі́ти) коптити, закопчувати, вудити

вендзі́вка *кул.* вуджена шинка

Ве́ньгри *мн.* Угорщина

ве́рба *бот.* верба́

вере́та 1. рядно для господарських потреб

2. кількість сіна чи трави, яку можна перенести на спині в одному рядні

вере́чи кинути, влучити

Не ба́втесьи тим ка́міньом, бо мо́жете вере́чи ко́му в го́лову. І то вже бу́де по всі́м.

верещі́ти (заверещі́ти) вищати, верещати

вері́тка *здр. до вере́та*; ряденце

вері́тчи т.с., що **вері́тка**

вернути *див. вертати*

вертати (вернути) блювати

Би шо зів наш Ігорко, за хвілю вертає. Вж'ємо з ним і по дохторах ходили, і по людьох питали, може, хто де когó знає. І нич. А дітина сьи тьжєнечко мучит.

вершók верхівка (перев. дерева, гори)

весільй весілля

Маємо в родині весільй. На Михайла берут шлюб Юзик з Марусев.

вєснувати виконувати весняні роботи

ветринár ветеринар

Закликали'смо ветринарi зи Врójи, бо ше сьи корóва не зчисти́ла. Тре припильнувати.

вєчер вечір

♦ **Свьитий вєчер** *церк.* Святвечір, Навечір'я Різдва (6 сiчня)

Гадáю, Свьитий вєчер ше і чєрез то називáют свьитим, бо не мож го проминути, не приїхати, не зибратисьи рáзом. Так нас виховали відмáлечку.

вечєра вечеря

♦ **Свьитá вечєра** *церк.* вечеря у *Свьитий вєчер*

Малiми ми твєрдо вйiрили, шо так, як в нас в хáти варут Свьиту вечєру, так сьи скрiзь має робити вечєра. Здавáло сьи, шо рiдкá кўтьи, як поливка, – то неможлива рiч. Бо в нас удóма кўтьи булá густá: йно пшеницьи і перетєртий мак з цўкром. Як сiдáли до Свьитóй вечєри, рáзом молiлисьи, Дiдо мўсив перєхрєстити всьо настáвленє на столi. Пóтiмка брав лiжку кўти з макiтри і метáв на повáлу, бо так гнiби вiд-дáвна метáлосьи. Тóго нáша Бáба не моглá пережити: вна áни не згáдувала такóго звiчаю, áни не хтiла, абi хтось шось метáв на чiсту повáлу, ней то нáвiть кўтьи свьитá булá.

вечєрати вечеряти

вечєрiшний вечiрний

вженiтисьи *див. женiтисьи 1*

вжерєти вкусити (про собаку)

вздрiти побачити; помiтити; виявити

взимi взимку

взлóстити *див. злóстити*

взолiти вперiщити, сильно вдарити

взьiти взяти

♦ **взьiти пóпiд пáхи** *див. пáха*

♦ **взьiти си до голóви** *див. голóвá*

взьiтисьи взятися, з'явитися

Вiдки ти сьи взьiла такá мўдра тепєрка? А дотепєр сiдiлá'с тiхо, якбi'с булá, боронi Бóже, нiмá.

вiбавити *див. бáвити 1*

вiбагáти мати забаганки, вимагати над мiру

вiбацькати *див. бáцькати¹*

вiбацькатисьи *див. бáцькатисьи¹*

вибирáтисьи¹ (вiбрáтисьи) вишукано одягатися, часто змiнюючи одне гарне вбрання на iнше
Дєсь сьи так вiбрала, Касўню? Хiбá нiнi якє свьитєнько?

вибирáтисьи² збиратися, складатися (перев. у дорогу)

♦ **вибирáтисьи, як за мóре срáти** *знев.* не поспiшати, зволiкати з роботою

вивакóвувати (вiвакувати) примусово переселяти, примусово вивозити

вивакóвуватисьи (вiвакуватисьи) забиратися геть iз власноi волi

Євка не моглá тiлько терпiти i вiвакуваласьи вiд свєкрўхи, нáвiть не забрáла з тóй хáти всi своi манáтки.

вiвакувати *див. вивакóвувати*

вiвакуватисьи *див. вивакóвуватисьи*

вiвальити *див. вальiти 1, 2*

вiвальитись *див. вальiтись 1*

вивбiруватись т.с., що **вибирати**¹

До цiрки так сь вивбiрує! Шонедiлi то йнча сукiнка.

вiверечи викинути, позбутися чогось

♦ **вiверечи з головi** *див. головá*

вивiтруватись вивiтруватися (про спирт iз рiдини, запах)

вiвйирка бiлка

вiвтирати акуратно витерти, обтерти; ретельно повитирати

вiвтиратись акуратно обтертися; повитиратися

виганьити (**вiгнати**¹) 1. виганяти на пасовище (перев. про худобу)

2. проганяти, виганяти з хати

вiгачкувати *див. гачкувати*

вигiн вигiн

Йой! Хто вiдiв нашу гiску з гiсьятами? Пiвно, знов потekli на аж мокрiнський вигiн!

вiгматати *див. гматати*

вiгнати¹ *див. виганьити*

вiгнати² вирости

Не впiзнала'м твого хлопця, Слiвцю! Так вiгнав за лiто. Вже вiщий за тата. Такий лiдний!

вигóда:

♦♦ не так шкóда, як вигóда не так шкода втраченої (викраденої, загубленої) речi, як неприємно мати незручностi через її втрату

вiголоднитись дуже зголоднiти

вигарений дуже брудний (про одяг)

вiгльонтати *див. гльóнтати*

видiвцi *мн. виделка*

Гiндзьо! Чи чiєш ньи? Подiй ми дрiгi видiвцi, бо тi впiли пiд стiв.

видивийтись видивлятися; пильно дивитися, придивлятися

видiш *вст.сл.* напевно, може, здається

Вiдиш, як нелiдно вийшло. Нич не мож вiдкладати на пóтим. Бо вiдкладуваний хiба сир дóбрый. То, вiдиш, мiсимо ше раз писати до директóрки.

вiдiти (**ввiдiти**) 1. бути зрячим, бачити

2. помічати, бачити

♦ **Бог всьо вiдит** *див. Бог*

♦ **ввiдiти <трóха> свiта** *див. свiт*

3. переживати, зазнавати, бачити

♦ **свiт такóго не вiдiв** *див. свiт*

♦ **свiта Бóжого не вiдiти** *див. свiт*

✦ **бодiй'йис свiта не вiдiв**

✦ **бодiй'йис свiта Бóжого не вiдiв**

вiжльопати *див. жльóпати*

вiзлостити *див. злóстити*

вiзнимкувати *див. знимкувати*

вiзнимкуватись *див. знимкуватись*

вiкапаний дуже подiбний до когось

Рóмцьи – вiкапана мáма, а Вóлько – вiкапаний тáто.

вiкобзати вигнати, прогнати

вiладуватись *див. ладувати 2*

вiли *мн. вила*

вiлiчитись *див. лiчiтись*

вилóги *мн., крав.* викладений комiр

вілупити¹ *див. лупіти 2*

вілупити² витріщити (очі)

♦ **банькі вілупити** *див. банька 3*

♦ **вóчи вілупити** *див. вóко*

вімантити випросити

вімастити *див. мастіти*

вімаститись *див. мастітись 1*

вімашений 1. брудний, забруднений

2. використаний до кінця (про крем, пасту)

вімикати *див. вимікувати*

вимікувати (вімикати) висмикувати, виривати з корінням (рослини, бур'ян)

вінний кислий, кислуватий (яблуко, узвар, повидло, крем)

вінницький який стосується сусіднього села Винники і його мешканців

Гра́ли'смо в футбол з винничінами на вінницькій ріни.

вінничіни *мн.* мешканці сусіднього села Винники

віпімнути *див. випоміна́ти*

віполокати *див. полокáти*

випоміна́ти (віпімнути) нагадувати, пригадувати (перев. із докором та наріканням)

Все випоміна́ют нам діти, як ганчувáли'смо їх за кáжду дурни́цю, а до вну́ків які'смо до́бри і як заступáємосьи за них.

віпритати ретельно поприбирати, поскладати

віпростати розпрямити

віпростатись розпрямитися

віпуцуваний начищений до блиску

віпуцувати *див. пуцувáти*

вісмаркати *див. смáркати*

вісмаркатись *див. смáркатись 1*

вісмарувати 1. забруднити

2. використати до кінця (перев. крем, пасту)

вісратись випорожнитися

вістити вистигнути, охолонути (про страву, воду)

вистригóньи модниця

вістройитись гарно одягнутися

вісуватись *див. с́уватись*²

вісунутись *див. с́уватись*¹

віта́ти (привита́ти) вітати; поздоровляти

В пе́рших слова́х мо́го корóткого ліста вітаю Вас, мо́ї Дороге́нькі, з Ро́жденством Христо́вим і Нові́м ро́ком. (*із Дідово-го листа*)

віта́тись (привита́тись) вітатися

вітечи *див. течі́*

ві́триманьи витримка

♦ **не до ві́триманьи** не можна витримати

вitreсáти витрушувати (подушки, килим)

ві́фасувати отримати щось як давно бажане або як несподівану нагороду

Помага́ла'м на́шій цьóци мiти ві́кна до Па́ски і ві́фасувала'м таку́ ла́дну блю́зку. Так ми пасу́є!

вихóдок туалет

ві́храпатись одужати після важкої хвороби

вишитьí вишивка; вишиття

ві́шньи вишня

вишньóвий 1. вишневий, зроблений із вишень

Йой! Перетрiмала'м вишньóве повiдло на вогні. Пéвно, банькi не відшкрóбаю.

2. вишневий, темно-червоний; який має колір сти-
глої вишні

Свою вишньову сукенку ма́ма носіла роки́ і роки́. Бо вона
була́ з кремпліну. А кремплін, як ви зна́єте, – то вічна мате́рія.

вишургати зносити (взуття, одяг)

вишурувати *див. шурува́ти 1*

ві́вкати (ві́вкнути) спеціально вигукувати, виконуючи
коломийки

– Ой, як я си заспіваю, ой, як я си ві́вкну, підé го́лос по́під ко́-
лос аж на Голоді́вку. (*із коломийки*)

ві́вкнути *див. ві́вкати*

ві́вчур вівчарка (самець)

відво́ркнути *див. відво́ркувати*

відво́ркувати (відво́ркнути) відповідати неохоче, грубо
відга́ркувати (відга́ркнути) говорити без належної по-
ваги; різко і грубо відповідати на зауваження та за-
питання; огризатися

відга́ркнути *див. відга́ркувати*

відга́рува́ти *див. га́рува́ти*

відгрипува́ти *див. грипува́ти*

відда́ваньи 1. заміжжя

Віросла моя похрєсниця. Така ді́вка, шо ну! Юш чис на від-
да́ваньи.

2. віддавання, повернення (про борг чи позичену річ)

♦ **на ві́чне відда́ваньи** *ірон.* назавжди, без повернення (пе-
рев. про борг чи позичену річ)

віддава́тисьи (відда́тисьи) виходити заміж

відда́на заміжня; яка вийшла заміж

віддани́цьи дівчина на виданні

відда́тисьи *див. віддава́тисьи*

відзе́мок нижня частина стовбура дерева

від'ї́сти *ірон.* вивести, видалити (перев. про бруд, пляму
на одязі)

відка́зувати нарікати, скаржитися

Не мину́ло ті́жньи, як жи́є в них, а вже відка́зуют на не́ї.

відкаланді́ти *див. каланді́ти 2*

відкантува́ти вимушено довго пробути в певному місці

Відкантува́в сім літ в Дрого́бичи у криміна́лі. Як сьи віявило,
ду́рно сіди́в.

відкара́цкатисьи відмовитися від обіцяного, заплано-
ваного

ві́дки звідки

– Ві́дки та то́рба ту́тка сьи взьїла? – Та хороба́ го зна́є!

♦ **ві́дки, ві́дки – від кі́тки!** *жарт.* так відповідають, коли не
мають бажання щось пояснювати

відкладáти (відкла́сти) тримати під пресом (про свіжий
сир, з якого має витекти сироватка)

відкладува́ний який треба *відкладáти*

♦♦ **відкладува́ний хіба́ сир до́брый** *див. сир*

відкла́сти *див. відкладáти*

відлива́ти:

♦ **відлива́ти страх** лікувати від переляку

Ді́до вмів робіти тільки всьо́го. До́бре памньїтаю, як
відлива́в ми страх, бо настра́шив ньи чужий вели́кий чо́рний
пес. Ма́ла'м які́х сім літ.

відма́глюва́ти *див. ма́глюва́ти*

відма́леньку змалку

відма́лечку т.с., що **відма́леньку**

відньїкуватисьи 1. відмовлятися від чогось; усуватися
від справ, обов'язків

2. заперечувати свою причетність до сказаного чи зробленого

відобрати відібрати

відогрівати (відогріти) підігрівати на слабкому вогні

відогріти *див. відогрівати*

відогрітий отриманий завдяки підігріванню (про кисле молоко на сир)

відойті відійти

Відойді троха вбік, бо гет заступів'яис ми вікно.

відопрати відіпрати

відосрати *знев.* втратити; загубити

відóчок вітальна листівка з малюнком

відпéкатисьи *див. відпéкуватисьи*

відпéкуватисьи (відпéкатисьи) т.с., що **відн'якуватисьи**

відперéтисьи *див. відпирáтисьи*

відпирáтисьи (відперéтисьи) т.с., що **відн'якуватисьи 2**

відпичну́ти відпочити

відпочитку́ 1. спочатку, одразу

Ти відпочитку́ старáйсьи робіти дóбре лю́дьом, так, якби́'с собі робів.

2. наперед, заздалегідь

Зна́ла'м відпочитку́, шо хісна́ з то́го не будé.

відпровáджувати (відпровáдити) проводжати

відпровáдити *див. відпровáджувати*

відра́на зранку

відра́ньи т.с., що **відра́на**

♦ **відра́ньи до смерка́ньи** від ранку до вечора

відсиліти відв'язати (перев. худобу)

відсідіти *див. сідіти 2*

відслужіти *див. служіти*

відтодій відтоді

відтодійка т.с., що **відтодій**

відхі́д витрати

♦♦ **дохід пораху́є і с усід, а відхі́д і сам не пораху́єш**

війт голова села

вік:

♦ **дай ми ше ві́ка прожі́ти** облиш, не турбу́й мене

вікельни́ця (*перев. мн. вікельни́ці*) віконниця

ві́льний широкий, заширокий (про одяг)

Схúдла'м на тих робота́х, всі спідни́ці спада́ют, а жа́кет ві́льний в плéчох. Не ма́ю шо вбра́ти і вийти ме́жи лю́ди.

ві́льно можна, дозволено

віне́ць 1. вінок (із квітів, часнику, кукурудзи)

2. *обр.* віночок із барвінку для наречених

Ба́ба Га́ндзьи, як при́їхала на мо́є весі́льи, сплéла два ві́нці з зе́леного барвінку. Трима́ю їх в па́чці як доро́гу па́мньитку.

3. кінець роботи

ві́нкель *буд.* кутник

ві́но посаг

ві́нува́ти давати *ві́но*

ві́нчик *обр. 1.* т.с., що **віне́ць 2**

Ві́нчики молоді́м плéли з барвінку жі́нкі з роді́ни: ба́бци, хрéсна ма́ма, цьо́ци, сестра́. Ві́нчиків не мо́гли плéсти вдові́ці, розвéдені жі́нкі чи непорі́дні. Па́мньита́ю співа́нку: "Всю робóту поробі́ла, Сі́ла си на сті́льчик, Розчеса́ла рýсу ко́су Під зе́лений ві́нчик". Але коли́ плéлосьи ві́нчики, то жі́нкі ла́ткали.

2. віночок із різнотрав'я для освячення на *Бóжого Ті́ла* Як не́сут сьвѣтити ві́нчики до це́ркви, то є сьи на шо подві́ти! По тих ві́нчиках мож до́сить сказа́ти про їх господі́ню.

Каждий по-сво́му ла́дний. По́між кві́ти впліта́ли ко́лоскі, суні́чки з ли́сьтом, гі́лочкі черешні́. Вйиза́ли ко́льорові стóнчки. Ві́нчики бу́ли як на́мальова́ні.

вінчованьи віншування

Нам, дітьом, тре бу́ло до́бре завчы́ти три вінчова́ня: є́дно на Різдво́, дру́ге – на Ста́рий но́вий рік, а тре́те – на Йо́рдан.

вінчува́ти віншувати; поздоровляти, вітати за допомогою *вінчованьи*

ві́ра вигук, яким дають команду робітникам підняти вантаж

вісьбо́рок вся́ча при́краса, підві́ска

вісьта вигук, яким дають команду коневі повертати ліворуч

ві́там зві́дти

ві́тамка т.с., що **ві́там**

ві́тамкаво́ т.с., що **ві́там**

ві́тий зві́дси

ві́тер:

♦♦ **трима́йсьи ві́тру** *ірон.* допоможи собі сам

ві́тийкаво́ т.с., що **ві́тий**

ві́тува́ти ві́тувати, бу́ти *ві́том*

Мій прапрадідо Мико́ла ві́тува́в на на́шій Голоді́вці. То бу́ли 1890-і ро́кі, ше за А́встрі́ї.

ві́тці́вщина ба́тьківщина; спа́док по ба́тькові

ві́чко 1. *анат.* зі́ниця ока

2. круглий отвір у дверях

ві́чний по́стійний

♦ **на ві́чне ві́дда́ваньи** *див.* **ві́дда́ваньи**

ві́чно за́вжди, по́стійно

Ві́чно невдово́лена, ві́чно зло́сна, ві́чно на́ріка́є. Ко́жен бо́ку́є, як і за́вді́т. Бо як сьи з нев зачы́ти, то де́нь підé на́сма́рку.

в'ї́дати¹ ї́сти ба́гато і зі́ сма́ком

в'ї́дати² га́вкати го́лосно і до́вго

в'ї́стисьи за́мучити сво́єю прису́тністю́ чи при́мхами; на́бри́днути

– Чи ти вдурі́ла, Ка́сьо, шо ді́тіні́ ні́ж да́ла в ру́ки?

– Ма́ріньо! Ти би ше му ко́су да́ла, якби́ вно так сьи в'ї́ло ти за де́нь.

вйі́занка в'язанка; в'язка

вйі́зати (**звйі́зати**) 1. в'язати, зв'язувати

По Сьвьі́тій ве́че́ри ді́ти зби́ра́ли зи сто́ла всі́ лі́жки, вйі́за́ли їх сі́ном і за́пиха́ли в ді́дух, аби́ ро́діна бу́ла мі́цна́ і трима́ласьи кúпи ці́лий рік.

2. ві́тати з і́менина́ми

– Ні́ні по Слú́жбі́ йде́м вйі́зати́ Іва́на. Ве́рну пі́зно.

– Вва́жй! Би́с ну́мер до́му не за́бу́в!

– Та хі́ба я, ма́мо, ма́ла ді́ті́на?!

вйі́зи *мн.* в'язи

Ді́ті́на не трима́є ше вйі́зи. Дивне́!

вйі́нути (**звйі́йти**) в'янути

♦ **аж вú́ха вйі́нут** про нечу́вану брехню́ чи плі́тки

Аж ми вú́ха вйі́нут від то́ї го бе́сиди.

вказáтисьи показатися, з'явитися на небі́ (про сонце, місяць)

вкали́чі́ти *див.* **калі́чі́ти**

влада́ вла́да

власка ласка, прихильність

♦ **власку сто́яти** терпляче задово́льняти чи́сь при́мхи

♦♦ **ка́ждому гі́мно́ви власку сті́й** до́водиться по́стійно за́побі́гати пе́ред кимось, задово́льняти чи́сь при́мхи

влада влада (перев. *совіти*)

влéжитисьи дозріти після збирання урожаю, стати м'якшим (про яблука, груші)

влéжуватисьи зручно влягатися, вмоцуватися

влі́ти влітку

вмавлéйти умовляти, благати

Він їх і так, і так прóсит, вмавлéє лишітисьи в селі, на мórгах пóльи, а вни анівó – поїдуд жити до міста. Хоць кіл їм на голові теши.

вмерéти вмерти

♦♦ **молодйй вмерéти мóже, а старйй – мусит**

вмерлйй померлий, мертвий

вмиранйй вмирання; відмирання

♦ **на вмираню́** при смерті

вмй́сне *див. умй́сне*

вмлівáти *див. умлівáти*

вна вона

вни вони

вно 1. *займ. с. р. вонó в Н. в. воно*

Віднесі, Микóльцю, вотовó кúритко в холодóк під хáту. Кúрка з кúритами лишйла го і пішла риньйма. Вно, видйш, будé здихáти.

2. хтось або щось (із відтінком зневажливості або пестливості)

Маé двáйцьять літ, áле якéсь вно недалéке і такé гнилé, ней Бог борóнит. Нй́гди би́м не повйла, шо в такйх робй́тних рóдичйв такá дй́тна вй́росте.

♦♦ **робй му дóбре, а вно тебе́ дзьóбле** про людську невдячність

внóги *прис.сл.* бй́гти, втйкати

Як зачйло бáхкати в лісі, вни внóги. І нáвйть сьи не вбзирáли.

вночй́ вночі

внучй́р мй́няйло, ганчй́рник

воборй́г висока дерев'яна будй́вля (перев. чотири стовпи і з дахом-накриттям) для зберй́гання сй́на або соломи
Зверг команй́цю кóло воборóга – і Гóсподи, слава́ Тобй́! А хто то будé трй́гати?

вобру́с обрус, скатертина

вобруч обруч

вобцáс (*перев. мн. вобцáси*) каблук

Мару́сьи лй́убит ходй́ти на висóких вобцáсах.

вобцéньки *мн. обцéньки*

вобшй́вка *крав.* стй́йка комй́ра (перев. чоловй́чої сорочки)

вóвад *див. вóвод*

вовéс овес

♦ **бй́г пес чéрез вовéс** швидко і будь-як (перев. про вико-нану роботу)

вóвод (вóвад) *зоол.* гедзь

вогéнь вогонь

♦ **бу́ськйв вогéнь** *бот.* рослина лугй́в і болй́т із яскраво-рожевим дрй́бним цвй́том

вóгйрок огй́рок

вóгйр жеребець

водá:

♦ **велй́ка водá** повй́нь

♦ **водá кольóньська** одеколон

♦ **водá сондольóва** мй́неральна вода

♦ **водá сьвй́чéна** *церк.* свй́чена вода

водвó ось

вóйна вй́йна

Як забрáли совй́ти нáшого стрй́ка Васильй́ на вóйну в тй́сьйчу дéвййтсот сóрок пéршйм рóцй, то нй́хтó би тодй́й не повй́в, шо

вже го ні́гди не вві́димо. З плéна не міг сьи верну́ти додо́му, то тіка́в сьвіта́ми, як йно міг.

- ◆◆ **юш по во́йні** вже кінець стражданням, клопотам, переживанням; бійці
- ◆◆ **як по во́йні** про безлад; розбрат

во́йско військо; армія

во́йско́вий 1. військовий, армійський

Нарахува́ли́смо штирна́йціть во́йско́вих вособі́вок, шо і́хали селом до Самбора́.

2. *і.м.* військовий, військовослужбовець

Якісь два во́йско́ві зайшли́ до скле́пу і пита́ли за ва́шим ву́йком.

во́кап край даху, звідки скапує вода

во́ко (*мн.* **во́чи**) око

- ◆ **в два во́ка** віч-на-віч
- ◆ **в живі́ во́чи брехати́** говорити неправду про людину в її присутності
- ◆ **во́чи вілупити** витріщити очі, витріщитися
- ◆ **втворили́ ми во́чи** я зрозумів; я дізнався правду
- ◆ **звести́ до во́ка** влаштувати очну ставку
- ◆ **квасний, аж во́ко вилáзит** дуже кислий
- ◆ **на во́ко** приблизно
- ◆ **поставити во́чи на мнѝрі** приготуватися дати відсіч
- ◆ **свѝчкі в вочо́х ста́ли** про стан, близький до непритомності (перев. від сильного удару в голову)
- ◆ **як во́ка в голові́ пильнува́ти** дуже берегти когось або щось
- ◆◆ **плюю́т му ме́жи во́чи, а він ка́же, шо дощ іде́**

воколі́т вимолочений сніп

вокрі́п окріп

во́ле 1. *мед.* воло, зоб

2. воло; шкіра, яка звисає під шиєю корови

волі́ва *кул.* олія

во́ливо олово

волі́й *кул.* олія з льону

На Сьвѝту́ вечѝру мав бу́ти волі́й. Він був важний. Бо як діти рахува́ли, чи є двана́йціть і́дженъ на столі́, то рахува́ли го тиж. Волі́й був гу́стий, те́мно-брундзо́вий, си́льно пах, до́ста бу́ло да́ти кі́лька кро́пель до мі́ски з пирога́ми чи грибо́вої ма́чинки. Аби́ ма́ти фльѝшочку во́лію, то ді́до і́здив го бі́ти аж до Сильце́й.

волі́йни́цьи приміщення, де б'ють *волі́й*

волія́рка посудина для мастила, для технічного масла

волу́вок олівець

Да́й ми яко́го волу́вка і ка́ртку, тре ко́нче записати́ мнѝрку.

волу́вчи *здр. до во́лувок*; олівчик

во́льов-не-во́льов хоч-не-хоч

вон он, онтам

вонво́ т.с., що **вон**

вонітува́ти (звонітува́ти) блювати

вону́чи (*перев. мн.* **вону́чі**) онуча

вону́чка т.с., що **вону́чи**

вопі́р упир

вопи́рицьи упириця

вора́ницьи зоране поле

вора́ти (звора́ти) орати

- ◆ так му сьи хо́че робі́ти, як псу вора́ти *див. пес*

во́ргѝнія *бот.* жоржина

во́ріх *бот.* горіх (переважно волоський)

- ◆ **во́ріх ліско́вий** *бот.* фундук

во́ріхі́вка настоянка із зелених волоських горіхів

во́рішок *здр. до во́ріх*; горішок

вóркати (вóркнути) відповідати неохоче, грубо, зі злістю

вóркнути *див. вóркати*

воркотáти (поворкотáти) буркотіти, бурчати

Поворкотáла трóха мóя кравчіньи, áле шо мáла робіти?
Перешіла ми рукав в плащі.

воробéць *орн. горобець*

ворогітньй ворожнеча

ворохóбити (зворохóбити) намовляти, підбурювати

восéл *зоол. осел*

восéльницьи *зоол. гусениця*

восéт *бот. осот*

восі́док обійстя, садиба

восі́нка *бот. флокси*

Восі́нка нагадує Бабу Гáндзю. Такі квіти вна дúже любіла, все саділа на вбóрі пéред хáтов: білі, я́сно-ружóві, тёмно-ружóві, фільтóві. Саділа їх всю́дийка, де йно моглá і мáла трóха місьцьи. Зчíста кóло кирні́ці.

восі́нний осінній

восі́нь осінь

восльі́чий ослячий

♦ **сідіти на восльі́чій пáрти** *шк. погано вчитися (букв. сидіти на останній парті)*

вособі́вка автівка

востанкóвий т.с., що **востáтний 1**

востанкóво останнього разу; під час останньої зустрічі
Востанкóво, як ми сьи віділи в нас на прáзнику, то зйчив ми мнóгая літ, б'им не слабува́в і просів у гостіну. А дви, за тїж-день взьив та й вмер.

востáтний 1. останній, крайній

♦ **вбравсьи на востáтний гúдзик** *див. гúдзик*

2. останній, прощальний

♦ **востáтне цюльóваньи** *див. цюльóваньи*

3. найгірший, найслабший

Хібá ти якийсь востáтний, шо тобóв так помітуют?

♦ **ти звóлоч востáтна**

♦ **ти хля́по востáтна**

♦ **ти шма́то востáтна**

вóсти *мн. кістки з риби*

вострéзний дуже гострий

вóстрий гострий

♦ **вóстрий, як брї́тва** гострий на язик

вострї́ти (навострї́ти) гострити; підгострювати

вóстро гостро, різко, дошкульно (сказати, глянути)

во ось

вот т.с., що **во**

вотавó ця, оця; та, ота

вотовó це, оце; те, оте

вотойвó цей, оцей; той, отой

вотувó ось тут

вохóта бажання, намір

♦ **мáти вохóту** мати бажання, намір

♦ **набрáти вохóти** дістати бажання, намір

вóцет оцет

воцті́ти (повоцті́ти) додавати оцту (перев. до страви)

воцтóваний який *повоцті́ли* (перев. про страву)

вочі́ска *мн., згр. до вóчи*; очища

вочі́щі т.с., що **вочі́ска**

вóчко петля

Пéрший раз взьїла́м панчóхи, а вже вóчко пусти́ло.

вош (вуш¹) (*перев. мн. ву́ши*) воша

- ◆ жиді́ські ву́ши *бот.* череда
- ◆ чепі́тись, як вош кожуха стати дуже нав'язливим; набриднути
- ◆◆ газдува́ла би вош, абі́ мож кожна людина, навіть нікчемна, хоче вирішувати важливі справи
- ◆◆ то така́ пра́вда, як вош ка́шлає це цілковита брехня

впакува́ти *див.* пакува́ти

впині́тись опинитися

Фа́йно ти сьї двив за свов худóбов, аж сьї впиніла в мої команіци!

впізна́ньї впізнання; впізнавання

- ◆ не до **впізна́ньї** не можна впізнати когось (чогось); хтось (щось) дуже змінився (змінилося)
- Чи віділа'с, Євко, як Петро́ вісох на заробітках в Рос'ї. Не до **впізна́ньї**.

впімну́тись *див.* **впомина́тись**

впомина́тись (**впімну́тись**) нагадувати про себе чи про свої проблеми

впорожне́ з порожніми руками

Памньїта́й, не пасу́є іті впорожне́ до ха́ти, де є малі діти. Все тре щось ма́ти, абі́ їх потішити, як пообступа́ють тьї.

впрібу́сь на босу ногу

Вбув си ме́шти впрібу́сь. Ну, чи ма́є ро́зум? Наглода́ють го бо́рше, як до мі́ста до́їде.

впрова́дити *див.* **упрова́дити**

впу́ганий занадто тепло одягнений

впу́гати *див.* **впу́гувати**

впу́гатись *див.* **впу́гуватись**

впу́гувати (**впу́гати**) занадто тепло одягати когось; закутувати

впу́гуватись (**впу́гатись**) занадто тепло одягатися

вра́дитись порадитися; спільно обговорити

вразі́ти *див.* **уразі́ти**

вразі́тись *див.* **уразі́тись**

вра́но вранці

вречі́ зурочити

вридува́ти керувати

врóдити *див.* **ро́дити**

вро́ки *мн.* зурочення

їх цьóтка Мару́сьї могла́ зньїти вро́ки.

все завжди

Ма́є таку́ манорію – все ми перéчит. Абі́ йно по і́ї ста́ло. І юш.

◆◆ не **все** в **се́реду** **Пе́тра** *див.* **Пе́тра**

всип напірник

всра́тись 1. випорожнитися

2. *знев.* зазнати невдачі, краху; не розрахувати сил

◆◆ **вжені́всьї** – **стра́тивсьї**, **взвїв си жінку** – **всра́тись** *ірон.* про невиправдані сподівання на сімейне життя

встид сором

встидáти (**застидáти**) соромити когось

встидáтись (**застидáтись**) соромитися

встидлі́вий сором'язливий

вступáти (**вступі́ти**) 1. приходити, повертатися

Як додóму всту́пит, то спита́ю го.

2. заходити, відвідувати

Мі́тре! Будéте на Ма́тки в Самборі́, вступі́т до нас.

вступáтись (**вступі́тись**) 1. поступатися місцем, дорогою

2. залишати у споко́ї, не набридати своєю присутніс-тю чи розмовою

◆ **вступі́тись** **зпéред** **вочі́й** піти геть

Вступісьми ми зпéред вочій, не гóдна'м сьми на тебе двіти. Ти паскúднику, ти!

3. іти на поступки, поступатися

вступіти *див. вступати*

вступітисьми *див. вступатисьми*

всьий весь, увесь

всьо все

♦♦ **дóбре всьо вміти, áле не всьо робіти**

♦♦ **на всьо вóльи Бóжа**

всьцьйтісьми впісятися

Від тóго сміху мож булó всьцьйтісьми.

всью́дий всюди

♦♦ **всью́дий го пóвно** *ірон.* він усюди встигає, в усьому бере участь; він хоче бути скрізь

всью́дийка т.с., що **всью́дий**

втворіти відкрити, відчинити

втерéти *див. терéти 2; 3*

втира́тисьми (повтира́тисьми) витиратися, обтиратися

втьйга́тисьми (втьйгнúтисьми) звикати до роботи; адаптуватися до певних умов

втьйгнúтисьми *див. втьйга́тисьми*

вúгльи вугілля

вúжик гумова трубка до насоса

вúйко 1. брат матері; дядько

2. чужий чоловік; незнайомець

вúлий вулик

вузкий вузький

♦ **вузкий, як пóртка** *див. пóртка*

вúзко 1. вузько

2. тісно

вузкува́тий вузькуватий

вузóнький вузенький, дуже вузький

вúхо:

♦ **голова́ і два вúха** нетямуща людина

вуш¹ (*перев. мн. вúши*) *див. вош*

вуш² вигук, яким відганяють курей

вúшага т.с., що **вуш²**

вуші́вий вошивий, який має воші

вуші́виць *вуші́вий* чоловік

вúшкати (вúшкнути, повúшкати) відганяти курей, вигукуючи *вуш*

Не вúшкай, бо кúри з кúритами гет повтікаю.

вúшкнути *див. вúшкати*

вúяк недотепа

вуя́нка дружина *вúйка*

вчі́кувати вичікувати; зволікати

вчі́куватисьми т.с., що **вчі́кувати**

вчора́шний вчорашній

♦ **шукати вчора́шнього дньи** намагатися повернути минуле

вшива́ти (вші́ти) *крав.* звужувати

Заширо́кі рукави́, трéба їх вші́ти.

вші́ти *крав.* 1. *див. вшива́ти*

2. пошити, виготовити із тканини

На сьвьіто Шевчénка до шко́ли вші́ла ма́ма нам з Натáле нові спідничкі́ з шальяно́вої ма́те́рії від стрі́ка з Кана́ди.

вші́тка (*перев. мн. вшиткі́*) *крав.* виточка

Г

Г

га *нит. част.* що**га́ва** уявна істота, якою лякають нечемних дітей

Цісьо, бо вже вон га́ва йде!

♦♦ **лі́зе га́ва до Крако́ва: де ту сі́сти, де ту сі́сти, би ма́лу (ма́ло́го) ... зі́сти** (дит. забавлянка)**га́дина** 1. гадюка2. *лайл.* зла, підступна людина* **ти га́дино сорока́та****га́дра** т.с., що **га́дина** 2* **ти га́дро сорока́та****гадьї́** зб. гаддя**газі́вка** тонка легка прозора хустина**га́йта** вигук, яким дають команду коневі повертати праворуч**гайцува́ти (нагайцува́ти)** розводити великий вогонь у печі**га́лька** нижня спідниця з кружевом**гам** т.с., що **гамати**♦♦ **і сам не гам, і дру́гому не дам** про того, хто сам не користується тим, чим може, і іншим не дає**гамати** *дит.* їсти**Гаме́рика** Америка♦♦ **так добре жи́ють, шо і Гаме́рики їм не тре****гамери́цький** американський**га́мцьити** т.с., що **гамати****га́ньбочка** ганьба, сором**га́ратати (вга́ратати)** сильно бити, вдаряти**га́рба́та** трав'яний чай**га́ркати (га́ркнути)** відповідати неохоче, непривітно**га́ркнути** *див.* **га́ркати****га́рне́дльи** (*перев. мн.* **га́рне́длі**) шпилька для волосся**га́тіти (вга́тіти)** 1. сильно бити, лупцювати2. вдаряти з усієї сили, стукати (*перев.* молотком)**га́фт** широке мереживо (*перев.* куповане)**га́чкóваний** який треба *гачкува́ти*

По ба́бі лишї́ласьи па́ра гачкóваних хусти́ньїт. Дуже делі́ка́тна ро́бота!

гачкува́ти (ві́гачкувати) плести гачком**гей-ру́п** вигук, яким дають команду діяти разом**ге́т¹** *присл.* цілком, дуже

Ге́т вже зьдзяді́в.

ге́т² *виг.* геть

Ге́т ві́тий, ти дра́бе, ти! Я тьи́ годува́ти буду́?! Нич ти не браку́є, йди робі́!

ги як, ніби, мовби

Зале́тів до ха́ти, ги дурні́й, і про́сто до креденца́. Сильно ми інте́ресно, шо він там забу́в, як ні́гди до креденца́ нич не клав.

ги́бель *тесл.* рубанок**ги́блюва́ти** *тесл.* стругати *ги́бльо́м***ги́кавий** заїкуватий**ги́ля** вигук, яким відганяють гусей**ги́ндель** 1. торгівля

Овва́! Під скле́пом в Мо́кринах та́кий ги́ндель йде, шо ну!

2. клопіт

Ві́чно ма́ю з тобо́в я́кийсь ги́ндель.

гиндльї́р чоловік-торгівець**гиндльї́рка** жінка-торгівець

Г

гиндлювати торгувати

гинь справді; цілком

- ◆ **маю файні діти, але гинь не маю їм що дати** *жарт.* батьки про дітей

гиржа́ іржа

гиржі́вий іржавий

гиржі́віти (погиржі́віти) іржавіти

гирза́тисья реготати

Та то байка, тату! Ней гиржуться, хіба́ абі́ ті гирзи плачо́м не скінчили́сь.

гірзи *мн.* регіт

- ◆ **гірзи справйіти** т.с., що **гирза́тисья**

гирка́вий гіркуватий

гиркíй гіркий

- ◆ **за гре́йцар пёрцю, і то гирке́** навіть незначна обставина може становити велику проблему
- ◆ **гирка́ годі́на тья спітка́с**

гирч дуже гіркий

Спробува́в'їим той порошо́к від кашлю. Така́ гирч, аж ми во́чи ма́ло не повилазі́ли. Але на ра́но помогло́.

гирчі́цьи гірчиця

гирчі́чник *мед.* гірчичник

гі́цкати (гі́цнути) підкидати дитину на колінах

гі́цнути *див.* **гі́цкати**

гі́льи гілка

гі́льи *зб.* гілля

гі́льчи *зб.* гілляччя

гі́мно кал, лайно

- ◆ **гі́мна ва́ртий** *знев.* нічого не вартий; який не має значення (про обіцянку) або цінності (про річ)
- ◆ **гі́мно з то́го** *знев.* з цього нічого не вийде

- ◆ **ка́ждому гі́мно́ви вла́ску сті́й** так кажуть, коли треба постійно запобігати перед кимось, задовольняти чиїсь примхи

- ◆ **хті́ти бич з гі́мна зробі́ти** *знев.* бажати неможливого

гі́мно́х 1. коров'ячий послід

2. *знев.* невихована дитина чи підліток

Ти, гі́мно́ху ма́лій, бу́деш сьи зи мно́в перéчити?

гі́сті́вка (*перев. мн.* **гі́сті́вкі**) *мед.* прищик-гнійник

Главо́сі́ки *мн., церк.* Усікновення голови Йоана Хрестителя (11 вересня)

глода́ти (наглода́ти) тиснути; натирати до мозолів (про незручне взуття)

Вже́м і так і сьак пробува́в, а лі́вий мешт гло́дже ньи да́лі. Ко́льїра! Як не ма́в'їим до́брих ме́штів, то і не ма́ю.

гло́та тиснява, тлум

глу́пий нерозсудливий, обмежений, недалекий, дурний

- ◆ **ка́ждий глу́пий пі́ше сво́е мньи на ка́ждім сто́впі** кожен дурень виявляє себе

глу́пство дурниця, нісенітниця

гма́тати (ві́гматати) зім'яти (одяг, постіль)

гни́лій лінивий, ледачий

- ◆ **гни́лій, як пес** *див.* **пес**

гни́лі́читисья (розгни́лі́читисья) лінуватися

гни́лі́чка перестигла грушка

гни́льї́к ледар

Ней Бог боро́нит, шо то за гни́льї́к ростé.

гни́льї́чи 1. *зб.* зігнилі овочі, фрукти

2. т.с., що **гни́льї́к**

гни́льї́чка ледарка

гні́би ніби

- ◆◆ гні́би так, гні́би ньі і так, і ні
- ◆◆ гні́би шось, гні́би нич про те, що виглядає привабливо, а насправді не становить цінності

гні́бито нібито

гні́ватись (загні́ватись) ображатися

гні́тіти (пригні́тіти) надавати випічці золотистого кольору

гно́ївка сеча худоби, зібрана для підживлення рослин

гно́йїти (підгно́йїти) підживлювати гноєм

го *займ. він у Р. в. його*

- ◆ **кольі́ра го зна́є** невідомо
- ◆ **хто го зна́є** т.с., що **кольі́ра го зна́є**

говорі́ти (наговорі́ти):

- ◆◆ **говорі́ до горі́, а горá горóв** про того, хто не розуміє пояснень
- ◆◆ **говорі́ла небі́жка до самóї смéрти** про марність чиїхось прохань
- ◆◆ **говорі́ли-балáкали, с́їли і запла́кали** про невирішену справу
- ◆◆ **наговорі́в тако́го, шо якбі́ пес зів, то би здох** сказав багато дурниць і неправди
- ◆◆ **то йно як до́вго говорі́ти, а робі́ти ше до́вше**

годі́на час

- ◆ **сьвьі́та годі́на** цілковитий спокій і тиша
- Як сьї зламáв телеві́зор, то ма́ємо в хáті сьвьіту́ годі́ну.
- ✦ **гирка́ годі́на тьї спі́тка́є**

го́ді не можна; неможливо

- ◆◆ **го́ді шось му сказа́ти** він не визнає зауважень і критики на свою адресу
- ◆◆ **го́ді шось сьї до́відати** про це нічого невідомо

го́лий:

- ◆ **го́ла, бо́са, а в ві́нку́** *ірон.* про дівчину або жінку, яка не має найнеобхіднішого

- ◆ **го́ла шко́ла** *ірон.* про ситуацію, коли вдома нема що їсти
- ◆ **з го́лов за́днице́в ході́ти** *див. за́днице́в*

голова́:

- ◆ **бзі́ка в голо́ві ма́ти** поводитися дивно, непередбачено; діяти безглуздо
- ◆ **бра́ти си до голо́ві** перейматися, клопотатися кимось або чимось
- ◆ **бу́ти слабі́м на го́лову** т.с., що **бзі́ка в голо́ві ма́ти**
- ◆ **бу́ти хо́рим на го́лову** т.с., що **бзі́ка в голо́ві ма́ти**
- ◆ **вду́ріти на ці́лу го́лову** т.с., що **бзі́ка в голо́ві ма́ти**
- ◆ **взьі́ті си до голо́ві** т.с., що **бра́ти си до голо́ві**
- ◆ **ві́веречи з голо́ві** перестати думати про щось або про когось; забути
- ◆ **взьі́тісьї за го́лову** схаменутися, спам'ятатися
- ◆ **ві́веречи з голо́ви** перестати думати про когось або про щось; забути
- ◆ **голова́ ми пúхне** я маю багато клопоту
- ◆ **зломі́ти си го́лову** покалічитися; загинути
- ◆ **ма́ти псю́ го́лову** не мати честі, совісті
- ◆ **на зла́ману го́лову** стрімголов, дуже швидко, незважаючи на небезпеку, пересторогу
- ◆ **пúкнутисьї в го́лову** спам'ятатися, опам'ятатися, опанувати себе
- ◆ **слабі́й на всю́ го́лову** непередбачений, неадекватний
- ◆ **слабува́ти на го́лову** бути божевільним
- ◆ **спо́кій голо́ві** немає жодних проблем
- ◆ **ході́ти з го́лов голо́во́в** не мати на собі головного убору
- ◆ **хо́рий на всю́ го́лову** т.с., що **слабі́й на всю́ го́лову**
- ◆ **як во́ка в голо́ві пильнува́ти** дуже берегти когось або щось
- ◆◆ **бра́ти си до голо́ві, як ко́біла, шо во́за переверне́** абсолютно нічим не перейматися
- ◆◆ **дурні́й дурно́го несé, аж му сьї голова́ трі́се** один одного вартий
- ◆◆ **на шо ми кло́поту на здо́рбу го́лову** не хочу мати проблем; відмовляюся від підозрілої пропозиції

- ◆◆ **на́ука не йде до голови́ без бу́ка** *ірон.* не буває навчання без якогось покарання
- ◆◆ **не голова́, а бань́к порóжний** про безвідповідальну людину
- ◆◆ **не шука́й си ку́льки на го́лову** не шукай собі проблем; не провокуй
- ◆◆ **одна́ голова́ – до́бре, а дві – ше лі́пше**
- ◆◆ **слаб́ий на го́лову, а лі́чит но́ги** *ірон.* не зважає на справжню причину своїх проблем
- ◆◆ **хоць кіл му на голови́ теші́** йому байдуже

голови́ха голова (колгоспу, сільради)

Голоді́вка частина села *Мóкрини*

– Ой, як я си заспіваю, ой, як я си вівкну, підє го́лос по́під ко́лос аж на Голоді́вку. (*із коломийки*)

голоді́вци *мн.* мешканці *Голоді́вки*

голоді́ський який стосується *Голоді́вки* і її мешканців

голубі́нка гриб сироїжка

гоні́ти 1. проганяти, відганяти

Гонит і гонит ті йіндики. А вно вилітає на паркán і в наш горóд. Абі їх яка хорóба взы́ла!

2. швидко бігати, їздити

Гонит на тім мото́цику, ги ва́р'ят.

го́нор 1. пиха, чванькуватість

2. гордість, честь

◆ **ма́ти гоно́ри** 1. бути пихатим, чванькуватим

2. мати честь, достоїнство

гонорóвий 1. пихатий, чванькуватий

2. гордий, із почуттям власної гідности

гонорувáтисьи гордитися, пишатися

гора́:

◆◆ **говори́ до гори́, а гора́ горóв** про того, хто не розуміє пояснень

горичéзний дуже гарячий

горі́чий гарячий; пекучий

◆ **горі́чий укол** *мед.* внутривенна ін'єкція хлористого кальцію

◆ **смолі́ горі́чої би'с сьи на́пів**

◆ **смолі́ ти горі́чої да́ти т.с., що смолі́ горі́чої би'с сьи на́пів**

горичі́нь 1. щось дуже гаряче (про предмет, річ)

Не впечісьи до то́го бань́ка. То горичі́нь стра́шна.

2. спека

Вдень будє така горичі́нь, шо, пєвно, мўсимо посі́дити в ха́ті.

горі́чка *мед.* гарячка

◆ **говори́ти, як в горі́чці** багато говорити, не думаючи про наслідки

горі́чо гаряче

горі́ угору, уверх

горі́вка горілка

горі́шний горішній, верхній

горі́шніни *мн.* мешканці верхньої частини села *Мóкрини*

горне́ць глиняний горщик

горнь́й горня

горнь́йтко *здр. до горнь́й;* горнятко

горóдець город, невелика присадибна ділянка

горóдчик т.с., що **горóдець**

горóсьо *дит.* горошина

◆◆ **горóсьо, бобóсьо, ді́чка, пшені́чка, а старі́й бобі́ще фу́р за плоти́ще** (*дит. забавлянка для пальчиків*)

горо́ховий горо́ховий

До горо́хової зу́пи нич не даю́, йно зо три бульби і трóха ма́кара́ну.

го́рстка 1. пригорща (солі)

2. маленький сніп (перев. льону)

Госпóдь:

- ◆ **Гóсподи Бóже, помага́й (поможі́)** вигук, яким починають роботу
- ◆ **Гóсподи, сла́ва Тобі́** вигук, яким виражають полегшення, задоволення, радість
- ◆ **є́де́н Госпóдь зна́є** тільки Богові відомо; це не в людській компетенції

гості́на невеликий бенкет

гості́нець головна дорога в селі

гості́ти (погості́ти) пригощати, частувати

гості́тисья (погості́тисья) бути на *гості́ні*; пригощатися, частуватися

грані́цьи 1. межа (перев. між наділами землі, між селами)

На почитку́ шідисьїтих, за колгóспу, худóба слабува́ла на ящур. То на самі́й грані́ци між сéлами ста́вили вели́ку па́ку з трачіньом, намочéним спеці́альним рóзчином. І кáждий, хто і́хав чи йшов, мав ста́ти в то трачі́ньи, би да́лі не розносі́ти зара́зи. На грані́ци сто́яв шлагба́ум. Помі́чнэ́ то бу́ло чи ньи́, а́ле та́кий тоді́йка зроби́ли каранті́н.

2. кордон

◆ **за грані́цев** за кордоном

◆ **за грані́цю** за кордон

Їх роді́на ви́їхала за грані́цю ше́ в два́йцї́тім ро́ці, по пéршій во́йні. А хто з роді́ни лиші́всьи тут, то ви́їхав по дрúгій во́йні.

3. *мікрот.* **Грані́цьи**

Кáжут, на Силéцькі́м по́ле, відрáзу за Грані́цев, та́кі печері́ці. Во́нво Петро́ вже дві то́рби прині́с.

гриб нарїст на дереві

грі́дка (*мн.* **грі́дкі́**) грядка

гризо́та біда, горе

грі́зтисья 1. (**погрі́зтисья**) сваритися

2. (**загрі́зтисья, згрі́зтисья**) переживати, перейматися

грі́мати (грі́мнути) стукати

грі́мнути *див.* **грі́мати**

гру́ба вагітна

гру́бас товста, опецькувати дитина

гру́бий 1. повний, опасистий

Гру́бий хлóпець – то не пасу́є до тако́го молóдого.

2. товстий, у якому багато листків (перев. про зошит, книжку)

Відма́леньку люби́ла'м читáти йно́ гру́бі книжкі́.

3. великий, значний (про гроші)

◆ **гру́бі гро́ші платі́ти** купувати щось за значну суму

гру́шка *бот.* груша

гу́би *мн.* їстівні гриби

гузі́цьи сідниці; зад

◆ **в гузі́ці ма́ти** не зважати на когось або на щось

◆ **до гузі́ці** до нічого

◆ **сра́ка-гузі́цьи** нічого з того; все марно

гузі́чка *здр.* до **гузі́цьи**; сіднички

гу́зя вигук, яким дають команду собаці нападати

гу́зьяй т.с., що **гу́зя**

гу́йданка гойдалка

гу́йдати гойдати

гу́йдатисья (погу́йдатисья) гойдатися

гуля́ти танцювати

◆ **гуля́й ві́тий!** забирайся звідси геть!

гу́ляти іти геть

гúнцвот пустун, збиточник

гупати 1. (**гупнути**) стукати, гримати (в двері)

2. голосно ходити

гупнути *див. гупати 1*

гуркати грюкати

гуркотати гуркотіти

гурма юрба, натовп

гусівка овальний шматок домашнього масла

Раз в рік в нас і гусівку масла кінче мали прикрасити. Як клали гусівку до великбдного кошика між писанки, то Баба Гандзю брала пару квіток барвінку і накладала на ню.

гусьи 1. гусеня

2. (*тільки мн. гусьита*) вербові гілки, які освячували у *Квітну неділю*

гусьитко (*мн. гусьитка*) т.с., що **гусьи**

гусьичий гусячий

♦♦ **хто не слухає свої мами, той слухає гусьичої шкіри** хто не одягнеться тепло, той буде мерзнути

гусьичка (*перев. мн. гусьичкі*) гусячий послід

гүцати (**гүцнути**) гицкати

гүцнути *див. гүцати*

гуш дуже густий або щось дуже густе (*перев. про страву*)

гущик (*перев. мн. гущикі*) гущавина, зарості

газда господар

газдиньи господиня

газдувати господарювати

♦♦ **газдувала би вош, абі мож** кожна людина, навіть нікчемна, хоче вирішувати важливі справи

газ-маска протигаз

гальом-пальом як-небудь

гальопом швидко

гальопувати спішити

Ти все десь гальопуєш і все не встигаєш.

ганц дуже

Ото ладний пийцок маєте! Зробили вам майстри ганц добре.

ганч 1. недолік

2. брак, вада

ганчувати (**зганчувати**) висловлювати невдоволення;

критикувати; ганити

Нігди не бештала нас, маліх, не ганчувала. На то не мала чису. Для доброго виховання доста було йно подвітисьи на нашу Бабу Гандзю. Вна мусіла тьїжко робіти в колгоспі за трудодні, тримала з Дідом велику господарку, певно, найліпшу в селі. Але в сьвітү неділеньку (як любила казати) йшла до церкви так алігансько вбрана, гніби не знала, шо такé мотіка, віла і серп.

гара коробка з дощок на возі (*перев. на дрібні речі*)

гарувати (**відгарувати**) важко працювати

гвавт вигук, яким намагаються привернути увагу або кличуть на допомогу

гвавтувати кричати *гвавт*; кликати на допомогу

гвер карабін

гестка *крав.* кокетка

гешэфт бізнес, справа

гзітисьи (зигзітисьи) гедзатися на пасовищі, утікати з пасовища (про худобу під час спеки)

гігнути *ірон.* померти

гльобін вакса

Мав єдно вбраньї і єдні порідні мєшти, на глянец напуцџованї гльобїном.

гльонтати (вігльонтати) багато і жадїбно пити

Так не гльончі ту воду, бо будє болїти під грудьмі, шо не дихнєш.

глянец блиск (на металї, взутті)

♦ **глянец-папйїр** *див.* **папйїр**

♦ на **глянец** до блиску (вчистити, натерти)

гніра набридлива людина

гнірити набридати проханнями; нити

гџрсет жіноча безрукавка

гџагар *буд.* сволок

гџалї *мн.* вила з тупими зубцями

гџанадльи (*перев. мн.* **гџанадлі**) шпилька для волосся

гџанатџвий темно-синїй

Гџанатџвий плащ наша цџџџи-вистригџнџи так любїла, шо навіть колї го гет зносїла, то вїверечи не моглá і рокáми тримáла на тїм самїм вїшакџ в шафі.

гџанди *мн.* збитки

♦ **робїти на гџанди** бути неслухняним

То страшнá дїтїна, всьо рџбит ми на гџанди.

гџасувáти (погџасувáти) розпушувати гџрунт

гџейда крейда

гџейцар крейцер, крейцар (дрїбна розмінна монета)

♦ **заробїти пáру гџейцарїв** заробити трохи грошей

♦♦ **за гџейцар пџрџџю, і то гиркџ** навіть незначна обставина може становити велику проблему

♦♦ **пропáв капчџк і штїри гџейцари** про невелику втрату

гџрџчний вихований, культурний

Маємо знов квартирáнта. Такїй гџрџчний пан!

гџїпа *мед.* грип

гџрипувáти (вїдгџрипувáти) *мед.* хворїти на *гџїпу*

гџрис висївки

гџрїсїк¹ манка

гџрїсїк² *шк.* крейдяна паличка, якою учень писав по табличці на партї (колись замїсть зошита)

гудз 1. вузол

2. нарїст, гуля

♦ **шукáти си гџудза** напрошуватися на неприємностї; шукати собї проблем

гџудзик *мед.* пігулка

Дай ми, дїтїнко, якїй гџудзик від голові, аж ми скипáє.

гџудзичок т.с., що **гџудзик**

гџўздрати повільно виконувати будь-яку роботу; нікуди не поспїшати

гџўздратисьи т.с., що **гџўздрати**

гџумакї *мн.* гумовї чоботи

гџумачкї *мн.* дитячі гумовї чоботи

гџумџвці т.с., що **гџумакї**

густ смак

Д

да́вно давно́

♦ **да́вно-преда́вно** дуже давно

да́ти:

- ♦ дай Бо́же *див.* Бог
- ♦ – дай Бо́же щісьтьи! – дь́кую, дай Бо́же і вам! *див.* Бог
- ♦ дай ми дихну́ти облиш, не турбуй мене
- ♦ дай ми зна́ти попередь мене; повідом мені
- ♦ дай ми спо́кій т.с., що дай ми дихну́ти
- ♦ дай ми трóха спо́кою т.с., що дай ми дихну́ти
- ♦ дай ми ше ві́ка прож́ити т.с., що дай ми дихну́ти
- ♦ дай ми ше трóха прож́ити т.с., що дай ми дихну́ти
- ♦ дай си на стрі́маньи *див.* стрі́маньи
- ♦ дай си спо́кій *див.* спо́кій
- ♦ дай си чу́ти повідом про себе
- ♦ дасть си чу́ти буде видно, стане зрозуміло
- ♦ да́ти на бо́же *див.* бо́же
- ♦ да́ти на офі́ру *див.* офі́ра
- ♦ да́ти си ду́ха *див.* дух
- ♦ да́ти шпі́ца *див.* шпі́ц
- ♦ да́ти шпру́нга раптово побігти; втекти
- ♦ да́ти щу́тка дати шигля
- ♦♦ дай за дай за все треба платити
 - ✦ а смо́лі ти горі́чої да́ти

дахі́вка черепиця

дашо́к 1. невелике накриття (перев. над сходами)

2. кози́рок, частина кашкета над чолом

двэ́рка т.с., що двэ́рцьита

двэ́рцьита *мн.* дверцята, дверці

дві́тисьи (подві́тисьи) дивитися

♦ **дві́сьи-двi** дивись-но

Дві́сьи-двi, як він сьи гризэ́ тов Богда́нков! Вна го лишіла з тромá діті́сками, а він та́гиби нич не памньітаэ.

дві́ста двісті

дво́який який буває двох ґатунків, кольорів тощо

В склэ́пі на Голоді́вці продаэ́сьи дво́яка саті́на: в пасóчки і в кві́ткі.

двулі́чний дволичний, лицемірний

де¹ *присл.* куди

Де́с полі́з? Ше тьи пес вкў́сит.

де² *част.* ні

– Будэ́ш банувáв за шкóлов?

– Та де! Дóбре, шо та мў́ка кінчіэсьи.

де-бу́дь будь-де, де-небудь

дэ́вйить дев'ять

дэ́ко одиниця ваги (дорівнюэ 10 грамів)

делькотáти дрижати

Так ми шось нóги делькотьіт. А зáвтра вбіцьі́ла'м на піро-дра́й піті до сусі́ди. Вже від ніні сьи гризú.

дэ́нтка ґумова камера (перев. велосипедного колеса чи футбольного м'яча)

день:

♦ **ж́ити є́дні́м днью́м** не думати про майбутне

♦ **ка́ждий день** день у день, щодня; постійно

♦ **ка́ждий Бо́жий день** т.с., що **ка́ждий день**

♦ **кажді́сінький Бо́жий день** т.с., що **ка́ждий день**

♦ **ма́ти три дни сьвьит** *ірон.* мати в хаті покійника

Як ти завалю́ раз за такú брехню́, то будúт в ва́шій хаті ма́ти три дни сьвьит.

♦ **шукáти вчорáшного днью́** намагатися повернути минуле

дерéти дерти, рвати

деретисья 1. дертися (про одяг)

2. голосно плакати, кричати, вередувати

Чого дерешся? Ціхо, бо зара гава по тебе прийде.

десіть десять

десьїтий десятый

♦ **і десьїтому тре заказати** так кажуть, коли виникла потреба попередити про небезпеку

джаган лом

дзвунка 1. геом. ромб

2. карт. бубнова масть

дзеренкавок жіноча муфта

дзігар¹ великий годинник (на стіні чи на підлозі)

дзігар² сигарка

♦♦ **дай бойкови дзігар, він пхає за хольїву** ірон. про того, хто не вміє користуватися елементарними речами

дзигарнічка мундштук

дзигарок наручний годинник

♦ **як дзигарок** точно, чітко

дзьобати їсти мало, потрохи

Шо ти дзьобаеш, їдж по-людськи. Так'їис змарніла в тім місті на наўці, ней Бог боронит.

дзядовство занепад (перев. у господарстві)

дивачіти (здивачіти) ставати дивакуватим, поводитися дивно

дивніцьи дивина; щось дивне, неймовірне

Якась дивніцьи, Вольго. Кілько сію чорнобрївці, не сходьит. А в тебе такі рісні попри гостїнець! Та такого сьвіт не відів, шоби чорнобрївці в мене не росли.

♦ **нема дивніці** нічого дивного

дик зоол. дикий кабан

дікта стол. фанера

димцє нитки для вишивання фірми DMC

дих:

♦♦ **ні слїху, ні діху** нічого невідомо; нема жодних відомостей

діхавицьи мед. астма

діхавичний мед. хворий на астму

діхати:

♦ **біти і слухати, чи діхає** бити з усієї сили (перев. за велику провину)

♦♦ **шо дихне, то брехне** про того, хто постійно бреше, кому не можна вірити

дівка дівчина

дівочитисья дівувати

дівочка ласк. дівчинка

Хойцьий, ней тьи подусьяю. Яка ти ладна бабіна дівочка.

дівчі 1. дівчинка

2. дівчина-підліток

дівчинїско т.с., що **дівчі** 2

дівчиньї 1. т.с., що **дівчі** 1

2. т.с., що **дівчі** 2

дівчічий дівчачий

Мамо, дали'сте Бодьови дівчічі колготки, тагиби він йинчич не має. І так'їисте пустили го межи діти. Сидне!

дід негідник

♦ **кусьень діда** т.с., що **дід**

♦♦ **нема гіршого, як з діда пан**

♦♦ **як пан з діда, то велика біда**

✧ **ти діду негідний**

✧ **ти діду паршївий**

дідизніна спадщина по дідові

дідо 1. дідусь, дід

Наш Дідо Іван сам читав-перечитував книжки, все вголос, зчиста міг слово в слово переповісти. Але про него тиж книжку мож написати, несогіршу, як про того Робінзона Круза, котрого він так вважив.

2. старший чоловік

дідух *обр.* дідух

По Свьїтїй вечерї діти збирали зи столá всі ліжки, вйизáли їх сїном і запихáли в дідух, абї родїна булá мїцнá і тримáлась кўпи до дрўгих Свьїт.

дітвák т.с., що дітїна**дітїна** дитина

- ♦♦ **повідáє дітїна, шо бїта, а не кáже, за шо**
- ♦♦ **чим би сьї дітїна не бáвила, йно би не плáкала**

дітиньї немовля, дитинча**дітїньичий** т.с., що дітóчий**дітїньство** дитинство

☛ Чомў тепér кáжут, шо дітїньство – найліпший чис, бо гні-би діти за нїшó не дбáют, всьо мáют? Житїй непростé і дітьом. Колись повідáла ми прабáба: «Не гадáй си, шо дітїна нич не дўмає і нич не розумїє; в ї головї всьо так, як і в кáждого з нас, а мóже, й сильнїше пережитїй. Чéрез то дітїньство не вихóдит з нас всїх аж до смéрти». Хїбá ньї?

дітóчий дитячий**дітько** чорт

- ♦ **де дітько добрáнїч кáже** дуже далеко
- ♦ **на яко́го дітька** навіщо, для чого
- ♦ **яко́го дітька** чого
Яко́го дітька ту шука́ете, шо хóчете найтї?
- ♦♦ **тїшитись, як дітько цьвóчком** дуже радїти звичайним речам
☛ **йди до дітька!** забирайся геть!

дітьчий чортів

- ♦ **на яко́ї дітьчої мáми** т.с., що на яко́го дітька
- ♦ **яко́ї дітьчої мáми** т.с., що яко́го дітька
- ♦ **яко́ї дітьчої мáтери** т.с., що яко́го дітька
☛ **йди до дітьчої мáми** т.с., що **йди до дітька**

Дмітра *церк.* священномученика Дмитрія (8 листопада)**дóбрїй:**

- ♦ **дóбрїй до їджиньї** *див.* їджиньї
- ♦ **дóбрїй на почитóк** *див.* почитóк
- ♦♦ **відклядуваний хїбá сир дóбрїй** *див.* сир
- ♦♦ **дóбрїй з дóбрим, а лихий сам**
- ♦♦ **ї будь тут дóбрїй** про неможливість бути добрим за складних обставин
- ♦♦ **не будь такїй дóбрїй, бо тьї зліжут** за надмірну доброту можна постраждати
- ♦♦ **я дóбрїй, пóки дóбрїй** мені скоро увірветься терпець

дóбрó добре, достатньо

- ♦ **дóбрó і так** і цього достатньо
Назбирали́смо пів відрá чорнїць. Дóбрó і так.
- ♦♦ **дóбрó псу мўха** *див.* мўха
- ♦♦ **то на дóбрó ти не вїйде** це для тебе погано завершиться

дóвбати довбáти, робити заглибину**довг** борг

І простї нам довгї нáші, я́ко же і ми прощáєм довжникáм нáшим.

- ♦ **народїтись в довгáх** бути марнотратним

довжнїк боржник

Ней сьї мої довжнїкї мнов жу́рутсьї, а не я нїми.

догаджїти догоджати**доглупатись** зрозумїти; здогадатися**догодіти:**

- ♦ **догодіти си** *їрон.* перевтомитися, перепрацюватися; пе-реїстися

догорі:

♦ **догорі ца́пки** догори ногами

дойті дійти

♦♦ **не до́йдеш з ним кінцьї** *див. кіне́ць*

дока́зувати доводити, наполягати на своєму

Ней вна ми не дока́зує сво́є, була́'м за це́рков і всьо чу́ла'м.

докла́дно детально; ретельно, сумлінно**доку́чити** надокучати, набридати**долі́в** нижній кінець села

– Де на́ша ба́ба? – Пішла́ долі́в.

долі́шний нижній

Долі́шний кіне́ць Голоді́вки для малі́ дітіни з горі́шого кінцьї́ був як ці́вком дру́ге село́.

долі́шніни *мн.* мешканці нижнього кінця села *Мокрини***долі́шнінський** який пов'язаний із *долі́шнінами***дорахува́тись** порахувати

Не мо́жу ніяк йиндичит дорахува́тись.

доробі́тись досягнути певного становища завдяки

праці, наполегливості

♦♦ **кра́деним сьї не доробиш**

дорогі́тньї дорожнеча**дороже́зний** дуже дорогий**до́ста** досить**до́сьвіта** удосвіта**досьї́гати (досьї́гну́ти)** досягати, діставати

Чи досьї́гнеш ми ті білі́ ру́жі, шо за парканом? Відне́су до це́ркви.

досьї́гну́ти *див. досьї́гати***до́тий** доти**до́тийка** т.с., що до́тий**до́хтір** лікар

Ту вже й дохто́ри не помóжут. Тыжкий трафу́нок.

дохто́рка лікарка**дочині́ньи** клопіт, морока

Ма́ємо дочині́ньи з цьо́тков. Зачі́ла забува́ти. Му́сит з нев все хтось бу́ти.

доштукува́ти *див. штукува́ти***дощ:**

♦ **ла́дний, як сви́ньї в дощ** негарний

♦♦ **плюю́т му ме́жи во́чи, а він ка́же, шо дощ іде́**

дощі́вка дощова вода

У дощі́вці до́бре го́лову міти.

драб обірванець, обідранець

♦ **ти дра́бе негі́дний**

драбі́на:

♦ **верече́ си шось за драбі́ну** *ірон.* перекусити, поїсти

♦♦ **лізла ба́ба по драбі́ні і упала́ ме́жи сви́ні; не куса́йте мене́, сви́ні, бо я ва́ша господі́ньи!** (дит. забавлянка)

драбу́га т.с., що драб**дра́гон** *крав.* хлястик

На́ша Ба́бцьї придумала́ дра́гон на цьо́цин жа́кет, би ладні́ше вигляда́ло. По́тім пів села́ хті́ло такé і собі́.

драпа́кі *мн.* гущавина, зарості (перев. малини, ожини)**дрáпати** 1. (**подрáпати**) дряпати, дерти, шкребти, шкрябати (перев. кігтями, колючками)

Так сьї на́ші дівчы́та подрáпали на чорни́цьох, аж їм ру́ки поспуха́ли. Годі́ну виты́гала́'м кольчикі́. Як ма́ют за́втра до шко́ли йти́?

2. *прис.сл.* дряпати, подразнювати

Не го́дна'м ві́тримати, так ньї дра́пае в го́рлі, би'м не бу́ла слаба́, до кольі́ри.

драпатисьи 1. т.с., що драпати 1

Маємо нову кіточку, так сьи драпає.

2. (**подрáпатисьи**) подряпатися, вкритися подряпинами

драпáчка стара мітла

дрáтва *шев.* міцна скручена і засмолена нитка

дрéліх тканина низького ґатунку

дрéнькати деренчати

дрі́ставка *мед.* дизентерія, пронос

дристáти *мед.* мати дизентерію, проносити

дрі́б домашня птиця

дрі́бка крихта

- ♦ до дрі́бки цілком, повністю

дрі́бку трохи, дуже мало

Дай ше дрі́бку цўкву до тих цвѣклів. Шось їм ше бракує.

дрі́бнечкий дрібнесенький

Йой, який дрі́бнечкий хрестик на Михаськовій сорóчці. Як ти вишивáла? Отó'с сьи наслі́пала.

дрі́бнський дрібненький, дуже дрібний

дрі́бочка т.с., що дрі́бка

дрі́бочку т.с., що дрі́бку

Дрі́бочку посўньсьи, най ше хтось сьїде.

дробина́ т.с., що дрі́б

дробі́ти (подробі́ти) подрібнювати

дрочі́тисьи дражнитися

Не дрочі́сьи зи псом. То ві́вчур.

дру́жба хлопець-свідок нареченого

дру́жбити бути *дру́жбою* на весіллі

дру́жка дівчина-свідок нареченої

дру́жчити бути *дру́жкою* на весіллі

друльї́ти (вдру́лити) штовхати

Ту яблінку від ріни в горóді друльї́ти не треба. Самá впáде.

дру́цкати (подру́цкати) м'яти (перев. варену картоплю)

дубар сильний мороз, холоднеча

дубельтóвий подвійний

дубельтóво подвійно

Дубельтóво заплатів за машину патїчи.

дўльи сорт великих грушок

дўпа 1. сідниці

- ♦ до дўпи до нічого

- ♦ ма́ти в дўпи не перейматися ніким, нічим; не зважати ні на кого, ні на що

- ♦ мені́ то всьо до дўпи мені́ байдуже

- ♦♦ до дўпи така́ робóта про незадовільний результат праці

- ✦ йди до дўпи! забирайся геть!

2. безвихідь, скрутне становище

- ♦ пóвна дўпа дуже важка, безвихідна ситуація

дўпка *здр. до дупа 1; дит.* сіднички

дурний:

- ♦ дурний, аж сьи свѣтит дуже дурний

- ♦ то дурне́ це марна справа; з цього нічого не вийде

- ♦ то дурно́го радість т.с., що то дурне́

- ♦♦ від дурно́го полу́ ріж і тіка́й з дурним не варто мати жодних справ

- ♦♦ дурний дурно́го несé, аж му сьи голова́ трісе́ один одного вартий

- ♦♦ лі́пше з му́дрим загубі́ти, як з дурні́м знайти́ т.с., що від дурно́го полу́ ріж і тіка́й

- ♦♦ ті́шисьи, ги дурний цвѣ́чком дуже радіє звичайним речам

♦♦ **чєрез дурнє йийцє не псуї си лицє** не втрачай репутації через дрібницю

дурно марно, даремно, без потреби

Дурно то робиш, завтра тре будє то всьо переробльїти.

♦ **за дурно** безкоштовно, безоплатно

дустовий виготовлений із дусту

Колись дустове мїло брали на вўши.

дўсьити (подўсьити) *дит.* обїямати

дўсьитисьи (подўсьитисьи) *дит.* обїяматися

дўтисьи (надўтисьи, подўтисьи) ображатися, гнїватися

Гадала'м, подўсьи сусїда на мєне та й перєйде ї. Аво! Дўєсьи вже дрўгий рїк, а за шо – сама, пєвне, дєбре не знєє.

♦ **надўтисьи, як вош на морєз** *див.* вош

дух:

♦ **Бєгу дўха вїнен** цїлком не винен

♦ **Бєжим дўхом жїти** *їрон.* не мати засобів на прожиття

♦ **дати си дўха** втомитися від роботи

♦ **Дух Сьвїтий при тєбї** вигук, яким застерїгають від небезпечних думок чи дїй

♦ **Дух Сьвїтий при хатї** т.с., що **Дух Сьвїтий при тєбї**

♦ **за єднїм дўхом** за один раз, одразу (перев. випити, ковтнути)

дўїгнати буркотїти; дорїкати

дўик *церк.* дяк

дўїкувати (подўїкувати) дякувати

♦ **крєсно дўїкую** дуже дякую

дўїкувати *церк.* дякувати, служити *дўикєм* у церкві

дўїра 1. дїра, дїрка

♦ **новє зи старїми дўїрами** *їрон.* про старий одяг

2. щось відстале, занедбане, нерозвинене (про населений пункт)

дўїрка *здр.* до **дўїра** 1; дїрка

Не відкладай на пєтїм, а вже зашїй ту дўїрку, бо як сьи зрєбит велїка дўїра, то тї дїтєчї колгєтки мож вїверечи.

дўїчїха 1. дружина дяка

2. *церк.* жїнка-дяк

дўїчїшин який належить *дўїчїсї*

дўїгати (дўїгнути) колоти

дўїгнути 1. *див.* дўїгати

2. образити, сказати дошкульне слово

дўїбєл чорт

♦ **на якєго дўїбла** навїщо, для чєго

♦ **якєго дўїбла** чєго

Якєго дўїбла сьи дрєш? Нїхтє тьї ту пальцьєм не рўшит!

♦♦ **пїду ти до кєсьцьєбла та й сьи до дўїбла помєблю** зрєблю тєбї на зло

✦ **їди до дўїбла!** забирайся гєть!

єдвєб шєвк

єдвєбний шєвковий

єдєн 1. *числ.* один

♦ **єдєн пєперед дрўгєго** навперєбїй

♦ **єдєн пєпри дрўгий** близько мїж собою, щїльно

♦ **жїти єднїм днєм** *див.* дєнь

♦ **за єднїм дўхом** *див.* дух

♦ **на єдєн зуб** *див.* зуб

2. *займ.* один, якийсь

- ♦ **áні єдén** жоден, ніхто
- ♦ **шо то за єдén?** хто це такий?
3. *част.* тільки, лише
- ♦ **єдén Бог знає** *див.* **Бог**
- ♦ **єдén Госпóдь знає** *див.* **Госпóдь**
Єдén Госпóдь знає, як я сьи мўчу.

єдинák син-одинак

- ♦♦ **єдинák – як не злóдїй, то нїяк**

єдинáчка донька-одиначка

єднá 1. *числ.* одна

- ♦♦ **єднá ногá ту, дрўга там** дуже швидко
- ♦♦ **єднá пóртка на дощ, дрўга – на погóду** *див.* **пóртка**
- ♦♦ **з єднóв зádницев на двох празніках не будéш** *див.*
зádницьи
2. *займ.* одна, якась
- ♦ **шо то за єднá?** хто це така?
- ♦♦ **єднá бáба говорїла: як не вмру, то будў жіла** *див.* **бáба**¹
3. *част.* тільки, лише
Єднá мáма не вїїрила, шо син вмер.

єднáкий однаковий, такий самий

єднáко все одно, однаково, байдуже

єднáковий т.с., що **єднáкий**

єднáково однаково, порівну

Записáв'їим тром дїтьом єднáково: кáждому по пляцў на хáту.

єднáкше (їиднáкше) інакше; по-іншому

єднáкший (їиднáкший) інший

єднó 1. *числ.* одне

- Єднó кўритко я́струб хóпив.
- 2. *займ.* один, якийсь
- ♦ **страхїтьи єднó** *див.* **страхїтьи**

- ♦ **шо за єднó?** *знев.* хто це такий?

3. *присл.сл.* все одно, однаково, байдуже
Рóмцю, та то вже єднó: чи тепér, чи в четвér.

- ♦ **вже ми єднó** мені байдуже

Ж

жáдний жодний, жоден

Жáдний суд му не помóже.

жáкет жіночий піджак

жарївка електрична лампочка

жбўхати (жбўхнути) різко штовхати

жбўхнути *див.* **жбўхати**

жвáти жувати

жгрáбний зграбний

Цїле! Дóбре повїдáв'їис, Мїтре. Припадкóво вїдїла'м їх цбó-цю Слáвцю з Самборá. Дўже лáдна і жгрáбна пáньи.

жгрáбно зграбно

жéбри:

- ♦♦ **пїті в жéбри** *їрон.* пїти до сусїдїв позичити щось

женїтисьи 1. (**вженїтисьи**) одружуватися

2. *їрон.* поводитися неспокїйно, суєтитися; шумїти
Хто там сьи жéнит в комóрі? Анў, скоч, подвїсьи. Би то кїтка не булá.

жерéти (зжерéти) *знев.* їсти

жéртка жердина

жіба *зоол.* жаба

- ♦♦ **жіба ти цїцьки дасть** будеш мати великі труднощі

♦♦ **коваль коньї кує, а жїба нóгу наставльїє** про самопевнену людину, яка не розуміється на справі, за яку взялася

жїб'ячий жаб'ячий

жївка волосїнь (перев. вудки)

жївний:

♦ **Жївний четвєр** *церк.* Страсний четвєр

Жївник т.с., що **Жївний четвєр**

жїво швидко

♦♦ **кóсо, крїво, абї жїво** як-небудь (про виконану роботу)

жид 1. єврей

♦♦ **їде, як жїдови мульїрка** про невміло або помалу виконувану роботу

♦♦ **любїмосьї, як брátтя, а рахуймосьї, як жидї**

2. хитрун, крутїй

♦ **жид пархátий** *знев.* т.с., що **жид 2**

жидиньї єврейська дитина

їде, їде пан, пан на конїку сам, сам,

А за пánом хлоп, хлоп на конїку гоп, гоп,

А за хлопом жид, жид на конїку гиц, гиц,

А за жїдом жидиньїта погубили портиньїта. (*їз дит. пісні*)

жидївка єврейка

жидїський єврейський

♦ **жидїські вўши** *див.* вош

жиднїй якому бракує або не вистачає чогось

Тї дїти відмáлечку всьóго жидні. Жиднї нáвїть хлїба, бо мають рóдичїв пїякїв.

жилётка тонке лезо бритви, гостре з двох бокїв

жилїзко праска

♦ **носїтсьї, як бáба з жилїзком** надавати великого значення тому, що цьóго не варте

жилїзний залїзний

♦ **жилїзний мағазїн** господарський магазин

жилїзо залїзо

жїлувати 1. бути дуже ошадливим; неохоче витратити
Жїлує си купїти шось лїпше, бо копїйка до копїйки складáє дїтьом.

2. переживати, перейматися; співчувати

3. каятися, визнавати свою провину

Так не мож робїти, Бог всьо вїдит. Чи жїлуєш за тим?

жиль¹ *їм.* 1. жаль, сум, розпука

2. жалїсть, співчуття

жиль² *прис.сл.* шкода

І так жиль ми стáло тóго Васїлька, шо так за нич мўсїв вїдсїдїти дєсїть лїт.

жїти¹ жати

Ходїла'м в пóле, вже чис пшенїцю жїти.

жїти² жити

♦ **жїти єднїм дньом** *див.* день

♦ **жїти на вїру** жити в подружжі без офіційного шлюбу

жїтний житнїй

жїтьї життя

Старóму то не жїтьї, а мўка.

♦♦ **вїн (вна) не до жїтьї** з ним (нею) не вдасться жити разом

жльóпати (вїжльóпати) багато і швидко пити (перев. холодну воду, молоко)

жмїкати (пожмїкати) прати руками

жмїнда дуже скупа людина

жмінка 1. жменька

2. дуже мало когось або чогось

Та ше якá жмінка лўда лишїласьї по тих сєлах в гóрах.

жмúда *мн.* гривка

Вкороті си хочь трóха жмúда, бо нич не відиш писати.

жóвньир вояк

жовта́вий жовтявий

жовть́чка *мед.* жовтяниця

жóлоб ясла для худоби

жолобо́к годівниця для домашньої птиці

жолу́док шлунок

жу́лік 1. злодій

2. крутій, аферист

З

з:

♦ **з неділі** наступного тижня

за через

Смару́йте тов ма́зев но́гу ра́но і ввече́р, то за які́х два дни ма́е спла́снути.

заба́ва святкова зустріч, вечірка (перев. із частуванням і танцями)

заба́вити *див.* ба́вити 2

заба́витися¹ *див.* забавля́тися

заба́витися² забаритися

♦♦ **заба́вишсьи сраньом, не дого́ниш і коньом** *ірон.* втраченого часу не повернеш

за́бавка іграшка

забавля́тися (заба́витися¹) весело проводити час, розважатися

заба́жити *див.* ба́жити 1

заба́житися *див.* ба́житися

забандажува́ти *див.* бандажува́ти

заба́цьканий забруднений

заба́цькати *див.* ба́цькати¹

заба́цькатися *див.* ба́цькатися¹

за́бити вбити

♦♦ **не шту́ка за́бити кру́ка, але живі́м го зла́пати**

за́битися розбитися на смерть, загинути

Гоні́в мото́циком по селі́, страхі́тьи є́дно! А на Облі́ваний понеді́лок не доі́хав додо́му, зле́тів під мі́ст на Черха́вці та й за́бивсьи.

забі́гматися *див.* бі́гматися

забі́лений *кул.* заправлений сметаною (про борщ)

забі́мбаний спантеличений, розгублений

забі́мати спантеличити, заплутати

забі́чи *див.* бі́чи 1

забо́житися *див.* бо́житися

забо́читися *див.* бо́читися

забра́кнути *див.* бра́кнути

завдава́ти допомагати іншому підняти тягар на спину

Не йди сама́ по комані́цю. Бо хто завда́сть ти вере́ту?

заверещі́ти *див.* верещі́ти

заві́ванець *кул.* рулет

завива́ти загортати

завива́тися пов'язувати собі хустину

за́видіти заздрити

Вни ні́гди не свару́тсьи. Все в них ті́хо. Аж за́виджу.

заві́чити передати у спадок

Ді́до заві́чив сво́ю майсте́рню вну́кови.

заво́дити заво́дити; голосно і довго плакати

Так заво́дит ще від учо́ра. На хвильку переста́не і знов за старе́. Пекло в ха́ті.

♦ **заво́дити, як ка́ньи на дощ** *див. ка́ньи*

заволо́чити *див. заволо́чувати*

заволо́чувати (заволо́чити) розбивати бороною (перев. грудки землі на полі)

за́вше завжди, постійно

за́га *мед.* печія

загалю́кати *див. загалю́кувати*

загалю́катисьи *див. загалю́куватисьи*

загалю́кувати (загалю́кати) заспокоїти, втихомирити (перев. малу дитину)

загалю́куватисьи (загалю́катисьи) 1. замешкатися, незчутися

2. заспокоїтися, втихомиритися (про малу дитину)

заги́рити занедбати, втратити

заги́ритисьи загубитися

загі́н велика ділянка землі; грядка

загі́нчи *здр. до загі́н;* грядочка

загні́ватисьи *див. гні́ватисьи*

за́головок подушка

за́головчи *здр. до за́головок;* подушечка

Мале́нькій діті́ні все вишива́ли за́головчи, а́бо й не єдно́, і кла́ли у візо́к чи в колі́ску. За́головчи ма́ло по со́бі виногра́ди, кві́ткі, гарагу́льки. І було́ діті́ні як мньітка́ за́бавка.

заграниці́и закордон

загри́зтисьи *див. гри́зтисьи 2*

зада́рмо 1. задарма, безкоштовно

2. задарма, безпідставно

задармо́чку т.с., що **зада́рмо 2**

заві́тисьи задивитися, відволіктися

за́дний задній

за́дницьи сідниці; зад

♦ **без мі́ла в за́дницю лі́зти** *знев.* підлещуватися

♦ **врі́зати по за́дниці** вдарити

♦ **до за́дниці** до нічого

♦ **з го́лов за́днице́в ході́ти** *ірон.* бути в матеріальній скруті тривалий час

♦ **скра́яти за́дницю** побити

♦ **скреса́ти за́дницю** т.с., що **скра́яти за́дницю**

♦♦ **до за́дниці така́ робо́та** про незадовільний результат праці

♦♦ **з єдно́в за́днице́в на дво́х празні́ках не будеш** один не може робити різні справи одночасно

задо́брый надто добрий

♦♦ **не будь задо́брый, бо тьи злі́жут** за надмірну доброту можна постраждати

задо́брїти задо́брїти

задовжі́ти заборгувати

заду́же занадто; більше, ніж треба

♦ **то вже заду́же** так кажуть тому, хто словом чи вчинком порушує усталені норми, правила

♦ **шо заду́же, то нездо́рово** у всьому треба знати міру

зازی́мний дуже холодний

зازی́мно дуже холодно

засу́льи *орн.* зозуля

засу́лька 1. *здр. до засу́льи;* зозулька

2. бот. (тільки мн. **ззулькі**) сині лугові квіти

заінтересувати див. **інтересувати**

заінтересуватись див. **інтересуватись**

займіти 1. узяти в своє користування

Волена займила ше й палку нашої цьотки і буде там бұлбу садіти.

2. приєднати (перев. до череди)

Мариньо, займи завтра нашу корову до черги. Бо я виїжджаю до міста на першу зміну.

закажиний мед. уражений інфекцією

закажинь мед. сепсис

Так ї пообспало, аж не мож сь двіти! Дохтір сказав, то, певно, закажинь.

закалець кул. непропечена частина печива

закандибаситись захмаритися

Дви, як там над Підбужом небо закандибасилось, буде дощ.

закатареній який має катар; який застудився, застуджений

закатрупити замордувати

закашлатись закашлятися

заквасній надто кислий

заквісти див. **квісти**

заки поки

закльісти проклясти

закльістись поклястися

закоцібнути т.с., що **закочиніти**

закочинілий замерзлий

Борзенько йди до хати, пальчики гет закочинілі маеш.

закочиніти дуже змерзнути; замерзнути

закурітись безос. замести, вкритися курявою

♦♦ **аж сь закуріло за ним** він зник без сліду

залатваний полагоджений, вирішений

залатвити див. **залатувати**

залатувати (залатвити) полагоджувати справу, вирішувати проблему

залізаний гладко зачесаний

зализатись див. **зализуватись**

зализуватись (зализатись) 1. стікати по зовнішній стінці посуду (про рідину)

2. гладко зачісувати волосся

заложитись закластися, побитися об заклад

зальіти залити

✦ **би'с сь зальив** (до п'яниці)

✦ **кров би ть зальіла нагла**

замавльіти замовляти; заговорювати

♦ **замавльіти зуби** див. **зуб**

замайіти див. **майіти**

замастіти див. **мастіти 1**

замастітись див. **мастітись 1**

замашчений 1. брудний (про одяг)

2. замузаний

замельдувати див. **мельдувати**

замельдуватись повідомити про себе, відмітитися

заминати (замньіти) готувати **заминку**

заминка зварена і потовчена картопля для домашньої птиці (перев. із висівками)

замньіти див. **заминати**

замотилічити заморочити; обманути

занапастіти загубити, згубити, втратити

занехати занехаяти, занедбати

запалітисьы знервуватися

запарі *мн.* зашпори

Запарі ми в пальці зайшлі. Не годна'м розібрáтисьы.

запаска фартух

Страх ненавіділа, як йінчі бабі йшли селом в брудних сукенках чи спідницьох, бо їм тре було в шось витирáти замащєні рúки. Та запаска на то є?

заперэти зачинити, закрити

заперэтисьы (запэртисьы) зачинитися, закритися

запэртий зачинений, закритий

запэртисьы 1. *див.* **заперэтисьы**

Запэрласьы в літний кúхни аж до рана.

2. наполягти на своєму, добитися свого

Запэрласьы, шо будэ віддáватисьы за йвана.

запішиний пихатий, гордовитий

♦ **ходіти запішиным** ходити задержи носа

запішитисьы загордитися

запіяти *див.* **піяти**

заповідáти оголошувати

Заповідáв наш отэць Остáп в цэркві слúжбу на одинайцьыту.

заповідáтисьы *безос.* передбачатися

Заповідáсьы на дощ.

запорток зіпсуте яйце

запотарáкати *ірон.* загубити

Думала'м скінчїти до пйїтноньки ручнїк молодїм до шлюбу. Не так сьы стáло, як гадало. Забрáкло ми ясно-жовтих ниток на два ридкї пóпри мерэжку. Як такé могло сьы стáти? Цúдо-цуднэ! Пэвно, запотарáкала'м десь єдєн моток.

запригáти запрягати

♦♦ **дóвго запригáє, áле бóрзо їде** довго думає або планує, але швидко робить

запустїти припинити доїти (корову перед отеленням)

запустїтисьы перестати давати молоко (про корову перед отеленням)

Того рóку нáша Квитúльы запустїласьы аж на три мїсьци.

зáра зараз

зарабльїти заробляти

зарічїни *мн.* мешканці частина села за рікою Бистриця

засилáти надсилати (про вітання, побажання)

Засилаю вам, дорогї брáття і сэстри, сьвьиточні слова привїту в день Рождествá Христóвого!

заскóки *мн.* примхи

♦ **мáти заскóки** бути неврївноваженим, непередбачуваним

засмáрканий зашмарканий

засмáркатисьы *див.* **смáркатисьы 2**

засолэний дуже солений; пересолений (про страву)

засолóдкий дуже солодкий

засрáний 1. закаканий

2. поганий, не вартий уваги

Не піду вже на ту засрáну рóбóту. Дóста.

засрáти *знев.* занедбати; тримати неприбраним

Йой, вуя́нко, отó'м сьы надвїв на то їх капáрство! Гет-чїсто засрáли свóю хáту. То так ше тре вмїти!

засрáтисьы *знев.* перестати доглядати чи прибирати (перев. примїщення)

застановїтисьы *див.* **застановльїтисьы**

застановльїтисьы (застановїтисьы) задумуватися

✿ Застановїтсьы над тим, шо Ісýс казáв нам: “Не бїсьы. Я з Тобóв”. А Христóс словáми не розмїтуєсьы.

застидáти *див. встидáти*

застидáтисьи *див. встидáтисьи*

затика́ти (затка́ти) закрити (отвір, дірку тощо)

♦ **затка́ти му пісок** примусити його замовкнути

за́ткальни́цьи заслінка в печі (перев. металева)

затка́ти *див. затика́ти*

затка́тисьи *ірон.* замовкнути

затлу́мити задусити

Вже дру́гу ку́рку псіско затлу́мив.

затоно́нький дуже тонкий (перев. про одяг, тканину)

затра́скатисьи забруднити одяг (перев. болотом)

за́тріска *крав.* кнопка

затру́гати *див. тру́гати*

затъи́жити стати надто тяжким для перенесення (про вантаж) чи для виконання (про роботу, прохання)

затъи́тий упертий; наполегливий

затъи́тисьи стати впертим; наполягти на своєму

зафундува́ти *див. фундува́ти*

захла́нний жадібний, ненаситний

захла́нно жадібно, ненаситно

захті́ти *див. хті́ти*

зацві́сти *див. цві́сти*

зацирува́ти *див. цирува́ти*

заці́ткати *див. заці́ткувати*

заці́ткувати (заці́ткати) зацитькувати, заспокоювати

зацо́фаний відсталий, дурнуватий

зацо́фати заморочити когось; довести до отупіння

зачера́ти (зачере́ти) зачерпувати (про рідину)

зачере́ти *див. зачера́ти*

зачеркну́ти закреслити, перекреслити

зачидже́ний закіптюжений

зачиди́ти *див. чиди́ти*

зачина́тисьи провокувати до бійки, сварки

зачи́ти почати, розпочати

зачіпа́тисьи 1. т.с., що **зачина́тисьи**

Він все, як віп'є, то зачіпаєсьи з ка́ждим в селі́, ні́кого не ми-
не́. А як не п'є, то сьвьити́й чолові́к, хоць до ра́ни приклада́й.

2. (**позачіпа́тисьи**) залицятися

Ваш Микола́й до на́шої Мі́льці зачіпаєсьи ше з тамто́го лі́та.

Чи так си фі́глює, чи шось попра́вді плану́є пова́жне?

зачіпи́ти зачепити

зашпо́нтатисьи *див. шпо́нтатисьи*

зашпо́ртатисьи *див. шпо́ртатисьи* 2

за́штрик *мед.* ін'єкція

зба́дати *див. ба́дати*

збайдужі́ти *див. байдужі́ти*

збаламу́тити ввести в оману

збе́штати *див. бе́штати*

зби́раний зібраний (про відстояне молоко, з якого зібрано сметану)

збира́ти (зибра́ти) знімати сметану з молока

зби́тки *мн.* бешкет, пустощі, витівки

♦ **робі́ти зби́тки** бешкетувати, навмисно робити шкоду

збиткува́тисьи 1. бешкетувати

2. (**позбиткува́тисьи**) знущатися, насміхатися

збито́чний бешкетний, пустотливий

збито́чник хлопчик-бешкетник, пустун

збито́чницьи дівчинка-бешкетниця, пустунка

збідова́ний виснажений; нещасний

збіжи збіжжя

збільшити збільшити

збічи *див. бічи 2*

зблудити 1. помилитися, допуститися помилки
2. заблудити

збрéсклий який незабаром скисне (про молоко)

збрéскнути скиснути (про молоко)

збуй грабіжник; розбишака

звážитисьи *див. вáжитисьи 1*

звалáшити *див. валáшити*

звальїти *див. вальїти 2*

зваргáнити *див. варгáнити*

звар'ювáти *див. вар'ювáти*

звїкле звичайно

♦ **як звїкле** як звичайно

звинúтисьи метнутися, швидко піти, побігти

звитáтисьи привітатися за руку

звізда зірка

♦ **двїтисьи, як вовк на звїзди** не розуміти, про що йдеться

♦ **звізду з неба присьигnúти** зробити неможливе

♦ **як звїзд на не́бі** дуже багато

звїй сувій (перев. тканини)

звікувáти прожити все життя на одному місці

звінувáти наділити віном, дати придане

звїизáти *див. вїизáти*

звóлоч *лайл.* сволота, мерзотник, негідник

♦ **ти звóлоч востáтна**

звонітувáти *див. вонітувáти*

зворáти *див. ворáти*

зворохóбити *див. ворохóбити*

згїнути розтанути (про сніг)

Так багато було снігу, а згїнув за день.

згрїзтисьи *див. грїзтисьи 2*

згаджїтисьи погоджуватися

зганчувáти *див. ганчувáти*

здаєсьи *вст.сл.* здається, напевно

Він, здаєсьи, приїде пополудню.

♦ **так ми сьи здає** так я вважаю; на мою думку

Маринцуню, то всьо їм віддávна порóблено, так ми сьи здає.

здáтисьи знадобитися, стати необхідним

♦♦ **дóбре – то дóбре, áле здáло би сьи ше лї́пше жарт.** хай би було ще краще

здїбанка зустріч; побачення

здїбати *див. здибáти*

здибáти (здїбати) зустрічати

♦♦ **якé їхало, такé здїбало**

здїбатисьи *див. здибáтисьи*

здибáтисьи (здїбатисьи) зустрічатися

♦ **здїбаємосьи на Асафáтовїй доліні** зустрінемося по смерті на Страшному суді

Так шо, братіку, хібá вже на Асафáтовїй доліні здїблемсьи.
(із Дїдового листа)

здивачїти *див. дивачїти*

здїминїти зникнути

здихáти (здихnúти) зітхати

здихnúти *див. здихáти*

здїтинїти поводитися, як дитина (про старшу людину)

здо́ліни знизу, зісподу

здоровити передавати вітання

здоров'ля здоров'я

здорóжитисьи втомитися під час тривалої дороги, подо-
рожі, переїзду

здохлий немічний, хворий (про людину чи тварину)

здохльїк немічна, хвора людина

здохльїчи немічна, хвора тварина

здрийвий косоокий

здурїти *див. дурїти*

здўти *безос.* надмірно збільшити в об'ємі (перев. унаслі-
док хвороби)

Напáсласьи náша Квиту́льи чо́гось на стерні, надвечер
їздўло.

зелений:

♦ **Зелені сьвьїта** *мн., церк.* Зіслання Святого Духа

зеленївка святкування *Зелєних сьвьит* із частуванням
(перев. на природі)

зеленувáти (позеленувáти) святкувати *Зелєні сьвьїта*
із частуванням (перев. на природі)

зелєпуши *мн.* недостиглі фрукти

зємлинька *ласк. т.с., що земльї*

♦ **льигтї в зємлиньку** померти

земліцьи *т.с., що земльї*

земльї земля, ґрунт; поле

зєро нуль

зжерєти *див. жерєти*

ззирáтисьи озиратися, оглядатися

зи з, зі

Ходї і ти зи мнов нїні до шкóли. Послўхаєш хоць раз, шо
вчїтелька будє говорїти про нáшого бáхура!

зібрáти *див. збирáти*

зивїйти *див. вїйнути*

зигзїтисьи 1. *див. гзїтисьи*

2. *їрон.* втратити рівновагу, самоконтроль

зизáду ззаду, позаду

зийтї 1. зїйти, піднятися над обрїєм

Вже сóньчико зийшлó.

2. зїйти, спуститися, злїзти

♦♦ **зийтї на нич** занепасти

♦♦ **зийтї на пси** т.с., що **зийтї на нич**

зильїти 1. зїлляти, злити (перев. воду на руки для вмив-
вання)

2. зїлляти, злити, надлити

Трóха молока зильїти тре, бо не заткáєш слóйик.

зїмний холодний

Не пий зїмного молока, будє тєи гóрло болїти.

зїмніти (позїмніти) *безос.* ставати холодним

Сєрпень, а вже зимнїє. А зáвтра, рáдїю повїдáє, так позимнїє,
шо тре курткї повитьгáти.

зїмно холодно

зипсўти *див. псўти*

зипсўтий зїпсований

зиспóду знизу

зицїрка 1. муштра

2. *шк.* руханка

зичлївий щирий

зїдáти (зїсти) зїдати

♦♦ **наговорїв такóго, шо якбї пес зїв, то би здох** *див. пес*

зїльи зб. зїлля

зїсти *див. зїдáти*

зїсьцьїтисьи вписятися

злáдити *див. лáдити*

зладувáти *див. ладувáти*

злазі́ти (злі́зти) злізати, спускатися (по стовбу́рі, з гори)

зла́комитись поласитися; спокуситися

зла́маний поламаний

♦ **на зла́ману го́лову** *див. голова́*

зла́пати зловити, спіймати

♦♦ **не штúка за́бити кру́ка, áле живíм го зла́пати**

зле зло

♦♦ **добро́ до́вго сьи памньи́тає, а эле ше до́вше**

♦♦ **добро́ пйшесьи на піску́, а эле – на ка́мени т.с., що добро́ до́вго сьи памньи́тає, а эле ше до́вше**

злі́зти *див. злазі́ти*

злі́сний лісничий, лісник

зложі́тись скластися; зігнутися в певній формі

♦ **зложі́тись, як цізо́рик т.с., що цізо́рик**

зломі́ти зламати; пошкодити

♦ **зломі́ти си го́лову** *див. голова*

Не зломі́ си го́лову. Бо так женеш на мото́цику, страх!

зло́сний злий, сердитий

зло́сти *мн.* злість, роздратування

♦♦ **не́рви – на конце́рви, а зло́сти – на ко́сти** *ірон.* почуття треба вміти стримувати

зло́стити (взло́стити, візлостити) злити, сердити

зло́ститись злитися, сердитися

зльі́ктись злякатися

змалюва́ти стати причиною чиєїсь хвороби (перев. дитини)

Змалюва́ла дітіну тим морозивом. Буде́ ка́шлати, півне, місьиць.

змалюва́тись втратити здоров'я

зментро́жений стривожений, схвильований

зментро́жити стривожити, схвилювати

зментро́житись *див. ментро́житись*

зменчі́ти зме́ншити; применшити

Зменч му той довг.

змерзльі́к мерзляк

змерзльи́кува́тий мерзлякуватий

зметáти мати викидень (про худобу)

Нáша Квиту́льи вже дру́гий раз зметáла.

змикі́титись помилитися, схибити

змили́ти *див. милити 2*

змили́тись *див. милі́тись*

зміші́ти *див. міші́ти¹ 2*

змньі́кнути 1. з'якнути, стати м'яким (про масло)

2. зм'якнути, подобрішати

змо́вити промовити, сказати

♦ **змо́вити па́цьир** *див. па́цьир*

знако́мий знайомий

зна́тись 1. розумітися на чомусь

2. бути знайомим із кимось

Ми з Петро́м зна́емосьи ше зи шко́ли з Вінник.

значі́т 1. *ос.дієсл.* значить, означає

Ану́, діти мо́ї зло́ті, ше такево́ сьи спитаю́. Шо то значі́т така́ фа́йна при́повідка “до́брый з до́брим, а лихий сам”?

2. *вст.сл.* значить, отже

Дах шко́ли тече́? Значі́т, буде́м сіді́ти во́сінь по хата́х?

До кольі́ри я́сної!

значі́ти позначати, робити позначки

значок поштова марка

Знесіньи *церк.* Вознесіння Христове (через 40 днів по Воскресінні Христовому)

знéсок мале яйце (перев. перше, яке знесла молода курка)

знімка фотографія

Колись всьо село чекало, як приїдуть знимкувати. Люди сьї приготовльїли до того, дітїй вбирали. Видиш сам, тодїй не робили знімок якїх-будь, ніхтó нікúдий не спішївсьи. На кáждїй людинá гніби живá, нáвїть вчувае ми сьи, як дїхае. А тепérка, попрáвді, тих знімок як смїтьї.

♦ **стáти до знімки** приготуватися до фотографування; сфотографуватися

знимкár фотограф

знимкувати (вїзнимкувати) фотографувати

знимкуватїсьи (вїзнимкуватїсьи) фотографуватися

Мáма мáлов страшнé як любїла знимкуватїсьи.

зновїти сказати неправду про когось

зо з, зі, із (на позначення приблизної кількості)

З Васильóм говорїли зо двї годїни. Áле нич не повїв нам, йно віднїкувавсьи.

зогнїти зігнати

золотїй:

♦ **золотá ранéта** *див.* **ранéта**

зольóваний із додатковою підошвою (про взуття)

зрахкотїти *див.* **рахкотїти**

зрихтувати *див.* **рихтувати**

зрізовáнець *бот.* дрібна зелена кущова цибуля (зрізають на салат кілька разів на сезон, щойно вона відросте)

зробїти:

♦ **нич не зробїш** про неможливість діяти так, як хочеш; про необхідність прийняти те, що є

♦ **хто му шо зрóbит** про неможливість вплинути на когось **зроблénий** спрацьований, виснажений роботою

зуб:

♦ **замавльїти зúби** відвертати увагу від чогось важливого; вводити в оману, обманювати

♦ **на єдén зуб** дуже мало, трохи (про їжу)

♦ **носїти в зубáх** постійно розповідати про когось (перев. плітки)

♦ **положїти зúби в комóру на поліцю** голодувати; бїдувати

зúпа суп

Дїдо Івán любїв все примавльїти і впрóшувати менé: “Анú, спробуй такувó зúпу, шо Бáба зварїла. Та такóї нáвїть Брéжневу не варút!”. На шо Бáба Гáндзьи все вóркала з сїний: “Чи ти ціле вдурїв, шо такé повїдаеш?”

зчїста часто

Він зчїста до мáми приїжджїє. А як бúльбу тре садїти – то сьвьїтé.

зчїмхати *див.* **чїмхати 1**

звььир звір

звььиринá т.с., що звьир

зьдзядїти 1. втратити колишню працездатність, енергію, силу

2. виглядати неохайним, недоглянутим

зьїпати приглушено пищати (про малих курчат, гусенят чи каченят)

Чогó вотовó гúсьи так зьїпае? Не йде за гúсков, вóчи му заходьит. Пéвно, будé здихáти.

зюбрїй колючий бур'ян

♦♦ **я до мукї, а зюбрїй до рукї** *ірон.* так відмовляють у допомозї тому, хто перед тим сам не захотїв допомогти чи підтримати

I

- Іва́на (Йва́на)** *церк.* 1. Собор Йоана Хрестителя (19 січня)
Нарешті на Іва́на вся компанія сходилася до нас, вийза́ли Ді́да, бо був Іва́ном, гостілися, кольидува́ли так, що а́ні еде́н не хтів розхо́дитися.
2. Різдво Йоана Хрестителя (7 липня)
У селі́ на Йва́на все маййли бра́му і ві́кна ха́ти лопуха́ми і ромашка́ми. Лопухі́ збира́ли'смо по фо́сі ко́ло ку́зні, а ромашки́ – в ло́зах чи по ка́міню на ри́ці.
- ♦ **до Іва́на ро́бит пчола́ на па́на** навесні і на початку літа бджоли приносять найбільше меду

індзі́ньир інженер

індзі́ньирка жінка-інженер

інте́рес 1. інте́рес, зацікавлення

Інте́рес до кі́на такий, що лю́ди на Службу́ в неді́лю припі́зналися. Наш о́тець, як му пові́ли, пе́рше не міг в то пові́ирити.

2. користь, вигода

Який ми з то́го інте́рес? Пові́ч ми. Чи то я така́ глупа́?

♦ **ма́ти інте́рес** 1. цікавитися кимось або чимось

2. мати користь, вигоду від когось або чогось

інте́ресний 1. цікавий; який викликає зацікавлення, привертає увагу

2. оригінальний, неповторний

інте́ресно 1. цікаво

Інте́ресно, що будете́ робі́ти з тим ва́шим псом, цьо́тко. Мо́же, до́сить лю́дій по селі́ стра́шити! То не пес, а тельй́!

2. оригінально, неповторно

Пам'ня́таеш, наш Богда́н робі́в мацьо́пкі поде́вочка – ви́ризував всере́дині патика́. Предста́в си, з патика́! Поде́вочка

бу́ли вузо́нкі, а́ле всіля́ку дрібно́ту мож бу́ло схова́ти. І так інте́ресно ка́жде ви́робльи́в, ка́жде закрива́лося, ка́жде ма́ло сві́й замо́чок!

інте́ресува́ти (заінте́ресува́ти) цікавити, привертати увагу

інте́ресува́тисья (заінте́ресува́тисья) цікавитися

– Чо́го сьї кру́тиш ко́ло ме́не? Га?

– Та таке́, інте́ресу́юся, кі́лько ма́ємо то всьо́ терпі́ти.

– Ну, за́ки сьї не скі́нчит.

I

ї 1. *займ.* **вона́** у 3.в. її

Хтiв ї́ переве́зти кама́зом че́рез Бістри́цю, ньї, запе́рлася́ наме́ртво, шо́ ріка́ да́лі прибу́вае, а вна́ сьї бо́йит вели́кої води́. І лиші́лася́ ночува́ти у Вро́жи в сво́ї цьо́тки.

2. *займ.* **вона́** у Д.в. їй

Да́й ї́ ті папе́ри, ней́ сьї всту́пит зпе́ред вочі́й. Ней́ не фу́кае ми́ під но́сом.

їда́ їжа

їджи́ньи т.с., що їда́

Не перебира́й на́шим їджи́ньом, бо буде́ш си́ сам варі́ти. Як ньї́ вчі́ли ста́рші лю́ди: їджі́ і хвали́, аби́ ше́ їсти́ дали́.

♦ **до́брый до́ їджи́ньи** має добрий апетит

їдь ворожість, злоба

їмосьць дружина священника

їсти́ (*нак.сп.* **їдж**, **їджте**) дошкуляти, дорікати; сварити їсть ньї́ ці́ле життьй́.

- ♦ **їсти печінкі** *див. печінка*
Роби, що хоч. Йно не їдж ми печінкі тільки!
- ♦♦ **добре їсти, добре спати – Бог здоровїи мусит дати**

Й

Йвана *див. Івана*

йигла (*мн. ййгли*) голка

- ♦♦ **йигла кравцьї годус**
- ♦♦ **йигла хїба єднї роботу рїбит, а людинá – рїжні** від людини багато залежить

йиднáкше *див. єднáкше*

йиднáкший *див. єднáкший*

йийцє яйце

- ♦ **нўшторитисьи, як квóчка на йийцьох** сидїти неспокійно; бути неспокійним
- ♦♦ **чєрез дурнє йийцє не псуй си лицє** не втрачай репутації через дрібницю

йїндик індик

йїндичи індича

йїндичка індичка

йїнчий інший

- ♦ **йїнчим разом** іншим разом, не тепер
- ♦ **йїнчої заспівáти** змінити свою думку або поведінку
- ♦♦ **то йїнча пáра кальóш** *див. кальóшї*
- ♦♦ **ше будє на то йїнчий раз** ще буде нагода

йно (но) 1. тільки, хїба, всього лише

Ти йно посїдь з малїм. Я скóро вєрну.

- ♦ **нич йно (нич но)** тільки й, хїба що
Кликали'смо ї надвїр, не йде, нич йно в вікнó сьи видивйїє.
2. щойно
Йно тепєр увїдїла'м, як лáдно заквїла вїшньи в горóді від гостїнцьи.

йодїна *мед. йод*

йой ой

йóйкати (йóйкнути) ойкати, висловлюючи своє побоювання або співчуття

йóйкнути *див. йóйкати*

Йордан *церк. Богоявлення Господнє (19 сїчня)*

- ♦♦ **як заходїв Йордан** коли розпочиналися Йорданськї свята
Як заходїв Йордан, то в нас кольидувáли спецїяльну на то сьвїто кольидў “Позвóльте нам, господáрю, закольидувáть”. Не чўли'смо такóї по йїнчих сєлах, напáравду, хїбá в нáших Мóкринах.

Кольидá на Йордан

По-зволь-те нам, го - спо-да-рю, за-ко-льи-ду-вать,
бо ми при-йшли за І - су - са на Йор-дан ска - зать.

Позвóльте нам, господáрю, закольидувáть,
Бо ми прийшли за Ісўса на Йордан сказáть.

Прийшóв Ісўс до Йоáна та й став голосїть:
“Охрестї мя на Йордáни, бо так має бить”.

Хрестїв Йоáн Спасїтеля зїмнóї днинї,
А Дух Сьвїтитїй, яко гóлуб, лїтав над нимї.

Небеса́ ся утвори́ли, да́всьи чу́ти глас:
 “То є Син мій возлюблєний, А Спасітель ваш!”

“То є Син мій возлюблєний, Я го возлюбів,
 Бо Він гріхі всьо́го світу своїм хрестом змив”.

Жив на землі літ трійцьить три, людій научав.
 Юда зра́див Спасітеля, на му́ки прода́в.

Намо́вивсьи з ворога́ми, що́би вважи́ли:
 “Котро́го я поцюлю́ю, бі́сте спіймали́!”

Поцюлюва́в Юда Христа́, дав знак ворога́м.
 А Ісус му так відпо́вів: “Вже́с мене́ прода́в”.

Ввїдів Юда, шо зле зробів, шо Христа́ прода́в.
 І сам з жа́лю вели́кого гірко заплака́в.

Пішо́в Юда до це́рковці, срібнякі зложів,
 А сам з жа́лю вели́кого взя́вся й повісі́в.

Всі ученикі пла́кали, гірка їх доля́,
 Шо зіста́ли сіротами без Учи́теля.

Ой, зішли́ нам, Спасітелю, сво́ю благода́ть,
 Бі́смо могли́ дочекати́ Воскресєнних свят.

йорданський *церк.* який пов’язаний із *Йорданом*

Любили́смо Йорданські сьвьїтєнька, з ними кольїда́ сьи
 кінчила. Тре бу́ла дочекати́ всїй родині до дру́гого ро́ку.

♦♦ Йорданська ріка́ ріка Йордан

✠ На ріці́ Йорданській Син Божий хрестівсьи,
 Над Ним Дух Сьвьїтїй яві́всьи.
 Ми ту памньїтку обхо́дим,
 До вас до ха́ти захо́дим.
 Христос́ ся краща́є! (віншування)

К

каблук зігнутий у дугу металевий прут (перев. для коси,
 кошика)

кавалок 1. кусень, шматок

♦♦ **за кавалок кішки штіри мїлі пішки** результат не ви-
 правдовує затрачених зусиль

2. частина, відтинок

До ступницького лісу ше до́брый кавалок доро́ги. А вже со-
 ньичко висо́ко.

кавальїр 1. парубок

Та не висва́руй го тїлько, він вже не діти́на, а кавальїр. Вже
 кавальїрка му в голові́, а не та́то з ма́мов.

♦ **старій кавальїр** неодружений немолодий чоловік
 2. наречений

На тижні́ приїзди́ла з міста́ їх Мару́сьи зи сво́йим кавальї-
 ром. Пє́вне, ско́ро веси́льї.

кавальїрка розваги молоді

кавальцювати (накавальцювати) краяти, різати (перев.
 абияк); шматувати

кавальчик *здр. до кавалок 1*; кусочок, шматочок

кавка *орн.* галка

каво́вий світло-коричневий; кольору кави з молоком

кав’я́рка невеликий бідон, бідончик (перев. для молока,
 сметани, ягід)

ка́ждий кожний

♦ **ка́ждий Божий день** *див. день*

♦ **ка́ждий день** *див. день*

♦ **ка́ждий раз** щоразу; постійно

♦ **ка́ждий-каждісінький** усі до одного

- ◆◆ **ка́ждий** **глу́пий** **піше** **своє** **мнї** **на** **ка́ждім** **сто́впі** кожен дурень виявляє себе
- ◆◆ **ка́ждий** **Іва́н** **має** **свій** **план** кожна людина має власну думку
- ◆◆ **ка́ждий** **має** **свій** **бзік** *див. бзік*
- ◆◆ **ка́ждому** **гімно́ви** **вла́ску** **стїй** *див. гімно́*
- ◆◆ **ніні** **ка́ждий** **сам** **за** **се́бе**

каждісінький кожнісінький

- ◆ **каждісінький** **Бо́жий** **де́нь** *див. де́нь*
- ◆ **каждісінький** **раз** т.с., що **ка́ждий** **раз**
- ◆ **ка́ждий-каждісінький** *див. ка́ждий*

ка́зальни́ця *церк. амвон*

ка́заньї *церк. проповідь*

- ◆ **ма́ти** **ка́заньї** *церк.* виголошувати проповідь
- ◆ **ціле** **ка́заньї** **віповісти** різко висловити своє невдоволення кимось або чимось
- ◆◆ **ксьондз** **два** **ра́зи** **ка́заньї** **не** **ка́же** *ірон.* я повторювати не буду

кака́во *кул. какао*

калаба́ньї 1. ковбаня, велика калюжа

2. *ірон.* невелике озеро, ставок (перев. занедбане, забруднене)

каламáр *шк. чорнильниця*

каланді́ти 1. (**накаланді́ти**) готувати страву (перев. невміло або нашвидкуруч)

2. (**відкаланді́ти**) жити (перев. у нестатках)

Як вуйко не вернўсьї з во́йни, то на́ша цьо́тка ле́две каланді́ла з чотирма́ ба́хурами.

кала́танка 1. іграшка-брязкальце для немовлят

Да́вно кала́танки діти́ні робили са́мі ро́дичі. Мо́гли на́сіпати в бльи́шїне поде́вочко горо́ху чи дрібно́ї фасо́льки. Хіба́ тре́ба було́ до́бре пильнува́ти. Якби́ поде́вочко сьї

відкри́ло, то діти́на мо́гла наковта́тисьї горо́ху або запха́ти си в ніс.

2. калатало на шию тваринам

Та́кі кала́танки робили худобі. То мав бу́ти купле́ний дзвіно́к або зробле́ний з бльи́шїнки, приви́заний на ши́ю коро́ви на ланці́ чи на шну́рку. Пе́рше коро́ви з тильїта́ми па́сли в ло́зах, і по кала́танках ко́жен пасту́х ми́г пізна́ти, де чия́ коро́ва дзвони́т. На́ша Квиту́льї ма́ла вели́кий купле́ний дзвіно́к, найго́лосні́ший в ло́зах.

кала́тати 1. (**скала́тати**) бовтати, перемішувати

2. (**накала́тати**) т.с., що **каланді́ти** 1

калісо́ни *мн.* чоловічі спідні штани

калі́чи каліка (про людину або тварину)

калі́чи́ти (**вкали́чи́ти**) ставати калікою; поступово втрачати добру фізичну форму

калу́шка калюжа

ка́львін жорстока, безсердечна людина

То якийсь ка́львін, а не людина́, вже би вмерлий запла́вав.

кальо́ші *мн.* калоші

◆◆ **та то** **йїнча** **па́ра** **кальо́ш** це цілком інше, ніж гадалося

камізе́лька жилет

камі́ньї 1. зб. каміння

2. *мікрот.* (**Камі́ньї**) старе кам'янисте річище Бистриці, вкрите де-не-де верболозом і різнотрав'ям

кана́па вузький диван

кант заправована складка на штанині, рукаві

◆ **зробі́ти на кант** виконати роботу ідеально, якнайкраще

канто́вий ребристий; із кантом

◆ **канто́вий хлі́б** хліб у формі цеглини

Іде́ш до скле́пу по хлі́б? Купі́ ми кру́глий бі́лий і канто́вий чо́рний.

канто́ра контора, офіс

Вже, сла́ва Бо́гу, повиходіли з канто́ри і виїжджіють в по́ле двітись на озимину́.

кантува́ти жити (перев. у складних умовах, маючи багато проблем)

ка́ньи *орн.* каня

♦ **за́водіти, як ка́ньи на дощ** довго плакати, голосити

ка́па покривало

капа́рити 1. (**накапа́рити**) невміло господарювати

2. бідувати, ледве зводити кінці з кінцями

капа́рний неохайний, бридкий

капа́рник неохайний чоловік

капа́рницьи неохайна жінка

капа́рство занедбаність, бруд

Тота́ їх тепе́рішна господа́рка – то та́ке капа́рство, ней Бог за́ступит. Ро́дичі сьи на́старáли, áле всьо́ пішло́ псу́ під фі́ст.

ка́пку трохи, дуже мало

ка́почку т.с., що **ка́пку**

капро́ни *мн.* капронові колготи

капту́р капюшон

ка́пці *мн.* (*одн.* **ка́пець**) взуття (перев. робоче або старе)

♦ **ти до ме́не чи до мо́го ка́пцьи?** *знев.* так запитує той, хто не сприймає серйозно свого співрозмовника

ка́пчики *мн.* (*одн.* **ка́пчик**) дитяче взуття

капчы́ска *мн.* старі розношені *ка́пці*

капчу́к капшук, кисет

♦♦ **пропа́в капчу́к і штіри гре́йцари** *ірон.* про невелику втрату

ка́ра:

♦♦ **без ка́ри нема́ попра́ви** тільки покарання змусить людину змінитися на краще

♦♦ **за яку́ ка́ру так сьи му́чу** так скаржаться на важку долю

карамбо́ль:

♦ **наробіти карамбо́лю** зчинити безлад, колотнечу

ка́рбульці вниз головою; стрімголов

♦ **полети́ти ка́рбульці** впасти вниз головою, перечепившись під час швидкого бігу

ка́ріньи кара; покарання

То ка́ріньи, а не ді́тина! Я ти повіда́ю!

♦ **ка́ріньи Бо́же** клопоти; нещастя, біда

♦ **чы́сте ка́ріньи** т.с., що **ка́ріньи Бо́же**

карко́ші *мн., дит.* плечі

♦ **бра́ти на карко́ші** садити на плечі

карко́шки т.с., що **карко́ші**

Сіда́й, Мару́сю, на карко́шки, понёсу́ тьи додо́му. Ді́ти лю́б-льбит, як їх но́сьит на карко́шках.

♦ **бра́ти на карко́шки** т.с., що **бра́ти на карко́ші**

ка́ртка 1. аркуш паперу

2. листівка

каса́рньи 1. казарма

2. *ірон.* довгий низький будинок із багатьма мешканцями

катапу́лька рогатка

кат:

♦ **наси́дає, як кат на грі́шну ду́шу** про нестерпну і злу людину

ка́тер *мед.* нежить

ка́фльи (*перев. мн.* **ка́флі**) кахля

кацю́ба коцюба́, кочерга

ка́чи каченя

♦ **пропа́сти, як ксьо́ндзові ка́чита** зникнути без сліду

ка́читко каченятко

Кінчіласьи весна́, як на́ша Ба́ба підкла́ла ка́чичі йййці під квóчку. Квóчка вісіділа кúрита, а на ка́чичих йййцьох не хті́ла сідіти, йййці ті пропа́ли, але з єдно́го вілізла ка́читко. Слабе́, криве́, зьйпало в сіньох, як каза́ла Ба́ба, “хіба́ му́чилося”, то ка́читка тре бу́ло сьйи позбу́ти. Памньйта́ю до́бре той де́нь, бо віпроси́ла’м ка́читко. Ба́ба не впира́ласьи, вно всьо́ ййидно́ ма́ло здо́хнути. Ми з сестро́в зроби́ли з паперо́вого поде́вка гніздо́, накла́ли шматóк, з які́х шйи́ли лялька́м вбйóри. Виноси́ли ка́читко надві́р, на со́нце, тримали ко́ло се́бе, годува́ли. Ййинчі дйіти в селі́ ма́ли песьйіт, ба́вилисьи з німи, носйіли на рука́х, а ми з сестро́в ма́ли ка́читко, ба́вилисьи з ним і носйіли’смо на рука́х. А найважні́ше – ка́чи вілупило́сьи ше йй сліпе́ на єдно́ во́ко, то раз за ра́зом відкрива́ла’м пальцьйма легóнько то сла́бше во́чко, котре́ само́ сьйи не відкрива́ло. Ба́ба не могла́ двйитисьи на таку́ публі́ку, але за якийсь чис і сама́ сьйи заінтересува́ла. Бо ка́читко “прозрі́ло”, ста́ло видіти на два во́чка, до́бре йло і могло́ ходйіти само́ по вбóрі. У старйй ваньйнци́ ма́ло ставóк і пла́вало, кйлькó хті́ло, а ско́ро вже й само́ дава́ло зна́ти, чо́го хо́че. Зчы́ста го́лосно кричи́ло, як нас не віді́ло або́ як ми ба́вилисьи не з ним... Да́лі – то ходйіло за на́ми всю́дийка: на гостйінець до дйівчйіт, на рйнь по худóбу, в ло́зи... Спочитку́ ку́рйй тре бу́ло відганьйти, абйі на́ша ка́чка-єдина́чка на́йласьи. Але ско́ро вна так се́бе поста́вила, шо приступа́ла до жолобка́ пёрша, якбйі йй сьйи так налёжи́ло, пёрше йла сама́, а когýт з курмйі стоя́ли довко́ла і чека́ли сво́й че́рги. Як не бу́ло в жолобку́ за́минки, вна йшла схóдами аж до синйй. У ве́ресню зачы́ласьи шко́ла, але ка́ждо́й субóти, як прийжджйіли’смо до селá, відкрива́ли бра́му і машйінов зайжджйіли на вбóру, на́ша ка́чка вже бйігла, аж лётіла, абйі привитáтисьи з на́ми. Ми з Ната́лев все чека́ли то́го йй вйходу... Всі в ха́ті нич но говорйіли: як то мож в житйю́ бу́ти простóв ка́чков, а так се́бе поста́вити, абйі ййинчі, котрйі сильні́ші і котрйх бйільше, уважйіли тьйи і всю́дий з дорóги вступáлисьи.

ка́чичий качиний

♦ ка́чичі пй́ски *мн., бот. ірис*

ка́чка:

- ♦ бода́й тьйи ка́чка ко́пнула
- ♦ бода́й тьйи ка́чка ко́пнула, піднесла і го́пнула
- ♦ ка́чка би тьйи ко́пнула т.с., що бода́й тьйи ка́чка ко́пнула
- ♦ ка́чка би тьйи ко́пнула, піднесла і го́пнула т.с., що бода́й тьйи ка́чка ко́пнула, піднесла і го́пнула

ка́шлати (вй́кашлати, зака́шлати) кашляти

Шось до́вго ка́шлаеш, Лькú. Пйй на́кще ворйі́вку, яку ми робйіли з зелéних ворйі́в.

квадрато́вий квадратний

♦ квадрато́вий хлі́б хлі́б у формі цеглини

квáндрас чверть години

кваско́вий щавлевий

В маю́ все варимó кваско́ву зупу. Окре́мо варимó йййце́ на твёрдо. По́тім кра́ємо ка́ждому в тарйі́ль.

квасне́зний дуже кислий

кваснйй 1. кислий (про смак плодйів)

- ♦ збйіти на квасне́ я́бло *див. я́бло*
 - ♦ кваснйй, аж ми во́ко вйла́зит *див. во́ко*
2. кислий, який збродив (про молоко, сметану)
Квасне́ молоко до́бре пйіти в спе́ку. На́вйіть дýже зймне. А во́ду зймну не каза́ли пйіти, могло́ болйіти від то́го го́рло.
3. скислий, зйпсутий (про страву)

кваснува́тий кислуватий

квасо́к *бот. щавель*

квась щось дуже кисле (страва, напйй, плйід)

Але́ то квась! Як зйісти – то аж Москвú відно́!

кві́сти (закві́сти) квітнути, цвйісти

квичіти т.с., що **квікати**

квікати кувікати (про свиней)

квітók квітка

квóкати квоктати

О! Вже десь на́ша квóчка з кúритами квóкче. Зда́є ми сьи, шо в сусі́ди в горóді.

квóчка:

♦ **нúшторитисьи, як квóчка на ййцьох** сидіти неспокійно

кíлавець чоловік, хворий на килу

кíлавий 1. хворий на килу

2. *ірон.* неповороткий; надто повільний

кимáрити (покимáрити) дрімати

Пообі́ді ді́до все любі́в покимáрити на бамбéтли.

кíмити пам'ятати

А кíмиш, Гандзúню, якá то ко́льида́ бу́ла ла́дна?

кирні́цьи криниця

кирні́чка 1. *здр. до кирні́цьи*; криничка

2. джерело

Як пéрший раз показáли ми в лóзах кирні́чку, здава́ло ми сьи, шо то якéсь чúдо: з землі́, по́між патичкі́в і старо́го лі́сьти б'є вода́. Дівч́ита з селá сьмія́лисьи, не розумі́ли, шо то за ме́цїя. А я самá зч́и́ста йшла́ до то́ї кирні́чки, йшла́ прóсто подві́тисьи. Тако́го в мі́сті не ввіди́ш.

кирті́цьи *зоол.* крїт

Кирті́цьи гет-ч́исто зр́ила горóд від р́іни.

киру́нок напрямок

В якíм киру́нку він по́їхав? На Вигáдівку? Чи на Загáтьи?

кíцкатисьи працювати повільно, не хочючи

кицúньи т.с., що **кíцьи**

кíцьи *дит.* кішка

кíшка 1. *анат.* (*перев. мн. кишкí*) кишечник

♦ **кишкí ви́пустити** *знев.* позбавити життя

♦ **кишкí ма́рша гра́ют** про дуже голодну людину

♦♦ **ні в кішці́, ні в місці́** про несмачну страву

2. *кул.* кров'янка

♦♦ **за кавáлок кішки шті́ри мíлі пі́шки** результат не виправдовує затрачених зусиль

кíй кий

♦♦ **як не кíйом, то па́лицьов** покарання не минути

кíлішок чарка, келих

кíлішчи *здр. до кíлішок*; чарочка

кíльканáйцьить кільканадцять

кíлько скільки

Та кíлько то мож сіді́ти в телефóні? Нич не ві́дит, шо сьи в ха́ті рóбит!

кíльо кілограм

кíльóметр кілометр

кíльчитисьи (покíльчитисьи) проростати (про картоплю)

кíнець:

♦ **кíнець-кíнцьóм** кінець-кінцем, урешті-решт

♦♦ **все кру́гло і кру́гло, нема́ то́му почитку́ і кінцьи́** про постійну роботу, безконечні обов'язки

♦♦ **не до́йдеш з ним кінцьи́** з ним не можна домовитися, не можна вирішити справи

кíно кінó; кінофі́льм

♦ **кíно і ні́мці** про щось незвичайне чи несподіване (*перев. комічне*)

♦ **ч́исте кíно** т.с., що **кíно і ні́мці**

кíнч́итисьи вмирати

кíнь:

♦♦ **ба́ба з во́за – ко́ньом ле́кше** так кажуть, коли позбуваються тягаря або того, що є непотрібним і заважає

- ◆ з чужого коньї серед дорóги злізають позичену річ треба повернути
- ◆ кова́ль коньї кує, а жи́ба но́гу наставляє про самовпевнену людину, яка не розуміється на справі, за яку взялася
- ◆ на чи́м коні́ їдеш, то́го пі́сню співа́єш від кого залежиш, того й підтримуєш
- ◆ як па́дати з коньї́, то хо́ць з ла́дного якщо неприємностей не уникнути, то перед цим хоч треба отримати задоволення

кінський кінський

- ◆ кінське здоров'я ма́ти бути дуже витривалим, сильним
- ◆ кінську́ си́лу ма́ти т.с., що кінське здоров'я ма́ти

кірзакі́ *мн.* кирзові чоботи (за *совітів* їх носили робочі або солдати)

кіснєзний дуже тісний

кісній тісний

кісніти (покісніти) тіснити, відтіснити

кіснитисьи (покіснитисьи) тіснитися; перебувати або жити в малому приміщенні

кісно тісно

кіснотá тіснота; тиснява

кіснувáтий тіснуватий

кісто тісто

кість:

- ◆ бо́льїт ньи старі́ ко́сти нарікає старша людина на свою неміч
- ◆ гру́бої ко́сти про кремезну людину
- ◆ твердо́ї ко́сти про витривалу, сильну людину

кісьї ручка на держаку коси

кітка кішка

- ◆ ві́дки, ві́дки – від кі́тки! *ірон.* так відповідають, коли не мають бажання щось пояснювати

кітна́ самиця, яка виношує дитинча

кіточка *здр. до кі́тка*; кішечка

кітчїй котячий

клавáк (*перев. мн. клавакі́*) великий зуб

клепа́ти набридати порадами, повчанням, зауваженнями; докоряти

Не клепа́й вже ньи тільки! Бо мо́же ми терпе́ць сьи ввирва́ти.

кліщї́ *мн.* клі́щі

- ◆ не ві́тьїгнути кліщї́ма з ха́ти про відлюдькувату людину
- ◆ стисну́ти кліщї́ма поставити когось у безвихідне становище

кло́піт:

- ◆ ма́лі ді́ти – ма́лий кло́піт, бі́льші ді́ти – бі́льший кло́піт
- ◆ на шо ми кло́поту на здоро́ву го́лову не хочи мати проблем; відмовляюся від підозрілої пропозиції
- ◆ то не мій кло́піт то не моя справа; мені байдуже

кльїнчі́ти стояти на колінах

кльїсти (накльїсти) клясти, проклинати

- ◆ кльїсти, на чім сьвіт сто́їит проклинати все на світі
 - ◆ тьї́жко кльїсти т.с., що кльїсти, на чім сьвіт сто́їит
- Йой, як їх цьóтка (ней з Бо́гом спочива́є) тьї́жко кльїла по селі. Кльїла ка́ждого за шо-бу́дь, ко́гó йно віді́ла, і, півне, не мо́гла говори́ти чи сло́ва сказа́ти, абї́ не накльїсти. Таку ма́ла на́ту́ру.

кльоц коротка колода

кльо́цок вгодована дитина

кльош ваза на ніжці (для печива, фруктів)

кльоші *мн.* штани, розширені донизу

кльочики *мн., бот.* первоцвіт

кля́мбра *буд.* металева скоба для скріплення дерев'яних деталей

кляме́рка пряжка до жіночого одягу

кля́мка *ірон.* безвихідь; кінець

Вернулись тато з мамов з заробітків. Ше нич не знають про свого Петра і про науку. Клямка му.

кля́са *шк.* клас

♦ **пе́рша кля́са** дуже добре, найкраще (перев. про результат роботи чи прийняте рішення)

кметь багач

Та то такі кметі! Ше від діда-прадіда.

кминко́вий приготований із *кминку́*

Як робію теперка внукам кминко́вий чай, все згадую нашу Бабу Воріну.

кмино́к *бот.* кмин

кобаса́ ковбаса

♦♦ **не для пса кобаса́** це не для тебе; це не тобі призначене

кобе́ля велика сумка, сплетена з соломи

кобі́ якби

кобі́ла:

♦ **приши́й кобі́лі фі́ст** щось непотрібне, зайве, не до ладу

♦ **так сьї перейма́є, ги кобі́ла, як віз переве́рне** не переймається взагалі

♦♦ **тьги́нї, кобі́ло, хоць ти немі́ло** *ірон.* марудну або важку роботу треба завершити

кобі́вка плетена сумка з двома ручками

кобі́тьї *ірон.* невисока, маленька жінка

коваль:

♦♦ **коваль кле́пле, по́ки те́пле** роботу треба виконувати у відведений для цього час

♦♦ **коваль коньї ку́є, а жи́ба но́гу наставля́є** про самовпевнену людину, яка не розуміється на справі, за яку взялася

когу́т півень

♦♦ **когу́т пі́є, як умі́є** кожен працює, як може

♦♦ **кому́ сьї веде́, тому́ і когу́т несе́** про того, кому в усьому щастить

когу́тик *здр. до когу́т;* півник

когу́тьї т.с., що **когу́тик**

когу́тьичий півнячий

коза́р гриб підберезник

♦♦ **посу́ньсьї, гри́бе, ней си коза́р сьїде** *жарт.* поступися місцем старшому

козьї́ козеня

козьї́чий козячий

козьї́чка (*перев. мн. козьї́чкї*) козячий слід

ко́ко *дит.* яйце

кола́ч калач

♦♦ **хо́чеш ї́сти колачі́, не сїди́ на печі́**

коле́га товариш, друг

коле́гува́ти товаришувати; підтримувати дружні стосунки

колі́-бу́дь будь-коли, коли-небудь

ко́лик кілок

коліжа́нка товаришка, подруга

ко́лія залізниця

коло́дка висячий замок

коломі́йка *ірон.* нескінченні справи; постійний клопіт

КОЛОТІВКА паличка з розширеним кінцем для розколювання борошна в рідині

КОЛУПІТОК полукіпок

КОЛЬІДА 1. коляда, колядування

♦ **ХОДИТИ ПО КОЛЬІДІ** т.с., що **КОЛЬІДУВАТИ**

З тов кольідів ми ходили по кольіді йно з Ганев, і то хіба до Михалуньової цьоці.

2. колядка, різдвяна пісня

Стála нам сьи десь новіна

Стála нам сьи днесь новіна разу одного.
 Ой, прийдіт, прийдіт та привітайте Царя нового (2).
 А цар Ірод, як дізнавсьи в Новім Завіті,
 Казав рубати всі малі діти по цілім світі. (2)
 А Марія із Йосіфом, як то почуві,
 Чéрез Русáлим аж до Єгíпту з Хрїстом тікалі. (2)
 Як тікалі, так тікалі, хлоп пшеницю сіяв.
 – Дай Бóже щістьи, ти фáйний хлопе, зáвтра бóдеш жав. (2)
 А цар Ірод з довгим мéчем, шо дігнати мав,
 Війшов на пóлю, війшов на рóлю – хлоп пшеницю жав. (2)
 – Дай Бóже, щістьи, ти фáйний хлопе, в пóлі робучій,
 Чи не видів ти якої невісти з дítятком йдучі? (2)
 – Ой видів, пáне, ой видів, царю, як пшеницю сіяв.
 – Бодáй же тóбі кат голову стяв, шо знати не дав! (2)
 – Ней ідúт, пáне, ней ідúт, царю, ней вони ідúт.
 Нáшого Цáря народженого вже не доженúт. (2)

КОЛЬІДНІК (мн. **КОЛЬІДНИКІ**) колядник

КОЛЬІДУВАТИ колядувати, співати колядки

КОЛЬІНДРА кул. коріандр

КОЛЬІРА холера

♦ **ДО КОЛЬІРИ** дуже багато

Маю тих сорочок до кольіри, нарахувáв'йим шось двáйцьить, тре пороздавати мéжи своїми.

♦ **КОЛЬІРА ГО ЗНАЄ** невідомо

♦ **НА ЯКУ КОЛЬІРУ** навіщо

♦ **ШО ЗА КОЛЬІРА** що то таке; що це значить (вигук, яким виражають здивування, незадоволення)

♦ **ЯКОЇ КОЛЬІРИ** що, чого
 Якої кольіри шукаєш?

♦ **ДО КОЛЬІРИ!**

♦ **ДО КОЛЬІРИ ЯСНО!**

КОЛЬІЧКА 1. колька, різкий біль

2. колючка

КОЛЬКА т.с., що **КОЛЬІЧКА** 1

♦ **КОЛЬКА БИ ТЬИ ВКОЛОЛА**

♦ **КОЛЬКИ БИ ТЬИ НАПАЛИ**

КОЛЬОНЬСЬКИЙ:

♦ **КОЛЬОНЬСЬКА ВОДА** див. вода

КОЛЬОР колір

Бігай до комóри, возьми на писанкі ріжного антраменту: червоного, зеленого, фільтóвого. Мусимо передвітисьи кáждий слóйичок, чи ше добрий антрамент, чи буде йийцé добре кольор вбирати.

♦ **ДО КОЛЬОРУ, ДО ВИБОРУ** усього вдосталь; є з чого вибирати

КОМИН:

♦ **ТАКИЙ, ЯКБІ З КОМИНА ВІЛІЗ** дуже брудний

КОМИНЬІР сажотрус

кóмньир комір

комньирéць *здр. до кóмньир*; комірець

комфіту́ра варення

кóнар (*мн. кона́рі*) кона́р

конéць кінець

- ♦ **бра́тисьи за гру́бший конéць** братися за важчу роботу або складнішу справу
- ♦ **бра́тисьи за то́ньший конéць** братися за легшу роботу або простішу справу
- ♦♦ **і то́му ко́лись конéць бу́де** і це колись мине

конопе́льки *мн., бот.* анемона

контетува́тисьи задовольнятися тим, що є
Дру́гої робо́ти нема́, му́сит тов контетува́тисьи.

кóнтра *крав.* бантовий

- ♦ **кóнтра фа́вди** *крав.* бантові складки

конце́рва консерва

кóнче 1. дуже

Кóнче хтіла́'м таку́ сукéнку з фальбанка́ми, як вші́ли'сте Мару́си.

2. обов'язково, необхідно

Кóнче тре то зробіти ніні.

копа́:

- ♦♦ **копа́, копа́, ше браку́є єдно́го снопа́** так говорять діти під час гри, коли падають одне на одного

копеля́х байстрюк

копи́то:

- ♦ **на сво́є копи́то робі́ти** робити по-своєму

копи́цьи 1. стіг

- ♦ **складáти копи́цю** укладати стіг
- 2. *знев.* огрядна жінка

копи́чка *здр. до копи́цьи*; стіжок

копоті́ти здіймати куряву

кора́вий зашкарублий

коре́ць центнер (міра, що дорівнює 100 кг)

користа́ти (скориста́ти) мати користь або зиск від чо-
гось; використовувати у своїх інтересах

- ♦♦ **два сьи б'ют, а трéтий користа́є**

кори́ньи *зб.* коріння

- ♦♦ **яке́ кори́ньи, таке́ насі́ньи**

кори́цматисьи 1. лізти чи вставати, докладаючи великих
зусиль

2. долати життєві перешкоди; боротися

коро́ва:

- ♦ **як коро́ві з піска** зім'ятій, пом'ятій (про одяг)

- ♦♦ **коро́ва забу́ла, як тильйо́м бу́ла** про того, хто критикує інших, забувши про своє минуле

коро́чий коротший

Че́рез їх вигі́н коро́чка доро́га на Зага́тьи.

корті́ти:

- ♦♦ **як корти́т, ней Бог прости́т** людина, яка має сильне бажання, ні на що не зважає

кортя́чка *ірон.* раптове сильне бажання

- ♦ **кортя́чка напáла** *ірон.* дуже захотіти чогось

кору́нка кружево

корунко́вий зроблений із *кору́нки*

корч¹ 1. кущ

2. (*тільки мн. ко́рчі*) зарості

корч² *мед.* корчі, судома

- ✦ **бода́й тьи корч на́тьи́г на́глий**
- ✦ **корч би тьи на́тьи́г на́глий**

кóсмики *мн., знев.* пасма недоглянутого, злиплого волосся

кóстка кубик

КОСТКОВИЙ який має форму *кóстки*

♦ **КОСТКОВИЙ ЦУКОР** цукор-рафінад

КОСЬЦЬОЛ костел

♦♦ **ПІДУ ТИ ДО КОСЬЦЬОЛА ТА СЬИ ДО ДЯБЛА ПОМБЛЮ** зроблю тобі на зло

КОТИНЬІ кошеля

КОТЬІ т.с., що **КОТИНЬІ**

КОТЬІЧИЙ котячий

КОТЬІЧКА (*перев. мн. котычкі*) котячий послід

КОЦ тонка вовняна або бавовоняна ковдра

КОЦИК дитяча тонка ковдра

КОЦУР кіт

КОЦУРИК *здр. до коцур*; котик

КОЧІН качан

КОЧИНЕЦЬ *здр. до кочін*; качанець

КОЧИНІТИ дубіти, мерзнути

КОШАРКА акушерка

КРАЙЧИК краєць, скибка (*перев. хліба*)

КРАМАРКА продавчиня

КРАНКАТИ каркати

КРАСІЙ 1. строкатий, картатий (про тканину)

2. рябий (про масть корів; про сорт квасолі)

КРЕДЕНЦ буфет для посуду; шафа зі скляними дверцятами

КРЕСАТИ (СКРЕСАТИ) бити

Тікай вітій, покім добрий, бо як ти скрешу за ті твої бзіки, то тиждень на задницю не сьйдиш!

♦ **СКРЕСАТИ ЗАДНИЦЮ** *див. задниця*

КРИВАВИЦЬИ важко зароблене майно

КРИВАК 1. кульгавий чоловік

2. *ірон. (мн. кривакі)* ноги

КРІВАТИ (ПОКРІВАТИ) кульгати, накульгувати

Дви, знов покривав долі селом.

КРИВАЧИ *зб.* криві дрова чи гілля дерев

КРИВІЙ кульгавий

КРИВУЛЬКІ *мн.* стібок у вишиванні

КРІЖІ *мн.* нижня частина спини

♦ **КРИЖІЙ НЕ ЧУТИ** не могли випрямитися по важкій роботі

КРИЖІВКА невелика капустана, яку квасили разом із пошаткованою капустою

КРІЖМА *церк.* крижмо

КРИЗАНТИНА *бот.* хризантема

КРИЇВКА сховок, схованка

КРИМІНАЛ в'язниця, тюрма

♦ **СІДІТИ В КРИМІНАЛІ** бути ув'язненим

КРИМКА каракуль

КРІСА *мн.* криси, відігнуті краї капелюха

КРІСКА 1. риска

2. кінець, завершення

♦ **КРІСКА НА ТІМ** досить; це треба припинити

♦♦ **ПРИЙШЛА КРІСКА І НА МАТІСКА** усьому надходить кінець

КРИСЛИТИ 1. креслити, накреслювати

2. перекреслювати, закреслювати

♦♦ **ЧОЛОВІК МІСЛИТ, А БОГ КРІСЛИТ** *див. Бог*

КРИЧИТИ кричати

♦ **КРИЧІТ, ЯКБІ ГО ХТО НАЙМІВ** дуже кричить, репетує

♦♦ **НЕЙ КРИЧІТ, ШЕ ВІД КРІКУ НІХТО НЕ ВМЕР** нехай кричить, на його крик уже ніхто не зважає

КРІЛИК кріль

КРІЛИЧКА кролиця

КРІЛЬИ (*мн. крільита*) кроленя

кров:

- ♦ **кров нѝи заливáє** про стан сильного нервового збудження, роздратування
- ♦ **не псуѝ си крѝви** не нервуйся, не сварися
 - ❖ **абѝ тѝи кров зальѝла**
 - ❖ **абѝ тѝи кров зальѝла на́гла**
 - ❖ **кров би тѝи зальѝла**
 - ❖ **кров би тѝи зальѝла на́гла**

кропѝти (покропѝти) *церк.* освячувати (свяченою водою)

крѝпка 1. крапка

2. крапля; дуже мало чогось (перев. про напѝй)

крѝплѝ *мед.* краплѝ

крѝпнути 1. злегка покропити

– Покропѝв вас отѝць нѝни в цѝркві? – Та так, крѝпнув раз.

2. випити трохи алкоголю

Повѝм ти, шо ми на́вѝть чисѝ не ма́ли на бѝсѝду і на гостѝну. Так, сѝли́смо, крѝпнули раз і розбѝглисьи.

3. вдарити

Сѝдѝ чѝмно, бо як тѝи крѝпну тим прѝтом.

крѝшнѝи рибацька сѝтка

крѝгло без кѝнця-краю; безперервно

- ♦♦ **все крѝгло і крѝгло, нема́ то́му почитку́ і кѝнцьѝ** *див.* кѝнѝць

кругльѝк кругла колода

крѝпи *мн.* крупа

крутанѝна безперервні клопоти

крутѝти:

- ♦ **крутѝти ю́ра** говорити двозначно, заплутувати

крухѝй 1. крихкий, ламкий

2. *кул.* пісковий

Крухѝ кѝсто на пля́цок з румбамба́ру.

ксѝондз священник

- ♦♦ **ксѝондз два ра́зи ка́заньи не ка́же** *ірон.* я повторювати не буду

ксѝондзѝв належний *ксѝондзовѝ*

- ♦ **пропа́сти, як ксѝондзовѝ ка́чита** *див.* ка́чи

ку́бѝк кубометр (міра дров)

кудѝй куди

кукарда бант

ку́кати *ірон.* довго чекати на когось

Ти взяв ключѝ? Бо як ні́кого в ха́ті не заста́неш, то будѝш ку́кати до но́чи.

ку́лька *крав.* петля на одязѝ

- ♦ **шукáти си ку́льки** напрошуватися на неприємностѝ; шукати собі проблем

кулькува́ти *крав.* 1. робити ку́льки

2. обметувати шви

ку́льчик 1. сережка (жѝноча прикраса)

2. металева мѝтка (перев. на вухо художѝ)

кульчикува́ти пробивати вухо (перев. художѝ), вставляючи мѝтку

кумпáнѝя компанѝя, товариство

ку́па велика кѝлькѝсть чого-небудь; багато

Зайшо́в'ѝим до склѝпу, а там ку́па людѝй, аж ми чо́рно в во́чѝх ста́ло.

- ♦♦ **то ку́пи сѝи не трима́є** це не має сенсу (про пораду, думку)

купѝрта конверт

Стрѝйко з Кана́ди знав, шо ми збира́ємо зна́чки з ка́ждѝї го купѝрти, і че́рез то він все старáвсьи прилѝпити якѝсь новѝ і цѝка́ві.

купѝйка грошѝ

Так тѝйжоку ту купѝйку заробѝти, а як лѝгко розпустѝти.

купіна кротовина; купка землі з нори крота

кúpчий куплений

То кúpчий хліб? Ціле? А такий, як домашній.

кура́стра молозиво

кúрва 1. жінка легкої поведінки

2. вигук, яким виражають злість, невдоволення, осуд; розчарування, здивування

кúрвий негідний, непорядний

✦ **кúрвий син**

курдúпель 1. карлик, ліліпут

2. *знев.* чоловік низького зросту

Вна така ладна дівка, а ходит з таким курдúпльом, і ше до того він розв́едений. Не мóжу сьи з тов гáньбочков змирити!

курéвство аморальна поведінка

кúри 1. *мн.* курки і півні

✦ **сьміх кúром** про погано виконану роботу

♦♦ **не всі кúри одної нату́ри** кожен має свій характер

2. т.с., що **кúритко**

куривíльницьи хурделиця, заметіль

курíти *безос.* мести (про хурделицю, заметіль)

Надворі так кúрит, áні раз нич не відно за порóгом.

кúритко курчатко

кúричий курячий

✦ **кúричий рóзум ма́є** *знев.* про дурну, обмежену людину

курíчка (*перев. мн. куричкі*) курячий послід

Не ході по тих куричка́х, не псу́й новéнькі мéштики!

кúрка:

♦♦ **комú шо, а кúрці – прóсо** кожен думає про своє

♦♦ **на то кúрка гребе́, абí ви́гребла** щоби мати на прожит-тя, треба працювати

✦ **бодáй тьи кúрка брíкнула**

кúрчий т.с., що **кúрвий**

✦ **кúрча ля́га!**

кута́с китиця

кута́сик *здр. до кута́с;* китичка

кúфер скриня

куфе́рок 1. *здр. до кúфер;* невелика скриня

2. валіза (*перев. дерев'яна*)

куць-кúць вигук, яким кличуть свиней

кúцьи *дит.* 1. свиня

2. неакуратна, неохайна дитина

кúцьи-па́цьи т.с., що **кúцьи 2**

кúчи хлів (*перев. для свиней*)

♦♦ **ді́ти, ді́ти, де вас поді́ти, до кúчі запха́ти і їсти не да́ти**

жарт. так кажуть до неслухняних дітей

кучири́вий кучерявий

кúшіти (поку́шіти) куштувати

Л

ла́ба 1. лапа (тварини)

2. *знев.* нога (людини)

лаба́тий який має великі ноги

ла́вка кладка через річку

Та де-е! Тепéрка не за́йдеш до Стúпниці, бо не перéйдеш на той бе́ріг. Як бу́ла вода вели́ка, то ла́вку забра́ло гет до́лів, спині́ласьи десь в сілецьких лóзах.

ла́гер табір для політв'язнів за *сові́тів*

Тре Бо́гу дьїкувати, ми пережи́ли і ла́гера, і табо́ра, і ше нас Бог трима́є, а бу́ли та́кі, шо в жа́дній бі́ді не бува́ли, та вже їх давно́ нема́ на сьві́ті. (із Ді́дового листа́ до брата́ в Кана́ді)

- ла́дити (зла́дити)** 1. готувати (обід, гостину, прийняття)
2. складати, збирати (речі в дорогу)
3. ремонтувати, усувати несправності

ладне́чкий гарнесенький

ладне́чко дуже гарно, дуже добре

ладне́нкий дуже гарний, гарненький

ла́дний гарний

♦♦ **ла́дний, як свиньї в дощ** *див. свиньї*

♦♦ **як па́дати з коньї, то хоць з ла́дного** *див. кінь*

ла́дно гарно, добре

ладува́ти (зладува́ти) т.с., що **ла́дити**

ладува́тисьи 1. (**наладува́тисьи, приладува́тисьи**) готуватися (перев. до урочистої події)

2. (**вїладува́тисьи**) збиратися (в дорогу)

лайда́к ледар

♦♦ **лайда́к і в ха́ті змо́кне**

лайдакува́ти ледарювати

лайдакува́тий ледачий

лайда́чка ледарка

ла́кітки *мн. ласоці*

Не хо́чут діті́ска а́ні грибо́вої зу́пи, а́ні ка́ші пече́ної, йно пи́таютьсьи за ла́кітками.

ла́комий ласий

♦ **ла́комий на гро́ші** ненаситний; для якого гроші понад усе

ланц т.с., що **ланцу́х**

ланцу́х ланцюг

ланцушо́к *здр. до ланц*; ланцюжок

З папе́ру на ялі́нку робили ліхта́рики, ланцу́шкі, а на обра́зі – ру́жі. Ка́жда ха́та на сьвьїта ма́ла бу́ти ла́дна.

ла́панка лови (дитяча гра)

ла́пати (зла́пати) 1. ловити, хапати

2. ловити, вистежувати

☛ То́го лі́та село́ гуді́ло. До лю́дських ку́рїй добра́всьи лис, забі́гав на на́шу вбо́ру, а гусї́й крав про́сто з рі́ни і носї́в лисиньїтам в ло́зи. По ло́зах ста́вили сї́льки на лі́са, ходї́ли на́віть з фудзі́юв, а́ле зла́пати нія́к не мож бу́ло. А яко́гось дньи́ жї́нкі з ла́нки розмі́кували під Го́рбом колго́спні буракі́ і ввїді́ли, як за па́ру кро́ків від них вї́в лис сво́їих лисиньїт че́рез буракі́ до ло́зїв. Вї́в по́вагом, без по́спїху, по́ма́хуючи ла́дним фостом, так, гні́би нич му не мо́гло зашко́дити. Жї́нкі сто́яли, якбї́ хто ма́ну́ напусти́в на них, і лис, яко́го вни так клену́т-проклина́ют, споко́йно щез за ве́рбами.

ла́пка 1. пастка (перев. на мишей, тхорів)

2. пристосування бити мухи, мухобійка (палиця-держак із прикріпленням на кінці шматком цупкої шкіри чи гуми)

ла́сицьи ласиця, ласка

ла́сичка т.с., що **ла́сицьи**

ла́ткати співати під час приготування нареченої до шлюбу (перев. коли плетуть *вї́нчики*)

ла́ха 1. ганчірка

2. (*перев. мн. ла́хи*) одяг

3. (*перев. мн. ла́хи*) старий, зношений одяг

♦ **де́рти ла́ха** висміювати, насміхатися; ображати, знущатися

лахма́ньи 1. лахміття

2. *знев.* одяг

лахучи т.с., що **лахманьи**

лаши *мн.* одяг

Позабирай борзенько лаши зи двору. Видиш, які хма́ри вон-во́ сунут! Ша́рга будé!

лашки *мн.* дитячий одяг

лего́нечкий т.с., що **лего́сенечкий**

лего́нький легкий, легенький

лего́нько легко, легенько

лего́сенечкий легесенький

лего́сенький т.с., що **лего́сенечкий**

ле́дво ледве

ле́дво-не-ле́дво ледве-ледве

лелі́бовий *див.* **лілі́бовий**

лелі́я *див.* **лілі́я**

ле́хке *анат.* (*перев. мн.* **ле́хкі**) легеня

лі́гати (**лі́гнути**) ковтати

♦♦ з кістка́ми би ньи лі́гнув про захланну людину

♦♦ ме́нче вку́сиш – ско́рше лі́гнеш про необхідність стримувати свої бажання

лі́гнути *див.* **лі́гати**

лі́го лико

лижі́ти (**льи́гті́**) лежати

♦ **льи́гті́ в зе́млиньку** *див.* **зе́млинька**

♦♦ **ней лижі́т, то ї́сти не про́сит** про річ, що колись може знадобитися

лі́жичка *здр. до* **лі́жка**; ложечка

лі́жка ложка

♦♦ **втопі́в би в лі́жці води́** про жорстоку, немилосердну людину

♦♦ **не пхай сво́ю лі́жку до чужо́ї ми́ски** не втручайся в чужі справи

лижчі́ т.с., що **лі́жичка**

лизáтисьи *ірон.* цілуватися

♦♦ **пе́рше сьи плюва́ли, по́тім сьи лизáли** про швидкі і кардинальні зміни в людських стосунках

лис лисиця

♦♦ **і хі́трого лі́са мож злові́ти** і досвідченого злодія можна спіймати

♦♦ **лис старі́є, а́ле не до́бріє** людина з віком не змінюється

лі́сий:

♦♦ з лі́сим до́бре панува́ти, з лі́сим до́бре жи́ти, як сіда́єш до вечéри, не тре́ба сьві́тити (коломи́йка)

лихе́ чорт, нечиста сила

лицé обличчя

♦ **змарні́ти на лиці́** виглядати худим, виснаженим

♦ **лиць́й не ма́ти** поводитися негідно, недостойно

♦♦ з **які́м лицьо́м пі́ду до них** як мені їм в очі дивитися

♦♦ **че́рез дурне́ йийце́ не псу́й си лицé** не втрачай репутації через дрібницю

лиші́й *мед.* лишай

лиші́ти лишати, залишати; покидати

лиші́тисьи 1. лишатися, залишатися на попередньому місці

2. відмовлятися від запланованого

♦ **лиші́сьи го** облиш, не турбуй його

♦ **лиші́сьи то́го** не переживай через те; це не варте твоєї уваги

♦ **лиші́сьи то́го ровéра** т.с., що **лиші́сьи то́го**

ліва́к 1. *ірон.* ліва рука

2. лівша, шульга

Мій хрeсний – лівáк, і я лівáк.

ліваті́ва *мед.* клізма

лівий:

♦ **має дві ліві руки** про цілковитого нездару

лізти:

♦ **в горло ми не лізе** про несмачну страву

♦♦ **наука не лізе на б́ука** *див. бук*

лілійовий (лелійовий) фіолетовий

лілія (лелія) *бот. лілія*

лі́пше краще, гарніше

♦♦ **добре – то добре, але зда́ло би сьи ше лі́пше** *жарт. хай би було ще краще*

♦♦ **лі́пше з му́дрим загубіти, як з дурни́м знайти́**

♦♦ **лі́пше ма́ло, як нич** краще хоч щось, як нічого

♦♦ **нема́ лі́пше, як котóви і попóви** *ірон. обидва завжди оточені увагою і турботою*

лі́пший кращий, гарніший

лі́са ворота із вузьких дощок або з тичок

лі́ска¹ *бот. ліщина*

лі́ска² 1. фіртка з дощок, тичок, прутів

2. рамка з натягнутою сіткою (сушити фрукти, ягоди надворі в печі або на сонці)

лі́скóвий ліщиновий

♦ **лі́скóвий ворі́х** фундук

Нема́ ліпшого, як лі́скóві ворі́хи.

лі́снї́цьи плід лісової яблуні

літа́:

♦♦ **які́ літа́, та́кий ро́зум** про дитину або про молоду і недосвідчену людину

лі́тати літа́ти, швидко пересуватися (ходити, бігти, їздити)

Йой, літає тим ровéром по вбо́рі, та всі ми гу́сьита по-тлу́мит!

лі́тра літр

З одної літри густої сметани виходит малéнька гусéвка ма́сла.

лі́хтарка переносний гасовий ліхтар

лі́ци *мн. віжки*

лі́чити лікувати

♦♦ **слабій на го́лову, а лі́чит но́ги** *ірон. не зважає на справжню причину своїх проблем*

лі́читисьи (ві́лічитисьи) лікуватися

лі́чнї́цьи медичний заклад; лікарня

логáза крупа грубого помолу (перлова або ячмінна)

ло́зи *мн. лозняк, зарості лози*

♦ Дóбре ка́жете! Яка́ на́ша Голоді́вка без ло́зів! Зна́ли́смо ка́жду-кажді́сінку стéжку чи прога́лину. Бо в ло́зах па́сли́смо худóбу. Корóви ма́ли калáтала, і по тих калáталах ми розпізнава́ли, де чия́. Пéрше пуска́ли́смо худóбу па́стисьи до старо́ї ве́рби, на ту ве́рбу мож бу́ло легóнько ві́лізти і зго́ри вві́діти по́між корчі сво́ї корóви, по́тімка пуска́ли́смо да́лі в ло́зи, до гру́шки. Ді́ти ма́ли дóбре пильнува́ти і наслухáти, абі́ худóба не впині́ласьи в лю́дських ділянка́х на бе́резі, на колго́спнім по́ли чи де не зайшла́ аж до мокри́нських ло́зів, би не перейшла́ той бік Бістриці́. За худóбов ба́вили́смосьи, збира́ли суні́ці, звіробі́й, цинто́рію, чебре́ць, нарі́зали пру́тьи на ко́шки, пеклі́ бу́льбу і я́бка. Ді́вчіта вишива́ли. Памньита́ю, вігачкувала́м кору́нку на простира́дло, шось зо два ме́три. Ну і, то пра́вда, шо ми вчили́сьи ту́тка, тьйгали з собо́в книжкі́ і зоше́ти, бо в ха́ті не бу́ло чису́ на нау́ку, там на нас чека́ла вже йінча робóта. А ста́ршим помага́ти – то бу́ло сьвьіте́. Тепéрка ді́ти йінчі́. Є шо повіда́ти, але нема́ шо слухáти.

ЛОТÓЧИТИ набридати розмовами

л҃уби *мн.* обкладинка

Двісьи, як ти л҃уби понищив, та шин҃уй тр҃оха книжкї, аби хто ше мїг скористати.

лупїна лушпина

льигтї *див.* лижити

льик ляк; переляк

льинїй лляний

льїти лити

льїтрик електрик

льїтрика електрика

льитрїчка електричка

льїцтїй 1. дуже поганий, неприємний (про роботу)

2. обдертий, неохайний (про людину)

льїцто дуже погано

ль҃бди *мн.* морозиво

ль҃бки *мн.* кучерї

льорн҃етка бїнокль

льос доля, талан

♦ **льос нещислївий** недоля

Цїхо вже. Не винї нікого. То льос нещислївий хїба.

♦ **ма́ти такїй льос** мати таку долю

І шо на то скажеш? Ніхто за нь҃ого і сл҃ова не зам҃овив, а всьо сьи вдало. Такїй ма́е льос той наш хлопчїско.

♦ **такїй льос му ви́пав** так йому судилося; так йому призначено

любїти:

♦♦ **любит, як д҃ушу, а трїсе, як гр҃ушу**

любїтисьи шанувати один одного; бути у приязних стосунках

♦♦ **любїмосьи, як бр҃аття, а рах҃уймосьи, як жидї**

♦♦ **любльитсьи, як пес з кот҃ом**

люд люди

♦♦ **всь҃одийка люд єднаковїй** люди скрізь однакові

♦♦ **мн҃ого лю́да, мн҃ого чу́да** на світі багато цікавого і несподіваного

лю́ди:

♦ **на лю́дьох** при свїдках

♦♦ **всь҃одийка лю́ди єднакові** т.с., що **всь҃одийка люд єднаковїй**

♦♦ **добрє то старї лю́ди казали** старші люди розумїлися на цьому

♦♦ **лю́дьюм пїска не затка́еш** чутки і плїтки завжди будуть

♦♦ **мрут лю́ди, і нам то б҃уде** смерть неминуча

♦♦ **ше старї лю́ди повїдали** це було дуже давно

♦♦ **як лю́ди, так і ти** поведься так, як прийнято

люди́на людина

лю́зьний вільний, незайнятий

люкс вигук, яким виражають захоплення, цілковиту згоду і підтримку

люкс҃овїй якїсний, добротний; прекрасний, надзвичайний

люксус҃овїй т.с., що **люкс҃овїй**

люксус҃ово дуже добре, якнайкраще

лю́льи *дит.* колиска

лю́льити (полю́льити) *дит.* колисати

люст҃ерко *здр. до лю́стро*; дзеркальце

лю́стро дзеркало

П҃рше сьи подві́ в лю́стро, а вже п҃тім йди ме́жи лю́ди.

люта́вицьи сильний мороз

люфт 1. пр҃стїр

2. вільний час

люф҃та вентиляційний отвір

ля́га велика палиця

Як си во́зьму якої ля́ги і вперэжу тьи по плéчох, то надóвго запамньита́еш, як бреха́ти.

❖ **ку́рча ля́га**

❖ **ку́рча ля́га твої ма́мі**

ля́да прилавок у крамниці

❖ **сто́яти за ля́дов** торгувати

ля́кер лак

ля́мпа гасова лампа

Памньита́еш, як Пара́ньи хóпила ля́мпу і на цьво́чок хтіла повісити на стіні? А то не цьво́чок був, а му́ха. Шкода́ ля́мпи, бі'смо тепе́рка ма́ли вну́кам показáти, при якім свѣтлі вчілись ко́лись діти.

ля́мпка ліхтарик

М

магі́льницьи вузька дошка з поперечними зарубками (для вигладжування білизни, вирівнювання одягу)

маглюва́ти (відма́глюва́ти) 1. вигладжувати, вирівнювати за допомогою *магі́льниці*
2. бити

май травень

Мої Ма́ма народілись в ма́ю. Ба́ба памньита́ли дві річи в той день: величю́зний б́укет ла́дного бзу на вікні і си́льну спе́ку надворі.

майіти (замайіти, намайіти) прикрашати гіллям і квітами (перев. хату, обійстя, браму на *Зелéні свьѣта*)

майітки *мн.* майно

майові́й травневий

❖ **майові́й робіт́ник** *ірон.* поганий робітник

майтэ́чки *мн.* жіночі труси

майт́ки *мн.* довгі жіночі труси

майше́т (*мн.* **майше́та**) *крав.* манжет

макара́н *кул.* макарони

Від Ба́бці ми навчілись робіти солóдкий макара́н з я́бками на пате́льні.

макортéт макітра

ма́кух макуха, вичавки

мале́нечкий малесенький

мале́нечко трошки, дуже мало

мальо́та мала дитина

ма́ма:

❖ **як за рідну ма́му** дуже багато (про витрачені кошти)
Заплатіла за ті діто́чі ме́шти, як за рідну ма́му, а Дару́сьи за літо переросла́, то до шко́ли не могла́ сьи вбра́ти. І де ті ка́пці скла́дати ма́ю?

❖❖ **рідна ма́ма тьи не спізна́є** будеш си́льно побитий
❖ **ку́рча ля́га твої ма́мі**

маму́нцуньи т.с., що **маму́ньи**

маму́нцьи т.с., що **маму́ньи**

маму́ньи мамуся

манáтки *мн., знев.* речі

мано́рія манера; поведінка

Шо то за мано́рія в не́ї така́, шо все кінчієсьи плачо́м?

ма́ра:

❖ **ма́ра го зна́є** невідомо

❖ **на яку́ ма́ру** навіщо

На яку́ ма́ру повіда́еш му про Петра́? І так не їсть, не спит, гризе́ сьи. І нас гризе́.

- ◆ **шо за марá** що то таке; що це значить (вигук, яким виражають здивування, незадоволення)
- ◆ **яко́ї марі́** що, чого
Яко́ї марі́ знов від мене хочеш? Вступісьи і не верта́й!

маргаріна *кул.* маргарин

ма́рець березень

- ◆ **він ги ма́рець** він непостійний, ненадійний

ма́ркер пристрій робити рівні рядки для висаджування картоплі

маркі́тно сумно, тривожно

Як пішов Іван до війська, Маріньи не знаходит си місьцьи, так і маркітно.

мармуля́да *кул.* повидло

Прибіга́ли'смо з ріки до хати, дава́ли нам гру́бий кúсник хлі́ба з мармуля́дов а́грусовов, сливо́вов або вишньо́вов. І вже нас не віділи аж ве́чора.

марні́й худий, блідий

марці́вкі *мн.* ранні курчата; курчата, які вилупилися в березні

марцо́вий березневий

Марцо́вої погóди страх як не люб'лят. Як засла́бнеш і почне́ш ка́шлати, то аж до лі́та мо́же сьи тьгну́ти.

- ◆ **верещі́ти, ги марцо́вий кіт** голосно і пронизливо кричати
- ◆ **марцо́ві кúрита** т.с., що **марці́вкі**

марш вигук, яким наказують відійти

Як не хочеш їсти ті кісті, то марш до буди!

- ◆ **марш ві́тий!** іди геть!
- ◆ **марш ми ві́тий!** т.с., що **марш ві́тий!**

маскало́та т.с., що **маска́ль**

маска́ль 1. росіянин

Маскалі не шинують неділеньки, ані сьвят.

- ◆ **маска́ль маскальо́м** кажуть так, коли зрозуміла поведінка людини; агресивний росіянин

2. будь-який чоловік, який розмовляє російською мовою

Чув'їис, як маска́ль по телеві́зору заклика́в приїжджіти до сво́го "радно́ва Кі́ева"? Аби́ го скúлило!

3. (*перев. мн.* **маскалі́**) радянська влада; *сові́ти*
Маска́ль як прийшо́в в село́, то всю́дий було́ хіба́ чу́ти "во́дка-сельо́дка". Ото́ їх набу́ток, всьо́, чим могли́ сьи похвалі́ти. Наробі́ли ті маскалі́ вели́кої нам біди́. Наш на́рід збаламу́тили, а по́тімка і занапасті́ли.

- ◆◆ **каламúтит, як маска́ль у селі́** про нові порядки за радянської влади

маска́лька 1. росіянка

Взяв си Петро́ маска́льку, пе́рше ше приїжджів влі́ти до се́ла, додо́му, ході́ли'смо на ри́би, на гри́би. Потро́ха так засів у Москві́, шо по всім. Але́ зда́е ми сьи, снітсьи му та ри́ба і на́ша Бістри́цьи.

2. будь-яка жінка, яка розмовляє російською мовою
Зайшла́'м до б'ю́ра, а там вже нема́ нашо́ї па́ні Мі́лі. Яка́сь маска́лька сиді́т з такі́ми ва́рґами, на черво́но намальо́ваними, аж не мож сьи дві́ти.

маска́льський 1. російський

2. радянський, *совецький*

Та не слúхай то маска́льське ра́дійо. Там хіба́ брешут і не стида́ютьсьи.

мастіти (вімастіти) 1. (**замастіти**) бруднити, забруднювати

2. (**намастіти**) намащувати (перев. масло на хліб, крем на обличчя)

- ◆◆ **тепе́р масті́ си го́лову сам** допоможи собі сам

♦♦ **я си не мащú тим головí** менí байдуже; я цим не переймаюся

мастітисьи 1. (**вíмаститисьи, замастітисьи**) ставати брудним, забруднюватися

2. (**намастітисьи, помастітисьи**) намащувати себе (перев. косметичними або лікувальними засобами)

масьльíнка маслянка

масьньí дерев'яна вузька і висока посудина для збивання масла зі сметани

матері́я *крав.* тканина

То дорожéзна матері́я! Шкодá навіть шось шíти з не́ї.

матері́яло́вий виготовлений із *матері́ї*

ма́ти:

- ♦ **він до то́го нич не ма́є** це його взагалі не стосується
- ♦ **ма́ти га́дку** мати на думці, думати про щось
- ♦ **ма́ти заско́ки** *див.* заско́ки
- ♦ **ма́ти му́хи в но́сі** *див.* му́ха
- ♦ **ма́ти паску́дну нату́ру** *див.* нату́ра
- ♦ **ма́ти пісок, як хольíву** *див.* пісок
- ♦ **ма́ти рихт** *див.* рихт
- ♦ **ма́ти чістий спóкій** *див.* спóкій
- ♦ **не ма́ю як не можу** (перев. щось зробити)
- ♦ **то не ма́є нич до рі́чи** це ні на що не впливає
- ♦ **ше ма́ю чис** *див.* чис
- ♦ **шо він до то́го ма́є** т.с., що **він до то́го нич не ма́є**
- ♦ **шо то ма́є до рі́чи** т.с., що **то не ма́є нич до рі́чи**
- ♦♦ **зле ма́ти, зле не ма́ти** *ірон.* погано в будь-якому випадку
- ♦♦ **ма́єш у то́рбі – сьíдиш на го́рбі** завжди бери з собою найнеобхíдніше

ма́тіна гичка з буряка

ма́тисьи почуватися

♦♦ **як сьи ма́єш?** як твої справи?

Ма́тки *церк.* Успіння Пресвятої Богородиці (28 серпня)

♦ **пе́ршої Ма́тки** т.с., що **Ма́тки**

♦ **дру́гої Ма́тки** *церк.* Різдво Пресвятої Богородиці (21 вересня)

ма́хатисьи хитатися; колихатися, гойдатися

махлюва́ти (намахлюва́ти) обдурювати; фальшувати

ма́цьити (помáцьити) доторкатися руками, пробуючи, перевіряючи або шукаючи щось або когось

ма́цькати забруднювати

мацьо́нечкий малесенький

мацьо́нький маленький

мацьо́пкий т.с., що **мацьо́нький**

мацьо́почкий т.с., що **мацьо́нечкий**

мацьо́пство мала дитина

ма́чинка *кул.* підливка

мачі́ти (помачі́ти) мочати, вмочати, занурювати

♦♦ **íджте, мачі́йте, а за ре́шта вибачі́йте** *жарт.* так кажуть господарі гостям

медве́дицьи ведмедиця

медве́жий ведмежий

медві́дь ведмідь

♦♦ **погла́дити, як медві́дь ла́бов** *ірон.* покалічити, ушкодити

♦♦ **тьигну́ли медве́дьи до ме́ду, а від ме́ду му фіст відорва́ли** спочатку щось категорично не сприймають, а потім дуже люблять

ме́жи між; поміж

♦♦ **плюю́т му ме́жи во́чи, а він ка́же, шо дощ іде́**

мельдува́ти (замельдува́ти) повідомляти про щось чи про когось в органи державної влади

ментелéпа *знев.* жінка, яка поводитьсь нерозважливо, нерозумно

ментрџитисья (зментрџитисья) переживати, хвилюватися, непокоїтися

мѣнче менше

♦♦ **мѣнче вкусиш – скорше лигнеш** *див. лигнути*

♦♦ **мовчї, глухá, мѣнче грїхá**

♦♦ **ней би булџ мѣнче, абї бїльше** *їрон. бажання мати неможливе*

мѣнче-бїльше бїльш-мешн; приблизно

мѣнчий 1. менший

Баба все брала собї мѣнчий кўсник пирогá, мѣнчий кавáльчик рїби. І так давáла нам, малїм, приклад, як сьї належило поводити.

2. молодший

А з мџо мѣнчого брáта вїрїс дџбрїй хлџпець.

мерзїти ганьбити, сварити

♦♦ **мерзїти на чїм свїт стџїт** ганьбити з усїх сил

мерлѣць мрець, покїйник

♦ **бїлий, як мерлѣць** дуже блїдий

мерлїй мертвий, померлий

♦♦ **про мерлџо áбо дџбре гџвџрут, áбо нич**

метáти кидати, закидати

Сїно тре булџ метáти в стџдџбу на самїй верх, а пџтїм ми, дїтїска, лїзли і толџчили ногáми, би всьџ влїзло. Сїно вїлами пхáли і пхáли до стџдџли, чисџм здавáлось, не будѣ му кїнцьї. Але йно сїно втолџчили, ми не вчїкувались, а бїгли на рїкў купáтисья. Не булџ нич лїпшого, як Бїстрицьи в спѣку, як чїста водá, шо теклá з гџрїв.

метáтисья кидатися в рїзнї боки, суѣтитися

Шо сьї мѣчеш по хáтї? Сьїдь кáмїньџм і сїдї. Чўв'їйс чїньи?

мѣтер 1. метр (мїра, що дорївнюѣ 100 см)

2. центнер (мїра, що дорївнюѣ 100 кг)

мѣтрика свїдоцтво про народження

Ба, мџя дїтїнко! Рáно сьї тїшиш, бо немá твої мѣтрики в шуфлãдї, а за тїждень мáеш вѣзти докумѣнти до Борїслава. Кџнче мўсимо шџсь сьї врáдити.

мѣцїя щџсь незвичайне, неймовїрне

мѣшти *мн. (одн. мешт)* туфлї

мѣштики *мн. (одн. мѣштик)* *здр. до мѣшти;* дитячї туфлї

ми *займ. я в Д.в.* менї

Ганў мџя, Ганў, якá ти дївчина!

І лўдї ми кáжут, і сам дџбре знáю, Шо мáеш йїнчого.

Ти мáеш йїнчого, про мѣне забувáеш,

Болїт менѣ сѣрце, Гáню, за тобџю

А ти тогџ не знáеш. *(їз пїснї)*

♦♦ **з дїва ми не вихџдит** менї дуже дивно

♦♦ **залѣжит ми на тїм** для мене це важливо

мїдлицьи велика миска

мїкати (вимїкати) 1. виривати з корїнням (рослини, бур'ян)

Дополўдньи лѣдвѣ'м вїмикала пїрїйку на загџнї кџло склѣпу.

2. **(намїкати)** рвати

Йди на Полўванок і намїкай цибульки.

милїти 1. **(намилїти)** намилювати, натирати милом

2. **(змилїти)** плутати; надавати неправдиву інформáцїю

Не милї менѣ, бо вже й так не знáю, кудїй ітї.

милїтисья (змилїтисья) помилятися; бути неуважним під час роботи

Не бўду нїнї вже вишивáти, бо мїлюсьи з тїми хрѣстиками і нїяк не мџжу рукáв дошїти.

мїлуваньи замилування, захоплення

♦♦ **на мїлуваньи немá сїлуваньи** не можна змусити полюбити когџсь або шџсь

Микола́я *церк.* святого чудотворця Миколая (19 грудня)

✿ На Микола́я зра́на ді́ти досьга́ли під заго́ловком цукерки і ворішки. Не бу́ло тако́го вибо́ру, як тепе́р. І листі́в до Микола́я не писа́ли'смо. Ні́гди. Бо сьвяти́й Микола́й сам знав, шо ма́є робі́ти. Чи лю́ди мо́жут вка́зувати сьвяти́тому?

мирува́ти (помирува́ти) *церк.* помазувати миром
Ка́ждої неде́лі по Служ́бі оте́ць всіх миру́є, ка́ждому при ті́м ска́же яке сло́во. Лю́ди ті́шутьси, ї́м до́бре.

мі́тка ганчірка

- ◆ **мі́тка мі́тков** про ненаді́йну і непо́рядну лю́дину
- ◆ **не хлоп, а мі́тка** про сла́бкодухо́го чоло́віка

Мі́тра *церк.* святого великомученика Дмитрія (8 листопада)
Пам'ня́таю, позата́мто́го ро́ку на Мі́тра бу́ло в них весе́льї. Запросі́ли дві́ста го́стий.

ми́тьї миття

Миха́йла *церк.* святого архистратига Михаїла (21 листопада)
Бува́ло, як на Миха́йла йшов пе́рший сні́г, все на́ша Ба́ба ка́зали, шо то Миха́йло при́їхав на бі́лім коні́.

миш *зоол.* миша

- ◆◆ **миш у ко́борі не згі́не** добре жити в до́брых умовах

ми́шичий 1. мишачий; такий, як у миші
2. сірий, кольору миші

мі́щи мисочка

ми́щиньї т.с., що **мі́щи**

мі́ги *мн.* миги; підморгування, жести під час розмови
◆ **пока́зувати на мі́гах** жестикулювати; пояснювати щось за до́могою жести́в

мі́гом дуже швидко, миттю

мі́д мед

Ма́єш ше той майовий мі́д, шо купува́ли'смо в те́бе тамто́ї субо́ти?

мізе́рія *кул.* салат зі свіжих огірків та домашнього сиру, заправлений сметаною

мі́й (мо́є, мо́я, мо́ї):

- ◆◆ **на всьо мо́є при́йшо́в** він користується всі́м мої́м майно́м
- ◆◆ **на мо́їм ста́ло** буде по-моєму

мі́на:

- ◆ **ма́ти квасну́ мі́ну** бути невеселим

мі́ну́та хвилина

мі́ну́тка *здр. до мі́ну́та;* хвилинка

мі́ну́тний 1. хвилинний, який триває хвилину чи кілька хвилин
2. короткочасний, швидкий
◆ **мі́ну́тне ді́ло** справа або завдання, що не вимагає багато часу

мі́няйко міняйло

Міня́йко чис до чису́ при́їздів, збира́в по селі́ всі́ляке лаху́чи, скла́да́в на фі́ру, зва́жував, а за то дава́в баба́м си́ньку, мі́ло, кришкі́, ді́тьом – пі́щики.

мі́сце 1. простір, пункт

- ◆ **ні́где си́ місцьи́ не за́гріє** про непостійну, непосидючу лю́дину
- ◆◆ **там всі́м місце́ сьи зна́йде** *ірон.* про місце на цвинтарі
- 2. *мед.* плацента
- ◆ **ді́то́че місце́** т.с., що **мі́сце 2**
- ◆◆ **ді́тіна зи сво́йим місцем на сьвіт при́ходить**

мі́то́вка мітла

міху́рка *мед.* (*перев. мн. міхуркі*) прищ

мішині́на *кул.* асорті нарізаних м'ясних виробів

мішіти¹ 1. (**помішіти**) мішати, помішувати (за допомогою ложки)

2. (**змішіти**) змішувати, перемішувати

♦ **змішіти з болотьом** принизити, зганьбити

мішіти² заважати, перешкоджати

мішітись¹ змішуватися, перемішуватися

♦ **мішієсь в голові** паморочиться в голові

♦♦ **мішієсь грішне з праведним** у житті по-різному буває

мішітись² втручатися

Ти між діти не мішійсь, бо вони сваруться, а за хвилю знов будуть си бавити.

мішігіне 1. дурень, божевільний

2. непередбачувана, неадекватна людина

мішігіний 1. дурний, божевільний

2. непередбачуваний, неадекватний

млаво неохоче

млойти *безос.* нудити

многий багатий, щедрий

♦ **многая літа!** вигук, який уживають, бажаючи багатоліття

много багато

Зичим вам в щісьті-здоровлю і на мно́го літ прожити!

♦♦ **мно́го лю́да, мно́го чу́да** *див. люд*

♦♦ **шо за мно́го, то нездорово**

мньи ім'я

Яке мньи даємо дітині?

♦♦ **дітіна принєсла си мньи** на якого святого (за церковним календарем) дитина народилася, того ім'я дають дитині під час хрещення

♦♦ **ка́ждий глупі́й пі́ше сво́є мньи на ка́ждім стовпі** кожен дурень виявляє себе

мньигкій м'який

мньигонький м'якенький

мньікуш м'якоть

мньіра міра

мньіріти (помньіріти) 1. міряти, вимірювати

Помньірій, чи стане штруксóвої матерії на жакет.

2. *крав.* приміряти

мньірка 1. мірка

2. *мн., мікрот.* **Мньиркі**

Посадили́смо б́ульбу на Мньирка́х, то на тих ді́льинка́х, шо від Голоді́вки до цві́нтара.

мньисній м'ясний

мньісо м'ясо

♦♦ **та́не мньісо пси ї́дьїт** дешеве не завжди якісне

мньітка *бот.* м'ята

Запа́р си мньітку і пий на́ ніч.

♦♦ **молодо́му – ру́жи, а старо́му – мньітка** молодій людині важлива краса, а старшій – здоров'я

мньиткій т.с., що **мньигкій**

мньітко м'яко

До́хтір ка́зав ва́рити йи́йце́ на мньітко і да́вати зра́на слабо́му.

мньіто́нький т.с., що **мньиго́нький**

мньіто́нько м'якенько

Чи мньіто́нько бу́ло ді́тині спа́ти?

мовчіти мовчати

То вели́кий грі́х – на зло мовчі́ти і на зле нама́вльїти.

♦♦ **мовчі́, язї́чку, будеш ї́сти пелї́нїчку**

могті́:

♦♦ **кобі́'м так міг, як не мо́жу** так міркує немічна людина

♦♦ **не так не мо́же, як не хо́че** може, але не хоче

♦♦ як не хоче, то гірше, як не міже

МОЖ можна

– Христос ся раждає! Чи мож закольдувати?

♦♦ **кобі так мож, як не мож** т.с., що **кобі'м так міг, як не міжу**

♦♦ **як не мож, то не мож** як ні, то ні

МОЗІЛЬ мед. мозоль, мозоля

МОКРЕЦЬ бот. рослина боліт і лук (зірочник, підмаренник та ін.)

МОКРИЙ:

♦ **робит, як мокре горіт** працює не хочаючи, повільно

МОКРИНИ 1. село Мокряни Дрогобицького району Львівської області

2. частина села (друга частина – *Голодівка*)

МОКРИНСЬКИЙ який стосується села *Мокрин* і його мешканців

♦ **мокринські люди** т.с., що **мокринци**

МОКРИНЦИ мн. жителі *Мокрин*

МОЛОКО:

♦ **просіти від бика молока** ірон. просити допомоги у скупі людини

МОЛОЧАРНИ пункт прийому молока

МОРГ 1. міра площі землі (дорівнює 0,56 га)

2. (тільки мн. **морг**) великі земельні угіддя

За тим вигоном то всьо їх морг польи віддавна.

МОТІЛЬ зоол. метелик

МОТІЧИ т.с., що **мотічка**

МОТІЧКА маленька мотика, сапка

МРАКА мряка

МРУГАТИ (МРУГНУТИ) моргати, підморгувати

МРУГНУТИ див. **мругати**

МУ займ. **ВІН** у Д. в. йому

Віддай му, шо'с зичила, і ней сьи на тім стане.

♦♦ **то му сьи аж горлом пхає** має цього багатого

МУДРАГЕЛИК дитина, яка багато розмірковує і поводитьсья по-дорослому

МУДРАГЕЛЬ чоловік чи хлопець, який постійно повчає, розмірковує (перев. зарозумілий, самовпевнений)

МУДРАГЕЛЬКА жінка чи дівчина, яка постійно повчає, розмірковує (перев. зарозуміла, самовпевнена)

МУДРИЙ:

♦ **мудрий, якбі всі розуми поїв** ірон. зарозумілий, пихатий

♦ **мудрий, як Соломонові портки** ірон. обмежений, нерозумний

♦ **такий мудрий, аж дурний** надто зухвалий

♦♦ **і будь ту мудрий** про складну життєву ситуацію

♦♦ **ліпше з мудрим загубіти, як з дурним знайти**

МУЗІКА 1. музика

2. (тільки мн. **музика**) група музикантів (перев. на весіллі)

Ци ви ньи, музика, не спізнали, шо ви ми марша не заграли?

МУКА борошно

♦ **мельник до готвої мукі** дармоїд

♦♦ **я до мукі, а зюбрій до рукі** ірон. так відмовляють у допомозі тому, хто перед тим сам не захотів допомогти чи підтримати

МУЛЬІРКА мурування

♦♦ **йде, як жідови мультірка** про невміло або помалу виконувану роботу

МУРГА непривітна, набундючена людина; хам

МУРГОВАТИЙ непривітний, набундючений; хамовитий

МУРІМУХ гриб мухомор

мурóвий високий і сильний (про чоловіка)

Той Васіль був мурóвий хлоп, хто би повів, жи так засла́бне і бóрзо вмре.

мус треба

Та то не кóнче нині мус попритати.

♦♦ **мус – великий пан** як треба, то робота буде зроблена

♦♦ **як мус, то мус** це необхідно зробити

мўсіти мусити

Наш стрійко мўсів втікати, не міг вертати з ла́гера додóму, бо маскалі йно чека́ли таких, як він, абі закатру́пити.

мусóво обов'язково

А чо́го не йдеш до шко́ли? Нині мусóво тре йти.

мўха:

♦ **ма́ти мўхи в носі** бути в поганому настрої, сердитися

♦♦ **добро́ псу мўха** добре хоч щось мати

Н

наба́витися *див. ба́витися 1*

набаву́нцьитися *див. баву́нцьитися*

набалюва́тися *див. балюва́тися*

набзді́ти *знев.* наговорити дурниць

наби́лінді́ти *див. би́лінді́ти*

набі́й *мед.* болюче затверділе місце (перев. на ступнях від незручного взуття)

набо́ці окремо

Молоді́ по весілю забра́лися до Вро́жи. Жи́ють набо́ці.

набра́ти:

♦♦ **набе́реш, як бі́дний в то́рбу** будеш сильно побитий

♦♦ **так набе́реш, що не доне́сеш т.с., що набе́реш, як бі́дний в то́рбу**

набра́тисъи заразитися

Га́лька ма́е страшно́у грипу. Не ході́, бо й ти сьи набе́реш.

набре́склий опухлий

набре́скнути опухнути

нави́біцї́ти наобіцяти, багато пообіцяти

наві́длюдь з розмаху, від себе (про удар)

Вда́рив'йим наві́длюдь, то полéтів О́лько аж у фо́су.

нави́йритисъи 1. знудьгуватися, втомитися від марного чекання

2. скучити за кимось або чимось

навку́читисъи 1. т.с., що **нави́йритисъи 1**

2. т.с., що **нави́йритисъи 2**

наво́знак горілиць

наво́пашки:

♦ **взьї́ти наво́пашки** накинути на плечі (про верхній одяг)

наво́ста́нок наостанок, наостанку

наво́стри́ти *див. во́стри́ти*

наво́віда́тисъи наговоритися, розповісти багато чого

Ма́риньи не мо́гла наво́віда́тисъи, як там в тій Кана́ді у вўй-ка бу́ло ї́ добро́.

наво́відува́тисъи т.с., що **наво́віда́тисъи**

наво́пере́к уперек, попере́к

наво́се назавжди

нага́да́ти *див. нага́дувати*

нага́дувати (нага́да́ти) згадувати

на́глий рапто́вий, несподі́ваний

♦♦ **боро́ні ньи, Бо́же, від на́глої сме́рти**

- ❖ бода́й би тьи корч натъ́йг на́глий
- ❖ бода́й би тьи шляк на́глий тра́фив

нагліти приспішувати; поспішати

на́гло раптово, несподівано

- ◆◆ на́гло прийшло́, на́гло пішло́

наглода́ти *див. глода́ти*

нагну́ти змусити когось змінити свою думку

наговоріти *див. говоріти*

нагуля́тисьи натанцюватися

нагарувáтисьи напрацюватися

надві́тисьи надивитися; багато побачити чи пізнати в житті

Надвів'йим сьи в Сибіру, кі́лько на́ших лю́дй м'учило́сьи, кі́лько сі́ли пропа́ло.

надівувáтисьи надивувáтися

Не мо́жу сьи надивува́ти, я́кі то ді́ти че́мні.

надийті́ надійти

надне́сти *безос.* прийти кудись небажаним

- ◆◆ надні́с го лихій́ *знев.* він прийшов

надрáньом удосвіта

Прийшо́в надрáньом п'яне́зний і ви́гарений.

надрі́бно маленькими шматками

наду́тисьи *див. ду́тисьи*

надь́йкуватисьи подякувати багато разів, виявивши тим свою повагу

Так сьи надь́йкував на весі́лю всім лю́дьом, котрі́ прийшли́!

нажльо́патисьи багато і швидко випити (перев. холодної води)

назбі́тки навмисно

назбиткува́тисьи *див. збиткува́тисьи 1*

наї́стисьи 1. поїсти досхочу

- ◆ наї́стисьи, ги бо́мок наї́стися донесхочу

- ◆◆ як не наї́всьи, то не налі́жишсьи усе має свій час

2. *знев.* задовольнити свої великі потреби в чомусь

Не зна́ю, кі́лько ше по́льи буде́ собі́ бра́ти. Не мо́же сьи наї́сти.

найві́шше найбільше

Найві́шше, шо вни зробі́ли, як і́х та́то був у Сибі́ру, то припи́льнува́ли ді́ти, ві́вчили і́х, як свої́их.

найлі́пший найкращий

- ◆◆ найлі́пший зві́чай – не по́зічай

найти́:

- ◆◆ а за́втра як на́йдеш якщо можеш, зроби сьогодні

накавальцюва́ти *див. кавальцюва́ти*

накаланді́ти *див. каланді́ти 1*

накала́тати *див. кала́тати 2*

накапа́рити *див. капа́рити 1*

нака́слик тумбочка

накрі́вка покрішка (на каструлю)

на́кще натще

Причащі́тисьи, ді́ти, мож тілько на́кще. А́ні раз не пасу́є, би́м за то нага́дувала. Не́й ка́ждий сам себе́ пи́льну́є і за то ні́гди не забува́є.

наладува́тисьи *див. ладува́тисьи 1*

нала́пати наловити (перев. рибу)

налу́піти 1. *див. лу́пити 1*

2. *див. лу́піти 2*

намайі́ти *див. майі́ти*

намасті́ти *див. мастити 2*

намасті́тисьи *див. намасті́тисьи 2*

намахлюва́ти *див. махлюва́ти*

нанашка хрещена мати

напартачити *див. партачити*

напартолити *ірон.* приготувати абияк (перев. про страву)

напаскудити 1. забруднити, насмітити

2. нашкодити

напасний набридливий

напастувати¹ *див. пастувати*

напастувати² звинуватити когось задарма

напасть біда, небезпека, неочікувана загроза

Шо за напасть на їх Параню! То нóгу зламáла, то тепérка рúку.

♦ **від напасті** не хочяти, будь-як

Сьидь, просíла'м ї, напиші лáдно. А вна то зробíла від напасті і за хвілю погна́ла до коліжа́нок на гостíнець.

♦ **напасті собі шукати** напрошуватися на неприємності

♦♦ **напасть і на пійцу тьї знайде** від проблем не втечеш

наперéd спочатку

напитати знайти когось або щось після довгих пошуків

Напитали мій тáто фáйну пáні вчительку на літо. І так до вéресньї я вже добре вмíла говóрити і писáти по-німе́цки.

напíмну́ти нагадати згадати

напíчньїв́ити набухнути від вологи (про квасолю)

напомпувати *див. помпувати*

напóтемки у темряві

напóчiпках напочіпки

Не сідíт, дівчíта, напóчiпках, не мож так нóги молодéнькі мúчити. Ше ма́ют вам послужíти!

напра́ва ремонт

напра́вити *див. направльїти*

направльїти (напра́вити) ремонтувати; виправляти

♦♦ **йно смерть тьї напра́вит**

на́прасне несподівано, раптово

на́прасний 1. несподіваний, раптовий

♦♦ **бороні ньї, Бóже, від на́прасної смéрти**

2. нестриманий

напримі́р наприклад

напúдити налякати

напúдитисьи налякатися

напуцувати начистити взуття до блиску

напхátисьи швидко наїстися, втамувавши голод

нара́зі поки що

нариджіти (наридїти) одягати покійника

наридїти *див. нариджіти*

на́рід 1. люди, громада

На́рід з селá дúже пильну́є, абí приїжджі лю́ди не лишіли якóї кúпи смітьї на ріці́.

2. народ, нація

Наш на́рід дúже сьї натерпів за совітів, дúже пережив, áле і свóйих перекинчиків тілько вилізло, то якраз вни допра́вили, шо совіти не змогли́.

наробітисьи багато і довго напрацюватися

наростві́р навстіж

на́рти *мн.* лижі

на́рубє навиворіт

наруркувати *див. руркувати*

нару́чи кількість чо́гось, що можна накласти на одну руку (перев. дров, трави)

Принесі, Васілю, ше єдно́ нару́чи патічи. Мúшу допалити в пийцкú.

на́сип щільна тканина для подушок на пір'я

насліпо наосліп

наслухувати прислухатися

насмárку нанівець

насрати *див. срати*

насьцьйіти *див. сьцьйіти*

наталáпатисьи *див. талáпатисьи 1*

натерéти *див. терéти 1, 4*

натра́фити натрапити, виявити

✿ Натра́фила'м в креденці на зóшит з перéписами. Ба́ба Га́ндзьи записувала дуже докля́дно і каліграфі́чно. Не могла́м відорва́тисьи. Доні́ні па́хне ми той зóшит заві-ванцьи́ма, цина́моном, цві́баком і вишні́вков.

натрудова́тіти набрякнути (про ноги)

нату́ра:

♦ **ма́ти паску́дну нату́ру** бути неприємним, непорядним

♦♦ **не всі ку́ри одної нату́ри** кожен має свій характер

нау́ка навчання

А вже з во́сени во́зит Мико́ла сво́їх дівчи́т на нау́ку до Врóжи, бо там є десьятирі́чка.

♦♦ **нау́ка не йде до голо́ви без бу́ка** *ірон.* не буває навчання без покарання

♦♦ **нау́ка не лі́зе без бу́ка** т.с., що нау́ка не йде до голо́ви без бу́ка

на́фта гас

Від то́во на́фти всі на́ші ля́мпі дуже кадьі́т. Мож сьи потру́ти.

нафталі́на нафталін

нахапа́тисьи з'їсти похапцем

нахля́пати *див. хля́пати 3*

начера́ти (начерéти) начерпувати

начерéти *див. начера́ти*

на́чиньи посуд

наштукува́ти *див. штукува́ти*

нащй́бати *див. щй́бати*

небі́жка:

♦ **плетé, як небі́жка нога́ми** говорить дурниці

♦♦ **говори́ла небі́жка до само́ї сме́рти** *ірон.* про довгу і нікому не потрібну розмову; про даремне прохання

нева́жний поганий

нева́жно погано

Тре́тий день нева́жно сьи чу́є, шось ї млойі́т і слабі́т.

неві́льно заборонено

негі́дний 1. непорядний

2. нечемний (про дитину)

негі́дь негідник

недалéкий нерозумний, відсталий

неді́ленька неділя

♦ **неді́ленька сьвьйта́** т.с., що **неді́ленька**

неді́льи т.с., що **неді́ленька**

♦ **Кві́тна неді́льи** *церк.* Вхід Господній у Єрусалим (остання неділя перед Великоднем)

♦ **Прові́дна неді́льи** *церк.* Томина неділя (друга неділя по Великодні)

недовиджі́ти недобачати, мати поганий зір

недові́діти не помітити, не зауважити, переочити

недого́да:

♦♦ **недого́да мо́ї ба́бі ні на пййцу, ні на ла́ві** з усього запропонованого ніщо не подобається

незда́лий 1. поганий, зіпсований (про продукти)

2. неприємний (про людину)

незда́ль т.с., що **негі́дь**

Отó ти незда́ль страшна́! Та бййсьи Бо́га, дітінко! Чи так тебе тво́ї ро́дичі навчили пашекува́ти?

незлічно незліченно, дуже багато

♦ **незлічно разів** незліченно разів

І так на тім кінчаю. Цюлюєм усіх незлічно разів. Здоріві бувайте і не забувайте. Писав брат Іван. Христос рождаєсьи.
(із Дідового листа до брата)

ней¹ част. хай, нехай

♦♦ **ней добро сідає** так говорить людина, яка зайшла до чужої хати і запрошена сісти

♦♦ **ней сьи діє Бóжа вóльи** хай буде, як буде; я на це не маю впливу

♦♦ **ней сьи діє, що хóче** т.с., що **ней сьи діє Бóжа вóльи**

♦♦ **ней сьи на тім стáне** досить невдач; нехай це не повторюється

♦♦ **ней сьи не придає** про всяк випадок

ней² прис.сл. не можна

Ней, бо сьи впечеш!

♦♦ **ней сьи сховає** так кажуть про того, хто вважає себе найкращим або найгіршим у чомусь, але таким не є
У тій школі так ладно хóдьит вбрані, шо ней сьи сховає тво́я Мілька з тими своїими сведра́ми.

нема́:

♦♦ **нема́ на то ра́ди** цьому не можна зарадити; це і так стається

не́нза 1. воші

2. злидні, нужда

не́нзний злиденний, дуже бідний; спрацьований

непрі́чкім ніби, нібито

не́ра́з деколи

Не ма́є Микола́й чису́ ста́ти і поговори́ти, хіба́ йно не́ра́з всту́пає до нас на хвильку води́ набра́ти.

не́рвус нервова, нестримана людина

неслі́вний який не дотримує свого слова

несогі́рший який нічим не поступається іншому; не гірший від іншого

не́цки *мн.* ночви, дерев'яне корито місити тісто на хліб

нечисні́й недоношений (про плід, дитину)

нещі́сьтьи нещастя; біда

низо́нький низенький

низо́нько низенько

♦♦ **пода́й, Го́споди, шо висо́ко, а шо низо́нько, то я і сам во́зьму** *ірон.* про людські прохання

низо́сенечкий низесенький

ніні сьогодні

♦♦ **не ніні, то за́втра** незабаром

♦♦ **ніні ка́ждий сам за се́бе**

ніні́ка т.с., що **ніні**

ніні́шний 1. сьогоднішній

♦♦ **я́сно ми, як ніні́шний де́нь** мені все зрозуміло

2. недосвідчений

Хіба́ я ніні́шний, шо мав би ви́йрити та́ким пльо́ткам?

нич ніщо; нічого

Він нич не ро́бит, хіба́ йно п'є і блиндає.

♦ **зийті́ на нич** втратити роботу і становище

♦ **ма́ти за нич** зневажати

♦ **нич не зроби́ш** нічого не вдієш; треба змиритися з тим, що є

♦ **нич но** (йно) тільки і (й)

♦ **нич ти не бу́де** тобі нічого не загрожує

♦ **нич ти сьи не ста́не** т.с., що **нич ти не бу́де**

♦ **то нема́є нич до рі́чи** це ні на що не впливає; це не має значення

♦ **то нич є** т.с., що **то ше нич**

♦ **то ше нич** це ще нічого; із цим ще можна погодитися

♦ **ці́ле нич** 1. зовсім нічого

– Шо'с заробів?

– Ціле нич.

2. *ім., знев.* ніщо, порожнє місце (про людину)

Вни го за людину не мают. Васіль у тій хаті – то ціле нич.

нішший нижчий

ніворотом даремно

нівроку 1. *присл.* добре; як треба

Віріс Іваць нівроку, не спізнати відразу.

2. *прикм.* дуже гарний, дуже добрий

Такá нівроку дівка на́ша!

3. *вст.сл.* слава Богу

Ну, нівроку, пішла сьи вчити на́ша вн́ука до Льво́ва в ме-
дичний.

нігд́е ніде

нігди ніколи

♦ **на сьвѣтѣго** нігди ніколи

німець:

♦ **дівитсьи, ги німець** нічого не розуміє

німій:

♦♦ **іті, як німій до суду** йти мовчки, не опираючись

німіна́ худоба; худобина

Німіна́ всьо розуміє, йно говорити не мо́же.

но 1. *див.* йно

2. ну (вигук, яким виражають здивування, захоплен-
ня, заохочення, обурення)

нові́на:

♦♦ **шо дні́на, то нові́на**

нога́:

♦ **бері́ но́ги в ру́ки і вйо́** *ірон.* швидко йди

♦ **да́ти нога́м зна́ти** втекти

♦ **не з то́ї но́гі вста́ти** не мати настрою

♦ **не зна́ти, де но́ги поді́ти** бути дуже втомленим

Так сьи находіла'м за день, шо вночі не знаю, де ті но́ги
поді́ти.

♦ **нога́ по́за но́гу** дуже повільно

♦ **нога́ми сьи накрі́ти** впасти униз головою

♦ **плете́, як небі́жка нога́ми** *ірон.* говорить дурниці

♦♦ **єд́на нога́ ту, дру́га там** дуже швидко

♦♦ **ковáль конь́и ку́є, а жи́ба но́гу наставля́є** про само-
впевнену людину, яка не розуміється на справі, за яку
взялася

♦♦ **поді́влюсьи за́ра, ві́дки в те́бе но́ги росту́т** *ірон.* зараз
тебе покараю за пустощі, непослух

♦ **би но́гі тво́ї ту́тка не було́**

♦ **но́ги би ти поку́лило**

ножинь́и ніжка

но́цник горшок

ну́дзяр нудьгар

нудь нудьга

♦♦ **нудь нъи сьи чепі́ла** мені нудно

ну́мер номер

♦♦ **абі́'с (би́'с) ну́мер до́му не забу́в** *ірон.* не затримуйся

ну́рка:

♦ **іті́ ну́рка** пірнати

Зачека́й, ше раз піду ну́рка і вихо́джу на бе́ріг.

♦ **скака́ти ну́рка** т.с., що **іті́ ну́рка**

ну́шторитисьи вовтузитися, сидіти неспокійно

♦ **ну́шторитисьи, як квѣ́чка на ййи́цьох** *див.* квѣ́чка

нъи¹ *займ.* я в Р.в. і З.в. мене

Віддів нъи раз в житю́, а так сьи не́се, гні́би маю́ му в но́ги впа́-
сти. Не залéжит ми на нім і на його́ гро́шох.

нъи² *част.* ні

– Їдете за́втра до Самбора́ на пра́зник?

– Ньи, нема на когo господарку лишіти.

ньиб'єський блакитний, голубий

ньйкати постійно казати *ньи*; все заперечувати, від усього відмовлятися

нявкати м'явкати (про ката)

– Ней'те, діти, не пускайте котá надвір, ней нявкає, то я го замкнўла, би кўрита ми не гонїв.

нямлити їсти без апетиту

няньи *длт.* корова

О

о про

- ♦♦ **о тїм ми найбільше ходит** це мені найважливіше
- ♦♦ **о то ходит, шо** річ у тїм, що
- ♦♦ **о чїм ходит** у чому річ; що трапилося
- ♦♦ **о шо ходит** т.с., що **о чїм ходит**

обїцьинка обїцянка

- ♦♦ **обїцьинка** – дурнóму радїсть

облїваний 1. емальований, покритий емаллю

Маю той облїваний горнєць ше від свої прабáби Ворїни. Ньиб'єський з вінчиком малєньких ружбвих квітóк. Рїдко беру го, хїба як грїю молоко з мєдом дїтьом на нїч на гóрло. І при тїм все згáдую прабáбу.

2. пов'язаний із облїванням водою

- ♦ **Облїваний понедїлок** *церк.* Світлий понедїлок; перший понедїлок по Великодні

обмавлїяти обмовляти, оббрїхувати

образ ікона

образóк репродукція ікони на папері малого формату

образóчок т.с., що **образóк**

образчї т.с., що **образóк**

обтрáсканий оббрїзканий; забрїзканий

обтрáскати оббрїзкати; забрїзкати

обхóдити 1. цікавити, привертати увагу

- ♦ **то менé не обхóдит** це не моя справа
- ♦ **цїлий сьвіт не обхóдит** т.с., що **то менé не обхóдит**
- ♦ **шо ньи то обхóдит** т.с., що **то менé не обхóдит**

2. святкувати

Обхóдимо ше сьвьїта, а вже по Йорданї дам сьи чўти.

обчїмхати *длт.* **чїмхати** 2

огóнок черга

окóписко насип

отéць (*Р.в.* **отцьї, вїтцьї**) 1. батько, тато

За рїдним вїтцьóм так не плакав'їис, як за тов дурнїцьов. Стїдаїсьи!

2. *церк.* священник

офіра 1. пожертва, дарунок

- ♦ **дáти на офіру** пожертвувати
- 2. самопожертва, жертва

офірувати жертвувати

офіруватисьи (**поофіруватисьи**) обїцяти щось зробити на допомогу іншому і виконати обїцяне (перев. не маючи власної вигоди або безкоштовно)

Мóже, потрафіш на зáвтра переробїти гєстку в цьóцинїй сукєнцї? Вже поофіруйсьи, дїтїнко. Бо вїдиш, нема бїльше комў помочї.

П

падальниця зб. падалиця; опалі плоди

пазлітка фольги (перев. від цукерок, шоколаду)

Давно не було де купити баньок на ялінку, то обгорталося ворішки пазлітками. А старші діти робили на ялінку з пазліток кошички, ланцушки.

пака велика коробка

пакувати (впакувати) їсти багато і ненаситно

Впакувала пів макового торта. І ше би зіла.

палиця палиця, палка

♦♦ **як не кійом, то палицев** покарання не минути

пальи короткий дерев'яний або металевий кіл

палька (мн. **палькі**) ділянка поля (перев. визначена норма роботи в колгоспі)

Шо за кольора! Вділили нам палькі бураків аж під Горбом. Як буде вода велика, то тиждень не перейдемо на той беріг.

пальнути вдарити з розмаху

Пальнув го раз в пісок, шоби не брехав в живі вочи.

Панбiг див. **Панбiг**

памнитати пам'ятати

памнитка пам'ятка, пам'ятна річ

♦ **на памнитку** на згадку

памнитник (мн. **памнитники**) пам'ятник

памнить пам'ять

♦ **на памнить** т.с., що **на памнитку**

пан 1. поміщик; великий землевласник

У наших Мокринах тиж був колісь пан – пан Мацаловский. Ми малими бігали на Горі двітись, коли до села з заграниці

приїжджив внук Мацаловского. Хтiв ввiдiти, звiдки го корiньи. Хтiв шось вiдновiти. Але вiд панського майитку на Горi лишiвсьи йно сад, кизил там нaвiть рiс. Мацаловский мiг хiбa бiсти си у садi, де вже пaсласьи колгoспна худoба.

2. багач, заможний чоловік

Вiддаєсьи Богдaнка до Пiдбужа. Той i Мирон то з таких пiдбузьких панiв, а вна самa з бiдноi родiни.

3. iнтелiгентний, елегантний чоловік

За мiсьциць прислaли новoго дирeктора шкoли. Йно зайшов до сiльради, то вiдрaзу було вiдно, шо то пан – i по вбрaню, i по бeсiдi.

♦ **пристiйний пан** показний iз себе, помiтний, привабливий чоловік

4. будь-який чоловік (як ввiчлива назва i як звертання)

♦ **великий пан** *iрон.* впливовий чоловік, часто самовпевнений

♦♦ **нема гiршого, як з дiда пан**

♦♦ **пан з дiда, то велика бiда** т.с., що **нема гiршого, як з дiда пан**

♦♦ **прошу пана** будь ласка

– Прошу пана, – кажу до шофера, – стaньте нам коло старoго цвiнтара.

Панбiг (Памбiг) Господь Бог

✿ Як Панбiг дасть ти щiсьтьи, то нiхтo вiд тебе не зможе вiдобрaти.

♦ **eдeн Панбiг знaє** тiльки Богови вiдомо; це не в людськiй компетенцiї

♦ **ше Панбiг го тримaє** вiн ще живий

♦ **шо ти Панбiг дав?!** що ти надумав?! що з тобою?!

♦♦ **Панбiг як прилiпит, то вoчи заслiпит** закохана людина схильна iдеалiзувати

♦♦ **стереженого Панбiг стереже**

♦♦ **чоловiк мiслит, а Панбiг крислит**

- ✦ **бодáй би ти Па́мбіг дочекáти не дав**
- ✦ **бодáй би ты Па́мбіг скарáв**

па́ні (мн. **па́ні**) 1. поміщиця; велика землевласниця
 2. багачка, заможна жінка
 3. інтелігентна, елегантна жінка
 4. будь-яка жінка (як ввічлива назва і як ввічливе звертання)

- ◆ **велі́ка па́ні** *ірон.* впливова жінка, часто самовпевнена

па́нство товариство

- ◆ **па́нство ходачко́ве** *ірон.* люди невеликого достатку, які вдають дуже заможних і впливових

па́нський вишуканий, елегантний (перев. про речі)
 Е-е! Та то па́нська то́рба. Тепе́р тре до не́ї ко́нче ме́шти купіти!

панськува́тий який удає з себе пана

пантрува́ти пильнувати, стежити

папенде́ка картон

папері́вка (мн. **папері́вкі**) *бот.* сорт ранніх літніх яблук

папйі́р папір

- ◆ **глянц-папйі́р** наждачний папір

па́пйирок (*перев. мн. па́пйирки*) ратиця, копито

папу́чита тс., що **папу́чки**

папу́чки *мн.* м'яке взуття для немовлят

пара́да урочистість, святковий захід

Шо за пара́да ніни в шко́лі? Всім каза́ли прийти́ в виші́ваних сорочка́х.

- ◆ **вбра́тись, як на пара́ду** святково одягнутися
- ◆ **при пара́ді** святково одягнений

В день сво́го шлю́бу був Васи́ль при пара́ді. По шлю́бі робіли в ха́ті гости́ну. За якийсь чис Васи́ль вже встає́ за стола́, лиші́е сво́ю молоду́ і йде́ гет: – Шо сьи ста́ло, Васи́лю? Де йдеш? – Та я вже сьи наї́в.

парадува́тись (попарадува́тись) прохажуватися у святковому вбранні

па́рений скип'ячений (про молоко)

па́рити (спа́рити) кип'ятити (про молоко)

па́рібок парубок; хлопець, юнак

па́рібо́читись парубкувати; поводитися як дорослий і самостійний хлопець

паркана́йцьить *ірон.* кільканадцять

партáчити (напартáчити) псувати те, що зроблено

парха́тий:

- ◆ **жид парха́тий** *див. жид 2*

парчи́ти бурчати

па́сік пасок, поясок (перев. у жіночому одязі)

- ◆ **під па́сік** який підперізується (перев. про жіночий одяг)

па́ска *церк.* 1. (мн. **паскі́**) *кул.* обрядовий великодній хліб

✦ Великодні сьвьїта па́хли, як Ба́бині паскі́. Сто́ют ми пе́ред вочи́ма. Їх, пе́вно, з де́сїть а́бо й бі́льше. Розложе́ні на сто́лі на га́нку, припе́чені, ладне́чки, і ка́жда йи́нча, на ка́ждїй па́сці пови́роблювано з просто́го кіста вся́кері́жне. На є́дній ви́кладено зве́рха гі́лку виногра́ду, на дру́гїй – пташкі́, на тре́тїй на́писано “Хри́сто́с воскре́с”, на йи́нчих – хре́стик ви́ложено. Ко́ло пасо́к три величе́зні хлі́бі з кмї́ном, тиж спече́ні в пйи́цу.

2. (*тільки одн.* **Па́ска**) Воскресіння Христове; Великдень

✦ Пере́повідáли нам зи Льво́ва де́шо з ка́зань Шепти́цького на Па́ску, як він ка́зав, шо грі́шники в сьвьїто́му ді́лі Хри́ста ма́ют приві́лій перше́ньства, для них Хри́сто́с всьо́ чини́в, відда́в всьо́, для них ма́е пе́ршу найбі́льшу любо́в.

- ◆◆ **вам, та́ту, Па́ска в голо́ві, а мені́ сьи фудзі́я графлі́е**
жарт. про те, що кожен має в житті свої цінності

паску́да недостойна, непорядна людина

- паскúдний** 1. огидний, із неприємною зовнішністю
 ♦ **ти паскúдне, ти** так кажуть чужій дитині, щоб її не зурочити
 2. недостойний, непорядний
 ♦ **ма́ти паскúдну натúру** *див. натúра*
- паскúдни́цьи** *евф.* гадюка
 Двітьсьи добре, абí де паскúдни́цьи в чо́біт не залі́зла.
- паскúдство** 1. недостойна поведінка, ганебний вчинок, образливе слово
 То язик як прані́к. Хіба паскúдства повіда́є на ме́не. Відно, не ма́є нич інтере́сного в сво́му житю́, шо так сьи пере́йма́є мнов і мо́йим чолові́ком.
 2. недобре виконана робота
 Та то паскúдство, а не столя́рка. Напартáчив знов.
- пасо́к** (*мн. па́ски*) 1. реми́нь
 2. смужка
 Любі́ла'м ту бі́лу сукéнку в вузо́нкі грана́тові па́ски.
- пастува́ти (напастува́ти¹)** начищати взуття пастою
- патéльньи** сковорода
- пательньи́** *здр. до патéльньи*; сковорідка
- паті́к** палиця
- паті́чи** *мн.* дрова
 Не шту́ка нарубáти паті́чи, а ше го ла́дно поскладáти за сто́дóлов.
- патичо́к** 1. паличка, суха гілочка
 2. дрі́бні, тонкі дрова
- па́ха** пахва
 Помньі́рій, чи блю́зка не тісна́ ти в пасі́.
 ♦ **ве́сти по́під па́хи** вести підтримуючи
 ♦ **взьі́ти по́під па́хи** узяти попід руки; підтримувати когось, не даючи впасти

- ♦ **по па́хи** до плечей; невисокий (про зріст людини), неглибокий (про водойму)

па́хати (попа́хати) нюхати, вдихати запах

пахньі́чий пахучий, ароматний

пацалова́тий опецькуватий

пацьі́ 1. свиня

- ♦♦ **зварі́т На́цьи, наі́стсьи па́цьи** *жарт.* про погану господиню
 2. порося
 Булі́'смо на базарі́, купі́ли'смо дво́є пацьі́т.
 3. непорядна людина
 Ото́ пацьі́ тотá ва́ша знако́ма! І сама́ не гам, і дру́гому не дам.

па́цьир молитва "Отче наш"

- ♦ **змо́вити па́цьир** помолитися

пацьі́тїско *згр.* пацьі́ 2

пацьі́тко *здр. до пацьі́ 2*; поросятко

пацьі́чий 1. свинячий

2. поросячий

пацьо́рки *мн.* бісер або намисто з бісеру

пацю́ріці т.с., що пацьо́рки

- ♦♦ **лі́зла ба́ба до півні́ці, погубі́ла пацю́ріці, мі́сьиць ві́дів – недові́дів, со́нце вста́ло – позбі́рало** (дит. лічилка)

пацючо́к т.с., що пацьі́тко

па́чка (*мн. пачкі́*) 1. картонна коробка

2. посилка

Пачкі́ від стрі́ка Васи́льї з Кана́ди зчі́ста до нас приходи́ли. Шо до́вго каза́ти! Стрик мав до́брый смак і до́бре се́рце.

па́ши 1. пасовище

Пішла́ худоба́ на па́шу. Пе́рший раз по зимі́.

2. (О.в. пáшов) сіно

Забра́ли'смо кiньми пáшу з Болóньи.

паштетівка *кул.* домашня ковбаса з вареної печінки і м'яса

✿ Ба́бцин перéпис. Пiв кiля пацьйчо́ї печiнки, 5-7 йи́ець, 1,5 кг солонiни з голови́, 0,5 кг черво́ного мнiйса, 2 цибу́лі, пéрець, сiль, мочéна бiвкa, варéні шкiркi.

Зварéну печiнку, са́ло, мнiйсо змолóти, додáти йи́йци, тёрту сирiу цибу́лю, пéрець, сiль, бiвкy, трóха сирóго са́ла (покра́йити на дри́бонькi кíбiки), вiмiшити. Натьигну́ти в кишкi, метáти на вокрíп, варiти 15-20 мiнyт на малóму вогнi. Горiчi паштетiвкi порозправльiти, абi бу́ли рiвними. Лишiти, ней застiгнут.

пащéка *знев.* рот

пащекóваньи зневажлива і груба відповідь

Ти, смердiюху, за то пащекóваньи ше дóбре дiстáнеш! Де то пасу́е такé виговóрувати до стáрших?!

пащекува́ти бути *пащекува́тим*

Чогó твiй малiй до всiх нас так стра́шно пащеку́е? Лiпше ти му скажi, бо як я го перестрiну, то так збéштаю, будéш сьи на мéне гнiвала.

пащекува́тий нестриманий і грубий у спілкуванні

пащеку́льи нестримана і груба у спілкуванні дiвчина

пéвнисть упевненiсть

♦ **не ма́ти пéвности** сумнiватися в комусь або в чомусь

пéдало педаль (перев. велосипеда)

пéкати виражати незадоволення (перев. про їжу)

пéк-за-пек вигук, яким виражають незадоволення

Пéк-за-пек! Вбра́лосьи, ги пiдстрiлене.

пелинiчка (*мн.* пелиничкi) *кул.* тонко розкачане тiсто на один вареник

♦♦ **мовчiй, язiчку, будéш їсти пелинiчку**

пелиньй *кул.* тiстечко

пелиньйiтко т.с., що пелиньй

пéндзиль пензель

пендзлюва́ти *знев.* iти

Пендзлю́й вiтий, по́ки'с не набрав від мéне!

пенциóнер пенсiонер

пéнция пенсiя

пердiти голосно випускати гази

пердульй старий мотоцикл або мопед

переболiти *див.* болiти

перéбранци́ *мн.* учасники рiздвяного вертепу

перéд пéред

♦♦ **перéд смéртев всi рiвнi** *див.* смeрть

перекiнчик перекинчик, зрадник

перекла́дуваний *кул.* перемашений

♦ **перекла́дуваний пля́чок** *кул.* пирiг iз перемашеними коржами

Перекла́дуванi пля́чки томú так сьи називáли, шо iх перекла́дали повiдлом, згущéним молоком, крéмом.

Перéлисок *мiкрот.* поле пiд лiсом

перепросiти 1. попросити вибачення

2. *iрон.* одягнути або використати стару рiч, яку мали викинути

перепросiтисьи т.с., що **перепросiти**

♦♦ **не штúка за́гнiватисьи, а штúка перепросiтисьи** *див.* штúка

перéруб (*перев. мн.* перéруби) перегородка в шафi

перестúпний перехiдний (про рiк)

пéрець родимка

перéчити заперечувати; забороняти

Та їдь, моя дітінко, сама́ до міста, хіба́ я перéчу?

перéчитисьи сперечатися

Галька з Іва́нков безпереста́нку перéчутсьи за шо-бу́дь.

перка́ль ситець

То було́, як до села́ маскалі́ прийшли́. Яко́сь вступіли́ маска́льки до скле́пу, а там перкалю́ навéзли в квіточкі. То єд-на́ дру́гій ка́же: “Сматрі́, како́й харо́ший матеріа́л. На́да взятъ себе́ на штани́”. На́ша Ба́ба до само́ї сме́рти не могла́ наді-вуватисьи, як то жі́нка мо́же ходіти в портка́х з перкалю́.

пе́рчик *здр. до пе́рець*; маленька родимка

пе́рше спочатку

Пе́рше перехристісьи, а вже по́тім пий сьвьичéну во́ду.

перше́нство першість

✿ Діти ма́ють привілі́й перше́нства у Христа́. Жиль, шо ста́рші лю́де не мо́жут сьи поводити́, як діти, не мо́жут сьи дорівна́ти до них.

пес собака

Псів у нас назива́ли Бобко, Брówко, Муха́ і Рéкса.

- ◆ **біг пес через вовéс** зроблений швидко і будь-як
- ◆ **гнилий, як пес** дуже ледачий
- ◆ **зийті́ти на пси** занепасти; занепастити себе
- ◆ **псу під фіст** намарно виконаний (про роботу); невикористаний або втрачений (час, річ)
- ◆◆ **добро́ псу му́ха** добре хоч щось мати
- ◆◆ **наговорі́в тако́го, шо якби́ пес зів, то би́ здох** сказав багато дурниць; розповів неправдиво
- ◆◆ **не бо́юсьи пса, але́ не хо́чу, би́ га́вкав** не хочу навіть малих незручностей або проблем
- ◆◆ **свй́й пес найгі́рше куса́є** кривда від близької людини дуже болить

- ◆◆ **так му́ сьи хо́че робіти, як псу ворáти** він не хоче працювати
- ◆◆ **та́не мньісо пси їдьіт** дешеве не завжди якісне
- ◆◆ **чекáй, псе, як коби́ла здо́хне, будéш їсти мньісо** *ірон.* про довге очікування чогось

песинь́й цуценя

песі́й собачий

- ◆ **яко́ї песьо́ї ма́ми** що, чого Яко́ї песьо́ї ма́ми хо́чеш?

песі́нка отруйний гриб

песь́й т.с., що **песинь́й**

песьі́тко цуценятко

песьі́чка (*перев. мн. песьі́чкі*) собачий послід

песьо́ *дит.* собака

песьцьо́ха пестунка

песьцьо́шка т.с., що **песьцьо́ха**

Пéтра *церк.* святих апостолів Петра і Павла (12 липня)

На Пéтра отéць Степа́н запові́в Службу́ на девйіту годі́ну.

- ◆◆ **не все в се́реду Пéтра** все минає, все змінюється
- ◆◆ **по Пётрі́ – по теплі́** від середини липня поступово холодне́шає (народна прикмета)

Петрі́вка *церк.* 1. піст перед Пéтра

2. святкове частування на Пéтра

петрува́ти частуватися на Пéтра (перев. на природі)

печі́ 1. (**спечі́**) пекти, випікати (про їжу)

2. пекти, палити, припікати (про сонце)

печисьи́ 1. пектися, випікатися (про їжу)

2. засмагати на сонці

печі́тка печатка

печі́чий пекучий

печінка:

- ♦ **їсти печінкі** дорікати; набридати докорами або прохан-
нями
Роби, шо хоч. Йно не їдж ми печінкі тільки!

пилувати 1. пиляти, різати пилою

2. постійно дорікати, дошкуляти; набридати докора-
ми або проханнями

пільник напильник**пиньїти (спиньїти)** зупиняти**піннявий** дуже повільний, неохочий до роботи**піпка** соска

Та дітіна має вже два роки, а далі піпку ссе.

піпоть спрага

Піпоть тьї напав чи шо?

пиріг (*перев. мн. пироги́*) кул. вареник**пірійка** бот. пирій**писати** обр. розписувати писанки**писатисьи** мати прізвище

- ♦ – Дівче, чия́ будеш? Повіч ми, як сьї пішеш?
- Пішусьї Дїдик.
- Як-як? Але в нас в селі́ таких нема́. До когó приїжджїєш?
- До Бучків.
- До Бучкового Івана? Ага, то ти – Бучок. Так і повідай.
- Ньї, то я в селі́ Бучок, а в місті – Дїдик.

пискати́й нестриманий, недоброзичливий у розмові (пе-
рев. зі старшими)**пискувати́** бути *пискати́м***пісок** 1. рот

- ♦ **гніби двомá пісками їсть** йому всього мало
- ♦ **гніби не своїим піском їсть** їсть неохоче, повільно
- ♦ **заткати́ си пісок** замовкнути

- ♦ **ма́ти пісок невіпарений** часто сваритися; пліткувати
- ♦ **ма́ти пісок, як саку́льї** бути ненажерливим, захланним
- ♦ **ма́ти пісок, як хольїву** т.с., що **ма́ти пісок невіпа-
рений**
- ♦ **розньїти пісок** не змовчати на образі; висваритися
- ♦ **студїти си пісок** т.с., що **заткати́ си пісок**
- ♦ **ше не мав нич у піску** ще нічого не їв
- ♦ **як корові з піска** дуже пом'ятїй (про одяг)
- ♦♦ **не то грїх, шо в пісок їде, а то, шо з піска виходит** під
час посту важливо не говорити нічого злого
- 2. лице
Вмий си пісок, Слávцю! Заїла'с сьї від вуха до вуха.
- 3. особа (переважно на чиємусь утриманні)
Мўсів годувати́ ше два чужі піски.

пісочок 1. *дит.* ротик

Повтира́й дітіні пісочок, дви, слїнитсьї.

2. *їрон.* рот

І так вміє розжалобїти, і так той пісочок все скрївить, аж
шлях ньї трафльїє то слўхати.

письмо́ 1. *одн.* почерк

Наш дідо мав дўже ладне письмо́.

2. (*мн. письма́*) лист

Чи ходїв нїні Галєрко з по́чтов? Ньї? То як ввїдиш го на гос-
тїнци, віддай му два письма́, ней занєсе на по́чту.

піцькати (піцьнути) їсти неохоче, без апетиту**піцьнути** *див. піцькати***пищївка** 1. свисток

2. *їрон.* жінка чи дївчина із пискливим тонким голосом

пищїти пишати**півніцьї** льох; підвал**півонія** бот. піон

В маю наш горóдець вкривáли півонії – гніби білов і блідо-ружóвов пінов.

під горище

Полізь на під і набері муки.

підбіваний *кул.* заправлений (перев. борщ)

підбивáти *кул.* заправляти (перев. борщ)

підгартáти (підгорну́ти) підгортати; насувати мотикою землю довкола куща городньої рослини (перев. картоплі)

підгорбійни *мн.* мешканці під *Гóрбом* – частина села *Мóкрини*, розташована на протилежному від *Голодівки* березі річки Бистриці

підгорбійнський який стосується *підгорбійнів*

підгорну́ти *див.* **підгартáти**

підгно́йти *див.* **гно́йти**

підзира́ти підглядати

підисьітка 1. п'ятдесят років, п'ятдесятиріччя (про вік людини)

Не зна́єш, Маріньи вже ма́є підисьітку?

2. *буд.* дошка завтовшки 50 міліметрів

3. банкнота номіналом 50 гривень (за *совітів* – рублів)

підпавка *кул.* тонкий корж, який печуть із того ж тіста, що й хліб

підпеньок (*перев. мн.* **підпеньки**) опеньок

підповідáти (підпові́сти) підказувати

підпові́сти *див.* **підповідáти**

підска́кувати нешанобливо ставитися до старших (перев. у розмові)

Отовó малé до мене так підска́кувало при лю́дьох, шо му́с'ївим рóдичом сказа́ти.

підсметаньи кисле молоко, що є під сметаною

підспід наспід; під щось

Не йди в тім пла́щику. Ніні зімно. Вбері си свéдер підспід.

підспóдом насподі; під чимось

Абі перевéзти жидіських дітій на схóвок у монастір, мона́хи взьїли фі́ру з гно́йом, а діти лежіли підспóдом, вкріті верéтов.

підстаркува́тий пристаркуватий

підстрі́лений *знев.* несповна розуму

підтрі́хнути підсохнути після дощу (про ґрунт, сіно)

під'ю́джувати (під'ю́дити) підбурювати; спонукати на негідний вчинок або злочин

під'ю́дити *див.* **під'ю́джувати**

підшивка *крав.* підкладка в одязі

піродрáй толока, яку організують, щоб дерти гусяче пір'я

Бува́ло, взимі склика́ли дівчїт і жіно́к на піродрáй. Господáри гостїли, бра́ли музїків. Шо ми сї нагуля́ли, насмія́ли!

піті:

♦ **піті без “бу́дьте здоро́ві”** піти не попрощавшись

♦ **піті на ба́нта** *див.* **ба́нта**

♦ **піті по ко́льді** *див.* **ко́льда**

♦ **піті, як за мо́ре срáти** *знев.* довго не повертатися

♦♦ **так да́лі не піде́** цього більше не буде; це треба припинити

піший *бот.* кущовий

♦ **піша фасóльи** *див.* **фасóльи**

піяк пияк

♦♦ **єдина́к – як не зло́дій, то піяк**

♦♦ **піяк і свиньї на одно́ мньи** пияк і свиня схожі за своєю поведінкою

п'яти (зап'яти) 1. кукурікати

2. співати тонким пронизливим голосом

п'ячіско *згр.* пияк

п'ячка пиячка

п'ячний *зб. до п'як*

п'йівка (*мн. п'йивкі*) п'явка

п'йда відстань між великим і середнім пальцем руки
(міра довжини)

п'йіри 1. пір'іна

2. *зб.* пір'я

♦ **д'єрти п'йіри** дерти попередньо зібране гусяче пір'я, відділяючи м'яку частину від твердої

п'йіта п'ята

п'йітий п'ятий

п'йітка 1. п'ятірка

2. банкнота номіналом 5 гривень (за *совітів* – рублів)

п'йітницья п'ятниця

п'йітнонька т.с., що **п'йітницья**

п'йіть п'ять

п'йіц піч

♦♦ **напасть і на п'йіцу т'я знайде** від проблем не втечеш

♦♦ **недогода мої бабі ні на п'йіцу, ні на лаві** з усього запропонованого ніщо не подобається

п'йіцок піч (перев. облицьована кахлем) для обігрівання кімнати

плащ пальто

О, вже цівком йидна́кше вигльидáеш. Нарешті купів'йис си людський плащ.

плекати годувати грудьми (перев. немовля)

плéсканка круг домашнього сиру, отриманий під пресом

плéскань *здр. до плéсканка*; невелика *плéсканка*

плетінка *кул.* плетений калач

плетінь плетінка, плетений виріб із соломи (перев. для насіння, плодів)

плётка широкий шаль (на голову)

плиткій мілкий, неглибокий

Подáй ми плиткій тирі́ль.

пліто́нький дуже мілкий

пльо́нтати (попльо́нтати) 1. путати, заплутувати (перев. нитки, шнурки)

Вважй, не пльо́нтай ниткі, бо не даш си ра́ди по́тім.

2. заплутувати, наводити на хибний шлях

Не пльо́нтай менé. Я вже гет-чісто не розумію, ко́лі і з ким маю́ їхати.

3. *ірон.* помилятися, плутати

Ти шось пльо́нтаеш! Та ко́лі Петро́ зичив ти гро́ші?

♦ **пльо́нтати язиком** *див. язйк*

пльо́нтатисьи 1. рухатися пово́лі, відставати від гурту
Ми вже до села́ зайшли́, а Митро́ з тáтом пльо́нтаютьсьи зза́ду.

2. звисати (про предмети або частину одягу)

Шо то пльо́нтаєсьи там на тво́ї спідниці?

3. (**попльо́нтатисьи**) плутатися, заплутуватися, переплітатися

Попльо́нталисьи ниткі́ в вишиті́ю.

4. (**попльо́нтатисьи**) втрачати ясність, чіткість; переплутуватися (про думки, слова)

Всьо ми сьи попльо́нтало в голо́ві.

5. *ірон.* помилятися, плутатися

Пльо́нтаютьсьи в тих раху́нках.

плю́та дощ зі снігом

плютáвицьи т.с., що плюта

плю́ца *мн.* легені

пльавдува́ти *безос.* іти на користь (про їжу)

Не пльавдує ми тотá грибо́ва зупа.

пльастéрок тонка скибка (ковбаси, сиру, огірка)

пляц земельна ділянка (перев. для забудови)

пля́цок *кул.* 1. пиріг; солодкий печений виріб з одного або кількох коржів та начинкою

♦ **впа́сти пля́цком** *ірон.* остовпіти, завмерти (від несподіванки, страху, хвилювання)

♦ **розбі́тисьи на пля́цок** зробити все можливе і неможливе
Розі́б'юсьи на пля́цок, áле для вас зрóbлю. Ви мо́ї ма́мі дуже помага́ли, як та́та ви́везли до Сибі́ру. То і я помо́жу.

2. (*перев. мн.* **пля́цки**) млинець із тертої картоплі

по після

По дощ́и ми лéтіли купáтисьи. Бістрицьи бу́ла теплéсенька.

побáбратисьи розпочати роботу неохоче і не закінчити її

побáдати *див.* **ба́дати**

побажі́ти *див.* **бажі́ти** 2

побанува́ти *див.* **банувати**

побáцькати *див.* **ба́цькати**¹

побі́чницьи бокова стінка ліжка

поблі́ндати *знев.* піти в невизначеному напрямкові

– Як сьи ма́єте, цьóтко! Чи є вуйко в хáті?

– Ньи, нема́. Десь поблі́ндав селóм.

побурнига́ти *див.* **бурнига́ти**

повáла стеля

повальі́ти *див.* **вальі́ти** 3

повандрува́ти *див.* **вандрува́ти**

повбзира́ти *див.* **вбзира́ти**

повбі́цьїти *див.* **вбі́цьїти**

повендзі́ти *див.* **вендзі́ти**

поверéсло перевесло

повéрха зверху, поверх чогось

повéрх по́верх; частина будинку на одному рівні

пові́дати (пові́сти) говорити; розповідати, розказувати

♦ **пові́сти на рóзум** *див.* **рóзум**

♦♦ **є шо пові́дати, та нема́ шо слухати** *ірон.* немає про що говорити

♦♦ **пéрше погада́й, пóтім пові́дай** спочатку подумай, потім говори

пові́сти *див.* **пові́дати**

повйизáти зв'язати (про снопи на полі)

повóджиньи¹ поведінка; спосіб життя

✿ Думай за сво́є повóджиньи. За кáжде сво́є слóво. Бо брехáч – той сам злóдій.

повóджиньи² удача; удачливість

Дóброго ти повóджиньи на нові́й робóті і дóбрих грóший.

поводі́тисьи¹ повóдитися; жити за певними правилами

Ма́еш поводі́тисьи, як сьи налéжит. Шо лóуди, то і ти.

поводі́тисьи² *безос.* складатися, минати (про життя)

Як му сьи там повóдит в тім чужі́м краю́? Чи шо піше?

повóле поволі, не поспішаючи

повóленьки т.с., що **повóле**

поволі́чка наволочка на подушку

поволо́ка наволочка на перину

поворкотáти *див.* **воркотáти**

повоцтї́ти *див.* **воцтї́ти**

повтира́ти витерти, повитирати, обтерти

повтира́тисьи *див.* **втира́тисьи**

повушкати *див. вушкати*

повх *зоол.* польова миша

погада́ти уявити

Погадай си, як то було ми лишітисьи з малесенечкими Богданом і Дарцев, коли Івана забрали до криміналу, а потім вивезли до Сибіру.

погиржі́віти *див. гиржі́віти*

поги́рити розгубити все

погі́ркатисьи посваритися

погості́ти *див. гості́ти*

погості́тисьи *див. гості́тисьи*

погра́бати зібрати граблями (перев. сіно на полі)

погри́зтисьи *див. гри́зтисьи*

погу́йдатисьи *див. гу́йдатисьи*

пограсува́ти *див. грасува́ти*

подві́гатисьи пошкодити хребет унаслідок піднятого вантажу

подві́тисьи *див. дві́тисьи*

поде́вко коробка; шкатулка; футляр

поде́вочко *здр. до* **поде́вко**; коробочка; шкатулочка

по́диньи осад

подовга́стий довгастий

подо́лок поділ; нижній край спідниці, сорочки

Нашого пса ще маленьким принісла в подолку від сусіди наша Баба. Заповідалосьи для нас веселе літо в Мокринах!

подра́пати *див. дра́пати 1*

подра́патисьи *див. дра́патисьи 2*

подробі́ти *див. дробі́ти*

подру́цкати *див. дру́цкати*

подусь́йти *див. дусь́йти*

подусь́йтисьи *див. дусь́йтисьи*

поду́сьити *див. ду́сьити*

поду́сьитисьи *див. ду́сьитисьи*

поду́тисьи *див. ду́тисьи*

по́душка (*мн.* **подушкі́**) перина

Нич но в подушках сьи вилежує. Вгниліла дівка чисто.

подушчі́ подушечка

подушчинь́и т.с., що **подушчі́**

подушчі́тко т.с., що **подушчі́**

подь́йкувати *див. дь́йкувати*

пожмі́кати *див. жмі́кати*

поза́вха:

♦ **да́ти поза́вха** дати запотиличник

позатамто́й позаторішній; позаминулий

позачіпа́тисьи *див. зачіпа́тисьи*

позбиткува́тисьи *див. збиткува́тисьи 2*

позво́лити *див. позво́льїти*

позво́льїти (**позво́лити**) дозволяти, давати згоду

позимні́ти *див. зимні́ти*

по́зички *мн., бот.* порічки

У Баби були хіба червоні позички, а в цьоці Касі – ше і білі.

позіва́ти позіхати

покавальцюва́ти *див. кавальцюва́ти*

пока́яньи нещастя, біда, лихо

покима́рити *див. кима́рити*

покі́й (*мн.* **поко́ї**) велика кімната, світлиця

Жені того котя надвір, ней сьи не вилежує в покійох на подушках.

покі́льчитисьи *див. кі́льчитисьи*

покі́снити *див. кі́снити*

покі́снитисьи *див. кі́снитисьи*

по́кладок яйце, залишене в гнізді для того, щоб кури мали охоту нестися

поко́втувати постукувати молотком

по-коліжа́нськи по-дружньому

покрі́вати *див. кривати*

Покро́ви *церк.* Покров Пресвятої Богородиці (14 жовтня)

покро́йти *див. кро́йти*

покро́пити *див. кро́пити*

поку́шити *див. ку́шити*

пола́пати виловити всіх (перев. про домашню птицю)

полеті́ти полетіти

♦ **полеті́ти ка́рбульці** *див. ка́рбульці*

полі́пшити поліпшати; стати кращим, приємнішим

Поліпшів на лиці. Відживівсьи. Бо та грипа гет го замордува́ла.

поло́каньи полоскання

полока́ти (ві́полокати, пополока́ти) полоскати

поло́шити (споло́шити) полахати, лякати

поло́шитисьи (споло́шитисьи) полахатися, лякатися

Полу́ванок *мікрот.* ділянка недалеко від хати

✿ Полу́ванок – то мале́нький горо́д за гості́нцjom. За па́ру кро́ків від ха́ти. Там всьо́го було́ до́ста, шoби скoчити за кро́пом чи за петру́шков до росoлу, коли́ Баба поси́ла́ла, а́бо їсти зелeний горoх, кiлькo хоч i кiлькo мож, а́бо на мiкати зелeно́ї цибу́ли на мiзе́рiю. На Полу́ванку росли́ три сли́вки. I все сли́вки ти́ рiсно ро́дили, i все ми по них сьи шибали. Чи то так малiм нам хiба здава́лосьи? Чи то так ци́ле було́ нам до́бре? Полу́ванок – то був та́гиби дiто́чий горoд.

полуде́нок їжа, яку беруть із собою в поле чи на пасовище, щоби з'їсти перед обідом

полудне́ 1. полудень; середина дня

Вже скoро полудне, як вонво́ сонце висoко.

♦ **в полудне́** опiвднi

♦ **до полуднi** в першу половину дня

2. обiд; обiдня пора i споживання їжi в цю пору дня
Лишiм то сiно, тре бiчи до ха́ти полудне робити.

полуднувати (пополуднувати) обiдати

полуднíшний полуденний, обiднiй (перев. про молоко)

полю́лити *див. лю́лити*

по́ляк поля́к

♦ **затíгий, як по́ляк** дуже впертий, непоступливий

помáло помалу, не поспiшаючи

по-маска́льськи по-росiйськи

пома́ститисьи *див. маститисьи* 2

пома́цьити *див. ма́цьити*

помачі́ти *див. ма́чити*

помирува́ти *див. мирува́ти*

помі́тувати зневажати, нехтувати

Зна́є, як нев ро́дичі помі́туют, i всьо́ єдно́ терпіт.

по́мiч допомога

♦ **з Бoжов по́мочов** Бог поможе

помі́чний який стає в нагоді, допомагає

помі́шити *див. мíшити* 1

помнíрити *див. мнíрити*

помочі́ допомогти, допомогти

по́мпка помпа, насос

по́мпки *мн.* штани, стягнені внизу

помпува́ти (напомпува́ти) накачувати *по́мпкою*

понавбі́цювати наобі́цяти, багато пообі́цяти

поофі́руватись *див. офі́руватись*

попарадува́тись *див. парадувати́сь*

по́пас випас худоби

♦ **гна́ти на по́пас** гнати на краще пасовище (про худобу)

по́пасом пасучись по дорозі з пасовища

♦ **пусті́ти по́пасом** дати змогу пастися, повільно женучи по дорозі з пасовища (про худобу)

Ше додому не жени́ худобу, пусти́ ї по́пасом до ріки́.

попа́хати *див. па́хати*

по́перед поперед

попечі́сь 1. попектись, отримати опіки (про людину, тварину)

2. попектись, спектись, стати готовим (перев. про хліб, м'ясо)

Сла́ва Бо́гу, попі́сь хлі́б, ла́дний вийшов. Ма́ма сьї бо́яла, шо пйиц був зазі́мний.

попі́щина 1. садиба священника

2. *мікрот.* (**Попі́щина**) частина села біля старого цвинтара

поплі́тка стрічка, вплетена в косу

попльо́нтати *див. пльо́нтати*

попльо́нтатись *див. пльо́нтатись* 3-4

пополока́ти *див. полока́ти*

пополуднувати *див. полуднувати*

попра́вини *мн.* частування на наступний день після весілля, хрестин

попра́витись *див. поправлі́тись*

попра́зникува́тись *див. пра́зникува́тись*

попри́жджі́ти *див. при́жджі́ти*

попрі́тати *див. прі́тати* 1

попрóсту просто, справді

попсу́ти *див. псу́ти*

попсу́тись *див. псу́тись*

попу́кати *див. пу́кати* 3

пораблѝ́ти поробляти, займатися чимось

Як сьї ма́єте, ву́йку! Шо пораблѝ́єте ніні при сьвьї́ті?

пора́йзува́ти *див. ра́йзува́ти*

пора́тува́ти *див. ратува́ти*

порахо́вано:

♦♦ **то всьо́ буде порахо́вано** за все треба буде відповісти

пориді́ти порядкувати; керувати, давати накази, розпорядження

порі́дний 1. порядний

2. добротний, якісний

Порі́дне вбра́ньї, порі́дні ме́шти. І вже ці́лком йидна́кший хлоп.

порі́док 1. (*перев.* **порі́дки**) порядок, чистота

♦ **поробі́ти порі́дки** поприбрати

2. порядок, послідовність

♦ **за порі́дком** по порядку, підряд, послідовно

порівна́ти *див. рівна́ти*

поробі́ти:

♦ **нич не поробі́ш** нічого не вдієш

поро́жний порожній

☛ Сьвіт за́ра та́кій, шо лю́ди бру́дом льї́ют і льї́ют є́дні на дру́гих. То ведро́ не бува́є поро́жним.

♦♦ **не голова́, а баньї́к поро́жний** *див. голова́*

порозмі́тувати *див. розмі́тувати*

порозсира́ти *див. розсира́ти* 1

порохна́вий трухлявий
 порохове́ць плащ із тонкої плащової тканини
 порохові́к т.с., що порохове́ць
 порплі́ *мн., мед.* лупа́
 порти́ньїта *здр. до порткі́;* штанці
 по́ртка штанина
 ♦ вузкі́й, як по́ртка дуже вузький (про наділ землі)
 ♦♦ єд́на по́ртка на дощ, дру́га – на погóду *жарт.* про вбран-
 ня, що не відповідає погоді
 порткі́ *мн.* штани
 ♦♦ бі́дний той плото́к, на які́м нема́ портóк бідна хата без
 господаря
 поружова́тіти *див.* ружова́тіти
 поружові́ти *див.* ружові́ти
 по́рхавка гриб дощовик
 поса́чка підлога
 по-сві́нськи непорядно
 посе́рбати *див.* се́рбати
 посині́ти *див.* сині́ти
 посі́датисьи *див.* сі́датисьи
 посі́дїти *див.* сі́дїти 1; 3
 посма́ркати *див.* сма́ркати
 посма́ркатисьи *див.* сма́ркатисьи 1
 посмарува́ти *див.* смарува́ти
 поспа́церува́ти *див.* спа́церува́ти
 посра́тисьи *знев.* посваритися; зіпсувати стосунки
 постелі́ти:
 ♦♦ як постéлиш, так сьи віспиш у кожній справі треба ду-
 мати про наслідки
 по́стіль ліжко

пострі́чи *див.* стрі́чи
 потала́патисьи *див.* тала́патисьи
 потані́ти *див.* тані́ти
 по́таш харчова сода
 поте́ктисьи *знев.* піти без відома інших; зникнути
 Де наш вуйко поті́ксьи? Знов десь бліндає?
 потечі́ *див.* течі́
 по́тий 1. *присл.* доти, до того місця
 Скосі́ комані́цю не всю, а по́тий, до тоїво́ стéжки.
 2. *спол.* доки, поки до тих пір, до того часу
 Ні́гди не впомина́всьи про гро́ші, по́тий жив.
 по́тийка т.с., що по́тий 1
 потийкаво́ т.с., що по́тий 1
 по́тим потім
 ♦♦ не відклада́й на по́тим, бо по́тим не буде́
 по́тимка т.с., що по́тим
 поті́рбати *див.* ті́рбати
 потисну́тисьи докласти зусиль, постаратися зробити
 Мо́же нам помочи́, а́ле не хо́че сьи потисну́ти. Бо́йисьи, абі́
 на чім не втра́тив.
 потлу́мити *див.* тлу́мити
 потовчі́ *див.* товчі́
 потоло́чити *див.* толо́чити 1
 потóму т.с., що по́тим
 ♦♦ не зроби́ш тепе́р, зроби́ш потóму
 потрабува́ти потребувати; прагнути
 Не́й, не пині́й го, не́й біжі́т сьи ска́ржити до сво́ї ма́ми, не
 потрабу́ю вислухо́вувати паску́дства ка́ждий Бо́жий день.
 ♦♦ так то́го потрабу́ю, як то́річного́ сні́гу це мені́ цілком
 не потрі́бне

потрафити змогти, зуміти; насмілитися, наважитися

Чи потрафиш поцілити в то дупло у вѣрбі?

потріпати *див. тріпати*

потрісті *див. трісті 1*

потрутісьи потрутіся (про всіх або про багатьох)

пότηи *зоол. 1.* пташка

2. пташеня

пότηитко *здр. до пότηи 1;* пташечка

пофастригувати 1. *див. фастригувати*

2. *ірон.* піти рівними кроками, впевнено

Дви-дві, як сусіда пофастригувала гостінцем долів селом!

похляпатисьи *див. хляпатисьи*

поцукрѣний посипаний цукром (про страви); із цукром (про напої)

поцукрѣваний т.с., що **поцукрѣний**

поцукрувати посипати цукром; додати цукру

поцюлювати *див. цюлювати*

поцюлюватисьи *див. цюлюватисьи*

поціньити *див. ціньити*

поціпати *див. ціпати*

почекальньи 1. приймальня

2. зала очікування

почиток початок

♦ **добрый на почиток** легкий на руку; якому все добре вдається

♦♦ **все кругло і кругло, нема тому почитку і кінцьи** про постійну роботу, безконечні обов'язки

пощта пошта

пощтар поштар

пощтарка поштарка

пошалювати *див. шалювати*

пошинівок 1. бережливе ставлення, шанування

♦ **тримати в пошинівку** берегти, пильнувати (перев. одяг)

2. пошана, повага

♦ **мати пошинівок** поважати, шанувати когось

Той хлопець не має пошинівку до старших.

пошолопатисьи *див. шолопатисьи*

пошпóртатисьи 1. *див. шпóртатисьи 1*

2. спробувати знайти, перебираючи щось

поштóркати *див. штóркати*

поштóркуватисьи послуговуватися кимось

Сам ніч не робит, хіба йно мнов поштóркуєсьи.

пошóргати *див. шóргати 1*

пошурувати *див. шурувати 1*

пóвда:

♦♦ **шо пóвда – то не гріх** не треба боятися говорити правду

пóввити *церк.* відправляти богослужіння

пóражений *кул.* підсмажений (про борошно)

пóражити підсмажувати (про борошно)

пóразник 1. *церк.* храмове свято

В сѣрпню на Матки – пóразник в Самборі. Дідо все їздит до родіни.

2. свято, забава

Шо за пóразник знов в наших сусідів? Сьвітитсьи в кáждім вікні!

♦ **спóравити пóразник** *ірон.* завдати клопоту, неприємностей

♦♦ **з єднóв сраков на двох пóразніках не будеш** один не може робити різні справи одночасно

пóразникувати святкувати; мати *пóразник*; бути на *пóразнику*

празникува́тисьи (попразникува́тисьи) т.с., що **празникува́ти**

прані́к прáник; дерев'яна дошка з ручкою для прання

♦ **ма́ти язýк, як прані́к** бути дуже балакучим

прасо́ваньи речі, які треба випрасувати

Ше маю цілу кúпу прасо́ваньи.

пра́ти (спра́ти) шмагати, лупцювати, сильно бити

предста́вити *див. представля́ти*

представля́ти (предста́вити) уявляти, усвідомлювати

Вна си на́віть не представля́є, що то значі́т бу́ти малóв діти́нов і та́та не ма́ти, бо та́та забра́ли на два́йцьи́ть літ. А як та́то верну́всьи з Сиби́ру, то каза́ти му “ви”, як до чужо́го, і до́вший чис звика́ти.

пре́ціж т.с., що **пре́цінь**

пре́цінь адже; безперечно

прибі́чи *див. бі́чи* 1

привита́ти *див. вита́ти*

привита́тисьи *див. вита́тисьи*

пригні́тити *див. гні́тити*

придава́тисьи (прида́тисьи) ставати в пригоді

♦ **ней сьи то не прида́є** так кажуть, коли дають або зичать (наприклад, ліки від хвороби)

прида́тисьи *див. придава́тисьи*

признава́ти (призна́ти) визнавати; приймати за свого

Призна́ли на́решті ста́ршого зьи́тьи.

♦ **признаю́ ти ра́цію** визнаю твою правоту

призна́ти *див. признава́ти*

приїжджі́ти (поприїжджі́ти) приїжджати

при́крий нестерпний, неприємний у спілкуванні

Андрúсь – то такий при́крий хлоп, шо не до вітриманьи.

при́кро нестерпно, важко

Пішо́в наш Миро́сько до во́йска. Так ми при́кро.

приладува́тисьи *див. наладува́тисьи* 1

прима́вльі́ти примовляти, приказувати

припа́дкóво 1. випадково

2. принагідно

припи́чтати *ірон.* покінчити з чимось

припи́мну́ти *див. припо́минати*

припо́минати (припи́мну́ти) пригадувати, нагадувати

припсу́тисьи трохи зіпсуватися, втратити свіжість

природжі́ньи чоловічі статеві органи

приспі́ші́ти *див. приспі́шувати*

приспі́ші́тисьи *див. приспі́шуватисьи*

приспі́шувати (приспі́ші́ти) підганяти, пришвидшувати

Не приспі́шуй ньи, Лесу́ню, не маю чо́го спі́ші́ти. Мою робо́ту і так ніхто за ме́не не переро́бит.

приспі́шуватисьи (приспі́ші́тисьи) поспішати

– Приспі́ші́сьи. – Ше маю чис. – Йой, зда́є ми сьи, шо не зна́єш, де той сві́й чис поді́ти.

приста́ніво́к пристановище

прі́сти прясти

присті́йний солідний, помітний, показний

♦ **присті́йний пан** *див. пан* 3

Іго́рка не спізна́ти. Зробі́всьи та́ким присті́йним па́ном.

присьигну́ти¹ присягнути, поклястися

присьигну́ти² прихилити, нагнути

♦ **зві́зду з не́ба присьигну́ти** *див. зві́зда*

прі́тати 1. (**попрі́тати**) прибирати

2. (**спрїтати**) забирати, збирати (перев. зі столу), класти, ховати (перев. до шухляди)
Сприч зоше́ти зи столá, будемо́ робіти пироги́. А вонво́ ше докуме́нти! Сприч, абі́ сьи не вальїли по хáті.

притрісті притрусити

Притрісі́ дітіні́ ка́шу цу́кром. Так бо́рше зість.

приту́льний який любить ласку; лагідний

прифастригува́ти *див.* **фастригува́ти**

при́хапці похапцем, похапки; нашвидкуруч

причалáпкати *див.* **чалáпкати**

причандáльи 1. дрібні речі

2. непотріб

при́шва верхня частина взуття

при́шка пряжка

при́щїпка латка на взутті

прóба 1. спроба

♦ **зньїти прóбу** спробувати на смак (перев. страву)

♦ **нема́ де прóби ста́вити** про людину з цілком зіпсутою репутацією

2. репетиція хору

пробáмкати ударами вказати час (про годинник)

провéзтисьи поїхати за компанію з кимось

Микóльцю, цьóцьи вибира́єсьи до Дрогóбичи. Мо́же, хо́чеш з нев? Авó, провéзешсьи.

провідний *церк.* післявеликодній

♦ **Провідна́ неді́льи** *див.* **неді́льи**

♦ **Провідний тї́ждень** *церк.* перший тиждень по Великодні

прогу́лька прогулянка

проз через

♦ **проз лю́дське во́ко** для годиться; щоб створити добре враження

прої́тисьи приїстися, набриднути

♦♦ **і добро́ сьи прої́дає** *ірон.* людям важко догодити

пролі́гати проковтнути

♦♦ **шо затерлі́кав, то пролі́гав** про марнотратну людину

пропу́клина *мед.* кила, грижа

просвистáти *ірон.* 1. витратити все до останку на дурницю (про гроші)

2. змарнувати (час, нагоду)

прóсо:

♦♦ **кому́ шо, а ку́рці – прóсо** кожен думає про своє

♦♦ **не пхай но́са до чужо́го прóса, бо в чужо́му прóсі б'ють по но́сі**

прóсто¹ *присл.* 1. прямо; не звертаючи з прямого шляху

Йдіт так прóсто, прóсто і вві́дите клуб.

2. рівно, не згинаючись

Цьóцьи тьї́жко робїла, áле не гну́ласьи, ходїла так прóсто, як яка́ па́ні.

прóсто² *прийм.* перед; навпроти

Старá це́рква прóсто дьичїшино́ї хáти.

прóтів порівняно з кимось або з чимось

✿ Як хтось че́рез дурне́ пла́кав, наш Дї́до вмів розра́дити і все любїв каза́ти: “Та то бу́лька прóтів Бо́жої во́лі”.

протó протє, але

протрї́хнути просохнути (про сіно)

профе́сор (*мн.* **професóри**) учитель

професóрка учителька

професóрський вчительський

процесува́тисьи 1. судитися, доводячи свою правоту

2. сперечатися, доводячи свою правоту

проше́ний прошений; якого треба довго запрошувати або довго просити зробити щось

прут:

♦♦ **буде́ ніні прут в робо́ті** будеш сьогодні покараний (так попереджують неслухняну дитину)

пру́тьи зб. пруття

Ніні підéмо в лóзи нарізати прутьи на кошіки.

псик вигук, яким проганяють kota

псі́ка т.с., що псик

псі́ско згр. до пес

псі́ха трюмо

псу́ти (зипсу́ти, попсу́ти) псувати

псьий т.с., що псьйчий

♦ **ма́ти псю го́лову** див. голова́

♦ **яко́ї псьо́ї ма́ми** що, чо́го

Яко́ї псьо́ї ма́ми заво́диш? Та́гиби в те́бе, боро́ні Бо́же, хоть вмер.

✦ **пся крив**

псьйчий 1. собачий; який належить собаці, стосується її
2. собачий, дуже сильний (про холод)

пта́шок пташка

публі́ка ганьба, зневага

Чи́ста публі́ка, людинько́ве до́бри, ото́ дочека́ла'м сьї на ста́рість.

публі́чити (спублі́чити) привселюдно ганьбити, зневажати

публі́читисьи (спублі́читисьи) привселюдно ганьбитися; втрачати авторитет

пудер 1. пудра, косметичний засіб
2. кул. цукрова пудра

пудрува́ти 1. пудрити, вкривати пудрою (про обличчя)
2. кул. посипати цукровою пудрою

пу́кати (пу́кнути) 1. тріскати, лопатися

Пу́кнуло мі́щї тако́й в скле́пі, ле́двем до́несла цу́кор.

♦♦ **ней лі́пше грі́шне ті́ло пу́кне, як ма́є Бо́жий дар пропа́сти** жарт. хоч не можу, але мушу все доісти

2. випускати гази (про людину)

Не їдж, Митру́ню, тільки фасо́лі, бо будеш пу́кати.

3. (**попу́кати**) стукати

Ану́, подві́сьи, хто то в ві́кно пу́кає. Чи то так ми сьї причу́ло?

4. не могли витримати або пережити чогось

Ду́мала'м, се́рце ми пу́кне від то́го, шо робило́сьи на суді́.

пу́кнути див. пу́кати

пу́кнутисьи стукнутися

♦ **пу́кнутисьи в го́лову** див. голова́

пу́льи (мн. пу́льита) гусеня

пу́литко гусенятко

пуль-пу́ль вигук, яким кличуть гусенят

пу́льса мн., мед. скроня

Так б'є ми в пу́льсах, якби́ ми хто лупа́в молотко́м.

пуля́рес гаманець

пусте́ прис.сл. не важливо

пу́ститисьи 1. пу́стїтисьи, вирушити, піти (про людину)
2. пу́стїтисьи, розпочатися (про дощ)

пу́шка дрібка

♦ **пу́шка ду́ху** про слабосилу, немічну людину

пуцува́ти (ві́пуцувати) 1. чистити до блиску (взуття, підлогу, посуд та ін.)

2. ірон. сварити, ганьбити

пчі́хати чихати, чхати

пчолá зоол. бджола

- ✿ Як прийшли совіти в трійцять дев'ятим році, отó була публіка:
 – У нас тóже всьо єсть!
 – А пчóли є?
 – Єсть. І такіє большіє, как гúси.
 – Як гúси? А як вни тодййка до вúлика залáзят?
 – Ну, как? Цепляються, цепляються, повісят немнóшко і залáзят все до аднавó.
 – Абй'с скис! Чи ти відів коли пчóли?!

п'юрник шк. пенал

п'юрó перо, пір'їна

Р

П

Р

рабувати грабувати

рабунок грабунок

рада:

- ♦ **давати си раду** полагоджувати свої справи, вирішувати свої проблеми
- ♦♦ **нема на то ради** про безвихідну чи скрутну ситуацію

радийо радіо

Авó, радийо зи Львóва сказа́ло, шо за́втра буде дощ.

раз якцо

Раз Миколáй ка́же, шо слабйй був, то, пéвно, ціле слабува́в.
 Бо то гріх такé брехáти на себе.

- ♦ **раз так, то так** хай так буде

раз-два не зволікаючи, швидко

разіти 1. вражати, дивувати, не залишати байдужим

Страх як разіло ньи то, як діти жиють богáто, а їх родичі попрóсту бідуют.

2. уражати, осліплювати

Трóха схилй лямпу, бо світло ми вóчи разит.

разовйй грубого помолу (про борошно та вироби з нього)

З разовóй мукй вихóдит разовйй хлйб.

райзи *мн., ірон.* мандри, подорож

- ♦ **піти в райзи** 1. помандрувати

2. піти з дому надовго і без попередження

райзувати (порайзувати) *ірон.* мандрувати

райтки *мн.* 1. штани-галіфе

2. *ірон.* старомодні штани

райтúзи *мн.* рейтузи

райшúльи велика кімната

ранéта *бот.* ранет, ренет

- ♦ **золотá ранéта** *бот.* сорт зимових яблук

ранйй ранній; який рано дозріває

Вкінці квітньи мáли'смо рану бúльбу.

ра́но 1. ранок

Стéфку, вставáй. Вже ра́но.

2. зранку

Лишйй, не ба́брайсьи на ніч. Ра́но домйемо.

- ♦♦ **не стидне́ ра́но встáти** про доброго господаря
- ♦♦ **хто ра́но встае́, томú Бог дае́**

раньйшний вранйшний, ранковий

Все́ вранó по цéрканю Кра́соі і Зóрки цідйла Ба́ба молоко́ че-
 рез ма́рлю, наливáла в бльйшку і не́сла до Бада́йки, шо за
 хáтов. Там при кла́дці був ланц, ним привййзувала бльйшку,
 пуска́ла ї в вóду і тримáла дополúдньи. Так раньйшне моло-
 ко́ холодйлосьи, і мож лéгко бу́ло зибрати сметáну. Бльйшка

ма́ла при дні тру́бку і таке мале ву́зке віко́нечко, шобі́ віді́ти, як мо́локо́ віте́че, то ли́ши́сь в бльи́шці са́ма жо́вта сме́тана.

рапа́тий шорсткий

ра́птус нестриманий, нервовий чоловік

расо́вий 1. породистий

Вни розво́дьит хіба́ расо́вих ко́ний.

2. показний, гарний

Так ти пові́м: тотá Мíля – то расо́ва ко́біта.

расть *бот.* ряст

ратува́ти (поратува́ти) рятувати

ратува́тись рятуватися; остерігатися

рату́нок порятунок

рахкоті́ти (зрахкоті́ти) дуже кипіти (про страву)

Зу́па вже з пів го́дини рахкоті́т. Нема́ ко́му відста́вити.

раху́нки *шк.* математика

♦ **вмі́ти раху́нки** добре знати математику

рацькува́ти 1. повзати, спершись на долоні (про немовля)

– Шо ва́ша ма́льота ро́бит? – Та потро́ха рацьку́є.

2. працювати зігнути

Дви, як вни рацьку́ют на по́ле. І так ше відра́на.

ре́йвах метушня, галас, шум

♦ **робі́ти ре́йвах** зчиняти галас, шуміти

ре́кіш засув на дверях

репетува́ти кричати, верещати

ри́бйичий риб'ячий

ри́гель 1. дерев'яний або металевий засув на двері

2. *буд.* балка

рид ряд

ридо́к *здр. до рид;* рядок

риді́рка *шк.* гумка для стирання

риж рис

ри́жовий рисовий

ри́зьвий бадьорий, енергійний

ри́нка низька широка каstrуля

ринчі́ *здр. до ри́нка;* каstrулька

рип:

♦ **за є́дні́м ри́пом** відразу

ри́пати:

♦♦ **ві́н бу́де на́віть де́ри́ма ри́пати** він готовий усе витерпіти, виконуючи навіть непотрібну роботу

ри́сік *шк.* крейда

риска́ль лопата

рихт:

♦ **ма́єш рихт** ти правий; маєш рацію

рихтува́ти (зрихтува́ти) готувати

Зрихту́й ми шо́сь попо́їсти. Йду́ ні́ні на ні́ч на ро́бо́ту.

рихтува́тись 1. (**зрихтува́тись**) готуватися, збиратися

Виба́чайте, а́ле на го́сти́ну до ва́с ні́як не при́йду, на́ві́т не про́сі́т, бу́ду́ потро́ха рихтува́тись в до́ро́гу.

2. (**нарихтува́тись**) робити приготування, очікуючи когось або щось

Ну, Ка́су́ню, рихту́йсь до ве́сі́льї.

ричі́ти ревіти (про худобу)

ри́вна́ти (порі́вна́ти) 1. рівняти, робити рівним

2. рівняти, порівнювати між собою

♦ **ри́вна́ти го́рба́того до сті́ні** хотіти неможливого

ри́вна́тись рівнятися, наслідувати когось

ри́жний різний; різноманітний

ри́жні́ти робити різницю між кимось або чимось

ріжнітисьи відрізнятись

ріжніцьи різниця; відмінність

ріжно всіляко, по-різному

Йой, Гóсподи сьвьитій, як ріжно виговóрував на ню!

різák гострий ніж (перев. у господарському пристрої)

Йвáne! Купи́ в місті новий різák до сичкарні.

рінь мурава, лука, луг на *Голодівці*

✿ Як надходила велика вода і рвала береги́, тодій худóбу не мож бу́ло перегнати́ чéрез ріку́, то пáсли'смо на ріни. Нáша рінь бу́ла між Бадáйков і Бистрицев: зачина́ласьи від голодиських лóзів і тьигну́ласьи аж до силецьких лóзів. То бу́ла мурава́, а під нев – шўтер! На Голодівці рінь – найважнїше місце́ дитїньства, де вни росли́, бáвилисьи, знаходїли си колéгів, зеленувáли і петрувáли.

ріпа великий бруд (перев. на шиї)

ріпище *згр. до ріпа*

рісний рясний

Тóго рóку рісні́ черéшні від ріни в горóді.

рісно рясно

Папирівка в Парані рісно врóдила.

рісь т.с., що **рісний**

Хтіли'смо зрізати вишню від дорóги, бо не рóдила зо пїить рóків, всóхласьи нáвіть. А тепér як врóдила, такá рісь.

ріщи хмиз

За якусь хвілю́ дитїска вже натїгали кўпу ріщи́ і розклáли на бéрезі в лóзах вогéнь печі́ бўльбу.

робїти:

- ♦ **робїти від нáпасти** *див. нáпасть*
- ♦ **робїти рéйвах** *див. рéйвах*
- ♦ **робїти, як мóкре горїт** неохоче працювати
- ♦♦ **і шо му зрóбиш** він нікого не слухає

♦♦ **робї му дóбре, а вно тебе́ дзьóбле** про людську невдячність

♦♦ **як не рóбиш, коли́ мóжеш, то зрóбиш, коли́ мўсиш**

робїтний працьовитий

Той Миколáй – то робїтний хлоп.

робїтник робїтнїк

робїтницьи робїтнїця; працівниця

робóта:

♦♦ **абї'с був такїй до робóти, як до спаньї**

♦♦ **жáдна робóта не чїпáєсьи го** він нічого не робить

♦♦ **жáдна робóта нїяк сьи не чéпит го** т.с., що жáдна робóта не чїпáєсьи го

рóвер (*мн. ровéри*) велосипед

♦ **лишїсьи тóго ровéра** 1. не переживай через те; це не варте твоєї уваги

2. відмовся від запланованого, від своїх намірів

Не трўгай сам ті мішкі́ з мукóв на під. Лишїсьи тóго ровéра, бо сьи подвїгаєш. Ше ми тóго хібá бракувáло!

рогáльок *кул.* рогалик

родїна родич або родичка

Вўйко Стах із Самборá – нáша близькá родїна по бáбинїй лїнії.

рóдити (врóдити) родїти

♦ **гадáла'м, шо врóджу** *їрон.* про виконану важку роботу, про докладені великі зусилля

рóдичі *мн.* 1. батьки

2. родина

рождéнник *бот.* кїмнатна рослина, яка зацвітала яскравим червоним квітом наприкінці грудня – на початку сїчня

Рожденствó *церк.* Рїздво Христове (7 сїчня)

В пéрших словáх мóго корóткого лїста витáю Вас, мóї Дорóгéнькі, з Рожденствóм Христóвим і Нóвим рóком. Христóс

Рождáється. Дорогéнька моя незабúтна родíно, дуже ми сýмно, шо йдут такі весéлі дни, такі дорогі Сьвѣйта, а ми так далéко одні від дрúгих, і не маю я свѣіх близьких, і не маю свѣіх рíдніших, і нема до кого сьміло піті по кольоді́. (із Ді-дового листа до брата)

До вертéпу йдіт, пастéрі

До вертéпу йдіт, пастéрі,
До вертéпу поспішіт:
Син Бóжий народівся,
Щоб спа́сти лю́дський рід.
Ангéли, му співа́йте! Пастéрі, гра́йте му!
Кланя́йтеся Царéві, не збúдіт го зі сну.
А в місті Вифлéмі
Марія родилá.
На сіні між бидля́ти
Ісýса сповилá.
Ангéли, му співа́йте! Пастéрі, гра́йте му!
Кланя́йтеся Царéві, не збúдіт го зі сну.
Впада́йте на колі́на,
То дитя́тко – то наш Бог.
Просі́мо свѣ́го Бóга
Милóсті просі́мо.
Ангéли, му співа́йте! Пастéрі, гра́йте му!
Кланя́йтеся Царéві, не збúдіт го зі сну.

розба́вити *див. розбавля́ти*

розбавля́ти (розба́вити) розважати з усіх сил (перев. малу дитину)

розбира́тисьи (розибра́тисьи) роздягатися

♦ **розибра́тисьи, як до росóлу** *див. росі́л*

розбу́рхати *див. бу́рхати*

розвалі́ти *див. розва́лювати*

розва́лювати (розвалі́ти) 1. знищувати, руйнувати

2. розбивати, травмувати (голову)

3. відчиняти навстіж (двері, вікна)

розві́льнення *мед.* пронос

розволочéний розбещений, аморальний

розволочі́тисьи стати розбещеним; поводитися аморально

розгарáтати завдати сильного удару; розбити, скалічити (перев. каменем голову)

розгнилі́читисьи *див. гнилі́читисьи*

роздо́йма роззява

роздусі́ти роздушити

розжі́тисьи мати щось у достатку; набути чогось у великій кількості

розибра́тисьи *див. розибра́тисьи*

розигна́ти *див. розганя́ти*

розигна́тисьи 1. розігнатися, розбігтися

2. дістати велике і нестримне бажання щось зробити

розисра́ти *див. розсирáти*

розка́латати розмішати, розвести до однорідної маси

розліта́йка *крав.* блузка вільного крою

розльі́гтисьи розлягт́ся

розма́вйити розмовляти

розмі́кати *див. розмі́кувати*

розмі́кувати (розмі́кати) проріджувати (перев. рослини, висаджені в рядок)

розмітувати (порозмітувати) розкидати

розмітуватисьи розкидатися, марно витратити

✿ Застановітьсьи над тим, що Ісус казав нам: “Не бійсьи. Я з Тобѳв”. А Христѳс словами не розмітуєсьи.

розньїти розкрити, відкрити

Має наша малá такі заїди, шо не мѳже писка розньїти.

розпáрханий скуйовджений, незачесаний

То ти така розпáрхана йдеш нїні до шкѳли?

розписáтисьи *див. розпїсуватисьи*

рѳзписка реєстрація цивільного шлюбу та урочистість

з нагоди одруження

♦ **ма́ти рѳзписку** т.с., що **розпїсуватисьи**

розпїсуватисьи (розписáтисьи) офіційно реєструвати свій шлюб

розпїстерéтисьи розпластатися, лежати пластом

розпїстéрти розкрити або розправити щось складене, згорнене (обрус, ковдру)

розпїстéртисьи т.с., що **розпїстерéтисьи**

розпїстерéтисьи розпластатися, лежати пластом

розпїячитисьи спитися, стати п'яницею

розпѳрок *крав.* розпїрка; розріз в одязі

розсира́ти (розисра́ти) *знев.* 1. (**порозсира́ти**) починати

кілька справ одночасно і не завершувати жодної

2. надміру витратити (про кошти); легковажно позбуватися (про статки)

розтачіти *див. тачіти*

розтеліпаний розхристаний

розтиркотáтисьи *їрон.* почати швидко говорити

розтолѳчити *див. розтолѳчувати*

розтолѳчувати (розтолѳчити) розтоптувати, роздушувати

рѳзум (*мн. розу́ми*):

♦ **всі розу́ми пої́сти** стати зарозумілим, пихатим

♦ **ма́ти дітѳчий рѳзум** поводитися, як дитина (про дорослу людину)

♦ **на хлѳпський рѳзум** просто, зрозуміло (перев. пояснювати)

♦ **пові́сти на рѳзум** сказати просто і зрозуміло

♦♦ **які літа́, такий рѳзум** про дитину або про молоду і недосвідчену людину

розфáлатати розтяти, розрізати; пошкодити гострим предметом

Розфáлатала'м нѳгу до тѳго дрѳта. Повéзе ньи Васїль до шпитáлю до Підбужи.

розфúркати *див. фúркати 1*

розхїднїк бур'ян

розхѳдитисьи *безос.* бути важливим; мати значення

Їм сьи не розхѳдит, кїлько лѳда прибúде. Всїм стáне мїсьцьи.

розчїмхнúтисьи розколотися (про дерево)

розщиба́тисьи 1. бути неспокїйним

2. надміру турбуватися, клопотатися

ропа́ нафта

росїл *кул.* бульйон

♦ **розибра́тисьи, як до росѳлу** *їрон.* зняти з себе теплий одяг (перев. у перші теплі весняні дні)

Рѳсія Росїя

ростї:

♦ **ростї вели́кий <вели́ка>** побажання дитині

рѳхльи 1. вгодована свиня

2. *знев.* огрядна, неприємна жїнка

ру́жи *бот.* троянда

♦♦ **молодо́му ру́жи, а старо́му – мнѝтка** молодій людині важлива краса, а старшій – здоров'я

♦♦ **у до́брого му́жа жі́нка як ру́жа** за добрим чоловіком жінці добре жити

ру́жичка *здр. до ру́жи;* трояндочка

ружо́вий 1. рожевий

2. рум'яний

ружові́ти (пору́жовіти) 1. червоніти, достигати

О! Вже трускавкі пору́жовіли.

2. вкриватися рум'янцем

Пору́жовіла на лиці, ві́дно, відойшла́ від хорóби.

рука́:

♦ **зложі́ти ру́ки** нічого не робити, байдикувати

♦ **якби́ руко́в зньїло** про швидке або раптове одужання

♦♦ **всьо на мо́ї ру́ки** вся відповідальність на мені

♦♦ **знайшла́м си му́ки на сво́ї ру́ки** *ірон.* сама собі знайшла важку роботу

румáтис *мед.* ревматизм

румбамба́р *бот.* ревінь

☛ Пляцок з румбамба́ру. Кільо румбамба́ру почи́тити, покра́яти на плясте́рка і розкла́сти на вели́кім тарéли, най трóха підсо́хне (мож і на ніч лишіти). На кісто: три жовткі, неці́ла шкльї́нка цу́кру, па́чка мнѝтко́го ма́сла, шкльї́нка сметáни (сметáна мо́же бу́ти давні́ша), три шкльї́нки пересїяно́ї му́ки і пів па́чечки порошкá до пéчива. Замісіти кісто, розді́лити го. Розтачіти оди́н корж і викла́сти у зма́щену бльї́шку, посіпати трóшка те́ртим білим хлі́бом. Вбі́ти тверду́ піну з трох бі́лків і шкльї́нки цу́кру, ле́гко ви́мішити з румбамба́ром, ви́класти у бльї́шку, розпра́вити. Розтачіти дру́гий корж і накрі́ти ма́су. Звéрха ле́гóнько подю́гати видéвцьима. Печі́ со́рок мінут в горі́чій бра́дрі.

румéгати 1. пережовувати траву (про корову)

2. *знев.* пережовувати страву (про людину)

ру́ра 1. труба

Як займі́всьи дру́гий пове́рх, то наш мали́й по ру́рі спу́стї́всьи.

2. кі́нець (перев. про зламану річ чи виведений із ладу прилад)

О! Вже ру́ра то́му дзигáркови.

ру́рка трубка

руркува́ти (наркува́ти) накручувати волосся на *ру́рки*

ру́ський 1. український

♦ **ру́ський борщ** *кул.* український борщ

2. російський

Ру́скі книжкі́ за сові́тів ма́ли ла́дний папї́р, ла́дні малю́нки, аж хті́лосьи до рук взї́ти. На́ші украї́нські бу́ли́ як ті бі́дні ро́дичі.

ручи́ньї *здр. до рука́;* ручка

Вї́диш, як Ісу́сик ручи́ньїта до сво́ї ма́ми простьїга́є. Так ка́жда діти́на на свѝті ма́ми потрабу́є.

ру́чиці *мн.* ручки у возі

ручні́к рушник

Ганусу́ню, та пе́рше ка́жда дівка ма́ла са́ма си ви́шити ручні́к, як бу́де сьи віддава́ла. То бу́ло сьвьїте́! А тепéрка якї́й то ручні́к до шлюбу, як він купле́ний в чужо́ї цьóтки. Хто го вишива́в? Шо за людина́?

ручничі́ т.с., що **ручничóк**

ручничóк *здр. до ручні́к;* рушничок

ру́шта металева решітка (перев. у кухні-печі)

С

са́джи сажа

Йой, як сьи са́джов ві́гарив! Як то відопра́ти?

садові́на садовина́; плоди садових дерев

саку́льи сак на рибу

Рихту́й, Миха́ську, саку́лі. Вибира́ємсьи за́втра на став. Є до́сить ри́би в воді́, йно не мож і́ зісти. Ну ньи?

♦ **ма́ти пісок, як саку́льи** бути ненажерливим, захланним

салі́тра селітра

Салті́р *церк.* Псалтир

Над Ді́дом чита́ли Салті́р дві но́чі.

са́льи зала, зал

самі́ *займ.* **сам** у *Н. в. мн.* самі

Самі́ не вмі́єте, а дру́гих вчите́.

само́ самé

♦♦ **само́ щі́сьтьи в ру́ки сьи пха́е** випадає добра нагода, удача

санчі́та *мн.* санчата

сати́на сатин

све́дер светр

Чу́еш? Де ле́тиш такий го́лий? Вбері́ си све́дер! Бо хто не слу́хає сво́ї ма́ми, той слу́хає гу́сьичо́ї шкіри. Зме́рзнеш.

све́дрик *здр. до* **све́дер**; светрик

Ві́плела́м Мико́льці, Дару́си, Андрі́йкови све́дрики в рі́жні прері́жні пасо́чки. Але найпе́рше Наза́рчикови.

свини́й свиня

♦ **ла́дний, як свини́й в дощ** негарний

♦♦ **пусті́ свиню́ під сті́в, вона́ лі́зе на сті́в**

♦♦ **самá свини́й мішо́к дере́ і ше квичі́т** про того, хто спричинив проблеми і звинувачує інших

♦♦ **свини́й свинéв** від невихованої людини не можна чека́ти чо́гось добро́го

♦♦ **так пасу́е, як свини́й корáлі** цілком не пасує

свини́ський свинячий

свиста́к *муз.* свищик

свиста́ти свистіти

♦♦ **а да́лі сьи сви́ще** *ірон.* так кажуть тоді, коли не маю́ть намі́ру продо́жувати розмову

сві́жий 1. відпочилий

♦ **на сві́жу го́лову** після відпочинку; з новими силами

2. новий, непередбачений, непланований

♦ **сві́жа робо́та** *ірон.* новий клопіт

Впав трохлі́тровий сло́йик з пові́длом. Знов сві́жа робо́та. Тре ви́шурувати поса́чку в комо́рі.

сві́жинá сві́же м'ясо (перев. щойно зарі́зано́ї домашньо́ї або впо́льовано́ї дико́ї тварини)

сві́чка:

♦ **сві́чки в вочо́х ста́ли** про стан, близький до непритомності (перев. від сильного удару в голову)

♦♦ **ти сві́чку при ті́м не трима́в** ти цього не бачив; ти не був свідком цього

село́:

♦ **на всі се́ла** найкращий, надзвичайний, дуже добрий
Ді́до наш був госпо́дар на всі се́ла.

сельце́сон *кул.* сальтисон

се́рбати (посе́рбати) сьорбати

Не се́рбай так зпу́! Аж до сусі́ди чу́ти.

серда́к утеплена безрукавка

серде́чко серединка (квітки, олівця)

серпні́к *бот.* деревій, тисячолисник

сестрі́нець син сестри

Микольцьо – мій сестрі́нець, дуже му́дрий і щіри́й хлопчик.

си *займ.* **себе́** у *Н. в.* собі

Йінчим ра́дит, а сам си не мо́же порáдити.

сибі́рський:

- ♦ **дурні́й, як сибі́рський ва́лянок** дуже обмежений, тупий; недалекий, відсталий

сіви́й сірий, сірого кольору

Возьми́ си сі́ву блю́зку на до́вгий рука́в. Хоць не люби́ш ї, але ла́дно в ній вигля́даєш. Якра́з до шко́ли.

сиву́лька гриб сироїжка

сикура́ція 1. страхування

2. страхівка

сілецький який стосується сусіднього села Сілець і його мешканців

сіличі́ни *мн.* мешканці сусіднього села Сілець

сі́лувано вимушено

сі́лувати примушувати, змушувати

сі́льїти 1. пропихати (перев. нитку у вушко голки)

2. нанизувати, настромлювати на щось

сі́лька 1. сільце

2. довге тонке стебло рослини із нанизаними на нього суницями

Зчіста ході́ли'смо в лóзи збирáти суні́ці. Ка́ждий верта́всьи з двома́ сілька́ми, а Васи́ль то мав на́віть шті́ри чи пйи́ть сі́льок. Ми сільи́ли на сте́бла і дрібо́нькі суні́чки, і які́-будь, аби́ бі́льше бу́ло, а він робі́в сількі́ хіба́ з вели́кими суні́цьима. Як му́сьи вдава́ло за той сам чис ті́лько назбирáти?

синéць *бот.* волошка

В по́ле по пше́ниці ку́па синцо́.

сі́ний синій

сині́ти (посині́ти) підсинювати (*перев.* білизну)

сі́нка синька, фарба для підсинювання

сі́ньива синява

сіньі́к гриб, який синіє, коли його розламати

сіпкі́й м'який, перестиглий (*перев.* яблуко)

сіпо́нький м'якенький; дуже перестиглий

сі́р:

- ♦ **бу́ськів сі́р** гриб порхавка

- ♦ **сімі́сьи, як дурні́й до сі́ру** довго і без причини сміється

- ♦ **сі́много́ сі́ру наі́всьи** т.с., що **сімі́сьи, як дурні́й до сі́ру**

- ♦♦ **ві́дкладува́ний хіба́ сі́р до́брый** не треба відкладати заплановану справу

сі́рватка сироватка

Напійсьи сі́рватки, то до́бре на жилу́док.

сі́рїтки *мн., мед.* невеликі пухирці на шкірі людини від холоду або від нервового напруження

сі́рому́дрий хитромудрий, зарозумілий

сі́го-сі́го вигук, яким кличуть гусей

сі́датисьи (посі́датисьи) репатися, вкриватися тріщинами від вітру, вологи, бруду (про руки, ноги, губи людини або дійки у корови, кози)

сі́діти 1. (**посі́діти**) сидіти

- ♦ **сі́діти ка́міньом (камі́ньцо́м)** бути незворушним, не рухатися

- ♦♦ **ма́єш у то́рбі – сьї́диш на го́рбі** *див.* **то́рба**

2. (**ві́дсі́діти**) сидіти у в'язниці, відбуваючи встановлений термін

Мусит тепе́рка Петро́ сі́діти в криміна́лі пйи́ть літ.

3. (**посі́діти**) сидіти, доглядаючи за кимось

сімдисьїтка сімдесят років, сімдесятиріччя (про вік людини)

Давно му сімдисьїтка минула, але по нім не скажеш.

Сіножїтка *мікрот.* луг, де косили траву на сіно

сіґа огорожа із дротяної сітки

сітнік *бот.* кущова трава, яка росте біля водойм і не придатна на корм худобі

Колись вни малими плели си з сітніка перстєні, «босоножки».

сіґи (посіґи) 1. сікти (перев. ножем)

2. розпушувати землю, знищувати бур'яни (перев. довкола городніх рослин)

До Ілька все приїжджіют з міста помагати сіґи бўльбу.

сіґка подрібнений корм для домашніх тварин

– Де ваш дідо? – В стодолі. Рїже сіґку худобі.

♦ **не вартий і торби сіґки** нічого не вартий

♦♦ **штїри баби сіґку рїжут, а хлоп накладає** *жарт.* про нерозумну організацію праці

сіґкарньи пристрій для подрібнювання рослин на *сіґку*

скакати (скакнути, скочити) стрибати

Гандзуню, спробуй теперка скакати на одній нозі.

♦ **скакати нурка** *див.* нурка

скакнути *див.* скакати

скалатати *див.* калатати 1

скаливóкий косоокий

скапцаніти занастити себе

Вернўсьи Гриньó з заробітків. Скапцанів там чїсто.

скваснітисьи скиснути (про молоко)

Від Квитўлі молоко сквасніє аж на третий день.

скиртнўти повернути

За тов хатов скиртні вправо, на рїнь.

скінчїтисьи 1. закінчитися, завершитися

Тотó скаканьи з моста в воду мóже зле скінчїтисьи.

2. померти

Так ньи вночі сперло в грудьох, думала'м, шо скінчусьи.

склеп крамниця, магазин

склепáрка продавчиня

склеповий магазинний, купований, не домашній

Склеповá горівка і клеповий хлїб найбóрше сьи розхóдїт.

скоботати 1. лоскотати

2. *прис.сл.* подразнювати, дерти

Так ньи скобóче в гóрлі, мўшу кóнче чимсь заїсти.

скóботи *мн.* лоскоти

скóботки т.с., що **скóботи**

скоренько швиденько

скóрий швидкий

скористати *див.* користати

скóро швидко

Як скóро, то зáраз. Все так приповідав стрик, як казали му шось робїти в тїй хвїли, алярмóво.

скóрше швидше

♦♦ **мєнче вкўсиш – скóрше лїґнеш** *див.* лїґнути

скотина *знев.* скотїна; підла і груба людина

Аж сьи блювати хóче, як з нев поговóру. Правдїва скотина. Ней Бог застўпит шось з нев мáти до спївки.

скóчити 1. *див.* скакати

2. швидко дїстатися до вказаного мїсця

Скоч до склепу і купї сóли.

скрáяти набити, відлупцювати

♦ **скрáяти зádницю** т.с., що **скрáяти**

скресати *див.* кресати

скривитись скривітись

- ◆◆ **свій як не заплаче, то хоць сьм скривит** рідний як не поможе, то хоча б поспівчуває

скріти приховати, затаїти

скрітись сховатися, причаїтись

скріплий невпевнений, нерішучий; боязкий

Такий сьм скріплий зробів наш вуйко Ількó. Сам не підé, сам не поїде. Хтось мусит б́ути з ним, як з малóв дітинов.

скріпнути стати невпевненим, нерішучим, боязким

Шо́с так скріп! Та руший з місцьи!

скропіти набити, відлупцювати

скрут 1. поворот (дороги)

2. *мед.* заворот кишок

скупáр скупа людина

скурвий т.с., що **курвий**

- ◆ **скурвий син** *ірон.* 1. бешкетник
- 2. жартівник
- 3. бабій

скурвитись 1. розволочитись

2. стати зрадником, запроданцем

ску́ти попасти м'ячем у противника (під час дитячої гри)

ску́тий невпевнений, сором'язливий

ску́тись вибути зі гри

скь́йти зрубати

скь́тий зрубаний

слаб́ий хворий, німічний

- ◆ **бу́ти слаб́им на го́лову** *див.* **голова́**
- ◆ **слаб́ий на всю го́лову** *див.* **голова́**

слаб́ити нудити

Від то́ї бесіди менé вже аж слаб́ит, а старій говóре і говóре.

сла́бість 1. хвороба

2. схильність, звичка

слабо́нький 1. німічний (про мішок, шнурок)

2. *здр.* до **слаб́ий** (перев. про дітей)

Мій Миколю́сик ше слабо́нький, не ско́ро вийде надві́р.

слабува́ти хворіти

На́ші нанáшка вже дру́гий рік слабу́ють на но́ги.

- ◆ **слабува́ти на го́лову** *див.* **голова́**

слі́зити просочуватись

слина́ слі́на

сліпа́к 1. *зоол.* гедзь

2. *знев.* людина, яка погано бачить

слі́пати напотемки робити (читати, вишивати та ін.)

сліп́ий:

- ◆ **сліпа́ кішка** *мед.* апендикс
- ◆ **сліп́ий дощ** дощ у сонячний день

сліпо́та *бот.* кульбаба

слі́чний гарний; вишуканий

слі́чно гарно; вишукано

слічо́та краса (вигук, яким виражають захоплення)

сло́во:

- ◆ **не ма́ти сло́ва** не дотримуватись обіцяного
- ◆ **сло́во по́за сло́во** поступово
- ◆◆ **ти му сло́во, а він ти – де́сьить**

сло́йик скляна банка

сло́йичок *здр.* до **сло́йик**; баночка

слонé́чник *бот.* соняшник

слонé́чниковий соняшниковий

слотá сльота

Слотá за день б́льше зні́щит, як спéка за т́ждень.

слотáвий сльотавий

Служба *церк.* богослужіння

- ♦ **дати на Службу Бóжу** *церк.* дати пожертву за здоров'я або за упокій душі
- ♦ **Служба Бóжа** *церк.* Божественна літургія

служити (відслужити) *церк.* відправляти богослужіння

служитсьи *безос., церк.* відправляється

Чуєш добре? В церкві сьи служит. То теперка не йди до лісу.

смаркати (вісмаркати, посмаркати) сікати ніс

смаркáтий *знев.* шмаркатий; малий, малолітній

смаркатисьи 1. (**вісмаркатисьи, посмаркатисьи**) т.с., що смаркати

2. (**засмаркатисьи**) мати нежить

смаркáч *знев.* шмаркач; малий хлопець, хлопець-підліток

смаркáчка 1. носовичок, хусточка до носа

2. *знев.* шмаркачка; мала дівчина, дівчина-підліток

смарклі *мн.* шмарклі

смарку́льи т.с., що смаркáчка 2

смарувáти (посмарувáти) мастити; намащувати (перев. форму для випікання)

смердю́х *ірон.* дитина

смерть:

- ♦♦ **бороні ньи, Бóже, від náпрасної смéрти**
- ♦♦ **йно смерть мóже тьи напράвити** ти вже не змінишся на краще
- ♦♦ **перéд смéртев всі рíвні** смерть прийде до кожного

смíлий сміливий, відважний

смíлість сміливість, відвага

смíло сміливо

– Мóжеш смíло йти вночі селóm. Нич не бійсьи.

– Та кáжут, шо там кóло бузини зчíста лóуди вопири́цю виді́ли!

– Колісь лóуди виді́ли, як добрі́ші бу́лі. А теперка всі злóсні, то нич такóго вже не здибáют.

смíтьи сміття

смíцярка лопатка для сміття

смíшнэ:

- ♦ **на смíшнэ** на сміх, для посміху

смо́ла:

- ♦ **смо́ли ти горі́чої дáти**
- ♦ **смо́ли горі́чої би'с сьи напíв** т.с., що смо́ли ти горі́чої дáти

снiдáньи сніданок

- ♦ **робíти снiдáньи** готувати сніданок

снiдáти снідати

сові́ти *мн.* радянська влада

♦ Як настáли в селі сові́ти, то войско́ві зазира́ли тóда-сю́да. Раз якáсь господiньи вiнесла їм во́гирків такiх фáйних, зелéних, а вни до нéї: “Ти што дайóш нам неспéлие? Дóмаеш, ми совсéм дуракi, што лі?!”

сові́цький радянський, пов'язаний із радянською владою

солéний солоний

солодкáвий солодкуватий

солóдкий свіжий (про молоко)

солонiна сало

сóмпель бурулька

сондо́львий содовий

- ♦ **водá сондо́льова** *див.* водá

сóнце:

♦♦ **со́нце в зу́би свѣтит** *ірон.* сонце вже високо (так кажуть до того, хто пізно встає)

♦♦ **со́нце зайшло́ за вал** призахідне сонце зайшло за темні хмари – завтра буде дощ (народна прикмета)

со́ньчко сонце, сонечко

Та йдіт, діти, ба́витисьи надві́р, дві́т, яке со́ньчко!

сорока́тий строкатий, рябий

✦ **ти га́дино сорока́та**

✦ **ти га́дро сорока́та**

сорокі́вка сорок років, сорокаріччя (про вік людини)

сос *кул.* соус, підлива

со́тка 1. сотня (кількість людей, тварин)

2. банкнота номіналом 100 гривень (за *сові́тів* – рублів)

3. цвях завдовжки 100 міліметрів

4. земельна ділянка площею 1 ар

со́ха 1. довгий кіл із росогою (перев. для складання сіна у стіг)

2. стіг сіна

со́шка *здр. до со́ха 2*; стіжок

спай́цьити (поспай́цьити) *дит.* спати

спамнѣ́татисьи опам'ятатися, отямитися; набути душевної рівноваги

спаньі́ спання

♦ **на спаню́** під час сну

Заста́ли'смо на́шу ма́му на спаню́.

♦♦ **аби́'с (би́'с) був такий до робо́ти, як до спаньі́**

спаралі́жований паралізований

спаралі́жувати спаралізувати

спа́рений скип'ячений (про молоко)

спа́рити *див. па́рити*

Спа́са *церк.* Преображення Господнє (19 серпня)

спасі́ньи спасіння, порятунок

Єдно́ то спасі́ньи, шо та́та в ха́ті не було́. А то би за́бив малόго, якби́ взнав, шо той ку́рив за стодо́лов.

спа́ти:

♦ **пі́ті ско́ро спа́ти** *евф.* передчасно померти

Хто би то поду́мав, шо Ста́сьи така́ молодá, ла́дна, а так ско́ро піде́ спа́ти.

♦ **пі́ті спа́ти** *ірон.* бути вщент зруйнованим, поламаним, знищеним (про будівлю, річ, предмет, прилад)

спа́цер прогулянка

Пішли́'смо на спа́цер гості́нцьом аж до Сі́льцьи́.

спа́церувати (поспа́церувати) іти на прогулянку; прогулюватися

спа́церуватисьи т.с., що **спа́церувати**

спаці́рка т.с., що **спа́цер**

спереду́ спереду, попереду

Ба́ба Ру́зьи все каза́ла: "Аби́'с знав, як ві́джу, шо він йде́ спереду́, а вна го доганьі́є, то мені́ не тре́ сьи пита́ти, як вни жию́т".

спечі́ *див. печі́ 1*

спиньі́ти *див. пиньі́ти*

спі́ванка пісня

співа́ти:

♦♦ **не то́ї ше будеш співа́ти** ще будеш мати клопіт

спі́вка спілка, зв'язок; товариство, гурт

♦ **до спі́вки** спільно, разом, гуртом

♦ **трима́ти спі́вку** мати спільну справу; працювати разом

♦♦ **найлі́пша спі́вка – чолові́к і жі́нка**

спі́дний спідній, нижній

спіжарка комора при хаті, вхід до якої – з двору

спізнава́ти (спізна́ти) впізнавати

♦♦ **рідна ма́ма тьм не спізна́є** *див. ма́ма*

спізна́ти *див. спізнава́ти*

спі́мну́ти *див. спомина́ти*

спі́мну́тисья нагадати собі щось, усвідомити

По́ки спі́мну́всьи і хтів шось сказа́ти, то Парáнци вже бу́ла за Перéліском.

спласа́ти (спла́сти) 1. зменшуватися, зникати (перев. про набряклу або опухлу частину тіла)

2. худнути

спла́слий схудлий, худий

спла́сти *див. спласа́ти*

сповні́ти виконати чиюсь волю, бажання

сповні́тисья виповнитися (про вік)

сподни́ньїта *здр. до сподні́*; штанці

сподні́ *мн.* штани

спо́кій:

- ♦ **дай ми спо́кій** облиш, не турбуй мене
- ♦ **дай ми трóха споко́ю** т.с., що **дай ми спо́кій**
- ♦ **дай си спо́кій** не переживай, не переймайся
- ♦ **да́ти чі́стий спо́кій** облишити, не турбувати
- ♦ **ма́ти чі́стий спо́кій** не мати жодних проблем
- ♦ **спо́кій голо́ві** немає жодних проблем
- ♦ **сьвьиті́й спо́кій** т.с., що **спо́кій голо́ві**
- ♦ **чі́стий спо́кій** т.с., що **спо́кій голо́ві**

споло́шити *див. поло́шити*

спомина́ти (спі́мну́ти) згадувати

спочéний спітнілий

спочитку́ спочатку

спра́ти *див. пра́ти*

спр́ятати *див. пр́ятати 2*

спр́ятатисья *ірон.* 1. забратися геть

А як тату́ньо прийшли́ з робо́ти, то ді́ти спр́яталисья, аби́ не діста́ти за зрóблені збі́тки.

2. *евф.* померти

До кінцьї́ лі́та хлоп спр́итавсьи. Ха́ту ві́кінчив, йно в ній не наживсьи.

♦ **спр́ятатисья зи св́їту** т.с., що **спр́ятатисья 2**

спробува́ти спрóбувати

Спробу́й ше раз перейті́ ріку́ по ті́мво́во брóді, шо прóти першо́ї ве́рби.

спрова́джувати (спрова́дити) 1. просити вийти геть; виводити з хати, з подві́р'я

Ле́две сусі́ди спрово́дили мі́няйка. Ні́як не вступáвсьи зи вбо́ри.

2. приводити, запрошувати

Вни спрово́дили найлі́пших майстрів́ до ремо́нту нашо́ї це́ркви.

спрова́дити *див. спрово́джувати*

спр́одати продати абсолютно все

спрокúдитисья занадитися

Спрокúдиласья ла́сицьи до кúриток. Страхі́тьи є́дно!

спр́остати випрямити

спр́остатисья випрямитися

спружі́на пружина

спублі́чити *див. публі́чити*

спублі́читисья *див. публі́читисья*

спу́таний невпевнений, несміливий

сра́ка 1. сідниці; зад

♦ **до само́ї сра́ки** т.с., що **до сра́ки 2**

♦ **до сра́ки** 1. непотрі́бний, погани́й

До сра́ки така́ робота́.

2. *прис.сл.* байдуже

А мені́ то всьо́ до сра́ки.

- ♦ **ма́ти в сра́ці** зневажати когось або щось
 - ♦ **сра́ку лиза́ти** *знев.* бути підлабузником
 - ♦ **те́мно, як в сра́ці** *згр.* дуже темно (перев. у приміщенні)
 - ♦ **шукáти в сра́ці шкварків** *знев.* мати претензії до когось, шукати недоліки в когось
 - ♦ **якбї́ свєрдлик в сра́ці мав** непосидючий, неспокійний
 - ♦ **якбї́ шїло в сра́ці мав** т.с., що **якбї́ свєрдлик в сра́ці мав**
 - ♦♦ **з єднóв сра́ков на двох празніках не будєш** один не може робити різні справи одночасно
 - ♦♦ **пєвно, сра́ка тьи свєрбїт** *знев.* не шукай собі проблем і клопоту; не напрошуйся на неприємності
 - ❖ **поцюлю́й ньи в сра́ку**
 - ❖ **сра́ка-гузі́цьи**
 - ❖ **сра́ка-мотї́ка**
2. безвихідь, складна ситуація

♦ **пóвна сра́ка** т.с., що **сра́ка 2**

Тепє́р то вже пóвна сра́ка. Не зна́ти, чи дотьїгнемо без грóший, як до сєрпньи не запластьїт.

сраньї випорожнювання

- ♦♦ **заба́вишсьи сраньóм, не догóниш і коньóм** *їрон.* втраченого часу не повернеш
- сра́ти (насра́ти)** 1. випорожнюватися, какати
- ♦ **не сьїду з ним на́вїть на одну́ кúпу сра́ти** *знев.* не хочу з ним мати нічого спільного
2. нехтувати кимось або чимось, зневажати когось або щось
- ♦ **мені́ насра́ти на то** *знев.* мені́ байдуже; я взагалі нічим не переймаюся
 - ♦ **піті́, як за мо́ре сра́ти** *знев.* довго не повертатися
 - ❖ **будєш сра́ти да́льше, як відиш**

- ❖ **насєру твої́ ма́тери**
- ❖ **сра́ти хті́ла'м на те́бе**

срaч безлад

сра́чи *здр. до сра́ка 1*; сіднички

срачиньї́ т.с., що **сра́чи**

сра́чка *мед.* дизентерія, пронос

- ♦ **сра́чка напáла на них** 1. вони мають пронос
2. *знев.* вони стали неспокійними, нетерплячими
- ♦♦ **як не сра́чка, то пердя́чка** *їрон.* нестерпні умови; суцільні невдачі

стаксува́ти оцінити завдану шкоду

сталабува́ти *див. талабува́ти*

стальóвий сталевий

стан талія

Кравчїньи з Вигадівки допасувала ми гóрсет до стану́.

- ♦ **в станї́** в талїї
- Сукє́нка затїсна́ в станї́.

ста́ник ліфчик

станї́ти здешевіти

старáти дбати, піклуватися

старáтисьи т.с., що **старáти**

старї́й:

- ♦ **не так старї́й, як да́вний** *їрон.* 1. старий (про людину)
2. старомодний (про одяг)
- ♦ **старї́й гриб** дуже старий чоловік
- ♦ **старї́й кавáльир** *див. кавáльир*
- ♦ **старї́й, як малї́й** старша людина часто поводитья, як мала дитина

старї́ти робити старшим, додавати років

Все любїш у чо́рне сьи вбра́ти. А воно́ тьи старї́т.

ста́рїтисьи старіти, ставати старим

ста́рка плівка на скип'яченому молоці

- ✿ Пелиньїтка зи ста́рки з молока.
- Ста́рку збира́ти в горньї. Кі́лько ста́рки, тілько да́ти му́кі. Замі́сити кі́сто. Тримáти на хо́лоді годі́ну. Розка́чувати кі́лька раз, скла́да́ти кінцьїма до́купи і зно́в розка́чувати. Покла́сти на хо́лод на па́ру го́дин. По́тімка розта́чити, покра́йити на дрі́бні кава́льчики і печі́ со́рок мі́нут в го́ричїй бра́дрўрі. Пелиньїтка без цў́кру! То ва́жне́.

ста́рнічи старша людина

ста́роста чоловік-розпорядник на весіллі

Вў́йка Митра́ просі́ли за ста́росту на весі́льї до Сі́льцьї.

ста́ростїти бути розпорядником на весіллі

ста́ростїна 1. жінка-розпорядниця на весіллі

Ка́сю зчї́ста бра́ли за ста́ростї́ну.

2. дружина *ста́рости*

ста́рчити вистарчити, бути в достатній кількості

Чи то́го хлі́ба ста́рчит ти, Ма́риньо, на ти́ждень?

ста́ція станція

стві́р:

- ♦ **їно е́ден стві́р** дуже худий; виснажений

стебні́вка *крав.* машинний шов

стебнува́ти *крав.* прошивати машиною

сте́клий скажений (перев. про собаку)

стекті́сьи 1. сказитися, стати скаженим (про тварину)

ї́х пес сті́ксьи, то му́сили застрéлити.

2. о́скажені́ти, розлю́титися (про людину)

- ✧ **би́с сьи сті́к**

стерéчи стерегти, оберігати

стерéчисьи стерегтися, бути пильним

стидне́ *прис.сл.* сором

Та то стидне́! Купува́ти пиро́гі з бу́льби, ко́лі ка́жда порі́дна госпо́дїньи ро́бит свбї́.

- ♦♦ **не стидне́ ра́но вста́ти** *ірон.* про доброго господаря

сті́жба тіснява

В клў́бі така́ сті́жба – Ру́зьи-завкльў́бом ро́бит збо́ри.

сті́ранка *кул.* домашні макарони

сті́рта скирта

стирчі́ти стирчати; вилізати звідкись

Шо так стирчі́т ти з кишині́в? Шо по́напиха́в'їис?

сті́ти стигнути, застигати

стиші́ти *див.* **сті́шувати**

стиші́тисьи 1. стихнути, замовкнути

2. стати спокійним, заспокоїтися

сті́шувати (стиші́ти) робити тихішим (голос, радіо)

сті́в стіл

- ♦ **пі́шки по́під сті́в ході́ти** бути малою дитиною

- ♦♦ **пу́стї свині́ю під сті́в, вона́ лі́зе на сті́в** про людину, ко́тра не розумі́є добро́го до неї́ ставлення

стіна́:

- ♦ **як до сті́ни горбóхом** марно, безрезультатно

стлу́мити *див.* **тлу́мити**

стовчі́ *див.* **товчі́**

столе́ць стілець; табурет

столо́чити *див.* **толо́чити** 1

столья́рка 1. столярні роботи

2. столярні вироби

сто́нчка (*мн.* **стончкі́**) стрічка

сторц сторч

стра́тити витратити (про час, гроші)

стра́титисьи витратити багато грошей

♦♦ **вженівсьи – стративсьи, взыв си жінку – всратисьи**
ірон. про невинуваті сподівання на сімейне життя

страхітьи *присл.сл.* страх, жах

♦ **страхітьи єдно** страх один (вигук, яким виражають захоплення, здивування чи розчарування)

страшнє т.с., що **страхітьи**

Він би з мұхи смалець стопів. Страшнє, що такий зробивсьи скупий і захланний.

стрик брат батька

Одін наш стрик Васіль не вернўсьи від німців, з табору до совєцької України і виїхав до Канади; стрик Йосип і стрик Григорій молодими вбиті в лісі коло Підбужа.

♦ **вбратисьи, як стрик на Велигдень** святково одягнутися

стріманьи стриманість, витримка

♦ **дати си на стріманьи** опанувати себе; відмовитися від запланованого

♦ **мати стріманьи** бути витриманим

Май стріманьи, Мариньо. На всьо свій чис.

стріміти¹ стирчати, випинатися

стріміти² прагнути

стрих корище

стрічи (пострічи) стригти

стриянка дружина *стріка*

стрібувати спробувати; поспробувати

стрій святковий вишиваний одяг

♦♦ **спереду – стрій, а ззаду хоч з лопатов стій** *жарт.* про оманливу зовнішню красу

стрільїти стріляти

♦ **шось стрілило му в голю** він прийняв несподіване рішення; він дивно поводитьсья

Стрітиньи *церк.* Стрітення Господне (15 лютого)

стрійик вінок зі стрічками

струг *зоол.* форель

Без Бадайки не мож си представити нашої Голодівки. То була джерельна ріка, взимі нігди не замерзала, вліті студєна, а така чїста, шо добре відно струги і соткі дрібної рїби. Богдан, ше як вчївсьи в старшій школі в Винниках, зробїв човєн. Садїв у човєн свою молодшу сестру Дарцю і так си плавали по Бадайці.

струглі *мн.* веснянки, ластовиння

струпішілий трухлявий

струпішіти трухлявіти

Йой, така файна яблінка в городі від ріни, а вже струпішіє.

струти *див.* **трути**

струцьльи (*мн.* **струцлі**) *кул.* святковий подовгастий плетений калач на Рїзтво

студєний холодний

студєніцьи *кул.* холодець

студєно холодно

студїнь холод

стуліти затулити

♦ **стуліти си пісок** замовкнути

Стуль си, Пєтре, пісок і послұхай мұдрої бєсїди.

Стўпенка *мікрог.* потїк удолині пасовища біля сусїднього села Ступниця

Пасли'смо худобу на Гóрбі, то дополўдньи гналі'смо ї аж у Стўпенку і назад. А пополўдню не пускалі'смо худобу так далєко, пасли'смо над Гóрбом.

ступничїни *мн.* мешканці сусїднього села Ступниця

сувати совати, рухати взад і вперед

♦ **сувала би тобów слáбїсть по пїйцу**

сுவатисьи¹ (вїсунутисьи) висуватися (перев. про шухляду); рухатися взад і вперед

сுவатисьи² (вїсуватисьи) бруднитися

суєтїтисьи непокоїтися, тривожитися

сукєнка сукня, плаття

сукєнчи *здр. до сукєнка*; суkenочка, платтячко

сукїра сокира

сукирчї *здр. до сукїра*; сокирка

суньголов стрїмголов

сусїда сусїдка

Адї, наша сусїда вже садїт чиснїк.

сухїй худий

♦ **сухїй, як трїска** *див. трїска*

сухман дуже худий чоловїк

сухорєбрий дуже худий

сухоти *мн., мед.* туберкульоз

сухотник хворий на туберкульоз

суш засуха

сушенїці *мн.* сухофрукти

схарапуджений наляканий (про коня)

схарапудитисьи 1. налякатися (про коня)

Як схарапудивсьи їх кїнь на пасвіску, то впав хлопчїско з коньї, настрашивсьи і від того дїстав чорну хоробу.

2. стривожитися (про людину)

сфастригувати *див. фастригувати*

свїдчитисьи присягатися

♦♦ **свїдчивсьи цїган своїми дїтьми: "Правда, дїти, я не крав?"** *див. цїган*

свїнки *мн.* плавальні труси, плавки

свьїт:

♦ **ввїдїти <трїха> свьїта** 1. набути досвїду

2. стати вільнішим, мати змогу відпочити

Дай ми, Стєфку, трїха свьїта ввїдїти, бо з тїми роботами мож вслїбнути!

♦ **вїбратисьи на тамтїй свьїт** померти

♦ **забўтисьи в свьїтї** забути про все на свїтї

♦ **свьїт сьи крўтит** паморочитися в голові

♦ **свьїт такїго не вїдїв** про щось нечуване, чого ще не було

♦ **свьїта Бїжого не вїдїти** 1. бути дуже зайнятим, заклопотаним

2. мучитися, страждати

♦♦ **пїв свьїта скїче, пїв свьїта плїче**

♦♦ **так свьїт сьи мїє** такий порядок; так прийнято

♦♦ **тепєр такий свьїт, шо в Бїга всї старшї** перед Богом усї рївнї

♦ **бодїй'ис свьїта Бїжого не вїдїв**

♦ **бодїй'ис свьїта не вїдїв**

свьїтєнько т.с., що свьїто

свьитїй 1. святий, пов'язаний із Богом і релїгією

♦ **Дух Свьитїй при тїбї** *див. дух*

♦ **Дух Свьитїй при хїтї** *див. дух*

♦ **на свьїтїго нїгди нїколи**

♦ **Свьїтї вечєра** *див. вечєра*

♦ **Свьїтїй вєчер** *див. вєчер*

2. абсолютний, цїлковитий

♦ **свьїтї годїна** *див. годїна*

♦ **свьїтїй спїкїй** т.с., що свьїтї годїна

♦ **свьїтїй спїкїй** *див. спїкїй*

3. *їрон.* безгрішний, непомильний

♦ **свьїтїй та Бїжїй** про того, хто вдає доброго, порядного

4. *їм.* святий

♦♦ **ї свьїтїй кїлька раз на день грїшїт** і святий помиляється

- ♦♦ не той хіба свьвітій, хто сумує, а і той, шо фіглює добра людина не тільки сумує, а й веселиться
- ♦♦ якбі свьвітї хату перелєтіли у хатї стало тихо і спокійно

СВЬВІТІТИ освячувати (хату, воду, зілля)

СВЬВІТО 1. свято, урочистість

2. церк. празник

- ♦ при свьвітї під час празника, у день празника
- 3. церк. (тільки мн. **СВЬВІТА**) цикл свят (перев. Великодні та Рїздвяні)
На Великодні свьвіта поїхали'смо до Мокрин, до Бабї з Дїдом.

СВЬВІТОЧНИЙ 1. святковий, урочистий

Засилаю вам, мої дорогї, слова свьвіточного привїта від вашої родїни Бучок. (з Дїдового листа)

2. святковий, нарядний (про одяг)

СВЬВІЧЕНИЙ церк. 1. освячений

- ♦ свьвичєна вода див. вода
- 2. ім. свьвичєне освячені в церкві на Великдень продукти в кошику

СЬИ себе

Гандзю, не дай сьї намовити, бо той Гриньо і так нич ти не поможє, а йно пашталакає.

СЬІРКА сірник

СЬІРКОВИЙ яскраво-жовтий

СЬЦЬІТИ (НАСЬЦЬІТИ) пісяти

- Хто там сьцьїє, як корова?
- То я, тату.
- Йой! Пісяй, пісяй, моя дітїнко.

СЮПАТИ (СЮПЦЬІТИ) дит. сїдати

СЮПЦЬІТИ див. сїпати

СЯКО-ТАКО так-сяк

ТА¹ займ. ця, оця

Та дороба на Болоньї найкорочча.

ТА² ім., евф. гадюка

- ♦ та, шо в корчоx т.с., що та²
- ♦ та, шо під корчом т.с., що та²

ТА³ ств. част. так

- Збираєтєсьи до церкви на дєсьїту?
- Та.
- Зачекайте, і вас підвєзємо.

ТА⁴ вид. част. та, ну

Та ходї вже! Ней тепєр Петрá голова болїт за роботу, а не нас.

ТАБЛИЦЬИ шк. дошка у класї

ТАБЛИЧКА табличка

ТАВÓ¹ займ. оця, ота

Тавó корова все пєрша в спєку втїкає додому з пáсвиска.

ТАВÓ² вид. част. от, ото

– Чогó Юзьо до нас приходив? – Тавó, просїв дати му знати, як поїду до лїсу.

ТАГИ ніби

ТАГИБИ т.с., що таги

Дєсь полєтїв на злáману гóлову, тагиби горїло.

ТАГИБИТО нібито

ТАДЄ ні

ТАКАВÓ ось така

ТАКВÓ отак

Повїв ми таквó: “Людинá – як мўха, нїні жиє, зáвтра гниє”.

ТАКВÓВО т.с., що таквó

такийвó ось такий

такі все-таки

таківó ось такі

Мав таківó червóні пási по рука́х і нога́х, а на лиці́ такий страшний, якби́ там дítько горóх молотів.

такóй таки

Такóй послóхав ньи. Вернóвсьи до хáти.

талабувáти (сталабувáти) топтати ногами

талáпати забруднювати

талáпатисьи 1. (наталáпатисьи) хлюпатися в калюжі

2. (**поталáпатисьи**) бруднитися

тамвó онтам, там

тамвовó т.с., що **тамвó**

та́мка т.с., що **тамвó**

тамкавó т.с., що **тамвó**

тамó т.с., що **тамвó**

тамтóй 1. онтой, той

♦ **ні з тóго ні з тамтóго** ні сіло ні впало

2. минулий

То ше цибу́льи з тамтóго рóку.

3. інший; не такий, як цей

На тамтóй сьвіт нич з собóв не забéрете.

♦ **вiбратисьи на тамтóй сьвіт** *див. сьвіт*

та́ний дешевий

♦ **та́ний, ги борщ** дуже дешевий

♦♦ **та́не мньiсо пси їдьiт** *див. мньiсо*

танiти (потанiти) дешевшати

та́но дешево

тарáкати говорити багато і без упину

тарáкатисьи сперечатися

тарáкати торохкотіти

та́сьи (*перев. мн. та́сьита*) каченя

тась-та́сь вигук, яким кличуть качок

тату́нцьо *ласк.* тато

тату́ньо т.с., що **тату́нцьо**

Шо тату́ньо ска́же, то маму́ньи рóбит.

та́ца таця, піднос

♦ **да́ти на та́цу** *церк.* дати пожертву

тачі́ти (розтачі́ти) качати (про тісто)

тачкі́ *мн.* та́чка

та́як як, ніби

Сúнеш, та́як німі́й до сúду.

твар обличчя

те́вхнути вдарити

телiпатисьи 1. поволі йти позаду; плентатися

2. звисати; хитатися

те́мінь темнота

Як верта́ли'смо додóму, то те́мінь така́ бу́ла, могли́'смо си во́чи повибiрати.

те́мний сліпий

тепервó щойно, ось тепер

теперiшний теперiшний

Теперiшні порiдки такі́, шо за грóшi і до не́ба зайдеш.

тепéрка тепер

Так дóвго вчiли́'сте сво́ю Вокса́ну, то на когó сьи вiвчила, де тепéрка рóбит?

теперкавó т.с., що **тепервó**

тер *бот.* терен

♦ **тер червóний** шипшина

♦ **тер чо́рний** т.с., що **тер**

- терéти** 1. (**натерéти**) терти; подрібнювати, використовувати *тёрко* (картоплю, моркву)
 2. (**втерéти**) розтирати в макітрі макогоном (про мак)
 3. очищати, тіпати (про волокна конопель, льону)
 4. (**натерéти**) натирати (про незручне взуття)

терілець тарілочка

теріль тарілка

терільчи т.с., що **терілець**

терільчик т.с., що **терілець**

тёрко тертка

терпéн терплячий, витривалий

♦♦ **хто терпéн, той спасéн**

терпінья терпіння

течі (**вітечи, потечі**) текти

тэчка портфель

ти *займ.* **ти** в Д.в. тобі

Якé то вихованья в тих дітій тепёрка і які то порідки в шкóлі? Ти му слóво, він ти дéсять. А пёрше в селі шинувáли вчítельи так сáмо, як ксьóндза.

тиж теж, також

тилинь т.с., що **тильйтко**

тильй теля

♦♦ **кóрóва забúла, як тильйтом бúла** про того, хто критикує інших, забувши про своє минуле

тильитско *згр. до тильй*

тильйтко телятко

тілько *див.* **тілько**¹

тиньк *буд.* штукатурка

тинькóваний *буд.* поштукатурений

тинькувати *буд.* штукатурити

тірбати (**потірбати**) смикати

тірбатисьи (**тірбнутисьи**) смикатися, сіпатися

По тій хорóбі так му сьи рука тірбає, не мóже гинь писáти, áні робíти нев.

тірбнутисьи *див.* **тірбатисьи**

тиркотáти *ірон.* швидко говорити

тиснúти:

♦♦ **чи не тиснут вас, кумó, мóї чóботи?** *ірон.* так кажуть тому, хто забув віддати позичену річ

тіфус *мед.* тиф

тичіти тичкувати, ставити *тички* для городніх рослин (квасолі, гороху, огірків)

тічка (*мн.* **тички**) тонка жердина

♦♦ **висóкий, як тічка, а дурній, як гічка**

тичний який росте, в'ючись по *тічці*

Ше посаділа'м на Полúванку трóха тично́ї фасóлі, шо ми Парáньи далá.

тіло:

♦ **Бóжого Тіла** *церк.* Пресвятої Євхаристії (на 10-й день по Зісланні Святого Духа)

На Бóжого Тіла нéсут сьвьитіти вінчики до цёркви. То є сьи на шо подвіти! По тих вінчиках мож дóсить сказáти про їх господіню. Кáждий по-сво́му лáдний. Пóмїж квіти вплітали колоскі, сунічки з лісьом, гілочки черéшні. Вйизáли кóльорóві стончки. Вінчики булі як намальóвані.

тілько¹ (**тілько**) *займ.* стільки

Тілько напросів'йим сьи! Алевó, не дохóдит до не́ї! Говорі до горі, а горá горóв.

тілько² *част.* тільки, лише

Не то гріх, шо в пісок йде, а тілько то, шо з піска вихóдит.

ті́шитись тішитися, радіти, мати приємність від когось або від чогось

♦♦ **не ті́шсьи, як зна́йдеш, не плач, як загу́биш** зберігай спокій за будь-яких обставин

♦♦ **ті́шисьи, ги дурній цьво́чком** *див. цьво́чок*

ті́цько стільки, ось стільки

♦♦ **і ті́цько бу́де** досить; достатньо і цього

♦♦ **і ті́цько всьо́го** і стільки всього; і більше нічого

ті́цьковó т.с., що **ті́цько**

тлу́мак великий мішок із чимось

Притыгнў вчóра до хáти два тлу́макі і нич не кáже, шо там.

тлу́мити (потлу́мити, стлу́мити) 1. нищити, винищувати
Знов я́струб кúрита потлу́мив.

2. лупцювати, сильно бити

тлу́митисьи штовхатися; пхатися, намагаючись просу-
нутися або проникнути кудись

тлу́мок *знев.* несумлінний учень; учень, який не має ба-
жання вчитися

Та то якiсь тлу́мки! Вже го́дину товчú з ними рахúнки, і як до
стiнi горóхом!

тлу́стий 1. жирний, масний

2. товстий, повний, гладкий

тлуц жир

то¹ *займ.* це, оце

Як зна́еш, чо́го про то менé сьи пита́еш?

♦♦ **хто то зна́є** це невідомо

то² *част.* це

Тi тво́i пля́чки з бу́льби – то пёрша кля́са.

товó оте

Всьо би дóбре бу́ло, йно товó спаньí дополúдньи. Не мóжу
вiтримати.

тововó т.с., що **товó**

товчí (потовчí, стовчí) товкти, розбивати

товчíсьи товктися, поводитися неспокійно; не знаходи-
ти собі мiсця

тойвó отой

тойвовó т.с., що **тойвó**

тодiй тоді

толокá 1. допомога гуртом

Нiнi робiв Мирóнко толокú, поскликáв бабiв скúбати гúси.

2. *мiкрот.* (**Толокá**) громадське пасовище

Все в чёрвню прибува́ла вода́. Чёрез Бiстрицю не могли́смо
перегна́ти худóбу, то пáсли́смо в лóзах. А як спáла вода́, то
гна́ли́смо на Толокú.

толóчити 1. (**потолóчити, столóчити**) топтати

2. (**натолóчити**) напихати, трамбувати

тонóнечкий тонесенький

тонóнький тоненький

тонóсенечкий т.с., що **тонóнечкий**

то́ньший тонший

♦ **бра́тисьи за то́ньший конéць** *див. конéць*

то́рба торбина, сумка

♦ **не ва́ртий і то́рби сíчки** нічого не вартий

♦♦ **ма́еш у то́рби – сьiдиш на го́рби** бери з собою найнеоб-
хiднiше

♦♦ **набра́в, як бiдний в то́рбу** про побитого; дуже нещас-
ного

торбiнка *здр. до то́рба*; торбинка

торiчний торiшний

♦♦ **так то́го потрабу́ю, як торiчного снiгу** *див. потрабува́ти*

то́роки *мн.* торочки

торóчити торочі́ти; робити *тóроки*

тóсі-тóсі *дит.* вигук, яким заохочують малих дітей *тóсьити*

тóсьити *дит.* плескати в долоні

тра́скати (тра́снути) 1. бризкати, хляпати водою

2. стукати, грюкати

тра́снути *див.* **тра́скати**

тра́фити 1. влучити, поцілити

♦♦ **вже ньи шляк трафльїє** не можу спокійно дивитися на те, що відбувається

♦♦ **трафила коса на ка́мінь** виник конфлікт; з'явилися проблеми

✦ **абі тьи шляк на́глий тра́фив**

2. потрапити, опинитися в певному місці

Чи тра́фиш до їх хати на Го́рбі? Бо вже пізна ніч.

тра́фитисьи *див.* **трафльїтисьи**

трафльїтисьи (тра́фитисьи) 1. траплятися, відбуватися, ставатися

Всіляке трафльїєсьи з на́ми в тім житію.

2. *безос.* траплятися, мати нагоду

Так ми сьи фа́йно тра́фило, шо заві́з ньи Сте́фко з Городі́щи аж на Голоді́вку під саму́ на́шу бра́му.

трафу́нок випадок

♦ **тьижкий трафу́нок** складна ситуація; велика проблема

трачі́ньи тирса

тре *прис.сл.* треба, потрібно

Абі́'с знав, як віджу, шо він йде спереду́, а вна го доганьїє, то мені́ не тре сьи пита́ти, як вни жию́т.

тре́тий третій

♦♦ **два сьи б'ють, а тре́тий користа́є**

три́йцьїтка 1. тридцять років, тридцятиріччя (про вік людини)

Вже Мирóськови три́йцьїтка, а він сьи не жéнит.

2. *буд.* дошка завтовшки 30 міліметрів

три́йцьїть тридцять

три́пцкати́сьи смикатися, намагаючись вирватися, звільнитися

три́пати (потри́пати) 1. вибивати пил

2. вибирати мед зі стільників

три́па́чка пристрій для вибивання порошу

трі́ска:

♦ **сухий, як трі́ска** дуже худий

♦♦ **як не гімно́, то засра́на трі́ска** про нестерпні умови; суцільні невдачі

трі́сті 1. (**натрі́сті, потрі́сті**) трясти, струшувати

Потрі́сі до́бре ту папері́вку, ней папері́вок назбираю́ на пирі́г.

♦♦ **лю́бит, як ду́шу, а трі́се, як гру́шу**

2. *безос., прис.сл.* трясти, лихоманити

Чю́ю, як мнов аж трі́се з то́ї злóсти.

трі́стісьи 1. трястися, дрижати

♦♦ **дурний дурно́го несé, аж му сьи голо́ва трі́се** *див.* **голо́ва**

2. надмірно опікуватися кимось або перейматися чимось

тро́ха трохи

До́вго чека́ла'м, мо́жу ше тро́ха почека́ти.

♦ **дай ми тро́ха спо́кою** облиш, не турбуй мене

♦ **дай ми ше тро́ха прожі́ти** т.с., що **дай ми тро́ха спо́кою**

тро́шка трошки

тро́який який представлений трьома видами

На гостіні да́вали тро́які сала́ти.

трубі́ти трубити, голосно плакати, ридати

Чúеш, як трúбит на́ше дівчі? Бо не берúт ї до міста. І так будé трубіти, по́ки сьи не вернут і шось ї не кúп'ють.

трúгати (затрúгати) нести щось дуже важке

трúдно 1. важко

То трúдно зробити, áле мож спробувáти. Як шось вийде, дам ти знáти.

2. *присл.* складно, неможливо

- ♦ **ну, трúдно** так кажуть у безвихідній чи скрутній ситуації, коли вже не можна щось змінити

трúйка отрута

трúно труна

трупіші́ти (струпіші́ти) трухлявіти

трúскавка (*мн.* **трускавкі**) полуниця

трускавко́вий полуничний

трúсь-трусь вигук, яким підкликають кролів

трúти (стру́ти) труїти

трутíзна т.с., що **трúйка**

трúтка т.с., що **трúйка**

ту¹ *займ.* **та** в *З.в.* цю, оцю

ту² *присл.* тут

- ♦♦ **една́ нога́ – ту, дру́га – там** дуже швидко, миттю

туво́¹ *займ.* **таво́** в *З.в.* ось цю

Купі́ си лі́пше туво́ фу́стку. Гранато́во-це́гло́ву. Ше тако́ ї не ма́еш.

туво́² *присл.* ось тут

- Цьо́цю! Де вам ша́фу перестáвити?
- Туво́, до стіни́.

тувово́ т.с., що **туво́²**

ту́го скрутно

тудій туди

тудійка т.с., що **тудій**

тудийкаво́ т.с., що **тудій**

ту́ман бовдур, дурень

- ♦ **ту́ман вісімна́йцьи́тий** цілковитий бовдур

туре́бка торбинка; маленька жіноча сумочка

ту́ркати (ту́ркнути) злегка штовхати

ту́ркнути *див.* **ту́ркати**

туркну́ти 1. надати незначну допомогу; трохи допомогти

Просі́ли'смо вúйка Миро́ська помочи́ нам копа́ти. Прийшо́в, туркну́в раз та й каза́в ше кого́сь клікати.

2. зачепити; торкнутися

ту́рок т.с., що **ту́ман**

Ти ту́рку, ти! Вже би'м барана́ навчила́.

ту́тка т.с., що **ту²**

туткаво́ т.с., що **туво́²**

ту́чи сильний дощ; буря з градом і вітром

- ♦ **надийшла́ ту́чи** почався сильний дощ, буря

тьи *займ.* **ти** в *Р.в.* і *З.в.* тебе

Як йи'с такий нервус, то не хочó тьи з собо́в бра́ти ме́жи лю́ди.

тьиже́зний дуже тяжкий, дуже важкий

тьижиле́зний т.с., що **тьиже́зний**

тьижиле́нний т.с., що **тьиже́зний**

тьижкі́й тяжкий, важкий

тю́тьи *дит.* курка

тю-тю-тю́ вигук, яким кличуть курей

У

уборна туалет

убразіти образити

уважіти (вважіти) 1. бути уважним, пильним, обережним

Уважійте, бі'сте дітій не погубіли. Вважій, слизькій порі!'

2. поважати, виявляти свою прихильність

Миколáй мо́го тáта сільно уважіє.

3. надавати чомусь перевагу, любити

Дуже уважію перéпис завіванців від Маріні, ше тако́го не було́, би сьи не вдáли.

увирва́тисьи увірватися

умі́сне (вмі́сне) умисно, навмисно

умліва́ти (умлі́ти) непритомніти

умлі́ти *див.* **умліва́ти**

упелеситисьи занадитися

упрова́дити (впрова́дити) провести, відбути; відсвяткувати

Дай вам Бо́же щі́сьтьи з тіми сьвьітами, ті прова́дити, йінчих дочекáти.

уразіти (вразіти) 1. приємно вразити, здивувати

2. неприємно вразити

уразітисьи (вразітисьи) зачепити хворе місце

ури́дник урядовець; керівник

ури́дува́ти розпоряджатися; керувати

у́рльо́п відпустка

Вна вже дру́гу неді́лю на у́рльо́пі.

у́ско́читисьи зменшитися після прання

Ф

фа́вда *крав.* складка на одязі

фавдо́ваний *крав.* зібраний у складки; зі складками

фавдува́ти *крав.* збирати у складки

фа́йка люлька

фа́йний 1. добрий, порядний

Та то фа́йний хлоп. Мож му вйирити.

2. добротний, якісний

Та то фа́йні ме́шти як за такú ціну́.

♦ **фа́йна робо́та** 1. добре виконана робота

2. *ірон.* те, що не виправдало сподівань

3. смачний

Ото фа́йний борщ вдáвсьи. Такий, як мо́я ма́ма мені ма́ло-му варіли.

4. великий

Та то фа́йний кавáлок по́льи. Ко́лі ту бу́льбу підго́рнемо?

фа́йно добре

Гуляє не фа́йно, за́то до́вго.

♦♦ **фа́йно** є гаразд, добре; хай так і буде

файне́нечкий *здр. до* **фа́йний**; гарненький

файне́нечко *здр. до* **фа́йно**; гарненько

фала́тати шматувати, різати

фальба́нка (*мн.* **фальба́нкі**) *крав.* оборка; зібрана стрічка для оздоблення одягу

фа́ма прапор

фамі́лія 1. рід; родина

2. прізвище

фамілія́нт родич

фарбінкі *мн., крав.* зав'язки

фасольи *бот.* квасоля

- ♦ **піша фасольи** *бот.* кущова квасоля
- ♦ **тична фасольи** *бот.* повзуча квасоля
- ♦♦ **високий, як топольи, а дурний, як фасольи** *жарт.* дуже високий

фасольінка квасолиння

фасолька *здр. до фасольи*

фасольовий квасолевий

Фасольова зупа то була в нас зимова зупа. Варили її найбільше взимі.

фастрига *крав.* зметувальний шов або нитка в цьому шві

фастригувати (прифастригувати, сфастригувати) *крав.* зметувати, зшивати деталі виробу великими стібками перед приміркою

фельфедер авторучка

фест 1. дуже

Фест посолена шинка.

2. сильно

Ввалив го фест в голову.

фіркати сердитися, виявляти своє невдоволення кимось або чимось

фівкало свищик

фівкати 1. свистіти у *фівкало*

2. подавати голос (про гусенят)

фіга 1. дуля

2. цілком нічого

- ♦ **фіга з маком** т.с., що **фіга 2**

фіги *мн.* фініки

фігли *мн.* жарти, витівки

фігли-мігли т.с., що **фігли**

фігльір жартівник

фігльірка жартівниця

фіглювати жартувати

- ♦♦ **не хіба той сьвйитій, хто сумує, а і той, шо фіглює**
див. сьвйитій 4

фігура статуя Матері Божої або розп'яття Ісуса Христа

фігуровий який має гарну фігуру, статуру (перев. про дівчину, жінку)

філіжанка горня (перев. для кави)

філітовий фіолетовий

філітово *ірон.* байдуже

Хто шо про мене дзявкає – мені то філітово.

фільозоф мудрагель

Микольцьо і Андрійко – то такі фільозофи. Як зачнут ми доказувати, то сама розумію, шо мудро повідаяют.

фіра підвода

фірман візник на *фірі*

фірманити працювати *фірманом*

фірманка 1. робота *фірмана*

2. *ірон.* дизентерія, пронос

фіртка хвіртка

фіст хвіст

- ♦ **коробам фіст крутіти** не мати серйозного заняття; виконувати найгіршу роботу
- ♦ **приший кобілі фіст** непотрібний, зайвий; не до ладу
- ♦ **псу під фіст** намарно виконаний, невикористаний, втрачений (про роботу, річ)

фітькати 1. *ірон.* ходити легко одягненим

2. витрачати бездумно (перев. гроші, майно)

фіялка *бот.* фіалка

фіялковий фіолетовий

фльїки *мн.* погане м'ясо

фльїшка пляшка

фльищі *здр. до фльїшка;* пляшечка

фóса рїв

Такий пийнезний вальївсьи у фóсі. Аж як стемніло, приїхав брат машинов і забрав го до Вінник.

фóстик *здр. до фїст;* хвостик

♦♦ **цїхо, діти, цїхо-ша, вибігла з норї миша, вўшка коротонькі, фóстик довгий, звєрха кўсник кожушкá** (дит. забавлянка)

франелька фланель

фрáнца 1. *мед.* сифіліс

2. *лайл.* неприємна людина

францовáтий 1. неприємний, з яким ніхто не хоче мати справи

2. придуркуватий, непередбачуваний

фрезійїр перукар

фрезійїрньи перукарня

фрезўра зачіска

фрэнзлі *мн.* торочки

фрїбра *мед.* пропасниця; гарячка

фўга хурделиця, завірюха

фўдзїя рушниця

♦♦ **вам, тáту, Пáска в головї, а менї сьи фўдзїя трафльїє** *жарт.* про те, що кожен має в житті свої цінності

фўза піна

фўкати 1. (**фўкнути**) дути, дмухати

4. гидувати, відчувати огиду

фўкнути *див.* фўкати 1

фундувáти (зафундувáти) платити за когось; оплачувати чужї витрати

фунт пїв кілограма

фунтївка (*перев. мн.* **фунтївкї**) *бот.* апорт; сорт великих осінньо-зимових яблук

фурдáк вітряк

фўрити кинути, жбурнути

фўркати 1. (**розфўркати**) розкидати (сіно на полі, речї в шафі)

2. (**фўркнути**) кидати, викидати

3. (**фўркнути**) злітати (про птаха)

фўркнути *див.* фўркати 2-3

фус осад

фустиньї носовичок

фустиньїтко т.с., що **фустиньї**

фўстка велика хустка, плед

♦ **крáса фўстка** вовняна груба хустка

Тєплу крáсу фўстку брали зáмїсть плащї. В великий морóз накривáлисьи з головóв.

♦ **шáляно́ва фўстка** хустка з *шáляну́*

Велїку шáляно́ву фўстку носїли на сьвўїта, до стрóю. Такї фусткї мáли довгї фрэнзлі і булі в їсних кольóрах.

фустьї (*мн.* **фустьїта**) хустина, хустка

♦ **турецьке фустьї** хустина з характерним східним орнаментом

Турецькї фустьїта мáли рїжні крайчїки: чóрні, брундзóві, бїлі, вишньóві. Нáша Бáба найбїльше любїла своє турецьке фустьї з зелєним крайчїком і дрїбóньким яскрáвим взóром. А булі турецькї фустьїта з парчóвов нїтков і крáсами крайчїками. Тїж дўже лáдні.

♦ **шаляно́ве фустьї́** хустина з *шаляну́*

На́ша Ба́ба ма́ла, пёвно, найбільше шаляно́вих фустьї́т в селі́, бо їх зчы́ста висила́в стрик з Кана́ди. На ка́жде съвьи́то ма́ла йинче фустьї́: бі́ле в ньиб'ёські кві́ткі, вишньо́ве з польови́ми кві́тами, жо́вте в черво́ні ружи́. Ну, тиж ла́дне чо́рне з вінчи́ком – як і́ті на по́хорон до когось чи на Страсну́ пйї́тнюнку.

футёрко *здр. до фў́тро 1***фў́тро** 1. хутро

2. кожух

X

хаба́з (*мн. хабази́*) бур'ян**хабазы́** т.с., що **хаба́з****халабу́да** убоге житло; напівзруйнована, покинута хата**халу́па** *знев.* хата (перев. стара, занедбана)**халу́пка** (*перев. мн. халупкі́*) шкірка плодів та овочів без середини або порожня голівка маку

Ба́ба стина́ла на заго́ні головкі́ ма́ку і не́сла їх на вбо́ру у вереті́. Настава́в той день, коли́ ми наіда́лись ма́ку, кі́лько хті́ли. Ну, а за якийсь чис тре бу́ло помочи́: легонько надри́зати головкі́ і повобленьки витри́сати з них мак у ми́ску. Робота́ не тьижка́, а́ле стра́шно до́вга. Вкінці́ ці́лу кўпу голово́к спя́лювали на рі́ни.

халу́пниця́ *знев.* жінка, яка ходить по хатах, вештається без діла**хамо́ротъ** затінок**хапа́тисьи** 1. намагатися схопитися, зачепитися

Хапа́йсьи, Сла́вку, за гілю́, би ты вода́ не забра́ла зи собо́в.

2. братися за будь-яку роботу

харкоті́ти хрипіти**харла́к** хвороблива, слабосила, виснажена людина**харла́чи** виснажена худоба**ха́та** 1. будинок

Шо дру́га ха́та в тамти́м ку́ті селá без господа́ра.

2. кімната

Віднесі́ той куфе́рок до тре́тої ха́ти.

хати́ща великий будинок

Як верну́всьи ста́рший син з Га́ме́рики, то таку́ хати́щу ви́гаратали, ніхто́ в селі́ тако́ї не ма́є.

хатъ́й 1. *здр. до ха́та 1;* невеликий будинок2. *здр. до ха́та 2;* кімнатка**хатъ́иний** 1. домашній2. (*тільки мн. хатъ́ині́*) челядь, домашні

Ніко́го не бу́ло з чужих на ро́зписці, хіба́ сво́ї, хатъ́ині́.

хві́льи 1. хвилина

2. момент, мить

♦ **за хві́лю** незабаром♦ **на хві́лю** на короткий час♦ **по хві́ли** невдовзі**хві́лька** 1. *здр. до хві́льи 1;* хвилинка2. т.с., що **хві́льи 2**♦ **за хві́льку** т.с., що **за хві́лю**♦ **на хві́льку** т.с., що **на хві́лю****хе́вкати** (**хе́вкнути**) покашлювати**хе́вкнути** *див. хе́вкати***хірі́ти** *знев.* спати

хіснувати використовувати

хлип'їстатисьи коливатися, колихатися

хлоп 1. чоловік, мужчина

- ◆ **півтора хлопа** дуже мало (про присутніх людей)
- ◆◆ **шт'їри баби січку ріжуть, а хлоп накладає** *жарт.* про нерозумну організацію праці
- 2. чоловік дружини
- Має Маріньи д'оброго хлопа. Жиє, як у Б'ога за п'азухов.

хлоп'їско високий чоловік міцної статури

Та то такий хлоп'їско, як дуб!

хлоп'їський 1. чоловічий

Теп'єрка ц'ївком не ясно, то хлоп'їські сп'одні чи баб'їські.

2. простий, звичайний

- ◆ **на хлоп'їський р'бзум** *див. р'бзум*

хлопун'їо *знев. до хлоп 1*

хлоп'їско хлопець; хлопчик

хляпа 1. затяжний дощ

2. *знев.* людина, що пліткує або говорить зайве

☛ Гад'ають, шо хляпа – то к'онче м'усит б'їти ж'їнка. О! Буває
| і хлоп така хляпа, ней с'ї котр'а-будь ж'їнка сховає.

- ◆ **хляпа вост'їтна** т.с., що хляпа

хляпати 1. (хляпнути) бризкати

2. сильно і безперервно іти (про дощ)

В ж'обтню все як с'ї зарид'їт, то буд'є хляпати до гр'їдн'їи.

3. (**нахляпати**) *знев.* розказувати таємниці або щось недоречне

хляпатисьи (похляпатисьи) 1. хлюпатися, купатися, бризкатися у воді

2. бруднитися

хляпнути *див. хляпати 1*

хов'їти хоронити (покійника)

х'овзанка ковзанка

х'овзатисьи ковзатися

х'овзко слизько

ходак'ї *мн. (р'їдко одн. ход'їк)* взуття

х'одж'їньи ходіння

Шо то за х'одж'їньи по хатах у Страсн'ї п'їйтн'оньку?

ход'їти:

- ◆ **ход'їти, як по с'їв'їчену в'їду** унадитися, занадитися
- ◆◆ **бува'їте здоров'ї!** – **ход'їт здоров'ї!** кажуть одн'ї одним на прощання

х'одн'їк хідник, килим на п'їдлогу

х'ойцьити *дит.* іти, ходити

Х'ойцьий дод'їму, тре вже сп'їйцьити.

х'олод затінок, т'їнь

холод'їк т.с., що х'олод

холь'їва халява

- ◆ **м'їти п'їсок, як холь'їву** бути надто балакучим, не тримати язика за зубами
- ◆◆ **в'їдно п'їна по холь'ївах** зовн'їшн'їсть багато може сказати
- ◆◆ **дай б'їйкови дз'їгар, в'їн п'їхає за холь'їву** *їрон.* про того, хто не вм'їє користуватися елементарними речами

х'опити схопити

- ◆◆ **х'опити Б'їга за б'їроду** почуватися щасливо і безпечно

х'опта бур'ян

хор'єньгва *церк.* хоругва

х'орий хворий

☛ Як'їй с'їв'їт л'їдний П'їнб'їг дав, а'є гин'ї нема як ж'їти на н'їм х'ор'їй людин'ї.

- ◆ **х'орий на всю г'їлову** *див. г'їлова*

хороба хвороба

- ◆ **до хороби** дуже багато
- ◆ **на яку хоробу** навіщо
На яку хоробу ти то понакупувала? Йно грóші фітькаеш.
- ◆ **хороба го знає** невідомо
- ◆ **шо за хороба** що то таке; що це значить (вигук, яким виражають здивування, незадоволення)
- ◆ **якої хороби** що, чого
Якої хороби шукаєш по хаті, коли вже всі до єдно́го льигли спати?
- ◆◆ **якби́'м мав єдну́ хоробу, спав би́'м, як з коха́нков** *жарт.*
кожен має переважно кілька різних хворіб

хорувати хворіти

Васіль вже рокі хорує на но́ги.

хосен користь, вигода

Шо вам за хосен сто́яти на морóзі під хато́в?

хохльи ополоник**хоць** хоч

- ◆◆ **свій як не запла́че, то хоць сьи скривит** рідний як не поможе, то хоча б поспівчуває
- ◆◆ **хоць кіл му на голові теши́** *див. голова́*

хоч хочеш

☘ Пёрше думай, а потім роби. Чи хоч, аби лю́де тобо́в піски си витира́ли?

- ◆ **якій си хоч** який хочеш, будь-який
Все так старі лю́ди приповідáli:
– Яко́ї ти віри, цигане! – Яко́ї си хоч.
- ◆◆ **як си хоч** як собі хочеш
Як си хоч, а я ньи.

хрєсна хрещена мати

Цьо́цьи Ка́сьи, хрєсна на́шого Богдана́, зчи́ста каза́ла: “Як не зробиш, коли́ мож, то зробиш, коли́ мус”.

хрєсний хрещений батько

Мій хрєсний вуйко Богдан́ був ливако́м. І я лива́чка.

хрестіти:

- ◆◆ **я з тобо́в дітій не хрестів** ми з тобою не є близькими лю́дьми

хрєщіньи *церк.* хрещення

- ◆ **при хрєщіню** під час хрещення

хрінь *бот.* хрін

Бурачки з хрєньом му́сили бу́ти до мньіса.

- ◆◆ **хрєньом ми вже то всьо сто́йит** мені це вже набридло

хробак *зоол.* черв'як**хроби** *мн.* маленькі черв'яки**хру́пати** хрумкати**хру́ставка** хрящ**хтіти (захтіти)** хотіти; бажати

- ◆ **хтіти печено́го ле́ду** бажати неможливого
- ◆◆ **хтіла би душа́ до ра́ю, йно гріхі не пуска́ют**

хто-бу́дь будь-хто, хто-небудь**худі́бка** *ласк.* худоба

Пек-за-пек! Худі́бка му́читсьи в ста́йни. Нема́ кому́ вигнати.

Ц

цабани́ти сварити дорікаючи**цайг** цупка бавовняна тканина (перев. з неї шиють робочий одяг)**цалі́вка** *буд.* дошка завтовшки один *цаль*

цаль міра довжини (дорівнює 25, 4 мм)
цві́нтар кладовище
цві́сти (зацві́сти) 1. цвісти, завітати, квітнути
 2. пліснявіти, вкриватися пліснявою
цві́бак *кул.* бісквіт
цві́баковий *кул.* бісквітний
це́бер низька дерев'яна посудина (перев. для прання)
цегло́вий жовто-червоний
цего́льни цегельня
цельт брезент
це́нькати (це́нькнути) дзенькати
це́нькнути *див.* **це́нькати**
це́ра́та накриття з клейонки
це́ркати доїти (корову, козу)
ци чи
 Ци гара́зд сьї ма́єте, нанашко?
цибахи́ *мн.* велика цибуля, висаджена на насіння
цибу́льи цибуля
цибу́льїнка лушпиння
ці́ган:
 ♦♦ їдж, абі́ ти цига́ни не сні́лисьи кажутъ дитині, щоб не лягала спати голодною
 ♦♦ сьвѣдчивсьи цїган сьво́йими дітьми: “Правда, діти, я не крав?” *жарт.* про те, що діти завжди на боці батьків
циганчі́ циганча
циганьї́ т.с., що **циганчі́**
ці́кати (ці́кнути) давати малими частинами
ці́кнути *див.* **ці́кати**
цинáмон *кул.* кориця
цинто́рія *бот.* золотолисник

цирува́ти (зацирува́ти) зашивати, штопати
ці́цька (*перев. мн.* **цицькі́**) жіночі груди
 ♦ **да́ти ці́цьки** нагодувати грудним молоком
 ♦♦ **жи́ба ти ці́цьки дасть** про майбутні труднощі, нестатки
ці́вком цілком
ціді́вко цідилко для молока з марлі
цізо́рик кишеньковий складний ніж
 ♦ **зложі́тисьи, як цізо́рик** вдавати з себе кращого; приховувати свої справжні наміри і почуття, щоб досягти бажаного
ціка́вий:
 ♦ **ціка́вий'єм зна́ти про то** я цим цікавлюся; мені це цікаво
ці́ле 1. *присл.* справді, дійсно
 Шва́гьир таке́ повіда́є, ги ці́ле вдурі́в.
 2. *част.* невже
 – Добра́е ти ка́жу, то вуйко́ дав му гро́ші на маші́ну.
 – Ці́ле? Та той вуйко́ з му́хи смáлець сто́пит.
ці́лець 1. сніг, по якому ще ніхто не ходив
 2. неорана земля; цілина
ці́нува́ти паяти, запаювати
ці́пкий міцний, живучий
ці́сьо *дит.* тихо
 – Ці́сьо! Не плач! Ма́ма борзе́нько прийдé.
ці́хо 1. *присл.* тихо
 Діти́ сіді́ли так ці́хо, та́гиби їх не бу́ло в ха́ті.
 2. *виг.* тихо (уживають як заклик мовчати)
 Ці́хо! Бо за́ра га́ва прийдé і тьї забéре!
 ♦ **ці́хо-ша** т.с., що **ці́хо 2**
цѳатисьи (цѳо́нүтисьи) 1. відступати, робити крок назад; задкувати
 2. відмовлятися від свого наміру

цофнутисьи *див. цобфатисьи*

цуг перетяг

Замкні двєрі, бо цуг великий!

цуд диво

♦ **цуд чудній!** диво дивне! (вигук, яким виражають велике здивування)

цукєрко́вий цукєрко́вий

цукє́рок цукєрка

цукри́цьи *мед.* цукровий діабет

цўцьо *дит.* цукєрка

цв́іклі *мн., кул.* страва із дрібно потертих і приправлених варених буряків із хроном

цв́ок цвях

цв́очок цвяшок

♦ **як цв́очок** дуже рівно

♦♦ **т́шитсьи, ги дурній цв́очком**

цв́пйитко *дит.* курча, курчатко

цв́ипкати кликати курчат, вигукуючи *цв́ип-цв́ип*

цв́ип-цв́ип вигук, яким кличуть курчат

цв́ма́кати плямкати губами

цв́оньи *дит.* лошатко

цв́отка чужа жінка; незнайома жінка

цв́о́цин тітчин; який стосується **цв́о́цьи 1**

цв́о́цьи 1. тітка, мамина сестра

2. т.с., що **цв́отка**

цв́ольва́ньи цілування

♦ **вост́атне цв́ольва́ньи** *церк.* останнє прощання з покійником

цв́ольва́ти (поцв́ольва́ти) цілувати

☛ Наш Дідо все казали, що жінці не дармо рўку цв́ольюют.

♦ **поцв́олью́й ньи в сра́ку**

цв́ольва́тисьи (поцв́ольва́тисьи) цілуватися

♦ **поцв́олью́сьи в ніс** *ірон.* уже пізно тобі щось робити, коли все втрачено

цв́ю́ндри *мн.* лахміття

цв́ю́ньити (поцв́ю́ньити) *дит.* пісяти

цв́ю́пати (поцв́ю́пати) рубати на дрібні частини

цв́ю́рком струменем

В ту фльїшку набираєсьи водá цв́ю́рком.

цв́я́мкати (цв́я́мкнути) голосно їсти, прицмокуючи

цв́я́мкнути *див. цв́я́мкати*

Ч

чалáпкати (причалáпкати) повільно йти по мокрому

чє́лідь сім'я

Нáша чє́лідь не хóче великого весільи.

чє́люста *мн.* челюсті (перев. у кухонній плиті)

чє́люсьть щелепа

У тої бáби так випирає чє́люсьть, аж не мож дв́итисьи, коли́ говорит.

чєнь може, може-таки

В них у хáті, як у пє́клі. Як там підєш за нев́істку? Чєнь, мáеш рóзум.

чєп́итисьи *див. ч́ипáтисья*

чє́рви *мн.* 1. личинки бджіл

2. дрібні черв'ячки

червінка *мед.* дизентерія, пронос

червоньїк гриб-козар

черевці *мн., бот.* мокрець

черкнуті написати

Як будеш на місци, то черкні пару слів, ней ма́ма дармо не ментро́житсьи.

чєсний 1. порядний

Та де то чєсний хлоп, Гандзьо! Зидре з тебе, як за рідну ма́му, і навіть сьи не скривит.

2. *церк.* святий

- ◆ **Чєсного Хрєста** *церк.* Воздвиження Чєсного Хрєста (27 вересня)

четвєр:

- ◆ **Чїстий четвєр** *церк.* останній четвер перед Великоднем
- ◆◆ **чи тепєр, чи в четвєр** будь-коли; невідомо коли

чид 1. чад

2. кіптява, кіпоть, саж

чидїти (зачидїти) чадити, коптіти, утворювати кіптяву

Йой, знов та кúхньи чидїт. Нич в сїньох не відно.

чикуляда 1. шоколад (сировина для кондитерських виробів)

2. плитка шоколаду

чикулядка т.с., що **чикуляда 2**; шоколадка

чикулядєвий шоколадний

чир зварена на воді рідка каша для домашніх тварин

чирїк *мед.* чиряк

чис 1. час; пора

- ◆ **в чисі** під час
- ◆ **від тєго чису** відтоді

✿ – Вонво бабї сідьїт над рїков. І ма́ют чис. А ти нїгди не ма́еш чису́, все гонїш з робєта́ми.

– А! Чису́ не маю́! Ну, то хорєба з нев, з тов робєтов. І я вмїю над рїков сїдїти.

Свєго хлопа тре слúхати. Пішла́м до бабїв і сїджу́ на рїці, пєки вни сїдьїт. А самá хїба́ йно дúмаю, шо там кúритка малї рєб'ют і де дїтїска наші. Як прїйшла́м з рїкї, то дєвго шукáли́смо квєчку з кúритами. Від тєго чису́ шєсь нїхтє бїльшє не казáв ми посїдїти з бабáми над рїков.

- ◆ **кúпа чису́** багато часу
- ◆ **на всьє свїй чис** на все свїй час
- ◆ **чис від чису́** час від часу
- ◆ **шє ма́еш чис** ще встигнеш; не поспїшай
- ◆◆ **був на то чис і минув** про втрачений час і можливість
- 2. *прис.сл.* пора
- Чис повєленьки збирáтсьи до хáти.
- ◆ **найвїшший чис** найкраща пора
- ◆ **шє не чис** ще не пора

чиснїк *бот.* часник

чисничєк *бот.* 1. т.с., що **чиснїк**

2. нарцис

чисєм часом, іноді

- ◆ **вєстáтним чисєм** останнім часом

чїстий 1. цілковитий, абсолютний

- ◆ **дáти чїстий спєкїй** *див.* спєкїй
- ◆ **мáти чїстий спєкїй** *див.* спєкїй
- ◆ **чїстє карїньи** *див.* карїньи
- ◆ **чїстє кїно** *див.* кїно
- ◆ **чїстий спєкїй** *див.* спєкїй

2. справжній

Людські дїти як дїти, а наші – чїстї бáхурї.

чісто цілком, повністю

Чісто вдурів. Хоче робіти хрестіни на сам Страсній тїждень.

♦ **чісто, як** точно, як; зовсім, як

Вона пече такі добрі плячки, чісто, як ї ма́ма.

читі́на хвоя

чі́мхати 1. (**зчі́мхати**) здирати шкіру з дерева, гілок

2. (**обчі́мхати**) очищати від гілля (перев. колоду)

чіпа́тися (**чепі́тисьи**) чіплятися, братися, хапатися

♦ **чепі́тисьи, як вош кожуха** *див. вош*

♦♦ **жа́дна робо́та не чіпа́єсьи го** *див. робо́та*

♦♦ **жа́дна робо́та ніяк сьи не чéпит го** *див. робо́та*

чі́ча *дит.* іграшка; цяцька

чоботі́щі *мн.* 1. старі чоботи

2. чоботи великого розміру

чоботы́та *мн.* дитячі чоботи

човéн чóвен

чолó лоб

♦♦ **запиші́ си на чолі́** запам'ятай на все життя

чолові́к людина

♦♦ **дожи́єш, чолові́че, до само́ї сме́рти** *жарт.* кожен мусить вмерти

♦♦ **чолові́к мі́слит, а Бог крі́слит** усе в Божій волі

чорні́цьи 1. (*перев. мн. чорні́ці*) *бот.* ожина

2. (*ті́льки мн. чорни́ці*) т.с., що **чорні́чник**

чорні́чник ожинник, зарості ожини

чу́бок 1. вершина (гори)

♦ **з чу́бом** з надлишком

2. верхівка (дерева)

чува́ти *безос.* чути

♦♦ **шо чува́ти?** як справи? (привітання при зустрічі)

♦♦ **шо чува́ти ко́ло вас?** як ваші справи? (привітання при зустрічі)

– Шо чува́ти ко́ло вас? – Та так, могло́ би бу́ти і лі́пше.

чудо́виньи чудовисько; неприємна, зла людина або нечемна дитина

чумайда́н валіза

чу́тисьи почуватися

Як сьи чу́є ва́ша цьо́цьи Сла́вцьи з Самбора́? Чи вже по хорóбі трóха хóдит?

♦ **дай сьи чу́ти** повідом про себе

♦ **дасть сьи чу́ти** буде видно; побачимо

♦ **чу́тисьи в сі́лі** відчувати змогу щось робити

Митро́ ше чу́єсьи в сі́лі помага́ти вну́кам з нау́ков.

♦♦ **як сьи чу́єш?** як твоє здоров'я?

Ш

шалапу́т легковажний, несерйозний чоловік

шаль шарф

♦ **туре́цький шаль** чоловічий шарф із характерним східним орнаментом

Ву́йко Васи́ль з Кана́ди висила́в дуже ла́дні туре́цькі шалі́. Ше донеда́вна трима́ли'смо в ша́фі оди́н діді́в шаль.

ша́лька тарілка ваг-терезів

ша́льок т.с., що **шаль**

шалюва́ти (**пошालюва́ти**) оббивати дошками

шаля́н тонка квітчаста вовняна тканина (перев. на спідницю до строю)

шальянівий виготовлений із *шальяну́* (перев. про хустку, спідницю)

♦ **шальянове фустьї** *див. фустьї*

шандар жандарм; міліціонер

♦ **такїй недобрий, як шандар** дуже злий, суворий

шарґа 1. злива з сильним вітром

Діти вику́пувалисьи в ріці, загалюкалисьи і ледве могли сховатисьи від шарґи.

2. дощ зі снігом і вітром

шарий темно-сірий

шарувати¹ буд. штукатурити, тинькувати

шарувати² розпушувати ґрунт між рядками

шваґьир 1. чоловік сестри

2. брат жінки

швіндатисьи швендяться

Не швіндайсьи до сінїй, бо хліб підхóдит в хатї. Ско́ро будý в пийц садїти.

ше 1. *присл.* ще

♦ **то ше з ним будé** будемо мати з ним проблеми, клопіт

♦ **то ше нич** це ще нічого; із цим ще можна погодитися

♦♦ **ше так не було, абїякось не було** вихід є завжди з будь-якої ситуації

2. *част.* ще

♦ **ше'м (ше'с, ше'смо, ше'сте)** я ще (ще ти, ще ми, ще ви)

Ше'м тако́го не ма́ла пса. Чóрний, як вўґльи.

шев *крав.* шов

шемїтатисьи вовтузитися; суєтитися

шерсьць 1. вовна

2. вовняна тканина

шерсьцьинїй вовняний

ше́стий шостий

ші́ба шибка

ші́батисьи робити збитки, бути нечемним

шинувати (пошинувати) шанувати, поважати

шинуватисьи берегти себе; добре поводитися

Шину́йсьи, дітїнко! Будь все ме́жи людїй. Як лю́ди, так і ти.

ші́пка шапка

шипчі́ *здр. до ші́пка*; шапочка

шипчиньї́ т.с., що шипчі́

ші́рварок гармидер

ші́рпати (ші́рпнути) шарпати

ші́рпатисьи (ші́рпнутисьи) шарпатися; суєтитися

ші́рпнути *див. ші́рпати*

ші́рпнутисьи *див. ші́рпатисьи*

шиткувати шаткувати (перев. капусту на зиму)

шитьї́ шиття

шифлі́к таз, миска

шифу́рка шапочка гриба

Так то шипчі́ на дітїні, акурат як шифу́рка.

ші́хта шахта

ші́шлати (поші́шлати) жувати

ші́пка *здр. до шóпа*; комірчина

ші́снаїцьить шістнадцять

ші́снаїцьитка 1. шістнадцять років, шістнадцятиліття (про вік людини)

2. дівчина, якїй виповнилося шістнадцять років

ші́фа корабель

шкарадний 1. старий, обдертий, зношений (про одяг, взуття, меблі та ін.)

2. негарний зовні

шкарáдно будь-як; неякісно; недобросовісно
Йой, як то ти шкарáдно побілів сіни! То так на сьвѣта будé?

шкарáдь 1. погано виконана робота

2. старий одяг

шкарлятіна *мед.* скарлатина

шкарпітка шкарпетка

шкварок 1. *кул.* підсмажений шматочок сала чи м'яса

♦ **шукати в срáці шкварків** *знев.* мати претензії до когось;
шукати недоліки в когось

2. *ірон.* хлопець, хлопчик

Ти, шкварку малій, будéш до мене підскакувати?!

шкѣвко скляна колба для гасової лампи

шкіритисьи *знев.* усміхатися

Шо сьи шкіриш до нас? Сónцьи нема́.

шкірка скоринка (хліба, яблука тощо)

шкло 1. скло

2. шибка

шкльїнка склянка

шкльинчі *здр. до шкльїнка;* шкляночка

шкода́:

♦♦ **шкода́ бѣсїди** т.с., що **шкода́ на то бѣсїди**

♦♦ **шкода́ на то бѣсїди** про це не варто говорити

шкரா́би *мн.* грубе або зношене взуття

шкреботáти скребти

шкрїбáчка металева щітка чистити корову

шкрóбати (шкрóбнути) 1. шкрябати

2. чухати, шкребти по шкірі

шкрóбатисьи (пошкрóбатисьи) 1. чухатися

2. *ірон.* думати про когось або щось; перейматися кимось або чимось

Найвїшший чис про роботу яку думати. А він нáвїть сьи не шкрóбає.

♦ **пошкрóбайсьи в ту свою дурну́ гóлову** задумайся; спам'ятайся; будь серйозним

шкрóбнути *див.* **шкрóбати**

шльїхтич шляхтич; заможна людина

шльóфати голосно плакати

шлюс кінець

шлю́сар слюсар

шлю́фка *крав.* петля для паска (у пальті, платті)

шлявф шланг

шляк:

♦ **до шля́ка** 1. *присл.* дуже багато

2. вигук, яким виражають обурення, незадоволення

♦ **шляк го не тра́фит** *ірон.* йому ніщо не загрожує

♦ **бодáй тьи шляк на́глий тра́фив**

♦ **йди до шля́ка**

♦ **шляк би тьи тра́фив на́глий**

шлякува́ти (нашлякува́ти) клясти, проклинати

шля́фрок халат

шма́та 1. ганчірка

2. *знев.* непорядна людина

♦ **шма́та востáтна** т.с., що **шма́та** 2

шма́тка 1. т.с., що **шма́та**

2. клаптик тканини (перев. який залишається після пошиття виробу)

3 ріжних шма́то́к, що віддава́ла ми Ба́ба Га́ндзьи (кравчіньи на всі сѣла), шїла́м вбїо́ри на лялькі. Мої лялькі ма́ли сукенкі таких фасо́нів, які я самá хотїла би ко́лись ма́ти.

шма́тьи одяг

Давно́ ко́лись жінкі пра́ли шма́тьи влі́ті хїба́ на ріці́.

шматьиний 1. зроблений чи пошитий із тканини
 Пёрші дві кляси ходів'йим до школи зи шматьинів торбов.
 2. призначений для одягу
 Кóнче тре купіти ше єдну шматьину шафу.

шмельц непотріб

шмігнути швидко піти; зникнути

шмінка помада

шмір мазут

шміра́к чоловік у брудному одязі

шна́лька (перев. мн. **шналькі́**) шлейка

Шналькі́ му поспада́ли, сподни́ньта злізли. Такé смішне́ то дити́нь стóйит кóло бра́ми.

шні́рити шукати потайки

шну́рок шну́рoк

шо що

Шо сьи ста́ло знов?

- ♦ **шо'м** (**шо'с**, **шо́'смо**, **шо́'сте**) що я (що ти, що ми, що ви)
 Шо́'сте ньи обступіли, ги мерцьї? Порозходітьсьи.

шо-бу́дь будь-що, що-небудь

шоло́патисьи (**пошоло́патисьи**) чистити пір'я (про гусей, курей, качок)

шо́па комора надворі, часто при стодолі (перев. для зберігання господарського реманенту)

шора́з щоразу

шорі́к щороку

шорóку т.с., що **шорі́к**

шось щось

Шось він до мене нерівно дїхає.

- ♦♦ **гні́би шось**, **гні́би нич** про те, що виглядає привабливо, а насправді не становить цінності

шпа́га пригода

Отó му сьи спа́га тра́фила.

- ♦ **шукати собі якóсь спа́ги** наражатися на неприємність

шпандéлька шпилька до волосся

шпара́ щілина

шпарагівка бот. сорт квасолі

шпарагóвий приготований зі *шпарагівки*

шпарагус бот. аспарагус

шпарівний ощадливий, економний

шпа́рка здр. до **шпара́**; щілінка

шпарувáти дуже економити

шпі́рати шукати; вишукувати

шпита́ль лікарня

- ♦ **в хаті ві́чний шпита́ль** ірон. у хаті завжди хтось хворіє

шпíкльі́р комора надворі (перев. продуктова)

шпі́ц 1. гострий кінець

2. копняк

- ♦ **да́ти шпі́ца** копнути, вдарити ногою

шпо́нтатисьи (**зашпо́нтатисьи**) шпортатися, спотикатися

Ми на́разі ше всі живі́, áле здоро́вїи у́же нема́: і не чу́ем, у недовіджуем, і іде́м, і шпо́нтаємсьи, і такé на́ше старéче житьї, áле і за то тре Бо́гу дьїкувати. (*із дїдового листа*)

шпо́ртати робити що-небудь повільно, довго; зволікати

шпо́ртатисьи 1. (**пошпо́ртатисьи**) шпортатися, займатися копіткою справою

2. (**зашпо́ртатисьи**) т.с., що **шпо́нтатисьи**

шпрі́ха спиця в колесі (візка, велосипеда)

шрўба гайка

шрўба здр. до **шрўба**

штайф *крав.* цупка тканина (перев. використовують як дубляж)

штахе́та вузька дошка паркана

штíвний прямий, рівний

штíвно прямо, рівно (сидіти, стояти)

штíри чотири

♦ **в штíри во́ка** віч-на-віч

♦♦ **штíри до́шки і землі́ трóшка** *ірон.* про смерть і могилу

штирна́йціть чотирнадцять

Наша Дарця відмалечку була послўшна діти́на. Ше як та́та забра́ли і вивезли до Сиби́ру, вна ви́діла, як ми тьї́жко жи́ти. І так си взьїла, пє́вно, то до голови́ сво́ї діто́чої, шо ні́гди не ма́ла'м з нев кло́поту. Вчи́лась все найлі́пше, як верта́лась з нау́ки, то відра́зу до робо́ти по господа́рці. І все сьї смі́яла, і все шось співа́ла. Ви́бавила нам ма́ло́го Миха́ська, бо все бра́ла го з собо́в до дівчи́т. Не памньи́таю, би на́ріка́ла коли́ на шось. А в штирна́йціть лі́т як пішла́ сьї вчи́ти до Бори́слава, то до́бре розумі́ла, як сьї поводи́ти ме́жи людьми́.

штíхи *мн., крав.* рівні однакові стібки

штри́кати (штри́кнути) 1. колоти

2. дошкуляти

штри́кнути *див.* **штри́кати**

штрукс вельвет

штру́кси *мн.* вельветові штани

штруксо́вий вельветовий

шту́ка проблема, справа; явище; обставина

♦ **не шту́ка** не важко, не складно

♦ **ото́ шту́ка** це важко; це складно

♦ **тут така́ шту́ка** річ у тім

♦♦ **не шту́ка да́ти, як є́ відки бра́ти**

♦♦ **не шту́ка за́бити кру́ка, а́ле живи́м го зла́пати**

♦♦ **не шту́ка за́гнівати́сьи, а шту́ка пере́проси́тьсьи** зіпсувати стосунки легко, важче їх відновити

штукува́ти (доштукува́ти, наштукува́ти) доточувати

штурба́к 1. невміла людина

2. дитина, яка погано вчиться в школі

штурба́цький поганий, примітивний (про знаряддя праці)

шту́ркати (шту́ркнути) штурхати, штовхати

шту́ркати́сьи (шту́ркнути́сьи) штурхатися, штовхатися

шту́ркнути *див.* **шту́ркати**

шту́ркнути́сьи *див.* **шту́ркати́сьи**

щў́бер заслінка димаря

шубра́вець шахрай, пройдисвіт, негідник

щў́лька шульок, качан кукурудзи

шу́ргати 1. (**пошу́ргати**) човгати (ногами)

2. (**ви́шурга́ти, зашу́рга́ти**) бруднити

шурува́ти 1. (**ви́шурува́ти**) чистити до блиску

2. (**пошурува́ти**) швидко іти

♦ **шуру́й ви́тий!** іди звідси геть!

щў́стати човгати; плестися

щў́сьнути шуснути, шаснути

щў́тер щєбінь, дрібний річковий камінь

Берўт щўтер з Бістриці, так ріка пропадає. Вже ї не спізнати.

щуфе́лька лопатка для попелу

щў́фльи лопата із загнутими краями

щуфля́да шухляда

Щ

щѐка *анат.* щелепа

щѝбати (нащѝбати) збивати плоди з дерева (перев. па-лицею, каменем)

На якбї хорбѝ щѝбаеш ворѝхи, та вни ше зелѝни!

щѝкавка гикавка

щѝкати (щѝкнути) гикати

щѝкнути *див.* щѝкати

щислѝвий щасливий

щислѝво щасливо

◆ **щислѝво сѝи вертѝйте!** щасливої дороги!

щѝсьтьи 1. щастя; радѝсть; благодать

✿ Дав ти Пѝмбѝг щѝсьтьи, памнѝтѝй, шо все так не будѝ. І як дав ти Пѝмбѝг нещѝсьтьи, памнѝтѝй, шо тиж все так не будѝ.

◆◆ **нема́ щѝсьтьи без за́здросѝ** щасливѝй людинѝ часто за-здрять

2. удача, успѝх, везѝння

◆ **мѝти щѝсьтьи** щастити

Кѝсьи маѝе щѝсьтьи на дѝбрих колѝгѝв. Де йно сѝи вкѝже, там здѝбле знакѝмого, котрѝй ї помѝже.

3. доля, талан

◆ **мѝти таке щѝсьтьи** мати таку долю

◆ **такѝ щѝсьтьи вѝпало му** так йому судилося; так йому призначено

щѝдла *мн.* ходулі

щупѝк *зоол.* щука

щѝплий худорлявий

щѝтка:

◆ **дѝти щѝтка** дати щигля

Ю

Юра *церк.* святого Юрѝа (6 травня)

◆◆ **такѝй чеснѝй, як сѝвьѝтѝго Юра кѝнь** *ірон.* нечесний, не-порядний

юш 1. вже

◆◆ **юш, Парѝню, по кохѝню** все вже минуло без вороття

◆◆ **юш по вѝйні** вже кѝнець стражданнѝм, клопотам, пе-реживаннѝм; бѝйцѝ

2. досить

Та юш тѝго мудрѝваннѝ. Хоч знѝти: як не зрѝбиш, колѝ мѝ-жеш, то зрѝбиш, колѝ мѝсиш.

юшка *кул.* узвар із сухофруктѝв

Я

я́бко яблуко

◆ **збѝти на кваснѝ я́бко** сильно побити

я́блинка яблуня

Настѝв той щислѝвий день, як Дѝдо Іван зробѝв для нас з Натѝлев гѝйданку. На вбѝрѝ пѝред хѝтов. Привѝизѝв до гѝлі висѝкої я́блинки, шо пѝред самѝми вѝкнами. Ми розгѝйдувалисьи так сѝльно, як йно могли, пѝд нѝми булі вѝшнѝ і старѝй я́зьмін. Ми ногѝми досѝгѝгли нѝвѝть дѝху. Але нам здавѝлосьи в тѝй хвѝли – летимѝ пѝпѝд хмѝри.

я́бчѝнка *кул.* рѝдка холодна страва із перетертѝх сирих я́блук

язда їзда

З Никóлов язда неможлива. Два мэтри їдеш, а три йдеш.

язїк:

- ◆ **вкусїсьи в язїк** замовкни
- ◆ **ма́ти язїк, як прани́к** бути дуже балакучим
- ◆ **пльо́нтати язиком** бути напідпитку
- ◆◆ **хтось тьи за язїк тьи́гне?** так запитують того, хто багато говорить або розповідає зайве

язьмін бот. ясмин**якбї:**

- ◆ **якбї в піску росли гриби́** ірон. так відповідають тому, хто хоче неможливого

як-бу́дь будь-як, як-небудь**я́кось-та́кось** сяк-так**яли́на** гілки з ялі́чки

Ялино́в майїли образї в хати́ на Рїздво́. Бува́ло, як яли́на лишїласьи, то ї попрóсту кла́ли на посáчку при порóзі, абї витирáти но́ги.

ялі́цьи бот. ялина**ялі́чка** здр. до ялі́цьи; ялинка**я́ма** вир у ріці

- ◆◆ **ліс, поля́на, горбо́к, я́ма** так кажуть, проводячи пальцем по дитячїй голові, чолї, носї і ротї (дит. забавлянка)

я́мка анат. місце в черевнїй порожнинї, де шлунок**я́р** весна

Вже я́р надворї. Сла́ва Бо́гу, іде́ нарэшті тепло́!

я́рий яровий**яри́на** городина, овочї, зелень**ярино́вий** приготований із яри́ни

Ярино́ва зўпа па́хне весно́в.

я́сік маленька подушка**я́січок** здр. до я́сік**я́сний** світлий (про відтінок кольору)

На́ша Ната́лочка лю́бит ходїти в я́сних кольо́рах. Вни́ ї пасу́ють. А ще до то́го як сьи всмі́хне. Ка́жут ми лю́ди: “Ваша вну́ка все сьи всмі́хає, ко́го йно́ здї́бле”.

я́стріб зоол. яструб**я́сьок** бот. велика біла квасоля

На Голодї́вці на Сьвьитї́й ве́чер варїли я́сьок і додава́ли до зваре́них сливо́к, шо на них в мі́сті ка́жут чо́рносли́в. І то бу́ла така́ рїдкє́ ї́жди́ньи, якє́ ка́ждий мі́г на́раз і ї́сти, і піти. Бо спе́ціально́ піти нич не ста́вили на стїв. Каза́ли, що на Сьвьитї́у ве́че́ру не п'є́сьи.

СКОРОЧЕННЯ

<i>анат.</i> – анатомічне	<i>ласк.</i> – ласкаве
<i>безос.</i> – безособове	<i>мат.</i> – математичне
<i>бот.</i> – ботанічне	<i>мікрог.</i> – мікрогідронім
<i>буд.</i> – будівельне	<i>мікрот.</i> – мікротопонім
<i>вид.</i> – видільна	<i>мед.</i> – медичне
<i>вст.сл.</i> – вставне слово	<i>мн.</i> – множина
<i>геом.</i> – геометричне	<i>нак.сп.</i> – наказовий спосіб
<i>Д.в.</i> – Давальний відмінок	<i>Н.в.</i> – Називний відмінок
<i>дієсл.</i> – дієслово	<i>обр.</i> – обрядове
<i>дієсл.</i> – дієслово	<i>одн.</i> – одиниця
<i>евф.</i> – евфемізм	<i>ос.</i> – особа
<i>зб.</i> – збірне	<i>перев.</i> – переважно
<i>З.в.</i> – Знахідний відмінок	<i>прис.сл.</i> – присудкове слово
<i>згр.</i> – згрубіле	<i>спол.</i> – сполучник
<i>здр.</i> – здрібніле	<i>ств.</i> – стверджувальна
<i>знев.</i> – зневажливе	<i>стол.</i> – столярське
<i>зоол.</i> – зоологічне	<i>тесл.</i> – теслярське
<i>ім.</i> – іменник	<i>церк.</i> – церковне
<i>ірон.</i> – іронічне	<i>част.</i> – частка
<i>крав.</i> – кравецьке	<i>шев.</i> – шевське
<i>кул.</i> – кулінарне	<i>шк.</i> – шкільне
<i>лайл.</i> – лайливе	

Наукове видання

Ганна Дидик-Меуш

Мокряни

Говірка
маминого села.
Словник

Макет і верстка
Віктор Мартинюк

Обкладинка
Софія Лісовська

Здано на складання 15.01.2021 р.
Підписано до друку 16.02.2021 р.
Формат 84×108/32. Гарнітура Cambria.
Ум. друк. арк. 23,94. Обл.-вид. арк. 14
Умовн. друк. арк. 15,3
Обл.-вид. арк. 15,94
Замовлення № 806

Літературна агенція «ПІРАМІДА»
Україна, 79006, а/с 10989.
м. Львів, вул. Плугова, 6.
тел./факс: (032) 235-53-28
e-mail: piramidabook@ukr.net
www.piramidabook.com